

NEBEVÎ LİDERLİK SANATI

❧ İYÂD MUSTAFA EL-GAZÂLÎ ❧

KÜRESELKİTAP

Nebevî Liderlik Sanatı
İyâd Mustafa el-Gazâlî

İstanbul, 1443 / 2022

Küresel Kitap: 88

Eserin Orijinal İsmi: فن القيادة النبوي

Fennü'l Kıyâdeti'n-Nebevî

Mütercimler: Muhammed Ubeydullah Çay - Nesih Baran

Editör: Feridun Dinçer

Tashih&Mizanpaj KÜRESEL KİTAP

Baskı&Cilt: STEP AJANS Matbaa Ltd. Şti.

Göztepe Mah. Bosna Cad. No: 11 Bağcılar/ İST.

Sertifika No:45522

KÜRESEL KİTAP

Yayınevi Sertifika No: 36030

Adres: Yamanevler Mah. Küçüksu Cad. Bildircin Sok.

No: 9/1 Ümraniye/İSTANBUL

Telefon: +90 216 632 00 60

Cep: +90 539 762 66 95

Web & E-Posta: bilgi@kureselkitap.com • www.kureselkitap.com

İÇİNDEKİLER

İYAD MUSTAFA EL-GAZALİ		
KİMDİR?	05	
BİRİNCİ BÖLÜM:		
LİDERLİĞİN EMNİYETİ	07	
Liderliği Korumak	08	
Liderlik İçin Yol Emniyeti	10	
Savaş ve Gazvelerde Liderin Emniyeti	12	
Tuzaklardan Emin Olmak	15	
İKİNCİ BÖLÜM:		
YÖNETİCİLİK TALEP ETMEK	17	
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:		
LİDERLİK SANATI	23	
Musulman Ordular İçin		
En Yüce Komuta		
Rasûlullah Efendimizin Şemâilî	24	
Liderin Ahlakı	27	
Güzel Ahlak	27	
Yumuşaklık	30	
Acele Etmemek	31	
Ofkeyi Bastırmak	32	
Affetmek	35	
Yumuşaklık	37	
Tevazu	40	
Davete İcabet	43	
Doğruluk	44	
Verilen Söze Bağlı Kalmak	45	
Sabır	47	
Comertlik	49	
Cesaret ve Öne Atılma	51	
İffet	52	
Zamana Dikkat Etmeye Gayret Etmek		
ve Zamanı Tanzim Etmek	55	
Orta Yollu Olmak ve Güzel Tâvir	59	
Basit Bir Yaşantı	61	
Komutanın Ordusuyla İlişkisi	62	
Onlara Yumuşak Davranması	62	
Ordu İçin Çalışmak ve Onlara Nasihat Etmek	64	
Onlardan Gizlenmemek	65	
Onların Özel Durumlarına Riayet Etmek	66	
İşlerin Yerine Getirilmesine Dikkat Etmek	70	
Terbiye ve Talim	73	
Mutedil Mızah	77	
Orduyu Muhafaza Etmek ve Onları Helak Olmaktan Korumak	79	
Milliyetçiliği Gidermeye Uğraşmak	81	
Muhacir ve Ensar Arasında Kardeşlik	83	
İstenilen Netice	83	
İnsanlara Güvenmek ve Onlardan Şüphelenmemek	84	
Adalet	85	
Hediye ve Ödül Verirken Gayretlilere Fazla Vermek	86	
Ordunun Ücretine ve Yemeğine Dikkat Etmek - Ordular Karınları Sebebiyle Mağlup Olur	89	
Ganimet ve Borçta Orduya Eşit Muamele	90	
Manevî ve Nefsi Teşvik Olarak "İmanı Teşvik"	92	
Teşvik	98	
Oldurulen Savaşçının Ganimeti	100	
Savâta Gayret Gösterene Fazladan Mal Verme	102	
İşleri Hızlı ve Güzel Bir Şekilde Yapmak - Manevî ve Fîlî Ortaklık	104	
İnsanların Farklı Anlayışlarına Karşı Sabırlı Olmak. Özellikle Hamaset Ehli Kimseler	107	
Cezaları Uygulamak Ya Da Duruma Göre Geciktirmek	121	

Kendisini Salih Kimselerle Kuşatmalı,	
Onlarla Arkadaşlık Yapmalı	125
Kotu Yardımcıdan Uzak Durmak ve	
Sakinmak	127
Liderin Maslahat Olan Şeyi Güzel Bir	
Şekilde Seçmesi	130
Onlara İkramda Bulunmak ve	
Hatalarını Görmekten Gelmek	133
Liderlikte Hatalara Göz Yummamak	
ve Onları Düzeltmek	135
Liderleri Saldırılarından Muhafaza	
Etmek	138
Faziletli ve İtibarlı Kimselerin	
Zihinlerini Temiz Tutmak	143
İstişare	148
Toplumsal Güvenin Önemi Liderlerin	
Muhafaza Etmesi - Cihadın En Büyük	
Hedefi	148
Toplumun İçinden Önemli İşlerde	
Toplumu Koruyacak Kimseleri	
Kazanmaya Çalışmak	152
Komutanın İnsanlarla İlişkisi	
-Komutan Olarak Toplumsal	
Korumayı Sağlamak	154
Güzel Geçinmek	
-Müşahade Göstermek-	
İdare Etmek	154
Sevgi Kazanmak	158
Dedikoduların ve Müslüman Topluma	
Karşı Yanlış Anlaşımaların Yayılmasına	
Gayret Etmek	158
Toplumun İleri Gelenlerin Kalbini Mal Veya	
Başka Şeylerle Kazanmak	160
Akıllarının Kavrayabileceği Seviyede	
Konuşmak	162
Talim ve Davette Yumuşak	
Davranmak	163
Şakalaşmak	166
Hakka Bağlı Kalmak ve Güzel	
Vefa	167
Toplum içindeki Hainlerle,	
Münafıklarla Muamelede	
Peygamberi Menhec	170

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: İSTİŞARE	181
İstişarenin Fazileti	182
İstişare İlim, Amel, Düşünce Ehli ve	
Güvenilir Kimse ile Olur	183
Münafık ve Yoldan Çıkışlarla İstişareden	
Sakinmak	185
Ehliyetli Kimselerle İstişarenin	
Güzelliği	186
Yetenek ve İhtisas Sahibi Kimselerle İstişare	
Etmek	187
Belirli Bir Hedef ve Gaye İçin İstişare	
Etmek	188
İstişare Edilen Emin Kimsedir	188

BEŞİNCİ BÖLÜM:

KOMUTANI İLE BERABER	
MÜCAHİD	191
İtaat Etmek	192
Kuralları	192
Askeri İşlerde İctihada Yer	
Yoktur	198
Dinlememenin ve İtaat Etmemenin	
Zararları	201
Ordunun Komutanı	
Hususunda Sorumlulukları	207
Ona İkramda Bulunmaları ve Ona Edepli	
Davranmaları	207
Gidip Gelmede ve Orduya Özel Hususlarda	
İzin Almak	208
Komutanı Aşağılamanın ve İhanet Etmenin	
Haram Olması	211
Allahu Teâlâ İçin Ona Nasihatta	
Bulunmak	212
Gizli Olarak Ona Nasihatte	
Bulunmak	215
Liderin Meclisinde Hakkı ve Hayrı	
Söylemek	216
Zulümde Sultana Yardımda	
Bulunmamak	217
Yöneticinin Gösteriş Yapmaması	219
Onda Olmayan Şey ile Onu Övmemek	
ve Methetmemek	220
Yöneticiye Dua Etmek	223

İYÂD MUSTAFA EL-GAZÂLÎ KİMDİR?

Hicri 1404 miladi 1984 yılında Suriye'nin Halep şehrinde dünyaya geldi. Liseyi Halep'te el-Hasrûfiyye Şeriat Lisesi'nde okudu. İslami ilimlerde lisans yaptı. Şeriat ve hukuk alanında lisans yaptı. Kaza (yargı) eğitiminde diploma aldı. İnsan Kaynakları Yönetimi Diploması (HRM) ve Eğitim hazırlama diploması (TOT) aldı.

Çok yönlü birisi olan yazar aynı zamanda Cihad Fıkhi, Savaş Sanatı ve Liderlik İlmi Eğitimcisi, Askeri Eğitimci (MTA), Uluslararası Aile ve Toplum Bilimleri Akademisi'nden İnsan Kaynakları Yönetimi Sertifikalı Eğitimci ve Uluslararası Özel Akademi Vizyonları TOT'da Sertifikalı Eğitimci gibi sertifikalara sahip birisidir.

Kitapları Suriye'de defalarca basılmış olup, yazarın başlıca eserleri şunlardır:

-et-Tevcihatu'n Nebeviyye lil Fasâil'l Askeriye

-Fennu'l Harbi'n-Nebevi

-Fennu'l Kıyâdeti'n Nevebi

-et-Tâbüru'l-Hâmis fî Ahdi'n Nübüvve

-es-Siretü'l Askeriyye li-Hayri'l Beriyye (sallallâhu aleyhi ve sellem)

-el-Hâdinetü's Şa'biyye ve Eseruhâ fî's Severât

Birinci Bölüm: Liderliğin Emniyeti

**"Allahu Teâlâ seni insanlardan korur. Muhakkak ki,
Allahu Teâlâ kâfir kavmi hidayete erdirmez."**

(Maide, 67)

Liderliğı Korumak

1. Âişe Annemizden (*radıyallâhu anha*) rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) gazvelerin birinde, geceleyin Medine'ye dönüp geldiğinde "Ne olurdu, *güvenilir bir kimse beni bu gece korusaydı*" buyurdu.¹ Birden bir silah sesi duyduk. "Bu kimdir?" buyurdu. "Benim" dedi Sad bin Ebi Vakkas (*radıyallâhu anhu*). Peygamberimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Buraya niçin geldin?" buyurdu. Hazret-i Sad: "İçimden bir ses Rasûlullah yalnızdır, kalbine O'nun hakkında bir korku düştü. Bunun için O'nu korumaya ve hizmetine geldim." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ona dua etti ve uyudu.²
2. Ebu Katade Haris b. Rebi'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bedir savaşı gecesinde Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bekledim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "Allah'ım, bu gece o senin peygamberini nasıl korudu ise, sen de Ebû Katâde'yi koru" diye dua etti.³

1 İbn-i Hacer **Fethu'l-Bari** (82/6) adlı eserinde şöyle demektedir: "Bu hadiste düşmandan sakınmak, bu hususta tedbir almak, insanların liderlerini ölüm korkusundan dolayı korumaları, hayır işlerinde gönüllü olmak ve gönüllü olan kişiyi salih diye isimlendirmek gibi birçok faide vardır. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kendisinin korunmasına kuvvetli bir tevekkülü olmasına rağmen elinden gelen her şeyi yapıp çabaladı. O, savaşın kızıştığı, ümitsizliğin had safhaya vardığı zamanda dahi iki zırhını giyip en ön safta düşmana karşı harp ederdi. Bu da bızlere "tevekkül varken gerekli tedbirlere sarılmak gerekmez" gibi bir mefhumun yanlış olduğunu göstermektedir. Zira tevekkül dediğimiz mana kalbin, tedbirlere sarılmak ise bedenın amelidir."

2 Buhari, **Sahih**, 2885; Muslim, **Sahih**, 2410

3 Taberani, **Mucem-i Sagir**, 1194; **Mucem-i Kebir**, 3271

3. Ebu Musa'dan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ashabını gözetir, kollarmış.^{4 5}
4. Hişam b. Urve'nin babasından yaptığı rivayette şöyle geçmektedir: Mekke'nin fethi için Medine'den ayrılan Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), Mekke'ye doğru ilerlediği haberi Kureyş'e ulaşınca, Ebu Süfyân, Hakim b. Hizâm ve Büdeyl b. Verka, gelen ordu hakkında daha fazla bilgi edinmek için Mekke dışına, Müslümanların geldiği güzergâha doğru yola çıkmışlardı. Merrü'z-Zahrân vadisine kadar geldiler. Bu mevkie geldiklerinde Rasûlullah Efendimizin nöbetçileri tarafından fark edilip yakalandılar. Yakalanıp Hz. Peygamberin huzuruna getirildiklerinde ise Ebû Süfyân İslâm'ı kabul etmişti.⁶
5. Hz. Âişe (*radıyallâhu anha*) anlatıyor: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geceleyin beklenerek korunuyordu. Ancak: **"...Allah seni insanlardan korur"** (*Maide, 67*) ayeti inince Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) başını çadırdan çıkarıp: **"Ey insanlar dağılın, artık beni Allah koruyor"** diye seslendi.⁷
6. Abdullah b. Şakik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Şu ayet **"...Allah seni insanlardan korur"** (*Maide, 67*) ininceye kadar Rasûlullah Efendimizi ashabı koruyordu. Bu ayet nazil olduğunda ashabına şunları söyledi: **"Ey**

4 Ahmed, **Müsned**, 19553

5 Rivayeti devamı şöyledir: "Bir gün kalktım, O'nu yatağında göremedim. Aklıma bir şeyler olabileceği geldi. O an Muaz benim denk geldiğim şeye denk geldi. Değirmen sesi gibi bir ses işittik. Sonra orada durdular. Ardından Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sesin olduğu yönden geldi ve **"Benim nerede olduğumu, kiminle beraber olduğumu biliyor musunuz? Bana Rabbimden gelen biri geldi. Bana, ümmetimin yarısının cennete girmesi ile şefaât arasında tercih hakkı verdi. Ben şefaati seçtim."** Bunun üzerine bu iki sahabe **"Ya Rasûl Allah, dua et de bizi Allahu Teâlâ senin şefaatine nail eylesin."** Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle cevap verdi: **"Siz ve Allahu Teâlâ'ya şirk koşmadan ölen her mümin benim şefaâtımdedir."**

6 Buhari, **Sahih**, 4280

7 Tirmizi, **Sünen**, 3046

insanlar! Yerlerinize gidebilirsiniz; zira Allahu Teâlâ beni insanlardan koruyor."⁸

7. Ebû Said el-Hudrî (*radıyallâhu anhu*) rivayet ediyor: Amcası Abbas, Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) koruyanlardandı. **"Allah seni insanlardan korur. Muhakkak ki, Allahu Teâlâ kâfir kavmi hidayete erdirmez."** (*Maide, 67*) âyeti nâzil olduğunda, Rasûlullah korumayı kaldırdı.⁹
8. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhumâ*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) korunuyordu. Amcası Ebu Talip kendisi ile beraber Beni Haşim'den birilerini Efendimizi korumak için gönderirdi, ta ki bu ayet (*Maide, 67*) nâzil oluncaya dek. Bu ayet nâzil olduktan sonra amcası O'nun yanına kendisini koruması için birilerini göndermek istediğinde Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdular: **"Ey Amca, muhakkak ki Allahu Teâlâ beni insanlardan ve cinlerden korumaktadır."**¹⁰

Liderlik İçin Yol Emniyeti

1. Ebu Hureyre (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Mekke'nin fetih gününde, Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) başında kılıçla beklediği halde yerde oturuyordu.¹¹
2. İdris el-Evdi'nin (*radıyallâhu anhu*) babasından aktardığına göre babası şöyle demiştir: Allah Rasûlü Hicr-i İsmail'de namaz kıldığında Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) yanında kılıcı ile beklerdi.¹²

⁸ İbn Şebbe, Tarihü'l-Medine, s.300-301

⁹ Taberani, **Mucem-i Sağir**, 418; **Mucem-i Evsat**, 3510

¹⁰ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 11663

¹¹ Bezzar, **Müsned**, 8774

¹² İbn Şebbe, Tarihü'l-Medine, s.300

3. Haris b. Hasan el-Bekri'nin (*radıyallâhu anhu*) yaptığı rivayete göre kendisi şöyle aktarmıştır: Medine'ye geldik. Rasûlullah Efendimizin önünde Bilal (*radıyallâhu anhu*) kılıcını kuşanmış bir şekilde bekliyordu. Mescitte bazı siyah sancaklar gördük. Bu sancaklar nedir, diye sordum. Amr b. As'ın (*radıyallâhu anhu*) gazveden döndüğünü söylediler.¹³
4. Munakka' (*radıyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Rasûlullah Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) develerimin zekâtını getirdim. Yanındakilerine söyledi, onlar da benden aldılar. Ben, zekât olarak getirilen o develer arasındaki iki deve sana hediye, dedim. Hediyeler zekâtlık mallardan ayrıldılar. Günlerce bekledi. İnsanlar Rasûlullah Efendimizin Halid b. Velid'i (*radıyallâhu anhu*) Rakik-i Mısır'a¹⁴ göndermesi ve develeri¹⁵ ona vermesi ile alakadar olmaya başladılar. Ben de dedim ki: Vallahi, buradaki malda ne bizim ne de ailemizin yanındaki sadakadan bir şey var? Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına gittim devesinin üstünde idi. Yanında da kendisinin boyuna yetişen, insanlar arasında ondan uzununu görmediğim siyahi bir köle vardı. Ben. O'na (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) doğru yaklaşıncaya sanki O da bana yöneldi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) O kölenin yanından ayrıldı. Dedim ki, insanlar bazı hususlarda konuşuyorlar. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) elini öyle kaldırdı ki ben koltuk altlarının beyazlıklarını gördüm. Sonra şöyle buyurdular: "*Ey Allah'ım! Onlara benim adıma yalan söylemelerini helal kılmıyorum.*" Munakka' (*radıyallâhu anhu*) şöyle devam ediyor: "Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hayatta iken onun adına uyurulmuş herhangi bir şey aktarmadım, ancak kitap ve

¹³ Ahmed, **Müsned**, 15952; İbn Mace, **Sünen**, 2816

¹⁴ Ebu Gassan adlı ravi burada "Mısır'a" mı dedi, "Rakik-i Mısır'a" mı dedi, diye şüpheli ediyor.

¹⁵ Buradaki develerden maksad hediye olanlar olsa gerek. (Mütercim)

sünnette olan şeyleri aktardım. Peki, vefat ettikten sonra nasıl onun adına yalan konuşurum? ¹⁶

Savaş ve Gazvelerde Liderin Emniyeti ¹⁷

1. İbn Abbâs'tan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir günü küçük, yuvarlak bir çadır içinde şöyle dua etmiştir: *"Allahım! Ben senden ahdini ve vadini yerine getirmeni isterim. Allah'ım! Eğer müminlerin helakını istiyorsan, bugünden sonra sana ibadet edilmeyecek!"* ¹⁸ Bu sırada Hz. Ebubekir (*radiyallâhu anhu*), Peygamber'in elini tuttu ve "Yâ Rasûl Allah, yeter! Rabbinne karşı duada ısrar ettin" dedi. Bu esnada Rasûlullah bir zırh içinde ayakta duruyordu. **"Yakında o cemiyet bozulacak, onlar arkalarını dönüp kaçacaklar"** (*Kamer, 45*) âyetini okuyarak çadırdan dışarı çıktı. ¹⁹

¹⁶ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 712

¹⁷ Liderlerin, kumandanların korunma zorunluluğu onların hiçbir şekilde savaşa katılmamaları manasına gelmemektedir. Özellikle çok sıkıntılı zamanlarda savaşa bizzat kendilerinin müdahil olmaları gerekmektedir.

Nitekim Müslim'in **Sahih**'inde rivayet ettiği bir hadisi şerifte şöyle buyrulmaktadır: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Büseyse'yi, Ebû Sufyân'ın kervanı ne yaptığını görmek için casus olarak gönderdi. Büseyse evde ben ve Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) başka kimse yokken geldi. (Râvi: Kadınlarından, birini istisna edip etmediğini bilmiyorum demiş.) Ve kendisine gördüğünü anlattı. Az sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dışarı çıkarak konuştu ve şunları söyledi: *"Bizim bir isteğimiz var! Kimin hazır hayvanı varsa hemen bizimle birlikte binsin!.."* Bunun üzerine bazı kimseler Medine'nin yukarısında bulunan binek hayvanlarını almak için ondan izin istemeye başladılar. Fakat O (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Hayır! Yalnız hayvanı hazır olan binecek!" buyurdu. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve ashâbı yola revan oldular ve müşriklerden önce Bedir'e vardılar. Müşrikler de geldi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) *"Ben hasında olmadıkça sakın sizden hiçbir kimse hiçbir şey ilerlemesin!"* buyurdu.

¹⁸ Hafız İbn-i Hacer **Fethu'l-Bari**'sinde (289/7) Süheylî'nin şöyle dediğini aktarmaktadır: "Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), çokça çabalayıp duaya durması meleklerin savaşa müdahil olduğunu, Ensar'ın ise korkusuzca ölüme gittiklerini gördüğünden dolaydır. Zira cihad bazen silahla bazen de dua ile olur. Kumandan, askerlerle birlikte savaşmadığı için ordunun arkasında durması sünnettir. Ayrıca arkada istirahat çekilmesinin de doğru olmadığını belirtmek gerekir. Bundan dolaydır ki Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dua ile meşgul oldu."

¹⁹ Buhari, **Sahih**, 4875

2. Abdullah b. Ebu Bekir b. Hazım'dan rivayet edildiğine göre Sad b. Muaz (*radıyallâhu anhu*) Bedir savaşının olduğu günde ordular karşı karşıya geldiğinde Rasûlullah Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle sormuştur: "Ey Allah'ın Rasûlü, sana bir çadır kuralım da senin hayvanlarını çöktelim, biz düşmanla savaşırız. Eğer Allahu Teâlâ bize yardım eder de bizi galip kılsa bu bizim için çok güzel olur. Ancak böyle olmazsa sen hayvanına biner arkamızda bıraktığımız ailelerimizin yanına dönersin. Allah'a yemin olsun ki arkamızda bizi kendilerinden daha çok sevmediğin insanlar kaldı." Eğer bizim bir savaşa gireceğimizi bilselerdi kesinlikle geride kalmazlar, sana muhakkak yardım ederlerdi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ona övgülerde bulundu ve ona dua etti. Sonrasında Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) için bir çadır kuruldu. O çadırdaki Sad b. Muaz ile Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) vardı, onlardan başkası yoktu.
3. Muhammed b. Ali b. Rebia'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle dediği aktarılmıştır: Bedir günü Utbe mübareze için seslendi. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) Velid b. Utbe ile karşı karşıya geldi. Her ikisi de birbirine benzer gençlerdi. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) elinin içi ile yere işaret etti ve onu öldürdü. Sonra Şebibe b. Rebia mübarezeye kalktı. Hz. Hamza (*radıyallâhu anhu*) da onun karşısına geçti. Hz. Hamza da Hz. Ali'nin işaret ettiği yerin üst tarafına doğru işaret etti ve onu öldürdü. Sonra Utbe b. Rebia mübareze için kalktı, onun karşısına da Ubeyde b. Haris (*radıyallâhu anhu*) geçti. İkisi de şu iki direk gibi idiler. İkisi de rakiplerine darbe vurdular. Ubeyde, vurduğu darbe ile sol omzunu düşürdü. Utbe de Ubeyde'nin (*radıyallâhu anhu*) ayaklarını hedef aldı ve oralara kılıç ile vurarak onun ayak kemiğini kesti. Hz. Hamza (*radıyallâhu anhu*) ve Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) gelip Utbe'yi öldürdüler. Sonra Ubeyde'yi (*radıyallâhu anhu*) çardakta olan Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına getirdiler ve Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına soktular. Efendimiz

(sallallâhu aleyhi ve sellem) onu yatırdı ve kendi ayaklarını yastık yaptı. Yüzünden tozları silmeye başladı. Ubeyde (radıyallâhu anhu) şöyle dedi: Ey Allah'ın Rasûlü! Allah'a yemin olsun ki, şayet Ebu Talip seni görseydi, benim onun şu sözüne ondan daha layık olduğumu kabul ederdi: "Onu, yanında savaşılim diye kurtarıyorsun. Hâlbuki biz çocuklarımız ve eşlerimizi ihmal ediyoruz." Ubeyde (radıyallâhu anhu) devam etti: Ben şehid değil miyim? Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) buyurdular: *"Evet, sen şehidsin, ben de buna şahidim."* Ardından Ubeyde (radıyallâhu anhu) şehid oldu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) onu Safra'ya defnetti ve ondan başka hiç kimsenin kabrinde konaklamadığı halde onun kabrinde konakladı.

4. Avf ibn Mâlik'ten (radıyallâhu anhu) şöyle dediği rivayet edilir: Ben Tebük gazasında deriden yapılmış yuvarlak bir çadır içinde iken Peygamber'in huzuruna geldim. Görüşürken bana şöyle buyurdu: *"Kıyametin kopması yaklaştığı sıra onun alâmetlerinden olmak üzere şu altı şeyi say; benim ölümüm, Beytu'l-Makdis'in fethi, koyun kırımı gibi o sizi yakalayacak olan Mûtân virüsü, mal çokluğu ki, siz bir kişiye yüz dinar verseniz bile yine az ve küçük görerek hoşnutsuzluğu ve husumeti sürüp gidecektir, girmedik hiçbir ev bırakmayan fitne, sizinle Benu'l-Asfar denilen Rumlar arasında bir barış ki, düşmanlarınız o barışı müteakip hıyanet edip ahdi bozarak üzerinize her bayrağın altında on iki bin nefer olmak üzere seksen kumandanın bayrakları altında bir milyona yakın kuvvetle size saldıracaklardır."*²⁰
5. Abdullah b. Mesud'dan (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kırmızı bir çadırın²¹ altında iken yanına gittim. Yanında kırk kadar adam vardı. Şöyle buyurdular: *"Siz fetih olunmuş, yardım olunmuş, isabet ettirilmişlersiniz. Sizden kim bu duruma ulaşırsa"*

²⁰ Buhari, *Sahih*, 3176

²¹ Ravilerden Abdulmelik, çadırın deriden olduğunu aktarıyor.

*Allahu Teâlâ'dan korksun. İyiliği emretsin, kötülüğü nehy etsin. Sılayı rahim yapsın. Kim benim adıma kasten yalan söylerse cennetindeki yerine hazırlansın. Haksız yere kamine yardımcı olan kimse kuyuya atılan bir deveyi kuşruğundan çeken kimse gibidir."*²²

6. Ebu Talib'in kızı Ümmü Hani'den şöyle dediği rivayet edilir: Mekke'nin fethi günü Rasûlullah'ın yanına girdim, çadırının içindeydi.²³
7. Ebu Said el-Hudri'den rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) mescidde itikâfa girdi. Çadırında iken sahabenin sesli kıraat yaptığını işitiğinde örtüyü kaldırıp onlara "*Hepiniz Rabbinize münacat ediyorsunuz. Aranızdan bazıları seslerini yükseltip de diğerlerine eziyet etmesin.*" Ya da Rasûlullah Efendimiz "*namazda birbirinize eziyet etmeyin*" dedi.²⁴

Tuzaklardan Emin Olmak

1. Muhammed b. Ömer'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Abdurrahman b. Ebubekir kavmi gibi şirk dini üzere idi. Bedir Savaşına müşriklerin safında katılmış idi. Mübareze için Müslümanlardan birini çağırdı. Hz. Ebubekir Sıddık (*radiyallâhu anhu*) onunla mübareze için harekete geçti ve bunu Rasûlullah Efendimize bildirdi. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Hayatta kalarak bizi kendin ile faydalandır*" buyurdular.^{25 26}

22 Ahmed, **Müsned**, 3801

23 Ahmed, **Müsned**, 26888

24 Ahmed, **Müsned**, 11896

25 Hakim, **Müstedrek**, 6004

26 Ali b. İbrahim el-Halebi es-Siretü'l-Halebiyye'sinde şöyle demiştir: "Abdurrahman b. Ebubekir Bedir savaşında teke tek mücadele için öne çıktı. Karşısına babası Ebubekir çıktı. Bunu üzerinde Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "*Hayatta kalarak bizi kendin ile faydalandır. Sen benim gözüm kulağım gibi olduğunu bilmez misin?*" buyurdu.

İkinci Bölüm: Yöneticilik Talep Etmek

**"Sizden dünyayı isteyen de vardır,
ahireti isteyen de vardır."**

(Âl-i İmrar, 152)

1. Abdurrahman b. Semura (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bana şöyle buyurdu: "Yâ Abdurrahman ibn Semura! Sakın sen emir olmak isteme! Eğer sen isteyerek sana emirlik verilirse, istediğin şey ile başa bırakılırsın, Allah'ın yardımına nail olamazsın. Eğer emirlik ve başkanlık, sen istemedenden sana yöneltilirse, bu iş üzerine yardım olunursun. Bir de sen bir şeye yemin eder de yemin ettiğin şeyden başkasını daha hayırlı gördüğünde, yemininden keffâret verip o hayırlı olan işi işle!"²⁷
2. Ebu Zer (*radiyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile bir gece sabaha doğru konuştuk. Ondan beni vali tayin etmesini istedim. Buyurdular ki: "Bu iş emanettir ve kıyamet günü pişmanlık sebebidir. Ancak hakkı ile bu görevi üstlenen kimse için bu durum söz konusu değildir."²⁸
3. Ebu Zer (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiş: "Yâ Rasûlâllah! Beni vali yapmıyor musun?" Bunun üzerine eli ile omuzuma vurdu. Sonra: "Yâ Ebu Zer! Sen zayıfsın. Bu valilik bir emanettir. Gerçekten kıyamet gününde o pişmanlıktır. Yalnız onu hakkı ile alarak o hususta üzerine düşeni yapan müstesna!" buyurdular.²⁹
4. Zeyd b. Sabit (*radiyallâhu anhu*) şöyle aktarmıştır: Kendisi bir gün Efendimizin yanında "Yöneticilik ne kötü şeydir." demiş. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlar: "Yöneticilik, hak ve adalet ile alındığında ne güzel şeydir. Yöneticilik, layık olmadan alındığında ne kötü

27 Buharı, **Sahih**, 7146; Muslim, **Sahih**, 1652

28 Ahmed, **Musned**, 21513

29 Muslim, **Sahih**, 1825

*şeydir. Haksız yere alındığında kişiye kıyamet gününde hüsrandan başka bir şey olmaz."*³⁰

5. Mikdâm b. Madikerib (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun omuzlarına dokunarak: *"Ey Mikdam'cığım, ne mutlu sana eğer ölürsen halkın başında bir idareci de değilsin, bir idarecinin kâtibi de değilsin, haklarında bilgi toplayıp halîfeye sunmak üzere halk arasında görevli bir kimse de değilsin."* buyurdu.³¹
6. Muhammed b. Münkedir'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Abbas (radıyallâhu anhu) Rasûlullah Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: Ey Allah'ın Rasûlü, Allahu Teâlâ'nın sana yetki verdiği şeylerde beni yönetici yap. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) *"Ey Abbas, Ey Allah Rasûlü'nün amcası, seni kurtaran bir nefis can, sayamayacağın kadar çok yöneticilikten daha hayırlıdır."*³²
7. Abdullah b. Ömer'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet olunmuştur: Hz. Hamza (radıyallâhu anhu) bir gün Efendimizin yanına geldi ve *"Ey Allah'ın Rasûlü, bana hükmedeceğim bir şey ver."* dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de buyurdular: *"Ey Hamza, seni yaşatan bir nefis mi, öldüren bir nefis mi istersin?"* Bunun üzerine Hamza (radıyallâhu anhu) beni yaşatan bir nefis, dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de buyurdular: *"Sen nefsine hükmet."*³³
8. Ebû Mûsâ (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: Ben, beraberimde kavmim Eş'ariler'den iki kimseyle Peygamber'in huzuruna girmiştim. O iki adamdan biri: *"Yâ Rasûlallah, beni bir memuriyete tayin et!"* dedi. Diğeri de bunun gibi bir memuriyet istedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi

³⁰ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 4831

³¹ Ebu Davud, **Sünen**, 2933

³² İbn Ebî Şeybe, **Musannef**, 32544

³³ Ahmed, **Müsned**, 6639

ve sellem): "Biz bu iş üzerine onu isteyen ve ona hırslı olan kimseyi tayin etmeyiz." buyurdu.³⁴

9. Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Muhakkak ki, sizler idare mevkiine çok hırslı oluyorsunuz. Hâlbuki emaret kötü idareciler için kıyamet gününde nedamet olacaktır. O yüksek mevki ne güzel sütanadır emmekle doyulmaz, fakat ondan ayrılmak da memeden fena bir ayrılıştır ki, hüznü çekilmez."³⁵
10. Ziyad b. Nuaym el-Hadrami'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabından olan Ziyad b. Haris es-Sudai'den (radiyallâhu anhu) şöyle işittim: Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına gidip ona biat ettim. Ziyad burada hadisi uzunca aktardı. Onun sözlerinde şöyle bir kısım bulunmaktadır: Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir yere konakladılar. Oranın halkı Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip başlarındaki yöneticiyi şikâyet ettiler ve o yöneticinin onlarda cahiliye devrinde aralarında olan bir şeyi onlardan aldığını söylediler. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de bunun üzerine şöyle buyurdular: "Bunu yaptı mı?" Onlar da "evet" diye cevap verdiler. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) benim de içinde olduğum ashabına yönelerek "Müslüman kişi için yöneticilikte hayır yoktur." buyurdular.³⁶
11. Hayseme'den (radiyallâhu anhu) Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivayet edilir: "Yöneticilik, Allahu Teâlâ'nın rahmet edip yardım ettiği kişi müstesna zorluk kapısıdır."³⁷

34 Buhari, *Sahih*, 7149; Müslim, *Sahih*, 1733

35 Buhari, *Sahih*, 7148

36 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20243

37 İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 32547

12. Sad b. Ebi Vakkas'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle dediği rivayet edilir: "Yöneticilik, insanın dininde hiçbir hayrın artmasına sebep olmaz."³⁸
13. Ebu Hureyre (*radiyallâhu anhu*), Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle rivayet etmiştir: "Yöneticilere, idarecilere, kendilerine *güvenilip yetki verilen kimselere yazıklar olsun! Kıyamet günü bazı insanlar kuyruklarının Süreyya Yıldızına asılı olmasını ve yer ile gök arasında gidip gelmeyi isteyecekler. Bunlar aldıkları vazifelerde hiçbir şey yapmadılar.*"³⁹
14. Bişr b. Asım (*radiyallâhu anhu*) şöyle aktarıyor: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), ona valilik teklifi göndermiş, kendisi de benim buna ihtiyacım yok, demiş ve Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle duyduğunu aktarmıştır: "*Valiler kıyamet günü getirilirler ve cehennem çukurunun ucunda durdurulurlar; Allahu Teâlâ'ya itaat edeni Allahu Teâlâ oradan kurtarır, ancak Allahu Teâlâ'ya isyan eden kimsenin altındaki köprü şiddetli bir şekilde kaynamakta olan bir cehennem vadisine doğru yıkılır.*" Bunu Rasûlullah Efendimizin söylediğini ifade etmiş. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) da Ebu Zer (*radiyallâhu anhu*) ile Selman'a (*radiyallâhu anhu*) elçi göndermiştir. Ebu Zer'e (*radiyallâhu anhu*) sen bu hadisi işittin mi, diye sormuştur. O da "Allah'a yemin olsun ki işittim. O vadiden sonra cehennemden bir vadi daha bulunmaktadır." demiştir. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), Selman'a (*radiyallâhu anhu*) sormuştur. Hz. Selman (*radiyallâhu anhu*), cevap vermeyi istememiştir. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bunun üzerine bu vazifeyi bu kadar sorumlulukla beraber kim alır, demiştir. Ebu Zer (*radiyallâhu anhu*) şöyle cevap vermiştir: "Allahu Teâlâ'nın burnunu ve iki gözünü çıkardığı ve yanğını yerde süründürdüğü kimse."⁴⁰

38 İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 32557

39 Ahmed, **Müsned**, 8627

40 İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 32546

Üçüncü Bölüm: Liderlik Sanatı

"İçinizden Allah'ın lütfuna ve âhiret gününe umut bağlayanlar, Allah'ı çokça ananlar için hiç şüphe yok ki, Rasûlullah'ta güzel bir örneklik vardır."

(Ahzab, 21)

Müslüman Ordular İçin En Yüce Komutan Rasûlullah Efendimizin Şemaii

1. Hz. Hasan b. Ali'den (*radıyallâhu anhuma*) şöyle rivayet edilmiştir: Dayım Hind b. Hale et-Temimi'ye ⁴¹ Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hilyesinden sual ettim. Kendisi çok güzel tanıttı. Ben de Rasûlullah Efendimizin şemaiinden kendisini düşünebileceğim bir şeyleri bana anlatmasını istiyordum. Başladı anlatmaya. Evinde ne yapardı, diye sordum. Şöyle anlattı: "Dilini boş şeylerden sakındırırdı. İnsanların arasını bulur, onları bir arada tutardı, aralarını açmazdı. Her kavmin değerlilerine ikramda bulunurdu, sahip çıkardı. İnsanları sakındırırdı. Ayrımcılık yapmadan herkesi gözetirdi. Ashabını sürekli incelerdi ve insanlara neler olup bittiğini sorardı. İyilikleri destekler, kötülükleri hoş görmez ve onlara engel olurdu. Orta yollu idi. Hata yapabileceği, gafil olabileceği korkusundan asla gafil olmazdı. Duruma göre tavır sergilerdi. Haktan şaşmazdı. Yanına gelenlere yanlış hususunda taviz vermezdi. Ona göre insanların en değerlisi, insanlara en çok nasihat edendi. Ona göre kadri kıymet en yüksek olan kişi en geçimli olan insandı."
2. Meclisinin nasıl olduğunu, sordum. Şöyle cevap verdi: "Oturup kalktığında sürekli Allah'ı zikrederdi. Kendisinin oturduğu özel bir yeri, mekânı yok idi, bundan da

⁴¹ Bu Hind, Rasûl-i Ekrem Hazretlerinin iki oğlu olan Hind bin Ebi Haledir ki, validesi Hz. Hatice'dir (*radıyallâhu anha*). Bu sebeple Hind (*radıyallâhu anhu*) Rasûl-i Ekrem Hazretlerinin terbiyelerinde büyüdü. Hind b. Ebi Hale et-Temimi, Hz. Hatice'nin (*radıyallâhu anha*) önceki evliliğinden çocuğu olup Efendimizin üvey oğludur. Babasının ismi hakkında birkaç rivayet vardır. Bunlar; Nebbaş b. Zurare, Malik b. Zurare, Malik b. Nebbaş şeklindedir. Kendisi "Baba, anne ve kardeşlere bakılacak olursa en kıymetliniz benim. Zira babam Hz. Muhammed, annem Hz. Hatice, kardeşlerim de Kasım ve Fatıma (*radıyallâhu anhüm*)."

insanları nehy ederdi. Bir meclise oturduğunda meclis dağılmadan kalkmazdı ve insanlara bunu emrederdi. Her arkadaşına hakkını verirdi. Öyle ki, aralarından hiç kimse meclisteki birinin kendinden daha değerli olduğunu zannetmezdi. Bir kişinin ihtiyacını gördüğünde o iş bitmeden ayrılmazdı. Bir kimse ondan bir şey istediğinde ya istediği ile ya da güzel bir söz ile geri dönerdi. İnsanlar arasında ahlakı öyle yaygınlaştı ki, insanlar için bir baba gibi oldu. Hak hususunda herkes onun yanında eşitti. Onun meclisi yumuşaklık, edep, sabır ve güven meclisi idi. Sesler yükselmezdi, kötü konuşulmazdı, ayıplar zikredilmezdi. Herkes eşitti. Takva ile en fazla üstün olabilirlerdi birbirlerine karşı. Büyüklerine saygıda kusur etmezler, küçüklere de merhametli davranırlardı. İhtiyaç sahiplerini kendilerine tercih ederler, kimsesize sahip çıkarlardı."

3. Arkadaşları ile beraber oturduğunda ahlakı nasıldı, diye sual ettim. Şöyle cevap verdi: "Sürekli mutlu, güzel ahlaklı, etrafındakilere hoş davranan, katı ya da sert olmayan, sesini yükseltmeyen, kötü konuşmayan, gıybet etmeyen, insanları yüzüne karşı övmeyen biri idi. Hoşuna gitmeyen şeylere aldırış etmezdi. Kendisinden ümit kesilmezdi, onda kimsenin ümitleri boşa çıkmazdı. Üç şeyi nefsin-den uzak tutmuştur; tartışma, dünyalık meta çoğaltmak ve gereksiz şeyler. Yine nefsinin üç şeyden uzaklaştırmıştı; hiç kimseyi zem etmezdi, ayıplamazdı ve hiç kimsenin ayıplarını araştırmazdı. Ancak sevap beklediği şeyler hususunda konuşurdu. Konuştuğunda etrafındakiler sanki başlarında kuş varmış gibi dikkat kesilirlerdi. O (sallallahu aleyhi ve sellem) sustuğunda konuşurlardı, O'nun yanında tartışmazlardı. O'nun (sallallahu aleyhi ve sellem) yanında konuşan birisi olduğunda, aralarındaki üstünlük sırasına göre konuşanların kelamı bitene kadar o kişiyi sustururlardı, yani herkes sırası geldiğinde konuşurdu. Ashabının güldüğü şeylere gülerdi, onların şaşırdığı şeylere şaşırdı.

Muhtaç kimsenin sıkıntılarına tahammül ederdi. Öyle ki, sahabe ihtiyaç sahibinin Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) uzak tutmaya çalışırdı. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise "Bir ihtiyaç sahibi gördüğünüzde bana yönlendirin." derdi. Kendisine övgüde bulunulmasını sadece bir kimseye iyilik yaptığında karşılık olarak kabul ederdi. Kimsenin sözünü haddi aşmadığı müddetçe kesmezdi. Haddi aştığında ise ya susturdu ya da o meclisten kalkardı."

4. Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) susması nasıldı, diye sual eyledim. Şöyle cevap verdi: "Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) susması dört sebeple idi; yumuşaklıktan dolayı, sakınmak için, takdir için ve düşünmek için. Takdir için susması, insanların arasını bulmak için susması idi. Düşünmek için susması, gelecek için ya da vereceği fetva için düşünmek maksadı ile idi. Yumuşaklığı sabır ile beraber idi, onu hiçbir şey kızdırmazdı, tedirgin etmezdi. Sakınması dört şeyde toplanmıştı; yapılınsın diye iyiyi yapması, uzak durulsun diye kötüyü terk etmesi, ümmetin salahının bulunduğu hususta ictihad etmesi ve ümmetin dünya ve ahiret işlerinin bulunduğu şeyleri yerine getirmesi."⁴²
5. Hz. Hüseyin (*radıyallâhu anhu*) anlatıyor: Babama (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) eve girmesinin nasıl olduğunu, sordum. Şöyle dedi: Kendisi eve gireceği zaman izin isterdi. Evine geldiğinde vaktini üçe ayırırdı; biri Allahu Teâlâ için, biri ailesi için, biri de kendisi için olurdu.⁴³ Bir de kendisi ile ashabı arasında taksim ettiği bir vakti daha vardı. Bu vaktini de ayırım yapmaksızın bütün insanlara ayırırdı.⁴⁴ Ümmet için ayır-

42 Taberani, *Mucem-i Kebir*, 414

43 Zemaşşeri *el-Faik fi Garibi'l-Hadis*'te (209/1) şöyle demiştir: "Burada insanların Efendimize evinde iken ulaşamadığı ifade edilmek istenmiştir. Ancak Efendimiz insanlara kendisine ayırdığı kısımda vakit ayırıyordu."

44 Burada merkezi kadronun oluşturması görülmektedir: Nitekim şöyle de denmiştir: "Başarılı olmak istiyorsan etrafını başarılılarla donat."

diği vaktinde fazilet erbabı kimselerle görüşmek ahlakından dandı. Bu vakti onlara faziletlerine göre taksim ederdi. Onların arasında bazen bir ihtiyacı olan, bazen de iki ihtiyacı olan, bazen birçok ihtiyacı olan olurdu. Ümmetin ihtiyaçları ile meşgul olurdu ve onlara şunu söylerdi: *"Burada bulunan bulunmayana bildirsin.⁴⁵ İhtiyacını bana söylemeye gücü yetmeyen kimsenin ihtiyacını bana bildirin; zira kim ihtiyaç sahibinin ihtiyacını, bu ihtiyacı giderebilecek birisine bildirirse Allahu Teâlâ o kişinin ayaklarını kıyamet gününde sabit kılar."* Onun yanında sadece bu konuşulurdu. İhtiyaç sahibi olanlar ondan başkasında yardım kabul etmezlerdi.⁴⁶ Yalnızca zevk sefa ehli kimselerden uzak dururlardı. Onların yanından da mahzun olarak çıkarlardı.⁴⁷

Liderin Ahlakı

Güzel Ahlak⁴⁸

1. Dahhak şöyle demiştir: Lider, güzel ahlaklı olandır.⁴⁹
2. Abbas b. Haşim el-Kelbi'nin babasında yaptığı rivayette babası şöyle demiştir: Muaviye'ye (*radıyallâhu anhu*) insanlara kim liderlik yapabilir, diye soruldu. Kendisinden bir şey istenildiğinde en cömert olan, insanlarla otururken en güzel ahlaka sahip olan, zor zamanlarda en yumuşak huylu olan kimse, şeklinde cevap verdi.⁵⁰

45 Emir ve kararların bütün güvenilir ve kesin yolları kullanarak herkese ulaşması için yayılması gerekir.

46 Burada kişilerin konumlarının ve toplumun düzenlendiği görmekteyiz.

47 Taberani, **Mucem-i Kebir**, 414

48 Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demektedir: "Lider, zekanın, insancılığın, güvenin, cesaretin, düzenin simgesidir." Başka bir yerde de şöyle demektedir: "Gerçek lider ahlak prensibini işler, disiplin prensibine de sınıksı yapıştır; böylece başarıyı kontrolü altına alır."

49 Haraiti, **Mekarimu'l-Ahlak**, 34

50 Haraiti, **Mekarimu'l-Ahlak**, 88

3. Hz. Enes'ten (radıyallâhu anhu) şöyle aktarmıştır: Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ebu Zer (radıyallâhu anhu) ile karşılaşmış ve ona şöyle buyurmuşlardır: *"Ey Ebu Zer, sana yapması kolay olan, ancak mizanda diğer amellerden ağır olan iki amel söyleyeyim mi?"* Ebu Zer (radıyallâhu anhu) da evet, diye karşılık vermiş. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de *"Güzel ahlaktan, az konuşup çok susmaktan asla ayrılma. Canımı kudretinde tutan Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki diğer ahlaklar bu ikisi kadar güzel değildir."* buyurmuşlardır.⁵¹
4. Ebu Hureyre'den (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"Allahu Teâlâ kolay ve zorluk çıkarmayan kişiyi sever."*⁵²
5. Ebu Hureyre'den (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"İslam'ı en güzel olanınız, dini öğrenmek şartı ile en güzel ahlaklı olanınızdır."*⁵³
6. Rafi b. Mekis'ten (radıyallâhu anhu) –kendisi Hudeybiye'de bulunanlardan- rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: **"Güzel ahlak faidedir, kötü ahlak ise bedbahtlıktır. İyilik ömrü artırır, sadaka ise kötü ölümden kişiyi korur."**⁵⁴
7. Rafi b. Mekis'ten (radıyallâhu anhu) yapılan başka bir rivayete göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"Güzel davranış berekettir, kötü ahlak bedbahtlıktır."*^{55 56}

51 Ebu Yala, **Müsned**, 3298

52 Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 7698

53 Buhari, **Edebu'l-Mufred**, 285

54 Ahmed, **Müsned**, 16079; Taberani, **Mucem-i Kebir**, 4451

55 Ebu Davud, **Sünen**, 5126

56 Başka bir rivayette, "bereket" yerine "artıştır" şeklinde geçmektedir. Kudai, **Sünen** 244

8. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işittiğini söylemiştir: "*Kimin istekleri çok olursa bedeni hasta olur. Kimin de ahlakı kötü olursa bedenine işkence çektirir. İnsanlarla kötü konuşan kimsenin kişiliği düşer ve değeri gider.*"⁵⁷
9. Hasan Basri (*rahmetullahi aleyhi*) şöyle demiştir: "Ahlakı kötü olan kendine eziyet etmiş olur."⁵⁸
10. Muhammed b. Eşas'ın babası vasıtası ile dedesinden yaptığı rivayette Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "*Yaltaklanmak kişiliği, adamlığı izale eder. İnsanlara iyilik zenginlik getirir. Hizmet edenlere ikramda bulunmak düşmanlığı bitirir.*"⁵⁹
11. Muhammed b. Ziyad'dan yapılan rivayete göre Ebu Hu-reyre (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şunları işitmiştir: "*Sizden birinize hizmetçisi yemek getirdiğinde eğer sizle beraber yemeğe oturmazsa ona bir iki lokma uzatsın; zira o hizmetçi yemeği hazırlayan ve pişiren kimsedir.*"⁶⁰

57 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 8081

58 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 7683; Beyhaki 4474.cü rivayette Vehb b. Münebbih'ten şöyle aktarmıştır: "Lokman as oğluna şöyle dedi: "Kim yalan söylerse yuzunun nuru gider. Kötü ahlaklı olanın derdi çok olur. Çölleri yerinden oynatmak anlamayan anlama bir şeyler anlatmaktan daha kolaydır."

59 Ebu Nuaym, *Tibbu'n-Nevevi*, 215

60 Buhari, *Sahih*, 5460

Yumuşaklık⁶¹

1. Dahhak'tan şöyle rivayet edilmiştir: "Efendi, yumuşak ve takvalı olandır."⁶²

61 İbnü'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (453-452/1) şöyle demektedir: "Övülen yumuşaklığa sahip olmaz öfkeyi tamamen silip atmaya gerektirmez. Zira öfkeyi tamamen atmak matlup bir şey değildir. Bilakis bu yumuşaklığın sınırı, öfke anında öfkenin, kendisini ifrat ve tefrifin arasında orta yola sevk edecek olan akla teslim olması ile olur. Bu durumda övülen ve istenilen vecihte yumuşaklığa sahip olunmuş olur. Bu sebeple 'Kızmayan kimse halim, yumuşak birisi değildir.' denir. Zira yumuşaklık sadece öfke halinde açığa çıkar. Tartuşi şöyle aktarmıştır: Nabiga el-Cu'di, Efendimizin huzurunda şu şiiri okumuştur:

"Yumuşaklıkta hayır yoktur; berraklığını kirlenmekten koruyan düşünceleri olmadıkça;

Cehaletin de hayrı yoktur; kendisini bir iş yaptığında kontrol edecek yumuşaklığı olmadıkça."

Efendimiz onun bu sözlerine itirazda bulunmadı. İbn Ömer (radıyallâhu anhu) sefere çıktığında bir sefihi takip eder ve bunun ile diğer sefihlerin şerrinden emin olacağız, dermiş."

İbn Ebi'd-Dünya **Kitabu'l-Hilim'de** (100) Said b. Abdulaziz'den şöyle rivayet etmiştir: "Bir adam Süleyman b. Musa'ya karşı küstahça davrandı ve kardeşi o adama yardımcı oldu. Bunun üzerine Mekhul de "Sefih bir arkadaşı olmayan zelim olmuştur."

İbn Hibban **Ravzatu'l-Ukala** ve **Nüzhetü'l-Fudala** adlı eserinde (213) şöyle demiştir: "Ebu Hatim şöyle demiştir: "Hiçbir şeyi başka bir şeye eklemek, ilme yumuşaklığı eklemek kadar güzel olmamıştır. Herhangi bir şeyi başka bir şeyden çıkarmak, uzaklaştırmak, alimden yumuşaklığı uzaklaştırmak kadar çirkin olmamıştır. Şayet yumuşaklığın iki kapısı olsa, biri akıl, diğeri de susmak olur. Bazen akıllı kimse, yumuşaklık sahibi kimsenin razı olmayacağı şeyi kabul etmeye mecbur olur. Bu durumda yumuşaklık sahibi olan kimseye bir sefihi lazımdır ki, onu bu durumdan kurtarsın. Zira bazı durumlarda yumuşaklığı terk etmek yumuşaklıktandır."

Beyhaki **Suabu'l-İman** adlı eserinde (8731) Salih b. Cenah'tan şöyle rivayet etmiştir: "İnsanlardan kendilerine yumuşak davrandığında cahilce davranan, onu bilmezden geldiğinde yumuşak davranan, iyilik yaptığında kötülük yapan, zulmettiğinde sana yardım eden, yardımcı olduğunda sana zulmedenler vardır. Ahlakı böyle olan adama karşı onu bu ahlakından kurtaracak bir muamelede bulunmak gerekir. Sonra o kişiye karşı kötü davranarak onun cehaletini o kötü ahlakını gidermek gerekir. Zira yumuşaklığın, hilmın bir kısmı aptallık, köleliktir. Kendisine yardım edecek bir sefihin bulunmadığı kimse zelim olmuştur. Kendisini irşad edecek yumuşak, hilm sahibi bir kimseye sahip olmayan kimse sapıtmıştır. Cehalette bazen faide vardır.

Beyhaki **Menakıbu's-Safi'de** (205/2) Müzeni ve Rebi'den şöyle rivayet etmiştir: "Safi'yi şöyle derken işittik: "Bir fakihin yanında kendisine sefihlik yapacak bir sefihin bulunmasında bir beis yoktur."

62 Haraiti, **Mekarimu'l-Ahlak** 85

2. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Eşec Abdilkays'a şöyle demiştir: "*Sende iki özellik var ki Allahu Teâlâ onları sever; yumuşaklık ve acele etmemek.*" ^{63 64}

Acele Etmemek ⁶⁵

1. Sehl b. Sad'dan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Sabır Allah'tan, acele şeytandandır." ⁶⁶
2. Ukbe b. Amir'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Kim acele etmezse doğruya isabet eder, kim de acele ederse hata eder." ⁶⁷
3. Muhammed b. Musa b. Nafi'nin kavminin büyüklerinden yaptığı bir rivayette Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Üç şey dışında acele etmemek hayırdır; Allah yoluna davet edildiğinde ilk adımı atan olun, namaza çağrıldığınızda ilk giden olun, cenazeniz olduğunda*

63 Müslim, **Sahih**, 17

64 İbnü'l Ezrak el Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (40/1) şöyle demektedir: Liderliğe hak kazanmak bunun (yumuşaklık) ileidir. Eksem b. Sayfi şöyle demiştir: "Kim yumuşak olursa lider olur."

65 Lalikai Şerhu Usulî İ'tikadi Ehli's-Sünne ve'l-Cemaa adlı eserinde (2789 – 1447/4) Cafer b. Burkan'dan Amr b. As'ın (*radıyallâhu anhu*), Muaviye'ye (*radıyallâhu anhu*) teenni ile hareket etmesinden dolayı kızdığını Muaviye'nin (*radıyallâhu anhu*) ise şöyle cevap verdiğini rivayet etmiştir: "Bir haberi anlamak akıl ve rüst işidir. Akıllı kişi, rüst sahibi kişi aceleye karşı akıllı davranandır. İşlerinde aceleye kaçmayan kimse doğruya isabet etmiştir, en azında doğru yaklaşmıştır. Acele eden ise hata yapmıştır, en azından hataya yaklaşmıştır. Kendisine yumuşaklığın faide vermediği kimseye, zorbalık faide verir. Tecrubelerden faydelenmeyen kimse ust mevkilere gelemmez, aklı ile düşünemez, ta ki ilmi cehaletinin, sabrı şehvetinin önüne geçene kadar. Kişi bu mertebeye de hilminin kuvveti sonucunda ulaşır.

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demiştir: "Bu sebeple cesur savaşçı saldırırken etrafındakilere korku salacak, ancak karar alırken teenni ile hareket edecek."

66 Tirmizi, **Sünen**, 2012

67 Taberani, **Mucem-i Kebir**, 858, **Mucem-i Evsat**, 3220

*onu defnetmede acele edin. Bundan ötesinde acele etmemek hayırdır."*⁶⁸

4. Sad b. Ebi Vakkas'tan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Ahret işlerinizin dışında bütün işlerinizde aceleyi terk edin.*"⁶⁹

Öfkeyi Bastırmak⁷⁰

1. İbn Abbas'tan (*radiyallâhu anhu*) "*O vakit ki, siz uzaklaşıyordunuz ve hiçbir kimseye dönüp bakmıyordunuz. Peygamber ise sizleri arkanızdan çağırıyordu. Artık Allah Teâlâ sizleri*

68 Mizzi, **Tehzibu'l-Kemal**, 5643

69 Ebu Davud, **Sünen**, 4810

70 Yumuşaklık ile sinir bastırmanın farkı şöyledir: Yumuşaklığın nefsin itminanı, kızgınlığın kendisini kolay kolay harekete geçiremeyeceği şekilde sakin olmasıdır. Bu hakiki anlamda gazabın zıt anlamıdır. Ancak siniri bastırmak ise zorla da olsa yumuşak davranmaya çalışmaktır. Ancak kişi yumuşak olmaya, sinirini yutmaya devam ettikçe bu onun bir ahlaki haline gelir. Öyle ki, kişide artık bastırmaya ihtiyaç duyulacak bir kızgınlık meydana gelmez. Kimin tabiatında yumuşaklık yoksa o kişinin heyecanı anında kızgınlığını yutmaya çalışması gerekir.

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (460-467/1) şöyle demektedir: "İnsanların kızgınlıkta dereceleri yaratılış itibariyle üçtür:

Tefrit yönü ki, bu durumda kişide neredeyse hiç kızgınlık bulunmaz. Bu bir eksiklik değildir. Bu sebeple Maverdi şöyle demiştir: "Kızması gereken yerde kızmayan eşektir."

İfrat, aşırılık tarafıdır. Bu durumda kişinin sinirlenmesi önemli işlerde olabileceği, normal durumlarda da bu kişi sinirlenir. Birçok insan yaratılış gereği ya da intikam gibi aşırı duyguları anlatan kimselerle beraber olduğu için çabucak kızmaya hazır bir konumdadır. Bu da mezmum bir durumdur.

Bu ikisinin ortasında itidal durumu vardır. Bu tavır ise akıl ve tedbirle hareket olduğu için güzel bir ahlaktır.

İmam-ı Gazali şöyle demektedir: "Kimin gazabı gevşeklğe geçerse onun bu hastalığını, gazabının olmamasını münasip bir şey ile düzelt. Kimin de gazabı aşırıya kaçarsa onun da gazabını kıracak şeylerle onun sinirini azaltmaya çalış, ta ki kişi ikisinin ortasında bir yolu tuttursun."

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demiştir: "Komutan hakkında tehlikeli hatalardan biri de tabiatının çabuk sinirlenir yapıda olmasıdır. Hızlı bir şekilde kızmayı yanlış yapıldığı zamanda kullanmak gerekir. . . Öfkesini kontrol etmesini bilmeyen komutan ordusunu düşman üstüne karınca sürüsü gibi yollayandır. Bu taktik, ordusunun en az üçte birinin daha savaşın başında boşu boşuna yok olmasından başka sonuç getirmez. Özellikle kuşatma esnasında başa gelen en büyük felaket budur."

gam üstüne gam ile cezalandırdı. Ta ki, hem sizin için fevt olan şeylerden ve hem de sizlere isabet eden şeylerden mahzun olmayasınız ve Allah Teâlâ yaptığınız şeylerden haberdardır." (Ali İmran, 153) ayetini şöyle tefsir ettiği rivayet edilmiştir: **"Bir kişi sana dili ile zarar vermek istiyor. Sen de ona karşılık vermeye güç yetirebiliyorsun. Buna rağmen hiçbir karşılık vermiyorsun."**⁷¹

2. Muaz b. Enes el Cüheni'nin (*radıyallâhu anhu*) babasından yaptığı rivayete göre, Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Her kim yapmaya gücü yettiği halde öfkelerini yenerse; kıyamet günü bütün mahlûkatın önünde Allahu Teâlâ o kimseyi çağırarak ve onu dilediği hurilerden almakta serbest bırakacaktır."*⁷²
3. Ebu Hureyre'nin (*radıyallâhu anhu*) yaptığı rivayete göre aynı ayetin (Ali İmran 153) tefsiri hususunda Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: *"Her kim öfkesinin gereğini yerine getirmeye gücü yettiği halde öfkelerini yenerse Allah onu güven duygusu ve imanla doldurur."*⁷³
4. Ebu Hureyre'nin (*radıyallâhu anhu*) yaptığı rivayete göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: *"Size insanların işlerini ve tartışmasını haber vereceğim: Bir insan vardır çabuk sinirlenir, siniri de çok çabuk söner. Bu durum onun aleyhine de değildir, onun için yapacak bir şey de yoktur. Bir adam da vardır ki geç sinirlenir, lakin siniri çabuk geçer. Bu durum o kişi için iyi bir şeydir."*⁷⁴

⁷¹ Taberani, *Mekarimü'l-Ahlak*, 54

⁷² Tirmizi, *Sünen*, 2021; Ebu Davud, *Sünen*, 4777

⁷³ Ebu Davud, *Sünen*, 4778.

⁷⁴ Bezzar, *Müsned*, 9239

5. İbn Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Allah katında hiçbir kul, Allah rızası için sinirini yutmak gibi değerli bir amel işlememiştir."*⁷⁵
6. Enes b. Malik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bağrıışma sesleri yükselen bir topluluğun yanında geçiyormuş. Bunun üzerine bu seslerin neden kaynaklandığını sormuş. Onlar da Ey Allah'ın Rasûlü, falan adam iyi güreşir, kiminle güreşse yener onu, demişler. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de şöyle buyurmuşlar: *"O kişiden daha kuvvetli birini size söyleyeyim mi? Zulüm gören bir kimse, sinirini yutuyor ve ona galip gelerek şeytanına da galip geliyor. Böylelikle düşmanın şeytanına da galip geliyor. İşte, bu kimse o güreşçiden daha kuvvetlidir."*^{76 77}
7. Ebû Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre: Bir adam Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), "Bana bir nasihatla bulun." demiş. Peygamber ona: *"Gazaplanma!"* buyurdu. Bunun üzerine o kişi Peygamber'den u tekrar tekrar nasihat tavsiye etmesini istedi, her defasında Peygamber ona *"Gazaplanma!"* öğüdünü verdi.⁷⁸
8. Ebû Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Kuvvetli pehlivan, güreşçileri yere serip galip olan değildir. Asıl kuvvetli pehlivan, öfkelendiği sırada nefsine malik ve iradesine hâkim olan kimsedir."*⁷⁹

75 Ahmed, **Müsned**, 6114

76 Bezzar, **Müsned**, 7772

77 İmam-ı Gazali **İhyau Ulumi'd-Din** adlı eserinde (167/3) şöyle demiştir: "Kızgınlığın ateşi yükseldiğinde kişiye hiçbir vaaz faide vermez, bilakis bu onun kızgınlığını artırır. Ancak aklının nuru arttığında kızmaya gücü yetmez. Zira aklın nuru kızgınlığın gazabını söndürür."

78 Buhari, **Sahih**, 6116

79 Buhari, **Sahih**, 6114; Muslim, **Sahih**, 2609

9. İkrime'den şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Efendi, kızgınlığı kendisine galip olmayan kimsedir."⁸⁰

Affetmek⁸¹

1. Ebû Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Sadaka hiçbir malı ek-siltmez. Af sebebiyle Allahu Teâlâ, bir kulun ancak şerefini*

80 Haraiti, *Mekarimü'l-Ahlak*, 84

81 İmam-ı Gazali *İhyau Ulumi'd-Din* adlı eserinde (182/3) şöyle demiştir: "Affetmek, yumuşaklıktan ve kızgınlığı, siniri yutmaktan başka bir şeydir."

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi *Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk* adlı eserinde (470-466/1) şöyle demektedir: "Turtuşı affetmeyi, yöneticinin güzelliğinin ve rütbesinin temeli olan ahlaklardan saydı. İmam-ı Gazali ise kendisini muhafaza etmekle yetki ve yönetime hak kazanılacak ahlaklardan olarak kabul etti. Bu ahlakın benzerleri birçok kimse için dikkat edilmesi önemli hususlarda müşahede edilmiştir. Hikmet erbabı bazı kimseler şöyle demiştir: "Güzel bir biçimde zafer kazanmak intikamı çirkinleştirir. Sultanların en güzel menkıbeleri affetmeleridir. Affetmekte Allahu Teâlâ'nın izzet vardır. Affetmek sultanlardan istenilenlerin en büyüğüdür. Affetmekle, istenilip de kazanılamayacak şeyler ele geçer. Muaviye (*radıyallâhu anhu*) şöyle dermiş: "Ben günahımın affedilmemden büyük olmasını, cehaletimin hilmimden, yumuşaklığımdan çok olmasını, gücümün örtemediğim avretimin olmasından nefsimi uzak tutarım."

Bazı durumlarda komutanın affetmesi ona yakışmaz.

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi *Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk* adlı eserinde (470/1) şöyle demektedir: Bazen affetmekten ötürü şeri ve muteber siyasete aykırı mefscdetler meydana gelir, sultanı hafife alanı cezalandırmak buraya örnek gösterilebilir. Nitekim şöyle rivayet edilmiştir: "Adamın biri Hz. Ebubekir'e (*radıyallâhu anhu*) gelip bana bir binek ver; zira ben senden ve babandan daha iyi ata binerim, dedi. Hz. Ebubekir'in (*radıyallâhu anhu*) yanında ise Muğire b. Şube (*radıyallâhu anhu*) bulunuyordu. Bu sözleri duyunca dirseği ile adamın burnuna vurdu ve adamın yüzünden kan akmaya başladı. Bunun üzerine adamın kavmi Hz. Ebubekir'in (*radıyallâhu anhu*) yanına gelerek Muğire'ye kısas uygula, dediler. Ben Allahu Teâlâ'nın emrinden kısas uygulayım, ona sizden dolayı kısas uygulamıyorum. İbn Kayyimi'l-Cevziyye şöyle demiştir: "Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*), Muğire'nin (*radıyallâhu anhu*) yaptığı için Allahu Teâlâ'ya ve Rasûlüne yardım ve müminler için izzet olarak gördü."

Sun Tzu *Savaş Sanatı* adlı eserinde şöyle demektedir: "Ancak, askerinize düşkün olduğunuz halde otorite kullanamıyorsanız; yumuşak kalpli olduğunuz halde emirlerinizi dinletemiyorsanız, askerleriniz arasında kargaşa hüküm sürüyorsa, askerleriniz yaramaz çocuklara dönmüştür. Hiçbir işe yaramazlar. Askerleriniz sizden korktuğu müddetçe düşmandan korkmazlar... Bir komutan ilk başta tehdit edip ardından düşmanın hazırlanmasından korktuğu için ordusuna güzel muamelede bulunuyorsa bu durum bu komutanın hiçbir şeyden anlamadığının delilidir."

artırır ve bir kimse Allah için tevazu gösterirse Allah onu ancak yükseltir" buyurmuşlardır.⁸²

2. Hz. Ali (*radiyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bana şöyle buyurdular: *"Dünya ve ahiretin en güzel ahlakını sana söyleyeyim mi? Seninle irtibatını kopartan kimseyle irtibat kurman, sana vermeyen kimseye vermen, sana zulmeden affetmen."*⁸³
3. Übey b. Kab'dan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Kendisi için binaların dikilmesini ve derecelerinin artmasını kim isterse, kendisine zulmeden affetsin, kendisini mahrum edene versin ve kendisi ile irtibatını kesenle irtibat kursun."*⁸⁴
4. Hz. Âişe (*radiyallâhu anhâ*) şöyle buyurmuşlardır: Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kaba saba birisi değildi. Sokaklarda bağırmaıdı ve kötölüğe kötölük ile karşılık vermezdi. Ancak affeder ve bağışlardı.⁸⁵
5. Hz. Âişe'den (*radiyallâhu anhâ*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) eliyle hiçbir şeye vurmadı. Ne bir kadına ne de bir hizmetçiye! Ancak Allah yolunda kendisiyle mücadele edilirse o başka! Başına gelen hiçbir şeyden intikam alsın. Ancak, Allah'ın haramlarından bir şeyi çiğnemiş olsun! Bu takdirde Allah için intikam alırdı.⁸⁶
6. Cabir b. Abdullah'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Hasafa kavminin savaşçıları ile savaşmıştır. Müslümanlarda dikkatsizlik sezdikleri sırada onlardan kendisine Gavras b. Haris denen birisi Rasûlullah Efendimizin başına kılıcı ile

⁸² Muslim, *Sahih*, 2588

⁸³ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 5567

⁸⁴ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 2579; *Mucem-i Kebir*, 534

⁸⁵ Ahmed, *Müsned*, 25417

⁸⁶ Muslim, *Sahih*, 2328

geldi ve Rasûlullah Efendimize "Seni benden kim kurtaracak?" diye sordu. Efendimiz de "Allah" diye cevap verdi. Kılıç elinden düştü. Bu sefer kılıcı Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) alıp o kişiye "Seni benden kim kurtaracak?" diye sordu. Bunun üzerine o kişi de "Hayırlı bir kimse ol." dedi.⁸⁷ Efendimiz de "Allah'ın tek ilah olduğuna iman ediyor musun?" diye sordu. O kişi "Hayır, ancak seninle savaşmaya, seninle savaşan herhangi bir toplulukla beraber olmamaya söz veriyorum." dedi. Efendimiz bunun üzerine o kişiyi serbest bıraktı. O kişi de kavmine gidip "Sizin yanınıza, en hayırlı insanın yanından geliyorum." dedi.⁸⁸

Yumuşaklık⁸⁹

1. Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anhu) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "*Kendisi cehennem ateşine, cehennem ateşi de kendisine haram olan bir kişiyi size bildireyim mi? Her cana yakın, yumuşak huylu, kolaylaştırıcı kimsedir.*"⁹⁰

87 Yani kendisini serbest bırakmasını istedi. (Mütercim)

88 Ahmed, Müsned, 14929

89 Güzel ahlakın semerelerinden biridir.

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (477/1) şöyle demektedir: "Turtuşu yumuşaklığı kendisi ile devletin ve nizamın kurulduğu ahlaklardan biri olarak zikretti. Bu dediğine iki şey delil olur:

Yöneticiliği hak ettiğine delalet eder. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) şöyle dermiş: "Bu yöneticilik işi zayıflık göstermeksizin yumuşak başlı olan, nefret ettirmeksizin güçlü olan kişinin işidir."

Allahu Teâlâ'nın şu ayette bu manaya işaret vardır: "Allah'ın rahmetinden dolayı, sen onlara karşı yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Onları affet, onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever." (Ali İmran 159) Yani ashabın ve seninle beraber olanlara karşı katı olsaydın...

İbnu'l-Ezrak (478/1) şöyle demektedir: "Sürekli olarak yumuşak başlı olmak, bazı durumlarda katı olmak gerektiği için doğru olmaz. Nitekim Allahu Teâlâ, büyük ahlak sahibi olan Efendimize şöyle de buyurmuştur: "Ey Peygamber! İnkarcılarla, ikiyüzlülerle savaş; onlara karşı sert davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüşür." (Tevbe 73)

⁹⁰ Tirmizi, Sünen, 2488

2. Abdullah b. Mesud'dan (*radiyallâhu anhu*) gelen bir rivayette Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Kim cana yakın, yumuşak huylu, kendisi ile kolay geçinilen kimse olursa Allahu Teâlâ onu cehenneme haram kılar."⁹¹
3. Hasan Basri'den gelen bir rivayette Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "İlim müminin dostu, akıl delili, amel ayak tutanı, yumuşaklık veziri, sabır ordularının emiri, hoşgörülük babası ve kolay olmak ise kardeşidir."⁹²
4. Hz. Enes'ten (*radiyallâhu anhu*) gelen bir rivayette Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Canım kudretinde olan Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, Allahu Teâlâ rahmeti ile ancak merhametli kimselere muamelede bulunur." Biz de "Ya Rasûlullah, hepimiz merhametli kimsele-
riz." dedik. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Buradaki kişi sadece nefsine merhamet eden değil, bütün insanlığa merhamet eden kimsedir." buyurdular.⁹³
5. Ebu Osman Said b. İsmail'den rivayet edildiğine göre kendileri şöyle buyurmuşlardır: En güzel ihlas, yaratıcıyla meşgul olmaktan dolayı mahlûkata bakmayı unutmaktır. İhlas, kalbinle, amelinle, ilminle ve fiilinle Allahu Teâlâ'nın azabından korkarak onun rızasını istemendir. Sanki sen kesin olarak Allahu Teâlâ'nın seni gördüğünü riya kalbinden gidene kadar düşünüyorsun. Allahu Teâlâ seni bu amele muvaffak kıldığında da Allahu Teâlâ'nın sana olan nimetlerini kendini beğenmişlik kalbinden gidene kadar hatırlıyorsun. Acele etmek amellerinden uzaklaşana kadar yumuşaklığı amellerinde bulunduru-
yorsun. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Yumuşaklık bir şeye koyulduysa onu süs-
ler, bir şeyden de çıkarıldı ise onu çirkinleştirir."⁹⁴

91 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 7769

92 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 4337

93 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 10549

94 Müslim, *Sahih*, 2594; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 6475

6. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sel-lem*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Yumuşaklık bir şeyde bulunursa muhakkak o şeyi güzelleştirir. Kabalık da herhangi bir şeyde bulunursa onu kesinlikle çirkinleştirir. Allahu Teâlâ merhametlidir, merhameti sever."⁹⁵
7. Ahmed b. Salih'ten rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir: "Hayrın tamamını kalbin yumuşak olması ve merhamette gördüm. Bu da Allahu Teâlâ'nın şu ayetidir: **'Sırf Allah'ın rahmetiyle onlara karşı yumuşak davran-
dın.'** (Ali İmran 159). Şerrin tamamını da iki şeyde gördüm, kabalık ve katı kalpli olmak. Bu da Allahu Teâlâ'nın şu ayetidir: **'Şayet sen kaba, katı yürekli olsay-
dın, hiç şüphesiz, etrafından dağılıp giderlerdi.'** (Ali İmran 159)."⁹⁶

✂

95 Bezzar, *Müsned*, 7002

96 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 10547

Tevazu⁹⁷

97 İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (523/1) şöyle demektedir: "Evzai'den şöyle dediğini rivayet edilmiştir: "Sultanı, kendisini beğenmesi ve halkından gizlenmesi yıkar."

İmam-ı Gazali **İhya Ulumi'd-Din** adlı eserinde (167/3) şöyle demiştir: "Bu durum ordusu çok olan komutanlar ve talebeleri çok olan alimler arasında gerçekleşir. Özetle, bir nimet ve kemal haddi zatında kemal olmasa da kendisi ile kibre düşülmesi mümkündür. Hatta doğuştan çift cinsiyeti olan muhannes bu durumu kemal gördüğü için etrafındakilere karşı bununla övünür... Bu ahlak diğer ahlaklar gibi iki yöne ve orta duruma sahip bir ahlaktır. Aşırıya giden yönü tekebbür, çok eksik olan yönü zelillik, ortası ise tevazudur."

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (514/1) Gazali'nin İhya'sından manen şöyle aktarmıştır: "Tekebbüre meyletmek, zelillige meyletmekten daha çirkindir, cimrilige meyletmenin israfa meyletmekten daha çirkin olması gibi. İstenilen seviye adil ve orta yollu olmak ve şeriatın, örfün gereği üzere her şeyi yerli yerine koymaktır."

İbn Kayyim el-Cevziyye **Ruh** adlı eserinde (235-236/1) şöyle demektedir: "Heybet ile kibrin arasındaki fark şudur: Heybet kalbin Allahu Teâlâ'nın sevgisi ve azameti ile dolmasının eserlerinden biridir. Kalp Allahu Teâlâ'nın sevgisi ve azameti ile dolu olunca kalbe nur, sekinet gelir ve o kalbin sahibinde bir heybet ve tatlılık meydana gelir. Karşısındaki insanların sevgisini kazanır. Konuşması, girmesi, çıkması nur, susması vakar olur. Konuştuğunda ise dinler ve insanların kalplerini kazanır. Ancak kibir kişinin kalbinde olan kendisini beğenmesinin alametidir. Kalbi cehalet ve zulüm dolmuştur. Kulluk ondan uzaklaşmış, kendisine Allahu Teâlâ'nın gazabı inmiştir. İnsanlara bakışı küçük görerek olur. İnsanların arasında yürümesi kibirli bir şekildedir. İnsanlarla olan muamelesi hep kendini düşünerek olur, başkasını düşünmez, insafı da davranmaz. Kendini beğenerek dolaşır. Karşılaştığı kimseye selam vermez. Selam aldığı da karşısındakini küçük görür, yüzünü ona dönmez. Ahlakı onlara hoş gelmez. Hiç kimsenin kendi üstünde hakkı olduğunu görmez. İnsanların üzerinde hak sahibi olduğunu düşünür. İnsanların kendisinden faziletli olduğunu düşünmez, aksine kendisinin insanlardan daha faziletli olduğunu düşünür. Allahu Teâlâ'dan sürekli uzaklaşır. İnsanların gözünden de sürekli küçülür ve insanların ona karşı kızgınlığı artar."

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (453-452/1) şöyle demektedir: "Tevazunun faziletine iki şey delalet eder:

Allahu Teâlâ tevazu ile kişiyi yüceltir.

Tevazu yapana cennet vaad edilmiştir.

Hemen gelen güzellikleri:

Kişinin üstün faziletine delalet eder. Abdulmelik b. Mervan'a kim daha üstündür. diye soruldu. "Üstünlüğünden tevazu yapan, çok maldan uzak duran ve gucu terk edendir." diye cevap verdi.

Sahibinin tevazu ile şerefının artması.

Kibir ile alakalı bazı meseleler vardır:

Kibirle ilgili iki tane katı tehdit vardır:

Allahu Teâlâ'ya karşı kibirlenenin cehennem ile azap olunacağı,

Az bir kibrin dahi kişiyi cennete girmekten men edeceği.

Kibir ahlakına sahip olmanın zararlarından biri de iki azabın acele gelmesidir:

1. Ebu Said el-Hudri'den (radıyallâhu anhu) Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"Kim Allahu Teâlâ için bir derece tevazu ederse Allahu Teâlâ onu derece derece yükseltir, ta ki onu İlliyyin Cennetine koyana kadar. Kim de Allah'a karşı kibir ederse Allahu Teâlâ onu bir derece alçaltır, ta ki onu aşağıların aşağısına koyana kadar."*⁹⁸
2. Rakb el-Mısri (radıyallâhu anhu) Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini aktarmıştır: *"Düşük mertebede olmadığı halde tevazu yapana, muhtaç olmadığı halde nefisini zelil görene, haram bulaştırmadan topladığı maldan infak edene, fakir kimselere yardım edene, ilim ve hikmet erbabı kimselerle beraber olana müjdeler olsun! Kendini zelil görene, kazancı helal olana, yaşantısı düzgün olana ve insanlardan şerrini uzak tutana müjdeler olsun! İlmi ile amel*

Hakkı anlamak ve kabul etmekten uzak olması, Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Haksız yere yeryüzünde kibir edenleri ayetlerimizden çevireceğiz."** (Araf 146)

Sahibinin yere batırılması.

Kibirli kimseye şu iki şey yeter:

Allahu Teâlâ'nın kibirlenen kimseyi hüsrana uğratacağını söylemesi: **"And olsun ki Allah size birçok yerlerde, ve çokluğunuzun sizi böbürlendirdiği fakat bir faydası da olmadığı, yeryüzünün geniş olmasına rağmen size dar gelip de bozularak arkanıza döndüğünüz Huneyn gününde yardım etmişti."** (Tevbe 25)

Kibrin kişiyi helak eden sıfatlar arasında olması. Hadisi şerifte **"Üç şey kişiyi helak eder; takip edilen cimrilik, tabi olunan nefis ve kişinin kendisini beğenmesi."** buyurulmuştur.

Kibrin sebepleri ikidir:

Birisi dinidir. Kişi ilim öğrendiğinde kendini beğenir ve kendinden düşük ilme sahip olanları ve hiç ilim bilmeyenleri kendinden aşağıda görür. Amel de aynı şekilde kişinin kibrine sebep olabilir. Kişi amel ettikçe kendi gibi amel etmeyenleri küçük görür. Kibrin en çabuk geldiği kimseler alimlerdir, her ne kadar hiçbir kul kibirden kurtulamaz olsa da.

Diğeri ise dünyevidir. Bu da insanları küçük görmeyi gerektirecek şeydir. Kadınlar arasında güzellik en çok kibrin olduğu şeydir. Malda kibir çoklukla, kuvvette zayıf kimselere olan etki ile olur. Aynı şekilde kişinin çok takipçisinin ve yardımcısının çok olması da kibre sebep olabilir."

⁹⁸ Ahmed, **Müsned**, 11724

*edene, malının ihtiyacında fazlası ile tasadduk edene ve boş konuşmayana müjdeler olsun."*⁹⁹

3. İbn Ömer'in (radiyallâhu anhu) rivayet ettiğine göre Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Bir adam kibirden dolayı elbisesini yerde sürükleyerek yürüdüğü sırada yerin içine batırıldı. Artık o kıyamet gününe kadar yerin içinde hareket edip duracaktır."*¹⁰⁰
4. İbn Amr'dan (radiyallâhu anhu) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: *"Dünyada kendini beğenip büyüklük taslayanlar kıyamet günü insan şeklinde zerrecikler gibi mahşer yerine çıkarılacaklar, her yönden zillet kendilerini kaplayacak. Cehennemde adına 'Bûlûs' denilen bir hapishaneye sürülecekler, üzerlerinde ateşlerin ateşi yükselecek. Cehennemliklerin kan irin ve tortuları onlara içirilecektir."*¹⁰¹
5. Ebu Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayet edilen bir hadiste Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyuruyorlar: *"Kibirliler kıyamet gününde zerreler halinde haşr olunacaklar."*¹⁰²
6. Cerir b. Abdullah (radiyallâhu anhu) şöyle anlatmıştır: Rasûlullah Efendimize bir adam getirdiler, adam korkudan titriyordu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona şöyle dedi: *"Sakin ol, ben şu vadide kurutulmuş et yiyen Kureyşli bir kadının oğluyum."*¹⁰³
7. Enes b. Malik'ten (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Medine'nin cariyelerinde birisi vardı, o cariye Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) elinden tutardı da O'nu kendi istediği yere doğru götürür giderdi.¹⁰⁴

99 Taberani, *Mucem-i Kebir*, 4615

100 Buhari, *Sahih*, 3485

101 Tirmizi, *Sünen*, 2492

102 Ahmed, *Müsned*, 6677

103 Hakim, *Müstedrek*, 3733

104 Buhari, *Sahih*, 6072

Davete İcabet ¹⁰⁵

1. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Eğer ben sığır ve davar ayağından yapılmış bir paça yemeğine bile davet olunsaydım, muhakkak ona icabet ederdim. Şayet bana bir davarın ön ayağı hediye edilse, ben onu elbette kabul ederim." ¹⁰⁶
2. Enes b. Mâlik (*radıyallâhu anhu*) şöyle aktarıyor: Bir terzi, yapıp hazırladığı bir yemeğe Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) davet etti. Hz. Enes dedi ki: "Ben de Rasûlullah'ın beraberinde bu yemeğe gittim." Terzi, Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) arpadan yapılmış bir ekmek ile içinde kabak ve kurutulmuş et parçaları bulunan çorba takdim etti. Hz. Enes dedi ki: "Ben Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yemek tabağının içinde kabakları bulmaya çalıştığını gördüm. Artık o günden itibaren ben kabağı sevmekten vazgeçmedim." ¹⁰⁷

¹⁰⁵ Davete icabet etmek basit bir şey olmasına rağmen insanların askeri emirleri güzellikle karşılamasına sebep olduğu gibi, lider ile halkının ve ordusunun arasındaki bağı güçlendirmekte önemli bir yere sahiptir. Davete icabet boş vakit bulanamamak gibi geçersiz mazeretlerle terk edilmiştir. Güç ve kuvvet ancak Allahu Teâlâ'nındır.

¹⁰⁶ Buhari, *Sahih*, 5178

¹⁰⁷ Buhari, *Sahih*, 5439

Doğruluk¹⁰⁸

1. Ebu Hureyre (radiyallâhu anhu) Rasûlullah Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle bir hadis isnad etmiştir: *"Yalancı, nefsinin kendine galip gelmesiyle yalan söyler."*¹⁰⁹
2. Sufyan b. Esid el-Hadrai'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Ben Rasûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle derken işittim: *"Sana inandığı halde bir din kardeşine kendisini kandıracak yalan bir söz söylemen ne kadar büyük bir hıyanettir!"*¹¹⁰
3. Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *"Şüphesiz doğruluk hayra, hayır da cennete götürür. Kişi doğru söyleye söyleye nihayet doğrucu yazılır. Yalancılık sapıklığa götürür. Şüphesiz sapıklık da cehenneme götürür. Kişi yalan söyleye söyleye nihayet yalancı yazılır."*¹¹¹

108 İmam Nevevi **el-Ezkar** adlı eserinde şöyle demiştir: "Genel anlamda yalan söylemenin haram olduğuna dair Kuran'dan ve Sünnetten deliller birbirlerini kuvvetlendirmektedir. Yalan, günahların çirkinlerinden ve ayıpların kötülerindendir. Birbirini güçlendiren deliller yanında ümmetin icmaı da yalanın haram olduğu üzerinde kararlaştırmıştır. Ezkar, "Yalanın Yasak Oluşu ve Kısımlarının Açıklanması" babı.

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabai'l-Mülk** adlı eserinde (487/1) şöyle demektedir: "Burada sultan iki tehdidi hesap etmelidir:

Kendisi için büyük bir azap olmakla beraber Allahu Teala'nın o sultandan yüz çevirmesi,

Allahu Teala'nın o sultanı cennete yerleştirmemesi.

Genel olarak sultan için iki felaket vardır:

Bu yalanın o sultanı sonu ateş olan facirliğe götürmesi,

O sultanın kalbinin kararması.

Sultan için iki mahzur daha vardır:

Sultanın yalanı sebebiyle halkın kendisinin sözlerine ve tehditlerine güvenmemesidir. Bazı hikmet sahibi kişiler şöyle demiştir: Beldelerin harap olması ve insanların bozulmasının sebebi sultanların sözlerini ve tehditlerini yerine getirmemesidir.

Devletin zayıfladığının alameti olması.

109 Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 4554

110 Ebu Davud, **Sünen**, 4971

111 Buhari, **Sahih**, 6094; Müslim, **Sahih**, 2067

4. Ebu'l-Havra es-Sadi'den rivâyete şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Hasan'a (*radiyallâhu anhu*) Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ezberlediğın bir şey var mı, diye sordum. Dedi ki, Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şunu ezberledim: "*Şüpheli olanı bırak, şüphesiz olana bak, çünkü doğruluk gönül rahatlığıdır, yalancılık ise kuşkudan ibarettir.*"¹¹²
5. Abdullah b. Mesud (*radiyallâhu anhu*) şöyle buyurmuştur: "Kul yalan konuşmaya devam ettikçe, Allah katında yalancılardan yazılır ve kalbinin tamamı nokta nokta, yavaş yavaş kararır."¹¹³
6. Ebu Hureyre'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "*Al-lahu Teâlâ üç kişiden razı değildir; yalancı lider, kibirli fakir ve cimri zengin.*"¹¹⁴
7. Hz. Selman'dan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "*Üç kişi cennete giremez; zina eden yaşlı, yalancı lider ve kibirli fakir.*"¹¹⁵

Verilen Söze Bağlı Kalmak

1. Huzeyfe'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "*Kim kardeşine yerine getirmeyi düşünmediği bir söz verirse, bu kişi sanki komşusuna vermeyeceği bir kova uzatan kimse gibidir.*"^{116 117}

¹¹² Tirmizi, **Sünen**, 2518

¹¹³ Malik, **Muvatta**, 18

¹¹⁴ Taberani, **Mucem-i Evsat**, 4441

¹¹⁵ Bezzar, **Müsned**, 2529

¹¹⁶ Ahmed, **Müsned**, 23438

¹¹⁷ İbnu'l-Cevzi **Ahbaru'l-Ezkiye** adlı eserinde (53) şöyle demektedir: "Hz Ömer (*radiyallâhu anhu*) insanlar Irak'tan ve acemlerden geri dururken bana, "Kavmin ile savaşa git, ganimet olarak kazandığının dörtte biri senindir." dedi. Celevlai isimli şehrin ganimeti toplanınca Cerir ganimetin dörtte birinin kendisine ait olduğunu

2. Abdurrahman b. Ebze'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Davud şöyle dermiş: "Kardeşine yerine getirmeyeceğin bir söz verme; zira bu, seninle onun arasında düşmanlık meydana getirir."¹¹⁸
3. Enes b. Malik (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize hutbe verdiğiinde muhakkak şöyle derdi: "*Güven olmayan kişinin imanı, sözünde durmayanın da dini yoktur.*"¹¹⁹
4. Ebû Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Münafığın alâmeti üç şeydir; konuştuğunda yalan söyler, söz verdiğiinde sözünden döner, kendisine bir şey emanet olunursa hıyanet eder*" buyurmuşlardır.¹²⁰

söyledi. Hz Sad (*radıyallâhu anhu*) bu durumu mektup ile Hz Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) bildirdi. Hz Ömer (*radıyallâhu anhu*) da Hz Sad'a (*radıyallâhu anhu*) şunu yazdı: "Evet doğru, ben ona böyle söz vermiştim. Eğer o ve kavmi bir mükafat için savaşmışsa onlara mükafatını verin. Ancak Allahu Teâlâ, dini ve Habibi için savaşmışsalar Müslümanlar neyi hak ediyorsa o da aynısını hak eder. Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) mektubu Hz. Sad'a (*radıyallâhu anhu*) gelince Hz Cerir'e (*radıyallâhu anhu*) bu durumu haber verdi ve Hz. Cerir (*radıyallâhu anhu*) şöyle buyurdu: "Müminlerin Emiri doğru söyledi; ben ganimetten bana vaad edileni değil, Müslümanlar neyi hak ediyorsa onu istiyorum."

118 Haraiti, **Mekarimü'l-Ahlak**, 213

119 Ahmed, **Müsned**, 12383

120 Buhari, **Sahih**, 23; Müslim, **Sahih**, 59

Sabır¹²¹

1. Ebu Malik el-Eşari'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"Temizlik imanın yarısıdır. 'Elhamdülillah' zikri mizanı doldurur... Sabır aydınlıktır."*¹²²
2. Ebû Said-i Hudri'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Ensâr'dan bazı kimseler Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir şeyler istemişler, o da istediklerini vermiş. Sonra tekrar istemişler, yine vermiş. Elinde olan tükenince: *"Elimde bir mal bulunursa elbette onu sizden saklamam. Her kim iffetli olmak isterse Allah onu iffetli kılar. Her kim sabrederse, Allah ona sabır ihsan eder. Zengin olmak*

¹²¹ İbnu'l-Kayyim **er-Ruh** adlı eserinde (s.241) şöyle demektedir: "Sabır ve kasvet arasındaki fark şudur: Sabır, kulun kendisiyle ahlaklandığı bir ahlaktır. Sabır, kişinin kendisini sebatlıktan, kaygıdan ve şikayetlenmekten alıkoymasındır. Kişi kendisini öfkeden, dilini şikayetlenmekten, bedenini ise gereksiz işlerden alıkoymaz. Sabır kişinin şer'i ve kaderi hükümlere karşı kalbini sabit kılmasıdır. Kasvet ise insan kalbinin tepki vermesini engelleyen kuruluk ve olaylardan etkilenmesini engelleyen kabalıktır. Kalp kasvet ve kabalığından dolayı tesirlenmez. Bu durum ise sabırda söz konusu değildir."

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (537-538/1) şöyle demektedir: "Sabreden peşin olarak kazanacağı mükafatlar vardır:

Selamet bulmak, kurtulmak. **"Her kim, Allahu Teâlâ'dan korkarsa Allahu Teâlâ ona bir çıkış yolu yapar ve onu hiç hesap etmediği yerden rızıklandırır."** (Talak 2-3) İmam-ı Gazali şöyle buyurmuştur: 'Bu ayetin manası, her kim Allahu Teâlâ'dan sabırla beraber korkarsa Allahu Teâlâ ona zorluklardan bir kurtuluş yaratır.'

Düşmanlara karşı emin olmak. **"Sabret, muhakkak ki kurtuluş inananlar içindir."** (Hud 49)

Maksada kavuşmak. **"Hor görülüp ezilmekte olan o kavmi (İsrâiloğulları) içini bereketlerle doldurduğumuz ülkenin doğu taraflarına ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Sabırlarına karşılık Rabbinin İsrâiloğulları'na verdiği güzel söz yerine geldi"** (Araf 137)

İnsanların ileri geleni ve önderi olmak. **"Sabredip âyetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden, buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık."** (Secde 24) İbn-i Abbas (radiyallâhu anhu) şöyle buyurmuştur: 'İsrailoğulları için aslını anlayınca (Allahu Teâlâ'dan sabırla korkmak) Allahu Teâlâ onları insanların önderi yaptı.'

Sabr edene yardımın garantilenmesi

Şunu bilki yardım sabir ileddir

¹²² Müslim, **Sahih**, 22:3

isteyeni Allahu Teâlâ zengin eder. Hiçbir kimseye sabırdan daha geniş ve daha hayırlı bir ihsan verilmemiştir." buyurmuşlar.¹²³

3. Hz. Hasan (*radıyallâhu anhu*), Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediğini aktarmıştır: "*İmanın en faziletlisi sabır ve müsamahadır.*"^{124 125}
4. Ebu Hureyre (*radıyallâhu anhu*), Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle işittiğini söylemiştir: "*Hiçbir kula sabırdan daha hayırlı ve geniş bir rızık verilmemiştir.*"¹²⁶
5. İbn Abbas (*radıyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) arkasında idim. "*Ey çocuk, Allahu Teâlâ'nın sana faide vereceği birtakım kelimeler öğreteyim mi?*" diye bana sordu. Ben de "Evet" cevabını verdim. Bunun üzerine şöyle buyurdular: "*Allahu Teâlâ'nın dinini muhafaza et ki, O da seni muhafaza etsin. Allahu Teâlâ'nın dinin muhafaza et ki, ihtiyacın olduğunda senin yanında olsun. . . Bil ki, hoşlanmadığın bir şeye sabretmeden birçok hayır vardır. Yardım sabırla birliktedir. Kurtuluş zorlukla birliktedir. Zorlukla beraber kolaylık vardır.*"¹²⁷

123 Buhari, **Sahih**, 1469; Müslim, **Sahih**, 6470

124 Savaş alanı, hoşgörüyü en çok ihtiyaç duyulan yerlerden biridir. Çünkü savaş alanlarında hoşgörü mücahitlerin arasındaki buğzu, gerginliği gidermede ve muhabbeti yaymada önemli bir yere sahiptir.

125 Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 10344

126 Hakimi, **Müstedrek**, 3552

127 Ahmed, **Müsned**, 2803

Cömertlik ¹²⁸

1. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*), rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Cömert kişi, Allahu Teâlâ'ya, cennete, insanlara yakın, cehennemden uzaktır. Cimri kişi, Allahu Teâlâ'dan, cennetten, insanlardan uzak, cehenneme ise yakındır. Cahil olup cömert olan kimse Allahu Teâlâ'ya, ibadet ehli cimri kimseden daha sevimlidir." ¹²⁹

¹²⁸ Turtuşi Siracu'l-Mülük adlı eserinde (88) şöyle demektedir: "Cömertlik kadri ve önemi büyük bir ahlaktır. Cömertlik liderlik şartlarından biridir ve bu işin esasıdır. Bu ahlakla insanlar büyük şahsiyetlere itaat eder. Hürler köle, düşmanlar dost olur, dostlar çoğalır. Bununla birisini methetmek güzeldir bununla yakın ve uzaklar kimselere söz geçirilir. Yabancı insanlar kendi akrabaları olmayan insanlara efendi olur. Cömertlik bir fazilet olmaktan daha çok yapılması ve kişide bulunması zorunlu olan bir ahlaktır."

Ey kardeşim, şunu bil ki, cömertlik hakkında şeri olarak ifrat tefrit arasında bir ölçü vardır. İbn Kayyim el-Cevziyye **er-Ruh** adlı eserinde (237) şöyle demektedir: "Orta yollu olmak ve cimrilik arasındaki fark şudur: Orta yollu olmak övülmüş bir ahlak olup adalet ve hikmetten kaynaklanır. Kişi adaletle vermek ve vermemek arasında orta yollu olur. Hikmet ile de nerde nereye verip vermeyeceğini bilir. Bu iki ahlaktan orta yollu olmak doğar. Orta yollu olmak zem edilmiş olan ahlakın, ifrat ve tefrit, arasındadır. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi "Eli sıkı olma, ölçüsüzce eli açık da olma; sonra kınanacak, kendi kendine hayıflanacak duruma düşersin!" (İsra 29), "İnfakta bulunduğun zaman israf etmeyin, çok da cimri davranmayın. Bilakis bunun ortasında orta yollu olun." (Furkan 67), "Yiyeceğin için ama israf etmeyin çünkü Allah Teâlâ israf edenleri sevmez." (Araf 31). Cimrilik ise kötü bir ahlak olup pis nefislilikten ve kötü düşünceden kaynaklanır. Şeytan, bu davranışı kişinin içinde mal vermeye dair bir korku ve endişe olması için destekler. Bu davranış sonucu kişide mal vermeme ve kaybolacağından dolayı malı elde tutma hissi oluşur. "Muhakkak ki, insan sabırsız olarak yaratıldı. Başına bir fenalık geldi mi sızlanır durur. Ama ona bir nimet nasip olursa kendisinden başkasını yararlandırmaz." (Mearic 19-21)"

İmamı Gazali **İhyau Ulumi'd-Din** adlı eserinde (259-260/3) şöyle demektedir: "Vermenin gerektiği yerde vermemek cimriliktir. Vermemenin gerektiği yerde vermek israftır. Bu ikisi arasında güzel bir ahlak olan cömertlik vardır. İşte cömertliğin ve gönü bol olmanın bu cömertlikten ibaret olması lazımdır herkim şeriatın mal hususunda vacip kıldığı şeyleri ve kendisine uygun ve yakışanı verirse cimrilikten kurtulur. Ama bu kişi fazilet talep etmek ve derecelere nail olmak için bunun biraz daha üstünde ihsanda bulunmadığı sürece cömertlikle vasıflanmaz."

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demektedir: "Ordunun ferah sebeplerini dikkatlice incele onları ferahlat onlarla ilgilen onlarla konuş. Onlara ihtiyaç duydukları yiyecek ve içeceği ver."

¹²⁹ Tirmizi, Sünen, 1961

2. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ, Adn Cennetini kudreti ile yarattı. Onun meyvelerini var etti, nehirlerini akıttı. Sonra Adn Cennetine nazar eyledi ve dedi ki: 'Müminler kurtuldu. İzzetime yemin olsun ki, senin içinde cimri kimseyi barındırmayacağım.'" ¹³⁰
3. Kab b. Malik'ten (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Ey Beni Seleme, efendiniz kimdir?" Onlar da "Kendisini cimri olarak görsek de Ced b. Kays'tır." diye cevap verdiler. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bunun üzerine şöyle buyurdular: "Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür. Hayır, efendiniz saçları kıvrıcık olan Amr b. Cemuh'tur." ¹³¹
4. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Bir adam Peygamberimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) iki dağ arasını dolduracak kadar koyun istemiş, o da vermiş. Ardından adam kavmine gelerek: 'Ey kavmim, Müslüman olun! Vallahi Muhammed öyle ihsanda bulunuyor ki, fakirlikten korkmuyor.' demiş. Hz. Enes (*radıyallâhu anhu*) şunu eklemiştir: "Bir adam ancak dünyayı murad ederek Müslüman oluyor. Fakat Müslüman olur olmaz İslâmiyet onun nazarında dünyadan ve dünya üzerindikilerden daha makbul oluyordu." ¹³²
5. Cubeyr b. Mutim'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Huneyn seferinden dönerken kendisi birtakım insanlarla beraber Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanında idi. O sırada birtakım bedevi Araplar ganimet isteyerek Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) etrafına takılmışlardı. Hatta Rasûlullah'ı sıkıştırıp zorlamışlardı da O'nu 'Semura' denilen dikenli büyük bir ağacın altına sığınmaya mecbur etmişlerdi ve o ağacın iri dikenleri Rasûlullah'ın

¹³⁰ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 12723

¹³¹ Taberani, **Mucem-i Sağır**, 317; **Mucem-i Evsat**, 3650

¹³² Müslim, **Sahih**, 2312

(*sallallâhu aleyhi ve sellem*) elbisesine takılıp kapmıştı. Bu yüzden Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir müddet orada durmuş ve: "Elbisemi bana veriniz! Eğer şu iri dikenli ağacın dikenleri sayısınca ganimet devesi ve sığırı mevcut olaydı, muhakkak ben onları aranızda taksim ederdim. Sonra siz beni ne cimri ne yalancı ne de korkak bulmazdınız, yani böyle itham etmezsiniz." buyurdu. ¹³³

6. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) şunları söyledi: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir malı taksim etti. Ben: "Vallahi Ya Rasûlullah! Bunlardan başkaları bu mala daha lâyıktır." dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), "Bunlar ya çirkin sözlerle benden mal istemek yahut da cimriliğe nisbet etmek arasında beni muhayyer bıraktılar, ben, cimri değilim." buyurdular. ¹³⁴

Cesaret ve Öne Atılma ¹³⁵

1. Hz. Enes'ten (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) insanların en cesuru ve en müsamahakâridir." ¹³⁶
2. Hz. Enes'ten (*radiyallâhu anhu*) yine şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) insanların en güzeli, en cömerdi ve en cesaretlisi idi." ¹³⁷

¹³³ Buhari, **Sahih**, 3148

¹³⁴ Muslim, **Sahih**, 1056

¹³⁵ İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabai'l-Mülk** adlı eserinde şöyle demektedir: "Hükümdarlığın bir diğer şartı ise sınırları korumak ve harbe girmekte zayıflık gösterilmemesi için cesaretli olmaktır. Devlet başkanı korkak olursa hezimete uğrar ve düşmanların kendilerine galip gelip yenilmeleri gibi birçok sıkıntı ortaya çıkar. Bu durumda devlet başkanının makamını bu alçak sıfattan uzak tutması ve bu makama layık olan duruma göre hareket etmesi gerekir."

¹³⁶ Hallal, **es-Sünne**, 232

¹³⁷ Müslim, **Sahih**, 2307

3. Bera b. Azib'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Vallahi harp kızıştı mı biz onunla korunuyorduk! Bizim cesurumuz onunla, yani Rasûlullah Efendimizle (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir hizada durandı." ¹³⁸
4. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Savaş kızıştığında biz Rasûlullah ile korunuyorduk. Bizden hiçbirimiz düşman topluluğuna ondan daha yakın değildi." ¹³⁹
5. Enes b. Mâlik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve ashabı yola revan oldular ve müşriklerden önce Bedir'e vardılar. Müşrikler de geldi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Ben başında olmadıkça sakın sizden kimse bir şeye ilerlemesin.*" buyurdu. ¹⁴⁰

İffet ¹⁴¹

1. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edilen bir hadisi şerifte Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Zenginlik malın çok olması değildir, zenginlik nefsin dünyaya malına tamah etmeyerek zengin olmasıdır.*" ¹⁴²

¹³⁸ Müslim, **Sahih**, 1776

¹³⁹ Hakim, **Müstedrek**, 2633

¹⁴⁰ Müslim, **Sahih**, 1901

¹⁴¹ İbnu'l-Mukri **Mucemi**'nde (530) Eyyüp es-Sehtiyani'den şöyle aktarmıştır: "Bir kimsede şu iki haslet olmadan kişilik sahibi olamaz; insanların elindekiler göz dikmemek, insanların verdiği şeylerden uzak durmak. İbn Recep el-Hanbeli **Camiu'l-Ulum ve'l-Hikem**'de (206/2) şöyle demiştir: "Bir köylü Basra'ya gelip buranın efendisi kim, dedi. Onlar da Hasan, dediler. Köylü, peki bu kişi nasıl sizin efendiniz oldu, diye sordu. Halk da ona şöyle cevap verdi: "İnsanlar onun ilmine ihtiyaç duydu, o ise insanları malından yüz çevirdi." Aynı kitapta farklı yerde (205/2) şunlar geçmektedir: "Peygamber Efendimizin insanlardan istemekten nehyetmesi ve insanların elindeki mallardan uzak durmayı emretmesi hususunda birçok hadisi şerif mevcuttur. Her kim insanların malını isterse ona insanlar bğz eder ve kızar; çünkü mal, adem oğluna sevdirilmiştir. Her kim insanlardan, sevdikleri bir şeyi isterse insanlar bu yüzden ona bğz eder.

Ebu Nuaym **Hilyetü'l-Evliya** adlı eserinde (20/3) şöyle demiştir: "İnsanların gözünde verdiklerini almadığın müddetçe değerli olursun. Şayet alırsan senin sözlerini hor görür, sana bğz eder ve sana sırt çevirirler.

¹⁴² Buhari, **Sahih**, 6446

2. Muhammed b. Nazr el-Harisi'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *"Lider haramlardan ve mal-mülk düşkünlüğünden uzak olan kimsedir."*¹⁴³
3. Abdurrahman b. Avf (radiyallâhu anhu) Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: *"Muhammed'in canı kudretinde bulunan zata yemin olsun ki, üç şey vardır, onlar üzerine yemin etseydim ederdim; sadaka vermekten dolayı mal azalmaz, sadaka verin, bir kul kendine yapılan zulmü Allah rızası için affederse Allahu Teâlâ onu bu ameli sebebiyle yükseltir"*¹⁴⁴, *bir kul dilencilik yaparsa Allahu Teâlâ onu fakir yapar."*¹⁴⁵
4. İbn Mesud'dan (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"El üstün el Allahu Teâlâ'nın elidir, ondan sonra gelen mümin kulun elidir, dilencinin eli kıyamet gününe kadar en düşük eldir. Gücün yettiği kadar dilenmekten, insanlardan istemekten geri dur; zira iffet dilenmemek en hayırlısıdır."*¹⁴⁶
5. Sad b. Ebi Vakkas (radiyallâhu anhu) şöyle anlatmıştır: Bir adam Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip kendisine tavsiyede bulunmasını ve bu tavsiyenin kısa olmasını istedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdular: *"İnsanların elindekinden uzak durmayı kendine şiar edin. Açgözlülükten sakın; zira bu fakirliktir. Dünyaya veda eder gibi namaz kıl. Akıbetinde özür dileyeceğin şeylerden uzak dur."*¹⁴⁷

¹⁴³ Ebu Nuaym, **Hilye**, 224/8

¹⁴⁴ Ravilerden olan Beni Haşim'in azatlı kölesi Ebu Said burada "kıyamet günü" kaydını eklemiştir.

¹⁴⁵ Ahmed, **Müsned**, 1674

¹⁴⁶ Ebu Davud, **Sünen**, 1649'da bu manada bir rivayet geçmektedir.

¹⁴⁷ Hakim, **Müstedrek**, 7928

6. Sehl bin Sad es-Sâidi (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: "Bir adam bir gün Peygamberimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına gelerek "Ya Rasûlallah! Bana öyle bir amel, ibâdet göster ki, ben onu işlediğim zaman beni Allahu Teâlâ ve insanlar sevsin." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona: *"Dünyaya râğbet gösterme ki, Allahu Teâlâ seni sevsin, insanların ellerinde bulunan nimet ve imkânlardan yüz çevir ki, insanlar seni sevsin."* buyurdu.¹⁴⁸
7. Ebu Eyyüb el-Ensari'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Rasûlullah Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelerek kendisine kısa bir vaaz etmesini istedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de şöyle buyurdular: *"Namaza durduğun zaman dünyaya veda eden kimse gibi namaz kıl. Yarın kendisinden dolayı özür dileyeceğin bir şeyi söyleme. İnsanların ellerinde olan şeylerden ümidini kesmede kararlı ol."*¹⁴⁹
8. İbn Ömer'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelip kendisine kısa bir şeyler söylemesini istedi. Bunun üzerine de Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular: *"Dünyaya veda eden kimse gibi namaz kıl; zira sen Allahu Teâlâ'yı görmesen de O seni görür. İnsanların ellerinde olan şeylerden ümidini kes ki, zengin olasın. Sonradan kendisinden ötürü özür dilenen şeylerden uzak dur."*¹⁵⁰
9. Sehl b. Sad (radiyallâhu anhu) şöyle anlatmıştır: Cibril (aleyhü selam), Rasûlullah Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldi ve şöyle dedi: *"Dilediğin kadar yaşa, öleceksin. Dilediğin ameli yap, karşılığını bulacaksın. Dilediğin kişiyi sev, ondan ayrılacaksın. Bil ki, müminin şerefi geceleyin kalkıp ibadet etmek, izzeti de insanlara muhtaç olmamasıdır."*

148 İbn Mace, **Sünen**, 4102

149 Ahmed, **Müsned**, 23498

150 Taberani, **Mucem-i Evsat**, 4427

10. Abdullah b. Ömer (*radıyallâhu anhu*) bir rivayette Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şu duadan çokça yaptığını aktarmıştır: "Ey Allah'ım, senden sıhhat, iffet, emanet, güzel ahlak ve kadere rıza göstermeyi istiyorum."¹⁵¹
11. İbn Ömer (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şu duaları sabah akşam bırakmadan sürekli okuduğunu söylemiştir: "Ey Allah'ım, senden dünya ve ahirette afiyet istiyorum. Ey Allah'ım senden affetmeyi ve dinimde ve dünyamda, ailemde ve malımda afiyet istiyorum. Ey Allah'ım ayıplarımı ört, beni korkumdan emin kıl. Ey Allah'ım beni önümden, arkamdan, sağımdan, solumdan ve üstümden gelecek olan beladan muhafaza eyle. Altımdan gelecek olan bir belaya yakalanmaktan sana sığınırım."¹⁵²

Zamana Dikkat Etmeye Gayret Etmek ve Zamanı Tanzim Etmek

1. Hz. Hüseyin (*radıyallâhu anhu*) şöyle anlatıyor: Babama, Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) evine geldiğinde ne yaptığını, sordum. Şöyle cevap verdi: "Evine girdiğinde bu kendisine izin verilmiş olurdu. Evine girdiğinde vakitini üçe ayırırdı; biri Allahu Teâlâ için, biri ailesi için, biri de kendisi için olurdu."¹⁵³ Bir de kendisi ile ashâbı arasında taksim ettiği bir vakti daha vardı..."¹⁵⁴
2. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğinde göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "İki nimet vardır ki, insanların çoğu onların kıymetini bilmez; sıhhat ve boş vakit."¹⁵⁵

¹⁵¹ Buhari, *el-Edebü'l-Müfred*, 307

¹⁵² Ahmed, *Müsned*, 4785

¹⁵³ Sahabe, Peygamber Efendimiz evdeyken ona ulaşamıyorlardı, ama Efendimiz kendisi için ayırdığı vakitte onlarla görüşüyordu...

¹⁵⁴ Taberani, *Mucem-i Kebir*, 414

¹⁵⁵ Buhari, *Sahih*, 6412

3. Ebû Berze el Eslemi'den (*radiyallâhu anhu*) rivâyet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Kıyamet gününde bir kula şu sorular sorulmadıkça yerinden kıpırdayamaz; ömrünü nerede ve nasıl tükettiği, öğrendiği bilgilerle ne yaptığı, malını nereden kazandığı ve nerede harcadığı, vücudunu nerede yıprattığı."*¹⁵⁶
4. Enes b. Malik'ten (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: *"Kıyamet koptuğunda sizden birinizin elinde bir hurma dalı varsa ve eğer onu dikmeye gücü yetiyorsa bunu yapsın."*¹⁵⁷
5. İbn Abbas (*radiyallâhu anhu*), Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle aktarmıştır: *"Erteleyenler helak olmuştur."*^{158 159}
6. Abbad b. Abdullah b. Zübeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: Murre b. Avf'ın çocuklarından birisi olan ve beni yetiştiren babam Mute Gazvesine katılmıştı. Bana şöyle anlattı: Allah'a yemin olsun ki, sanki şu an Cafer-i Sadık'ın (*radiyallâhu anhu*), kumrallığı olan atından atlayıp onun ayaklarını kestikten ¹⁶⁰ sonra şehid olana kadar savaştığı anı görüyorum. Cafer (*radiyallâhu anhu*) şehid olunca İslam sancağını Abdullah b. Revaha (*radiyallâhu anhu*) aldı. Atının üstünde olduğu halde sancakla birlikte öne atıldı. Ardından atından

¹⁵⁶ Tirmizi, **Sünen**, 2417

¹⁵⁷ Ahmed, **Müsned**, 12981

¹⁵⁸ Semerkandi, **Tenbihü'l-Gafilin**, 126

¹⁵⁹ Hennad b. Seri Züh'dünde Hasan'dan şöyle dediğini rivayet etmiştir: "İşini yarına ertelemekten sakın; çünkü sen bu gündesin, yarında değil. Eğer yarına ulaşırsan bir önceki gün gibi vakit hususunda dikkatli ol. Eğer dikkatli olmazsan yarın pişman olursun."

Ebu Nuaym **Hilyetu'l-Evliya**'da (54/6) Ebu'l-Celd'den şöyle aktarmıştır: "İşin ertelenmesini, Allahu Teâlâ'nın birçok kulunu helak eden İblis'in ordularından bir ordu olarak buldum."

Yine Ebu Nuaym aynı eserde (122/10) Seri'den şöyle rivayet etmiştir: "Kim işlerini ertelerse kıyamet günü pişmanlığı büyük olur."

¹⁶⁰ Araplarda savaşırken bineğinden atlayıp hayvanın ayağını kesmek savaşta yapılan bir cesaret göstergesi idi. M.

inmek istedi, ancak biraz tereddüt etti. Sonra şöyle bir şiir okudu:

"Ey Nefsim, yemin ettim, kesinlikle ineceksin!

Ya isteyerek ya da zorla!

Sana ne oluyor da cenneti hoş görmüyorsun?

İnsanlar kazanırsa ve seslenirlerse?

Sen onu ne zamandan beri istiyorsun?

Sen kırbada sadece bir damlasın."

Sonra şöyle devam etti:

"Ey Nefsim, eğer öldürülmezsen de öleceksin!

İşte bu, ölümün ölümü! Ona ulaştın.

Ne istedi isen onu aldın!

O ikisinin yaptığını yaparsan hidayeti bulursun."

(Ravi devam ediyor) "Onlar derken iki arkadaşı olan Cafer ve Zeyd'i kastediyor." Sonra atında indi. Atından indiğinde amcasının oğlu ona kemikli bir et getirdi. "Bununla gücünü topla; zira sen bu günlerde çok yoruldu." dedi. Ondan bir parça aldı, sonra Müslümanların dağıldığını gördü ve kendine "Sen hâlâ dünyadasın!" diyerek sitem etti. Sonra o eti elinden attı ve kılıcını aldı, şehid olana kadar savaştı. Belaclan'dan biri olan Sabit b. Akram (*radıyallâhu anhu*) sancağı aldı ve seslendi: "Ey İnsanlar, bir kişinin etrafında toplanın!" Onlar da "sen olmaz mısın" dediler. Sabit b. Akram (*radıyallâhu anhu*) "Ben bu işi yapamam." dedi. Bunun üzerine insanlar Halid b. Velid'in (*radıyallâhu anhu*) etrafında toplandılar. Halid b. Velid (*radıyallâhu anhu*), Müslümanları o durumdan kurtardı ve Müslümanlarla beraber geri döndü. Onlar şehit olduklarında Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdular: "Sancağı

Zeyd b. Harise aldı, onunla şehit olana kadar savaştı. Sonra Cafer aldı, o da şehit olana kadar sancakla beraber savaştı." Sonra Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) sukut ettiler. Öyle ki, Ensar'ın yüzünün rengi attı ve Abdullah b. Revaha'da (radıyallâhu anhu) hoşlanmadıkları bazı şeylerin olduğunu zannettiler. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) devam etti: "Sonra sancağı Abdullah b. Revaha aldı ve şehid olana kadar onunla savaştı. Benim için cennette öyle bir makama yükseltildiler ki, uyuyan kimsenin rüyasında gördüğü altından tahtlardır onların makamı. Abdullah b. Revaha'nın tahtında diğerle-rinkinden biraz eksiklik gördüm ve bunun sebebini sordum. İkisi tereddüt etmeden gittiler, Abdullah ise biraz tereddüt etti sonra gitti, diye cevap verdiler." 161 162

161 Taberani, *el-Mu'cemü'l-Kebir*, 429

162 Müfessir Şeyh Muhammed Ratıb en-Nablusi şöyle demektedir: "Abdullah bin Revaha (radıyallâhu anhu) canını feda etme hususunda tereddüt etti ve makamı diğer iki arkadaşının makamından düşük oldu. Ben iki beyit okudum ve arasındaki süreyi ölçtüm; aradaki fark 8 saniye idi. Ey okuyucu, 10 saniyenin üstünde olmayan bu tereddüde ne dersin! Bu tereddüt yüzünden cennetteki makamı diğer iki arkadaşının makamından düşük oldu, her ne kadar Allahu Teâlâ yolunda canını verse de. Bu kıssa -şayet doğruysa- zamanın, Müslümanın hayatındaki önemini bizlere gösteriyor.

Orta Yollu Olmak ve Güzel Tavır ¹⁶³

1. Abdullah b. Abbas'tan (*radıyallāhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Güzel sired, güzel tavır ve orta yollu ¹⁶⁴ olmak nübüvvetin yirmi beş parçasından biridir.*" ¹⁶⁵
2. İbn Abbas (*radıyallāhu anhu*) şöyle demiştir: "*Orta yollu olmak, acele etmemek ve güzel tavır nübüvvetin yirmi beş parçasından biridir.*" ¹⁶⁶

¹⁶³ Cesaret açısından orta yollu olmak ve güzel görünmek savaş sahasında dahi olsa devlet başkanı için önemlidir. Ordunun ise böyle bir zorunluluğu yoktur.

İbn Kudame el-Muğni adlı eserinde (17/13) İmam Ahmed b. Hanbel'den şöyle bir rivayet aktarmıştır: Hz. Ömer (*radıyallāhu anhu*) mücahitlere şöyle bir mektup yazmıştır: "Tırnaklarınızı düşman yurdunda uzatın çünkü o silahtır. Düşman sahasında tırnaklara ihtiyaç duyulur. Bilmez misiniz, bir ipi veya başka bir şeyi çözmek tırnak olmadan mümkün olmaz."

İbn Abidin Durru'l-Muhtar haşiyesinde (580-581/9) şöyle demiştir: "Minah adlı kitapta şöyle geçmektedir: Hz. Ömer (*radıyallāhu anhu*) bize şöyle mektup yazdı: 'Tırnaklarınızı düşman topraklarında uzatın çünkü tırnaklar silahtır.' Çünkü silah düşse ve düşman yaklaşırsa tırnaklarla düşman def edilir."

Serahsi Siyer-i Kebir şerhinde (81/1) şöyle demiştir: "Hz Ömer (*radıyallāhu anhu*) mücahitlere şöyle bir mektup yazdı: "Tırnaklarınızı düşman sahasında uzatın çünkü o silahtır. Tırnakları kısaltmak her ne kadar fitrattan olsa da uzatmak mücahitlere düşman yurdunda verilmiş bir izindir. Bunun sebebi ise kişinin elinden silah düşerse bu tırnaklarla kendini koruyabilir. Tırnakları kısaltmak, bıyıkları kısaltmak gibi sünnettir. Düşman diyarında mücahide bıyıklarını uzatmak düşmana korku vermek ve onların gözünde heybeti arttırmak için izin verilmiştir."

¹⁶⁴ Turibiştî el-Muyesser fî şerhi mesabihi's-sünne adlı eserinde şöyle demektedir: "Orta yollu olmak iki türlüdür:

Kötülenen ile övülenin arasında olan, adaletsizlik ve adalet veya cimrilik ve cömertlik arasında olan. Allahu Teala "Onlardan orta yollu olan vardır." (Lokman 23) kavliyle bu kısımdakileri işaret etmiştir.

Mutlak olarak övülmüş olan. Bunun da iki tarafı vardır, ifrat ve tefrit mesela cömertlik; cimrilik ile cömertlik arasındadır. Cesaret; tedbirsizlik ile korkunun arasındadır. Hadiste kast edilen kısım bu kısımdır."

¹⁶⁵ Ebu Davud, **Sünen**, 4776

¹⁶⁶ Malik, **Muvatta**, 17

3. Abdullah b. Sercis el-Müzeni'den (radiyallâhu anhu), Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği aktarılmıştır: "Güzel tavır, acele etmemek ve orta yollu olmak, nübüvvetin yirmi dört parçasından biridir."¹⁶⁷
4. Ebu Eyyüb'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "Dört şey peygamberlerin sünnetlerindendir; haya, kokulanmak, misvak ve nikah."¹⁶⁸
5. Ebu Kılabe'den (radiyallâhu anhu), Ebu Zer'in (radiyallâhu anhu) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kişinin yürüyüşü, girişi, çıkışı, oturuşu bilgisini gösterir."¹⁶⁹
6. Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anhu), Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Kalhinde zerre miktarı kibir olan kimse cennete giremez." Bir zât: "İnsan elbisesinin ve ayakkabısının güzel olmasını sever." demiş. Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: "Şüphesiz ki Allah güzeldir; güzelliği sever. Kibir, hakkı inkâr ve insanları tahkir etmektir."¹⁷⁰ buyurmuşlardır.
7. Abdullah b. Abbas'ın (radiyallâhu anhu) şöyle dediği rivayet olunmuştur: Kendilerine Hârûriyye isim verilen Hariciler, Hz. Ali (radiyallâhu anhu) ile savaşmak üzere yola çıktıklarında ben Hz. Ali'nin (radiyallâhu anhu) yanına vardım. Beni Hârûrilerle görüşmekle görevlendirip "Haydi şu topluluğa gidip onlarla bir görüş." dedi. Ben de Yemen kumaşlarımın en güzelini giydim ve yola koyuldum. (Ebû Zümeyl, hadisin burasında "İbn Abbas, güzel ve görkemli bir adam idi." demiştir.) İbn Abbas şöyle devam ediyor: "Onların yanına vardım. Bana, "Merhaba ey Abbas'ın oğlu, bu elbise nedir?" dediler. Ben de onlara "Beni bu elbiselerden

¹⁶⁷ Tirmizi, *Sünen*, 2010

¹⁶⁸ Tirmizi, *Sünen*, 2010

¹⁶⁹ İbn Batta, *İbanetü'l-Kübra*, 368

¹⁷⁰ Müslim, *Sahih*, 91

dolayı niçin ayıplıyorsunuz? Ben elbiselerin en güzelini Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) üzerinde gördüm." cevabını verdim."¹⁷¹

Basit Bir Yaşantı¹⁷²

1. Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir hasır üzerinde uyumuştur, kalktığı anda hasırın izi yan tarafına çıkmıştı. Bunun üzerine "Ey Allah'ın Rasûlü, senin için bir yatak temin etsek olmaz mı?" dedik. Bunun üzerine buyurdular ki: "*Benim dünya rahatlığı ile işim yok. Dünyada ben bir ağacın altında gölgelenip sonra oradan ayrılıp giden bir yolcu gibiyim.*"¹⁷³
2. İbn Abbâs (radiyallâhu anhu) şöyle anlatmıştır: Hz. Ömer'e (radiyallâhu anhu) bir âyet ile ilgili bir soru sormak istiyordum, lakin ondan çekindiğim için bir sene bekledim... Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) dedi ki: "Ben Rasûlullah'a bu söylediğim sözleri aktardım. Söz Ümmü Seleme'ye geldiğinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) gülümsedi. O bir hasır üzerinde bulunuyordu. Kendisiyle hasır arasında hiçbir şey yoktu. Başının altında içi lif dolu bir meşin yastık vardı. Ayaklarının ucunda işlenmiş akasya bitkisi, başucunda da asılı bir hayvan postu vardı. Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) böğründe hasırın izlerini görünce ağladım. "*Seni ağlatan nedir?*" buyurdu. Ben de: "Yâ Rasûlallah, Kısra ve Kayser bulundukları hâl içindeler. Sen ise Allah'ın Rasûlü'sün!"

¹⁷¹ Ebu Davud, **Sünen**, 4037

¹⁷² Sıradan yaşam her ne kadar diğer hükümdarlar katında alışılmış bir şey olmasa da Müslüman bir hükümdarda olması gereken bir ahlakıdır. Çünkü hükümdarlık makamı teşrif değil, sorumluluk makamıdır. Bunun yanı sıra çabuk kaybolan bir şeydir. Bir hükümdar sıradan bir şekilde yaşarsa işini sağlama almış olur fitneden sakınır. Aynı şekilde bu ahlaki sonucu halkı ona kolayca itaat eder.

¹⁷³ Tirmizi, **Sünen**, 2377

dedim. O da: "*Dünyâ onların, âhiret bizim olmasına razı olmuyor musun?*" buyurdu.¹⁷⁴

3. Malik b. Dinar (*rahmetullâhi aleyhi*) şöyle anlatmıştır: Sabit el-Bünani'nin evinde idim. Bize Selman el-Farisi'nin (*radiyallâhu anhu*), Ebu'd-Derda'ya yazdığı mektubu okudu. Orada şöyle diyordu: "Bana ulaştığına göre doktor olmuşsun. Eğer insanları iyileştiriyorsan bu senin için ne güzel! Bir de duydum ki, hizmetçi edinmişsin. Ben Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işittim: "*Kendisine hizmet edilmediği müddetçe kul Allahu Teâlâ'nın yanındadır, Allahu Teâlâ da kulunun yanındadır. Hizmet edilirse kula hesap gerekir.*"¹⁷⁵

Komutanın Ordusuyla İlişkisi

Onlara Yumuşak Davranması

1. Abdurrahmân b. Şümâse'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Âişe'ye (*radiyallâhu anha*) bir şey sormaya geldim. "Sen kimlerdensin?" diye sordu. Ben de: "Mısırlılardan bir adamım!" dedim. Müteakiben Hz. Âişe (*radiyallâhu anha*): "Bu gazanızda arkadaşınızın size karşı muamelesi nasıldı?" diye sordu. O da: "Kendisinden bir fenalık görmedik. Bizden birimizin devesi ölse hemen ona deve verir; kölesi ölse köle verir; yiyeceğe muhtaç olsa yiyecek verirdi." dedi. Bunun üzerine Hz. Âişe (*radiyallâhu anha*) şunu söyledi: Beri bak! Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) işittiğim bir şeyi sana haber vermekten, onun kardeşim Muhammed b. Ebubekir'e yaptıkları beni alıkoymaz! Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) evimde şöyle derdi: "*Allah'ım! Bir kimse ümmetimin işlerinde bir vazife alır da onlara zorluk gösterirse sen de ona zorluk göster! Bir kimse ümmetimin*

¹⁷⁴ Buhari, *Sahih*, 4913

¹⁷⁵ Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 9919

işlerinden bir vazife alır da onlara hoş muamele ederse, sen de ona hoş muamele eyle!" buyurdular."¹⁷⁶

2. Abdullah b. Muğaffel'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: *"Muhakkak ki Allahu Teâlâ, kullarına karşı son derece yumuşak muamele eder ve yumuşaklığı sever, şiddet karşılığında vermediğini yumuşaklık karşılığında verir."*¹⁷⁷
3. Cerir b. Abdullah'tan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: *"Kim yumuşaklıktan mahrum kalırsa, bütün hayırlardan mahrum kalmıştır."*¹⁷⁸
4. Ebu Osman en-Nehdi'den şöyle aktarılmıştır: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) Beni Esed'den bir kişiye bir vazife verdi. Adam görüşmek üzere Hz. Ömer'in (*radiyallâhu anhu*) yanına geldi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bir çocuğu yanında getirdi ve onu öptü. Bunun üzerine adam "Sen bu çocuğu öpüyor musun? Ben hiçbir çocuğu öpmedim." diyerek şaşkınlığını dile getirdi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Sen insanların en az merhametli olanısın. Getir anlaşılmayı, asla benim için hiçbir iş yapma!" buyurdu.¹⁷⁹
5. Ebu İshak'ın babasından yaptığı rivayette babası şöyle anlatmıştır: "Bir gazvede Cerir b. Abdullah'la (*radiyallâhu anhu*) beraberdik. Haliyle acıktık. Bu sebeple Cerir, Muaviye'ye, Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellemi*) şöyle işittiğini 'Kim insanlara merhamet etmezse Allahu Teâlâ da ona merhamet etmez' mektupla bildirdi. Hz. Muaviye (*radiyallâhu anhu*) da onlara geri dönmeleri bildirdi ve onlara ikramda bulunulmasını emretti." Ebu İshak şöyle devam etti: "Ben onlara verilen ikramlardan bir kumaşı gördüm."¹⁸⁰

¹⁷⁶ Müslim, *Sahih*, 1828

¹⁷⁷ Ebu Davud, *Sünen*, 4807

¹⁷⁸ Ebu Davud, *Sünen*, 4809

¹⁷⁹ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17963

¹⁸⁰ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17960

6. Şu satırlar Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) Sad b. Ebi Vakkas'a vasiyetidir: "Seferlerinde Müslümanlara yumuşak davran. ¹⁸¹ Onlara, kendilerini yoracak seferler yapmalarını emretme. Konaklayıp dinlenmeleri hususunda gevşeklik gösterme. Düşmanlar ile karşılaştıklarında sefer onların kuvvetini eksiltmemiş olsun. Zira onlar sefere çıkmamış, dinlenmiş olan bir düşmanla karşılaşmaya gidiyorlar. Beraberindeki kişilerle haftada bir gün geçir ki, onlar için rahatlık olsun ve kendilerini toparlasınlar, silahlarını ve eşyalarını düzenlesinler. Dinlenecekleri yeri, anlaşma yaptığınız güvenli bölgelerden seç ki, senin ashabından dinine güvendiğin kimseler oralara gitsin ve oradan hiç kimseyi mahrum bırakmasınlar. Zira onlara sabretmeniz gerektiği gibi, onların adına sorumlu olduğunuz sorumlulukları ve zimmetleri var." ¹⁸²

Ordu İçin Çalışmak ve Onlara Nasihat Etmek

1. Ebu'l-Melih'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hastalığında Makil b. Yesâr'ın (*radıyallâhu anhu*) yanına Ubeydullah b. Ziyâd girmiş. Ma'kıl ona: "Ben sana bir hadis söyleyeceğim! Ölüm hâlinde olmasam onu sana söylemezdim. Ben Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Eğer bir âmir Müslümanların işini üzerine alır; sonra onlar için çalışıp samimiyet göstermezse onlarla birlikte cennete giremez!" buyururken işittim, demiş. ¹⁸³

¹⁸¹ Avantajı ele geçirmek uğruna, ordunuza emir verip, tam teçhizatla, gece gündüz durmaksızın kilometrelerce sürecek uzun, yorucu yürüyüşlere zorlarsanız, komutanlarınızla, öncü birliklerinizin düşman eline geçmesini izlemekten başka bir avantaj kazanamazsınız. Ordunuzun güçlü birimleri hızla ilerlerken, ağır birlikler geride kalacak; böylece birlikleriniz düşmana ulaştığında yorgun ve ancak onda bir gücünde olacaktır. Sun Tzu, **Savaş Sanatı**

¹⁸² İbn Abdirabbih, **el-Akdü'l-Ferid**, 117-118/1

¹⁸³ Müslim, **Sahih**, 142

2. Enes b. Malik'ten *(radiyallâhu anhu)* rivayet edildiğine göre Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyurmuşlardır: *"Müslümanların işlerinden birinin başına gelip de onları aldatan kimse cehennemdedir."*¹⁸⁴
3. Marur b. Süveyd'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebû Zer'i *(radiyallâhu anhu)* gördüm. Üzerinde bir hülle vardı. Kölesinin üzerinde de aynı hüllenin bir benzeri vardı. Kendisine bunun sebebini sordum. Rasûlullah *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* devrinde bir adamla atıştıklarını ve adamı anası ile yediğini anlattı. Sonra o zât Peygambere *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* giderek olanı ona anlatmış. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* *"Gerçekten sen, kendinde cahiliye âdeti bulunan bir kimsesin! Bunlar sizin din kardeşleriniz ve hizmetçilerinizdir. Allah onları sizin eliniz altına köle vermiştir. İmdi her kimin din kardeşi kendi eli altında köle olarak bulunuyorsa ona yediğinden yedirsin! Giydiğinden giydirsin! Onlara yapamayacakları işleri yüklemeyin! Şayet yüklerseniz o iş hususunda kendilerine yardım edin!"* buyurdular.¹⁸⁵

Onlardan Gizlenmemek

1. Ebû Meryem el-Ezdi'den şöyle rivayet edilmiştir: Ben bir gün Hz. Muaviye'nin yanına girmiştim. Bana "Ey falanın babası, seni buraya getiren nedir?" dedi. Bu kelimeyi Araplar bir kimsenin gelmesiyle çok sevindikleri zaman söylerler. Ben de Rasûlullah'tan *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* "Bir hadis duymuştum da sana onu haber vereceğim." dedim. Rasûlullah'ı *(sallallâhu aleyhi ve sellem)* şöyle buyururken işittim: *"Aziz ve Celil olan Allah, Müslümanların idaresini bir kimsenin eline verir de, O kimse Müslümanların ihtiyaçlarını sıkıntılarını ve zaruretlerini dinlemekten geri durursa, Allah da onun ihtiyacını, sıkıntısını ve zaruretini dinlemekten"*

¹⁸⁴ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 3481; *Mucem-i Sağır*, 392

¹⁸⁵ Müslim, *Sahih*, 1661

geri durur." Hz. Muaviye bundan bu hadisi duyduktan sonra halkın ihtiyaçlarını dinleyip tesbit etmek üzere bir adam görevlendirdi.¹⁸⁶

Onların Özel Durumlarına Riayet Etmek

1. Mâlik b. Huveyris (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Bizler yaşça birbirine yakın gençler topluluğu olarak Peygamber Efendimize geldik ve O'nun (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanında yirmi gece kaldık. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizim ailelerimizi özlediğimizi anladı da geride kimleri bıraktığımızı bize sordu. Biz de kendisine haber verdik. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) gayet ince yürekli, hassas ve çok merhametli idi. Bize: "*Haydin kendi ailelerinizin yanına dönünüz, onlara dini öğretiniz, söyleyecek şeyleri onlara söyleyip emrediniz. Beni nasıl namaz kılar gördüyseniz, öylece namaz kılınız. Namaz vakti geldiğinde içinizden biri size ezan okusun, en büyüğünüz de size imam olsun*" buyurdu.¹⁸⁷
2. Cabir b. Abdullah'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Zayıf bir devenin üstünde Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile beraber Zat'ür-Rika Gazvesine çıktım. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geri dönünce kavim devam etti, ben Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bana yetişsin diye geri kaldım. Bana Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Ne oldu Ey Cabir?*" diye sordu. Ben de "*Ya Rasûlullah, devem beni yavaşlattı.*" dedim. Devemi çökertmemi benden istedi. Kendisi de devesini çökertti ve benden elimdeki sopayı kendisine vermemi ya da benden ağaçtan bir âsâ kesmemi istedi. Ben de dediğini yaptım. Sopayla hayvanı birkaç defa dürttü sonra binmemi söyledi, ben de bindim. Baktım ki, O'nu hak ile gönderen Zat'a yemin olsun ki, onun devesiyle yarışmaya başladı. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi*

¹⁸⁶ Ebu Davud, *Sünen*, 2984

¹⁸⁷ Buhari, *Sahih*, 6008

ve sellem) benimle konuştu ve bana devemi kendisine satın satmayacağını sordu. Ben de kendisine hibe edebileceğimi söyledim.

– O da (sallallâhu aleyhi ve selim) "*Hayır, onu bana sat.*" dedi. Kendisinden fiyat vermesini istedim.

– Bir dirhem, dedi.

– Olmaz, bir dirhem olursa Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni aldatmış olur, dedim.

– İki dirhem, dedi.

– Ben yine olmaz, dedim. Fiyatı artırmaya devam etti, ta ki ukiye¹⁸⁸ karşılığında satın almayı teklif etti.

– Ben de razı olduğumu bildirdim.

– Razı mısın, diye sordu.

– Evet, diyerek cevap verdim.

– O da (sallallâhu aleyhi ve sellem) evet, dedi.

– Ben de o senindir, dedim.

– O da (sallallâhu aleyhi ve sellem) aldım, dedi. Sonra bana henüz evlenip evlenmediğimi, sordu.

– Ben de "Evet, Rasûlullah" diye cevap verdim.

– Bekâr mı, dul mu?" diye sordu.

– Ben de dul olduğumu, söyledim.

– Bir bakire yok muydu, o seninle, sen de onunla oynayırdın?" dedi.

¹⁸⁸ Bir para miktarı. (Mütercim)

– Ben de "Ya Rasûlullah, babam Uhud'da şehit oldu ve geride yedi kızını bıraktı. Ben de onlara bakacak bir kadınla evlendim." dedim.

– Allah'ın izniyle doğru yaptın, dedi ve ekledi: "Biz Sır Ar'a ¹⁸⁹ gelsek, orada bir deve kesilmesini istesek ve kesilse, sonra biz o günü Sırar'da geçirsek, hanımın da bizim sesimizi işitse de bize yastıklar açsa ¹⁹⁰ olmaz mı?"

– Ben de "Allah'a yemin olsun ki, bizim yastıklarımız, sizi ağırlayacak imkânımız yok." dedim.

– Olacak, sen Medine'ye gittiğinde güzel çalış, dedi. Biz Sırar mevkiine geldiğimizde Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir devenin kesilmesini emretti, deve kesildi. O günü-müzü orada geçirdik. Akşam olunca Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) evimize girdiler, biz de girdik. Ben hanıma olan durumu haber verdim. Tamam, baş göz üstüne, diyerek cevap verdi. Sabah olduğunda devemin başını tuttum, onu Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kapısına kadar götürüp orada çokerttim ve oraya yakın bir yere mescitte oturdum. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) çıkınca deveyi gördü "Bu ne?" diye sual eyledi. Oradakiler "Ya Rasûlullah, bu Cabir'in getirdiği devedir." diye cevap verdiler. "Cabir nerede?" diye sordu. Sonra beni çağırdılar ve Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bana şöyle buyurdular: "Gel ey kardeşimin oğlu, tut devenin başından; zira o senindir." Sonra Bilal'i (*radiyallâhu anhu*) çağırdı ve ona "Cabir'i götür ve o bir ukiyye ver." dedi. Onunla beraber gittim ve bana bir ukiyye verdi, biraz da fazla verdi. Allah'a yemin olsun ki, bizim yanımızda devenin soyu çoğalmaya devam etti, ta ki o gün insanların başına o bela gelen kadar. Cabir (*radiyallâhu anhu*) burada Harre vakasını ¹⁹¹ kastediyor. ¹⁹²

189 Medine'de bir yer adı. (Mütercim)

190 Misafir etmek anlamı kastediliyor. (Mütercim)

191 Harre Vakası için bkz. DİA.

192 Ahmed, **Müsned**, 15026

1. İbn Ömer'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bir gece dışarı çıktı ve bir kadının şöyle bir beyit okuduğunu işitti:

"Bu gece uzadı ve her taraf karardı.

Vakit geçireceğim dostumun olmaması beni mahvetti!"

Bunun üzerine Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) kızı Hafsa'ya (*radiyallâhu anha*) "Bir kadın kocasından en fazla ne kadar ayrı kalabilir." diye sordu. Hafsa (*radiyallâhu anha*) da dört veya altı ay kadar diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Orduyu bu süreden fazla tutmayacağım." dedi.¹⁹³

2. Ali b. Akmar şöyle aktarmıştır: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) sol eliyle yemek yiyen bir adama denk geldi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) yemek yiyen insanların başında beklerdi. O kişiye "Ey Allah'ın kulu, sağ elinle ye!" dedi. Adam o elinin meşgul olduğunu söyledi. Hz. Ömer o kişiye ikinci defa denk geldi ve aynı şeyi dedi, sonra üçüncü defa denk geldi ve yine aynı şeyi dedi. Sonra "Neyin meşguliyeti?" diye sordu. Adam elinin Mute savaşında kesildiğini söyledi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bunu duyunca irkildi ve ona "Elbiselerini kim yıkıyor, başını kim yağıyor, sana kim bakıyor?" diye sordu ve bunlara benzer şeyleri zikretti. Sonra o kişiye bir cariye, binek, yiyecek ve nafaka verilmesini emretti. Sonra insanlar Hz. Ömer'e (*radiyallâhu anhu*) şöyle dua ettiler: "Allahu Teâlâ Ömer'i tebaası adına hayırla mükâfatlandırın."¹⁹⁴

¹⁹³ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17908

¹⁹⁴ Ebu Yusuf, *Asar*, 927

İşlerin Yerine Getirilmesine Dikkat Etmek ¹⁹⁵

1. İbni Ömer'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Hepiniz çobansınız ve hepiniz sürüsünden mesulsünüz. İnsanlara hükmeden emir bir çobandır; o sürüsünden mesuldür. Kişi ailesinin fertlerine karşı çobandır. O da onlardan mesuldür. Kadın kocasının evine ve çocuklarına çobandır; o da onlardan mesuldür. Köle, sahibinin malına çobandır; o da ondan mesuldür. Dikkat! İmdi hepiniz çobansınız ve hepiniz sürünüzden mesulsünüz." ¹⁹⁶
2. Hz. Hasan b. Ali'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Dayım Hind b. Hale et-Temimi'ye Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hilyesinden sual ettim. Kendisi çok güzel tanıttı. Ben de Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şemailinden kendisini düşünebileceğim bir şeyleri bana anlatmasını istiyordum... (Orada şöyle geçmektedir) "Ashabını sürekli incelerdi ve insanlara neler olup bittiğini sorardı. ¹⁹⁷ İyilikleri destekler, kötülükleri hoş görmez ve onlara engel olurdu. Orta yollu idi. Hata

¹⁹⁵ Dr. İbrahim el-Kıfî **İdaretü'l-Vakıf** adlı eserinde (95) şöyle demektedir: "Uygulama olmadan bir plan yapmak vakit israfı ve hayalden başka bir şey değildir. Kontrol, takip etme olmadan yapılan uygulamanın da bir faidesi yoktur."

İbnu'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (30/2) şöyle demektedir: "Yapılan planları kontrol etmeyi güvenilir kimseleri seçtikten ve nasihat eden kimseleri görevlendirdikten siyasi kalkınmanın bir şartı olarak görmüşlerdir. Maverdi şöyle demektedir: "İbadet ya da herhangi bir lezzetle ıstıgal ettiğinden dolayı tehlikeden, herhangi bir işin yerine getirileceğinden emin olma. Zira bazen güvenilen kimse ihanet eder, samimi kimse aldatır. Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Ey Davud! Seni şüphesiz yeryüzünde hükümrân kıldık, o halde insanlar arasında adaletle hükmet, hevese uyma yoksa seni Allah'ın yolundan saptırır."** (Sad 26) Allahu Teâlâ bir fiili emretmesini söyleyip bizzat yapmamasını söylemedi, bilakis kendisinden bizzat yapmasını istedi. Kişi doğru kişileri seçtikten sonra eğer ihanete uğrarsa başka meşguliyetleri sebebiyle mazur sayılmaz."

¹⁹⁶ Müslim, **Sahih**, 1829

¹⁹⁷ Efendimizin bu suali tecessüs kastı ile değildi. Münavi **Feyzu'l-Kadir** adlı eserinde (531/2) şöyle demektedir: "Onların hallerini ve işlerini öğrenmek için sorardı. Zira bazı gizli durumlar konuşmakla öğrenilir."

yapabileceği, gafil olabileceği korkusundan asla gafil olmazdı." ¹⁹⁸

3. İbn Abdirrabbih el-Endelusi şöyle anlatmıştır: Muğire b. Şube'ye (*radıyallāhu anhu*), Hz. Ömer'in nasıl biri olduğu soruldu. Şöyle cevap verdi: "Allah'a yemin olsun ki, kandırarak kimseden daha zeki, kandırılacak kimseden daha akıllı idi. Şöyle derdi: 'Ben sahtekâr değilim, sahtekâr kimse beni kandıramaz.'" ¹⁹⁹

Ordunun Görünüşüne Dikkat Etmek

1. Ebu'l-Ahvas'ın (*radıyallāhu anhu*) babasından rivâyet ederek şöyle demiştir: Rasûlullah'ın (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) yanında oturuyordum. Benim pejmürde elbiseli olduğumu gördü ve bana: "*Malın var mıdır?*" dedi. Ben de: "Evet Ey Allah'ın Rasûlü, her çeşit malım var." dedim. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) "*Öyleyse Allah'ın sana verdiği malın eseri üzerinde görünsün.*" buyurdu. ²⁰⁰
2. Kays b. Bişr et-Teglibi'nin babasından yaptığı rivayete göre babası Ebu'd-Derda'nın (*radıyallāhu anhu*) arkadaşı imiş. Babası şöyle anlatmış: Dimeşk'te Rasûlullah'ın (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) ashabından kendine İbnü'l-Hanzaliyye (*radıyallāhu anhu*) denilen muvahhit bir zat vardı. Bu zat insanlarla pek vakit geçirmezdi. Vakitlerini namazla geçirir, boş kaldığında ise zikir ile meşgul olurdu, ta ki ailesinin yanına gidene kadar. Biz Ebu'd-Derda'nın (*radıyallāhu anhu*) yanında iken bu zat yanımıza geldi. Ebu'd-Derda, sana zarar vermeyecek bize de faidesi olacak bir şeyler söyleyen, dedi o kişiye. O da Rasûlullah'dan (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle işitmiştim: "*Siz kardeşlerinizin yanına gideceksiniz. Bineleriniz, elhiseleriniz güzel olsun. Öyle ki insanların içinde bir*

¹⁹⁸ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 414

¹⁹⁹ İbn Abdirrabbih el-Endelusi, **el-Akdu'l-Ferid**, 105/2

²⁰⁰ Nesai, **Sünen**, 5224

alamet olun. Zira Allahu Teâlâ çirkinliği ve çirkinleşmeyi sevmez."²⁰¹

3. Cabir b. Abdullah el-Ensâri (*radıyallâhu anhu*) şunları anlattı: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile Benî Enmâr gazvesine çıktık. Ben bir ağacın altında konaklamıştım. O sırada Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geldi: "Ya Rasûlullah, gölgeye buyur. "dedim. O da geldi. Erzak koyduğumuz çuvalımıza bakıp yiyecek bir şey aradım. Orada küçük bir acur buldum. Doğrayıp Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sunduğumda: "*Bunu nereden aldınız?*" buyurdu. "Medine'den getirdik, ya Rasûlallah!" dedim. O sırada yanımızda hayvanlarımızı otlatmaya gitmesi için hazırladığımız bir arkadaşımız vardı. Onun hazırlığını yaptım. Üzerinde eskimiş iki hırkasıyla hayvanları gütmeye gitti. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ona bakıp: "*Bu adamın bunlardan başka elbiseleri yok mu?*" dedi. Ben: "Var, heybede yedek elbiseleri var, Ya Rasûlallah!" dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*O halde onu çağır, ona söyle iyi elbiselerini giysin.*" buyurdu. Ben de onu çağırdım. Elbiselerini giydi, sonra dönüp gitti. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Allah boynuna vurasıcaya ne oluyor da yeni elbisesi varken eskileri giyiyor. Bu kendisi için daha hayırlı değil midir?*" dedi. Hayvan otlatmaya giden adam bunu işitip: "Ya Rasûlullah! Allah yoluna cihadda da mı?" deyince, Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Cihadda da yeni elbiselerini giymesi güzeldir!*" buyurdu. O zat savaşta şehid düştü."²⁰²

201 Ahmed, **Müsned**, 17624; Ebu Davud, **Sünen**, 4089

202 Malik, **Muvatta**, **Kitabu'l-Libas**, 1

Terbiye ve Talim

Talim ve terbiye aşağıda zikredilen hususlara dikkat edilmesi edilir.

Vaaz İçin Uygun Zaman Gözetmek

1. Ebû Vâil şöyle aktarmıştır: Abdullah ibn Mes'ûd (*radıyallâhu anhu*) her Perşembe günü insanlara vaaz nasihat edip ders yapardı. Bir kimse kendisine: Yâ Ebâ Abdırrahmân! Vallahi senin bizlere her gün ders yapmanı çok arzu ediyorum, dedi. İbn Mes'ûd (*radıyallâhu anhu*): Beni sizlere her gün ders vermekten men' eden şey, sizleri usandırmak istemememdir. Ben sizlere vaaz vermekte sizin hâlinize uygun vakitler gözetiyorum. Nitekim Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de bizlere usanç gelmesinden endişe ettiği için, bizim durumumuza uygun zamanlar gözetirdi, dedi.²⁰³
2. İbn Abbâs (*radıyallâhu anhu*) insanlara vaaz etme ile alakalı şöyle demiştir: "İnsanlara her haftada bir kere vaaz et. Eğer bunu az görüp kabul etmezsen, her haftada iki kere vaaz ver! Eğer daha fazla yapmak istersen, haftada üç defa ders yap! İnsanları bu Kur'ân'dan bıktırma! Sakın seni, bir topluluk, kendi mevzularından birini konuşurlarken onların yanına gidip de onlara karşı vaaz edip ve böylece onların konuşmalarını keser ve onları usandırıp bıktırır hâlde bulmayayım! Lâkin kendin onlara kulak verip onları dinle! Onlar sana kendilerine ders anlatmasını isteyip emrederlerse, onlar derse arzulu bulundukları hâlde onlara vaaz ve ders ver! Dua ederken de kafiyeli duadan sakın! Zihnini böylesiyle meşgul etme! Çünkü ben Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve sahabelerinden kafiyeli dua ile meşgul olmadıklarını bilmişimdir. Yani onlar kafiyeli sözlerden sakınıyorlardı."²⁰⁴

²⁰³ Buhari, *Sahih*, 70; Müslim, *Sahih*, 2821

²⁰⁴ Buhari, *Sahih*, 6337

Kızılacağı Zaman İnsanların İsimlerini Zikretmemek, Kızılan Kimseleri Tayin Etmemek

1. Hz. Âişe'den şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir kimseden hoşla gitmeyen bir söz erişecek olursa onun ismini anmış olmamak için "Falan isimli kişiye ne oluyor da böyle diyor?" demezdi de; *"Bu insanlara ne oluyor da böyle böyle konuşuyorlar?"* derdi.²⁰⁵
2. Hz. Âişe (radiyallâhu anhá) şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir şey yapmış, o hususta insanlara ruhsat vermişti. Bir topluluk o işten çekindi ve ona yanaşmadılar. Onların bu çekingenliği Peygamber Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) ulaşınca, hemen hutbeye çıkıp Allah'a hamdetti, sonra: *"Birtakım kimselere ne oluyor ki, benim yapmış olduğum işten çekiniyorlar? Allah'a yemin ederim, ben Allah'ı onların en bileniyimdir ve Allah'a saygısı en çok olanlarıyım."* buyurdu.²⁰⁶
3. Ebu Humeyd es-Saidi (radiyallâhu anhu) şöyle anlatmıştır: Ezd Kabilesinden İbnü'l-Lüteybe denilen bir kişiyi Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) zekat toplamak üzere görevlendirdi. Bu adam gelip "Bu sizin içindir, bu da bana hediye edildi." dedi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) minbere çıkıp şöyle dedi: *"Zekat için görevli kimselere ne oluyor da onu gönderiyoruz, gelip bize bu sizindir, bu da bana hediye edildi, diyor. O kişi babasının, anasının evinde otursa, beklese idi ona bir şey hediye edilir miydi? Muhammed'in canı kudretinde olan Zat'a yemin olsun ki, sizden biriniz o mallardan bir şeyi kendine alırsa, o şey kıyamet günü o kişinin boynunda olduğu halde kişi aldığı şeyi mahşer meydanına getirir. Eğer aldığı şey bir deve ise deve sesi, inek ise inek sesi, koyun ise koyun sesi çıkararak gelir."* Sonra Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) elleri öyle kaldırdı ki koltuk altının

205 Ebu Davud, **Sünen**, 4788

206 Buhari, **Sahih**, 6101

beyazını gördük. Sonra "Bildirdim mi?" diye üç defa sordu.²⁰⁷

İfadenin Kolaylığı ve Açıklığı ve Edebi Nüktelere Dikkat Etmek

1. Âişe Annemiz (radıyallâhu unhá) şöyle demiştir: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sizin gibi böyle hızlı konuşmazdı. Onun kelimeleri çok açıktı, her duyan dediklerini ezberledi."²⁰⁸
2. Abdullah b. Amr'dan rivâyet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "İneğin diliyle otları dolayarak yutması gibi dilini eğip bükerek yapmacık hareketlerle belâğ bir şekilde konuşmaya çalışan kimselere Allah buğz eder."²⁰⁹

İzah Etme Vesilelerini Kullanmak

1. Abdullah ibn Mesud (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) kum üzerine bir murabba', yani kare şeklinde bir şey çizdi. Sonra başlangıcı karenin ortasından olarak, kare dışına uzanan bir çizgi çizdi. Sonra bu çizginin ortasından itibâren bu ortadaki çizgiye dik açıyla dayanan birtakım küçük çizgiler çizdi. Sonra Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu çizgileri tarif ederek "Şu karenin ortasındaki uzun çizgi insandır. Şu kare de eceldir, her tarafından onu kuşatmıştır. Şu kare dışında uzanan çizgi de, insanın emelidir. Şu ufak çizgiler de insana arız olan âfetler, musibetlerdir. Şimdi insanı şu âfet oku ıskalar dokunmazsa, öbür âfet oku isabet eder, o da ıskalar dokunmazsa, Öbürü isabet eder en sonu ecel denilen ölüm onu yakalar."²¹⁰

²⁰⁷ Ahmed, Müsned, 2/3598

²⁰⁸ Nesai, Sünen-i Kubra, 10173; Buhari, Sahih, 3568; Müslim, Sahih, 2493

²⁰⁹ Tirmizi, Sünen, 2853

²¹⁰ Buhari, Sahih, 6417

2. Abdullah ibn Mesud (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) eliyle toprağa bir çizgi çizdi. Sonra *"bu Allahu Teâlâ'nın dosdoğru yoludur"* dedi. Sonra o çizginin sağına ve soluna iki çizgi daha çizdi ve *"bu yolların üstünde oralara çağırın şeytan vardır"* dedi. Sonra da **"İşte, benim doğru yolum budur; ona uyun. Sizi O'nun yolundan ayıracak başka yollara uymayın."** (En'am 153) ayetini okudu.²¹¹

Talimde Tekrar Etmek, Özellikle Önemli İşlerde

1. Enes b. Malik (*radıyallâhu anhu*), "Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) konuştuğu kelimeleri üç defa anlaşılsın diye tekrar ettiğini" söylemiştir.²¹²
2. Üsame b Zeyd b. Harise'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizi Cüheyne kabilesinden olan Huraka üzerine gönderdi. Bunlara bir sabah baskını yaparak bozguna uğrattık. Ensardan bir zatla ben, onlardan bir adamı yakaladık. Etrafını çevirdiğimiz vakit *"Lâ ilahe illallah"* dedi. Bunun üzerine Ensâri onu bıraktı. Ben kendisine süngümü sapladım ve öldürdüm. Medine'ye geldiğimizde bu vakıa Peygamberin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kulağına erişmiş. Bana *"Yâ Usame! O adamı 'Lâ ilahe illallah' dedikten sonra öldürdün mü?"* dedi. Ben: *"Yâ Rasûlallah, o ancak bu kelime ile korunmak için böyle söyledi."* dedim. Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine: *"Onu 'lâ ilahe illallah' dedikten sonra öldürdün mü?"* dedi. Artık bunu bana o kadar tekrarlardı durdu ki, keşke o günden önce Müslüman olmamış olsaydım, diye temenni ettim.²¹³

²¹¹ Ahmed, *Müsned*, 4437

²¹² Tirmizi, *Sünen*, 3640

²¹³ Buhari, *Sahih*, 4269; Muslim, *Sahih*, 96

3. Ebu Bekre'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanında idik. Üç defa "Size büyük günahların en büyüğünü haber vereyim mi?" dedi. Biz de "Evet, Ya Rasûlullah." dedik. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Allaha şirk koşmak, anaya babaya itaatsizlik etmek ve yalancı şahitliği yapmaktır -yahut- yalan söylemektir." dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yaslanmıştı, hemen doğrulup oturdu. Bu sözü, yalan söylemeyi, o derece tekrarlardı ki, biz: "Keşke sükût buyursalar dedik."²¹⁴

Mutedil Mizah²¹⁵

²¹⁴ Buhari, **Sahih**, 2654; Müslim, **Sahih**, 87

²¹⁵ İhyau Ulumi'd-Din'de şöyle geçmektedir (128/3): Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiştir: 'Mizaha neden mizah denildiğini bilir misiniz?' 'Hayır, bilmeyiz!' dediler. Hz. Ömer 'Çünkü o mizah, sahibini haktan kaydırır. Onun için ona kaydırmak manasına gelen 'mizah' kelimesi ad olarak verilmiştir'. Denildi ki: 'Her şeyin tohumu vardır. Düşmanlığın tohumu da mizah yapmaktır'. Deniliyor ki: 'Mizah, yasağı ortadan kaldırır ve dostları ayırır'.

İtiraz: Mizah yapmak hem Hz. Peygamber'den, hem de ashab-ı kiramdan nakledilmiştir. O halde nasıl olur da mizah yasak olabilir? Cevap: Eğer Hz. Peygamberin ve ashabının yaptığına gücün yetiyorsa, yani mizah yaparken haktan başkasını söylemiyorsan, hiçbir kalbi kırıp üzmüyorsan, mizahta ifrat etmiyorsan, arada sırada yapıyorsan o zaman sen de mizah yapabilirsin.

Mizahı sanat edinerek devam edip ifrat derecede şakalaşmaya dalan bir kimseye gelince, böyle bir kimse Hz. Peygamberin fiilini kendisine delil edinirse yanlış olur. Çünkü bir kimsenin misali, bütün gün Kiptilerle gezip onların oyunlarını seyreden, sonra bu yaptığına mubah olduğuna, seyretme izninin verilmesini delil getiren bir kimsenin durumuna benzer. Bu çeşit delil getirmek yanlıştır. Çünkü küçük günahlardan bir kısmı vardır ki onlara devam edilir ve ısrar ile yapılırsa onlar büyük günaha dönüşürler. Bir kısım mübahlar da vardır ki onlara devam edildiği için küçük günahlara dönerler. O halde bu durumdan gafil olmak uygun değildir!

İmamı Nevevi **el-Ezkar**'da şöyle demiştir (s.279): Âlimler demişlerdir: Yasaklanan şaka, üzerine devam edilen ve aşırı bir şekilde yapılan şakadır. Çünkü bu gülmeye ve kalbin katılaşmasına sebep olur. Allah Teâlâ'yı zikretmekten ve önemli din işlerini düşünmekten alıkoyar. Çok zamanlar da eziyet vermeye götürür, kıskançlık ve kin doğurur, şeref ve vakarı düşürür.

Bu gibi haller dışında olan şaka, Rasûlullah'ın yapmış olduğu şakadır. Çünkü Peygamber, gönü hoş tutmak, yakınlık peyda etmek ve bir maksad için bazı hallerde şaka yapardı. Bu şekilde bir şaka yapıldığı zaman ondan hiçbir zaman alıkonmaz ve bu sünnet olur. Öyle ise sen, tesbit ettiğimiz gerçek hadisler, onların hükümlerine ve âlimlerden naklettiklerimize itimad et. Çünkü bu konu, büyük ihtiyaç duyulan işlerdendir.

1. Ebu Hureyre'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ya Rasûlullah, sen bize şaka mı yapıyorsun?" denildi. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Ben sadece hakkı söylerim.*" buyurdular.²¹⁶
2. Bekir b. Abdullah'tan (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre, şöyle dedi: Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ahabî, birbirlerine karpuz atarlar, birbirlerine şaka edip eğlenirlerdi. Gerçek işler ortaya çıktığı zaman da, onlar adam olurlar²¹⁷, o işlerin sahipleri olurlardı.²¹⁸
3. Enes b. Malik (*radiyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bana "*İki kulağa sahip kişi*" derdi.²¹⁹
4. Enes b. Malik'ten (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Adı 'Zahir' olan çölde yaşayan bir adam vardı. Efendimize çölden hediye getirirdi, Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de döneceği zaman o kişiyi hazırlardı ve şöyle derdi: "*Zahir, bizim çölümüz, biz de onun şehriyiz.*" Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onu severdi. O kişinin yüzü pek de güzel değildi. Bir gün bu kişi Medine çarşısında mallarını satarken Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onun arkasından geldi ve onu kucakladı, adam Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) göremiyordu. Adam "Bırak beni, bu kim?" dedi. Sonra arkasına döndü Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tanıdı. Tanıdıktan sonra sırtını Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) göğsüne yaslamaya devam etti. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "*Bu köleyi kim satın alır?*" demeye başladı. Bunun üzerine adam "O zaman Ya Rasûlullah, vallahi sen benden pek kâr elde edemeyeceksin, beni değersiz bulacaksın." dedi. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "*Ancak sen Allahu Teâlâ*

²¹⁶ Ahmed, *Müsned*, 8723

²¹⁷ Burada kastedilen ciddileşmeleridir. (Mütercim)

²¹⁸ Buhari, *el-Edebü'l-Müfred*, 266

²¹⁹ Ahmed, *Müsned*, 12164

katında değersiz değilsin." ya da *"Allahu Teâlâ katında sen değerlisin."* buyurdu.²²⁰

Orduyu Muhafaza Etmek ve Onları Helak Olmaktan Korumak

1. Abdullah b. Amr (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Taif şehrini muhasara ettiği zaman, Taifliler'den herhangi bir şey elde edemedi. Sonra da *"İnşâallah yarın döneceğiz, yani muhasarayı kaldıracağız."* dedi. Bu söz mücahitlere ağır geldi de: *"Taif'i fethetmeden nasıl gideriz!"* dediler.²²¹ Sahabelerin bu itirazlı sözleri üzerine Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): *"Öyleyse yarın sabah harbe hazır olun!"* buyurdu. Ertesi sabah harp başladı ve sahabelerden birçoğu yaralandı. Bunun akabinde Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): *"İnşallah bizler yarın döneceğiz."* buyurdu. Bu sefer Peygamber Efendimizin bu kararı sahabeleri sevindirdi. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de sahabelerin sevinmelerine güldü.^{222 223 224}
2. Enes b. Malik (*radıyallâhu anhu*) şöyle anlatıyor: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) kendisine *"Bir şehri fethe gittiğinizde ne*

²²⁰ Ahmed, **Müsned**, 12648

²²¹ Ravi Sufyan, bir kere de: Nasıl döneriz dediler, şeklinde rivayet etmiştir.

²²² Ravi Sufyan, bir keresinde *"Tebessüm etti."* şeklinde söylemiştir.

²²³ Buhari, **Sahih**, 4325

²²⁴ Hadisin manası şudur: Efendimiz Taif'in fethi zor olduğundan ashabına hafiflik yapmak istedi. Bunun sebebi ise onların kalelerinin çok kuvvetli olup oradakilerin oraya sığınmaları idi. Efendimiz oranın fethini daha sonra meşakkatsiz bir şekilde fethetmeyi istedi. Ancak Efendimiz ashabını kalıp cihat etmek hususundaki hırslarını görünce gitmekten vaz geçti. Ancak ashabı yaralanınca onlara karşı olan merhametinden ötürü tekrar geri dönmek istedi. Ashabı karşılaştıkları meşakkatten ötürü Efendimizin bu teklifi ile rahatladılar. Belki de onlar biraz düşündükten sonra Efendimizin düşüncesinin daha uygun olduğunun farkına vardı. Efendimiz de onların fikirlerinin bu kadar hızlı değişmesine şaşırdığı için tebessüm etti. Aynı şekilde onların aynı anda hem savaşıp hem de sıkıntıya düşmeyi istememeleri de Efendimizin tebessümüne sebep oldu. Bu durumun savaş alanında pek mümkün olmayan bir durum olduğu aşikardır.

yapıyorsunuz?" diye sormuş. Kendisi de "O şehre bir kişiyi casus olarak gönderiyoruz, ona da derilerden bir zırh hazırlıyoruz." demiş. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Ona taş atılsa ne olur?" diye sorunca Enes b. Malik (*radiyallâhu anhu*) da "O zaman öldürülür." diye cevap vermiş. Bunu duyunca Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Böyle yapmayın! Canım kudretinde olan Zat'a yemin olsun ki, sizin bir Müslümanı zayi ederek dört bin savaşçı ile bir şehri fethetmenize razı olmam." diyerek cevap vermiştir. ²²⁵

3. Hz. Ömer'in (*radiyallâhu anhu*) Sad b. Ebi Vakkas'a (*radiyallâhu anhu*) yazdığı vasiyette şöyle geçmektedir: "Yenileceğinizi, hezimete uğrayacağınızı ya da herhangi bir zarara uğrayacağınızı düşündüğünüz nahiyelelere öncü birlik ya da serriye göndermeyin. Düşmanı gördüğünde düşmanın bütün her şeyini öğren, savaş planını yap ve gücünü topla. Savaşı kerih görmediğin müddetçe savaş için acele etme. Düşmanın açıklarını ve savaş durumunu görmeden, savaş meydanını, oranın sakinleri kadar öğrenip bilmeden savaşa başlama. Düşmanıyla, seninle nasıl savaşıyorsa öyle savaş." ²²⁶
4. Muhammed b. Sirin'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle aktarılmıştır: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), Bera b. Malik'in herhangi bir ordunun başına gelmesini yasaklamıştır, zira bu kişi orduyu iyi yönetemediği için ordunun ölümüne sebep verebilecek bir kişi idi. ²²⁷
5. Ebu İshak'ın babasından yaptığı rivayete göre babası şöyle anlatmıştır: Bir gazvede Cerir b. Abdullah'ın (*radiyallâhu anhu*) yanında idik. Bize açlık isabet etti. Bu sebeple Cerir, Muaviye'ye, Rasûlullah'dan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle işittiğini "Kim insanlara merhamet etmezse Allahu Teâlâ

²²⁵ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17965

²²⁶ İbn Abdilberr el-Endelusi, *el-Akdu'l-Ferid*, 118/1

²²⁷ İbn Sad, *Takabat*, 12/7

da ona merhamet etmez." mektupla bildirdi. Hz. Muaviye (radıyallâhu anhu) da onlara geri dönmeleri bildirdi ve onlara ikramda bulunulmasını emretti." Ebu İshak şöyle devam etti: "Ben onlara verilen ikramlardan bir kumaşı gördüm." ²²⁸

6. Âiz b. Amr (radıyallâhu anhu), Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabındandı. Ubeydullah b. Ziyâd'ın yanına girerek şunları söylemiş: "Ey oğulcuğum! Ben Rasûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) 'Şüphesiz çobanların en kötüsü insafsız deve bakıcılarıdır. Sakın onlardan olma!' buyururken işittim." ²²⁹

Milliyetçiliği Gidermeye Uğraşmak

1. Ebu Nazra (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) Teşrik günlerinin ortasında yaptığı hutbesini işiten birisi Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini aktarmıştır: "Ey insanlar, sizin rabbiniz tektir. Babanız tektir. Arap olanın Arap olmayana, Arap olmayanın da Arap olana, kırmızının siyahıye, siyahinin kırmızı olana üstünlüğü yoktur, üstünlük ancak takva iledir. Tebliğ ettim mi?" Sahabe "Allah'ın Rasûlü tebliğ etti." dediler. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bugün hangi gündür?" diye sordu. Onlar da "haram gündür" dediler. Sonra "Bu hangi ay?" diye sordu. Onlar "haram ay" dediler. Sonra "Bu hangi beldedir?" diye sordu. "haram beldedir" dediler. Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Allahu Teâlâ aranızda birbiriniz kanını ve malını, ²³⁰ bugünün, bu şehrin ve bu beldenin haram olduğu gibi haram kıldı. Tebliğ ettim mi?" dedi. Onlar da "Allah'ın Rasûlü tebliğ etti." dediler. Sonra Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Burada bulunan, bulunmayana bildirsin." dedi. ²³¹

²²⁸ Beyhaki, **Sünen**, 17960

²²⁹ Muslim, **Sahih**, 1830

²³⁰ Ravi "İrzlerinizi haram kıldı" dedi mi demedi mi bilmiyorum, diyor.

²³¹ Ahmed, **Müsned**, 23489

2. Câbir b. Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Bizler bir gazvede idik.²³² Derken Muhacirlerden biri, Ensâr'dan birine tekme attı. Bunun üzerine kendisine vurulan Ensâri: "Ey Ensâr, yetişin!" diye bağırdı. Muhacirlerden olan da: "Ey Muhacirler, yetişin!" diye bağırdı. Bu bağırımları Rasûlullah işitti de: "*Nedir bu cahiliye davâsı?*" diye sordu. Orada bulunanlar: "Ya Rasûlallah, Muhacirlerden bir kimse, Ensâr'dan birine tekme atmış." dediler. Rasûlallah: "*Bırakın bu âdeti, zira o çirkin bir şeydir.*" buyurdu.²³³
3. Haris el-Eşari (*radıyallâhu anhu*), Rasûlullah Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle aktarmıştır: "*Ben size Allahu Teâlâ'nın bana emrettiği beş şey ile emrediyorum; cemaatle, toplulukla beraber olmak, işitip itaat etmek, hicret etmek, Allah yolunda savaşmak. Kim cemaatten bir karış ayrılırsa İslam'ın boyunduruğunu boynundan çıkarmış olur. Ancak bu hatasında dönerse tekrar İslam'ın boyunduruğu altına girmiş olur. Kim cahiliye âdeti olan ırkçılık davası güderse o kişi cehennem kütüğüdür.*" Oradan birisi "Namaz kılsa, oruç tutsa da mı?" diye sordu. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "Namaz kılsa, oruç tutsa da. Siz Allahu Teâlâ'nın sizi Müslüman, mümin ve Allah'ın kulu olarak isimlendirdiği dava uğruna çalışın." buyurdu.²³⁴

232 Ravilerden Sufyan, "gazve" yerine "ordu içinde idik" şeklinde söylemiştir.

233 Buhari, *Sahih*, 4905

234 İbn Hibban, *Sahih*, 6233

Muhacir ve Ensar Arasında Kardeşlik ²³⁵

1. Âsim b. Süleyman şöyle demiştir: Ben Enes ibn Mâlik'e: "Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) '*İslâm'da cahiliye devrinde güdülen davalar yoktur.*' buyurduğu sana ulaştı mı?" diye sordum. Enes (radiyallâhu anhu): "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'de benim evimde Kureyş ile Ensâr arasında kardeşlik akdi yaptı." dedi. ²³⁶
2. Enes b. Malik'ten şöyle dediği rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ebu Ubeyde b. Cerrah ile Ebu Talha'yı kardeş yapmıştır. ²³⁷

İstenilen Netice

1. Hz. Enes'ten (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabından iki kişiyi kardeş yaptı. Öyle ki bunlardan birisine gece çok uzun gelirdi, kardeşi ile buluşur onu sevgi ile karşılardı. Kardeşine "bende sonra nasıl oldun" diye sorardı. Genel olarak insanlardan hiç kimse, kardeşinin üç gün boyunca ne yaptığını bilmeyecek kadar kardeşinden ayrı kalmazdı. ²³⁸
2. Enes b. Malik'ten (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Muhacirler "Ya Rasûlullah, biz gittiğimiz kavimler arasında az olan malda böyle güzel davranan, çok olan malda Ensar gibi bu kadar güzel tasadduk eden hiçbir kimseyi görmedik. Muhakkak ki, bizim sıkıntımız gitti. Bizi işlerine ortak ettiler, öyle ki yapılan işten kazancın tamamen bize ait olacağını zannettik. Rasûlullah Efendimiz "*Siz onlara teşekkür ettiğiniz ve onlara dua ettiğiniz müddetçe bir sıkıntı olmaz.*" buyurdular. ²³⁹

²³⁵ Bazı okuyuculara burası ile gerideki paragraflar aynı gelmekte. Bu ikisinin arasındaki fark geride bu asabiyetin fikri olarak izalesinde bahsedilirken, burada ameli olarak izalesinden bahsedilmektedir.

²³⁶ Buhari, **Sahih**, 2294

²³⁷ Muslim, **Sahih**, 2528

²³⁸ Ebu Ya'la, **Müsned**, 3338

²³⁹ Ahmed, **Müsned**, 13075

3. Ebu Seleme b. Abdurrahman şöyle anlatmıştır: Kays b. Mutatiye, içlerinde Selman el-Farisi, Suheyb er-Rumi ve Bilal el-Habeşi'nin bulunduğu bir grubun yanına geldi ve "Evs ve Hazrec bu adama yardım edecekler. Bu ne iştir?" dedi. Muaz b. Cebel (radıyallâhu anhu) ona doğru yöneldi ve yakasından tutup Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına götürüp dediklerini Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) haber verdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elbisesini sürüyerek mescide girdi. Sonra namaz için nida edildi. Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular: "*Ey insanlar, Rabbiniz tektir, babanız tektir. Herhangi birinizin Araplığı babasından veya anasından değildir. O ancak bir lisandır. Kim Arapça konuşursa o Arap'tır.*" Muaz b. Cebel onun yakasından tuttuğu halde ayağa kalkıp "Bu münafığı ne yapmamızı emredersin Ya Rasûlullah?" diye sordu. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "*Onu bırak, cehenneme kadar yolu var!*" buyurdular. Bu Kays dinden çıkan kimse-lerdendir. Sonra öldürülmüştür.²⁴⁰
4. Cabir b. Abdullah (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: Hz. Ömer (radıyallâhu anhu) şöyle dermiş: "Ebubekir efendimizdir, efendimizi azad etmiştir." Böyle derken Bilal'i (radıyallâhu anhu) kastediyor.²⁴¹

İnsanlara Güvenmek ve Onlardan Şüphe Etmemek

1. Mikdad b. Esved (radıyallâhu anhu) ve Ebu Umame'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "*Lider, insanlardan şüphe duyduğunda onları ifsad eder.*"²⁴²
2. Muaviye b. Ebi Sufyan (radıyallâhu anhu) Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allahu Teâlâ'nın kendisine faide verdiği

²⁴⁰ İbn Asakir, **Tarih-i Dimeşk**, 407,21

²⁴¹ Buhari, **Sahih**, 3754

²⁴² Ahmed, **Müsned**, 23815

şöyle bir söz işittiğini söylemiştir: "İnsanlardan yüz çevirin! Bilmez misin, sen insanlardan şüphe duyduğunda onları ifsad edersin?"²⁴³

3. İbn Abbas'tan (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "Kim bir yetki elde eder, kendisine kolay iş gelir de eğer bunu kabul ederse yetkisi tamama ermiştir, ama eğer onunla yetinmezse gücünün yetmeyeceği şeyler başına gelir. Ravilerden Amr b. Dinar şöyle devam ediyor: İbn Abbas'a (radiyallâhu anhu) dedim ki, "Onunla yetinmezse, ne demek?" Dedi ki, "gizli saklı şeyleri araştırırsa."²⁴⁴

Adalet²⁴⁵

1. Ebu Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Herhangi bir grubun lideri, kıyamet günü kelepçeli bir şekilde getirilir. O kişiyi ondan adalet kurtarana dek öyle kalır. Ya da onu haksızlık helak eder."²⁴⁶
2. Şeddad b. Evs'ten (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre kendisi Efendimizi (sallallâhu aleyhi ve sellem) emirlik ile alakalı şöyle derken işitmiş: "Yöneticiliğin ilki sıkıntı, ikincisi pişmanlık, üçüncüsü kıyamet gününde Allahu Teâlâ'dan azaptır. Ancak Allahu Teâlâ'nın rahmeti sebebiyle adil olan kimse müstesna." Sonra Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) eliyle malları işaret etti ve Allahu Teâlâ'nın dilediği müddet sustu. Ardından da "Kişi yakın akrabaları ile beraber nasıl adil olacak?" dedi.²⁴⁷

²⁴³ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 859

²⁴⁴ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 11220

²⁴⁵ Eşitlik ile adalet kavramlarının manalarının iyi anlaşılması gerekir. Belirtilen ölçülerden hak sahibine hakkını vermek adalet olurken, insanların imkanlarını ve durumlarını göz ardı ederek herkese eşit bir taksimde bulunmak ise eşitlik olmaktadır.

²⁴⁶ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20240

²⁴⁷ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 7186

3. İbn Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu alejhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ bir kula az veya çok birtakım insanların yönetimini verirse muhakkak kıyamet gününde bundan hesaba çeker, insanlara Allahu Teâlâ'nın hükümlerini mi uyguladı, yoksa bu hükümleri zayi mi etti, diye. Ta ki, ona özellikle ailesine yöneticilik yaparken ayrımcılık yapıp yapmadığını sorar."²⁴⁸

Hediye ve Ödül Verirken Gayretlilere Fazla Vermek ²⁴⁹

1. Hz. Hasan b. Ali'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Dayım Hind b. Hale et-Temimi'ye Rasûlullah Efendimizin hilyesinden sual ettim. Kendisi çok güzel tanıttı. Ben de Rasûlullah Efendimizin şemailinden kendisini düşünebileceğim bir şeyleri bana anlatmasını istiyordum... Dedi ki: "...Ümmet için ayırdığı vaktinde fazilet erbabı kimselerle görüşmek ahlakındandı. Bu vakti onlara faziletlerine göre taksim ederdi. Onların arasında bazen bir ihtiyacı olan, bazen de iki ihtiyacı olan, bazen birçok ihtiyacı olan olurdu."²⁵⁰
2. Hz. Hasan'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) Ebu Musa el-Eşari'ye şöyle mektup yazmıştır: "Duyduğuma göre insanlar senin yanına geldiği zaman hepsine birden izin veriyormuşsun. Sana bu mektubum geldikten sonra önce fazilet erbabı kimseleri huzuruna al, ondan sonra bütün insanlara izin ver."²⁵¹

²⁴⁸ Ahmed, *Müsned*, 4637

²⁴⁹ Komutanın ordu içinde önde olan ile arkada olan, gayret eden ile etmeyen kimsenin arasını eşitlemesi gerekmez. Maalesef bu durumu bilmeyen, insanların değerlerini takdir edemeyen bazı liderler, komutanlar bu sırayı, değer farkını görmezden gelmiştir.

²⁵⁰ Taberani, *Mucem-i Kebir*, 414

²⁵¹ Deynuri, *el-Mücalese ve Cevahiru'l-İlm*, 442

3. Hz. Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) Cabiye günü hutbe verirken şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allahu Teâlâ beni bu malın haznedarı ve onu taksim eden kimse yaptı. Bunu taksim eden ben değil, Allahu Teâlâ'dır. Önce Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ailesi ile başlıyorum, sonra ailesinin en şereflipleri ile devam ederim." Sonra Rasûlullah'ın hanımlarından Cüveyriye, Safiyye ve Meymune dışındakilere on bin dirhem para takdir etti. Bunun üzerine Hz. Âişe Annemiz (*radıyallâhu anhu*) "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) aramızda adil davranırdı." dedi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) da eşit bir taksim yaptı. Sonra Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Bunlardan sonra ben ilk hicret eden muhacir sahabe ile devam ediyorum. Zira biz memleketimizden zorla zulüm görerek çıkarıldık. Sonra onların en şereflipleri gelir." Onlardan Bedir'e katılanlar için beş bin dirhem, Ensar'dan Bedir'e katılanlar için dört bin, Uhud'a katılanlar için üç bin dirhem takdir etti. Sonra "Kim hicrette acele etti ise ona hediye erken gelir. Kim de hicrette geri kalırsa ona hediye geç gelir. Kişi kızacaksa devesinin ya-vaşlığına kızsın." dedi. ^{252 253}

252 Ahmed, Müsned, 15905

253 Şevkani **Neylül-Evtar**'da (1581) şöyle demiştir: "Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) kişinin İslam'daki çektiği sıkıntılara, kıdemine ve ihtiyacına göre kişiye ikramda bulunduğu bazı rivayetlerde geçmektedir. Bedir Savaşına katılan katılmayandan üstün tutuyor idi. Aynı durum Uhud Savaşı için de söz konusudur. İmam-ı Şafi'nin **el-Üm** adlı eserinde rivayet ettiğine göre Hz. Ebubekir ve Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) insanları taksimde eşit görüyor, ancak Hz. Ömer ise bazı özelliklerle aralarını ayırıyormuş."

İmam-ı Beyzavi **Tuhfetü'l-Ebrar Şerhu Mesabihi's-Sünne** adlı eserinde (71/3) şöyle demektedir: "Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) göre savaşmadan elde edilen ganimet beşe bölünmez. Bu ganimetin tamamı Müslümanlara geneline aittir. Müslümanların maslahatları için harcanır. İnsanlar arasında mertebe farkı faziletlerine göre belirlenir. Bu da ya Allahu Teâlâ'nın ayette zikrettiği gibi hakkında bir nas bulunursa olur, özellikle bu kişiler muhacirlerdense. Nitekim ayeti kerimede şöyle zikredilmiştir: "Allah'ın, fethedilen memleketler halkının mallarından Peygamberine verdikleri; Allah, Peygamber, yakınlar, yetimler, yoksullar ve yolda kalmışlar içindir; ta ki içinizdeki zenginler arasında elden ele dolaşan bir devlet olmasın. Peygamber size ne verirse onu alın, sizi neden menederse ondan geri durun; Allah'tan sakının, doğrusu Allah'ın cezalandırması çetindir." (Haşr 8); "İyilik yarışında önceliği kazanan Muhacirler ve Ensar ile, onlara güzelce uyanlardan Allah hoşnut olmuştur,

4. Kays'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bedir'e katılanlara verilen hediye beş bin dirhem idi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Muhakkak onları diğerlerine üstün tutacağım."²⁵⁴
5. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ilk Muhacirlere Beytûlmalden dört mevsim veya dört yılda dört bin dirhem tayin etti. Oğlu Abdullah (*radıyallâhu anhu*) için de üç bin beş yüz dirhem tayin etti. Bunun üzerine Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) "İbn Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) Muhacirlerden olduğu, onun tahsisatını dört binden az yaptığı" soruldu. Bunun üzerine Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) "İbn Ömer'i ancak ana babası hicret ettirmiştir, O kendi kendine muhacir olan kimse gibi değildir." diye cevap vermiştir.²⁵⁵
6. Malik b. Evs b. el-Hedesan'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) bir gün düşmandan harpsiz olarak alınan ganimetlerden bahsederek dedi ki: "Ben şu ganimete, sizden daha hak sahibi değilim. Bizden hiç bir kimse de buna diğer bir kimseden daha hak sahibi değildir. Ancak bizim bu ganimetleri alma hususunda Aziz ve Celil olan Allah'ın Kitabı ve Rasûlünün taksimince belirlenmiş olan bir yerimiz vardır. Buna göre kişiye ganimetten pay verilirken İslamiyet'teki kıdemi, savaşlarda gösterdiği kahramanlıkları ve ihtiyacı göz önünde bulundurulur."²⁵⁶
7. Avf b. Malik (*radıyallâhu anhu*) şöyle aktarmıştır: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kendisine savaşı ele geçen bir

onlar da Allah'tan hoşnuddurlar. Allah onlara, içinde temelli ve ebedi kalacakları, içlerinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır; işte büyük kurtuluş budur." (Tevbe 100). Ya da bu kişiyi ilk Müslüman olanlardan olması ve İslam'da sebat etmesi veya İslam'da güzel bir şekilde çalışması yahut çok ihtiyacının olması sebebiyle Peygamber Efendimizin takdim etmesi ile olur."

254 Buhari, **Sahih**, 4022

255 Buhari, **Sahih**, 3912

256 Ebu Davud, **Sünen**, 2950

ganimet getirildiğinde o gün hemen onu taksim ederdi. Evli olana iki,²⁵⁷ bekâr olana bir hisse verirdi.²⁵⁸

Ordunun Ücretine ve Yemeğine Dikkat Etmek – Ordular Karınları Sebebiyle Mağlup Olur

1. Süfyân b. Vehb el-Havlani şöyle anlatmıştır: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Rum diyarının yiyecek sorumlusu olan Ata b. el-Cüayd'ı yanına çağırdı ve ona savaşçılara nasıl yemek verdiklerini, sordu. O da her ay iki ölçek buğday, iki ölçek zeytinyağı, iki ölçek sirke verdiklerini, söyledi. Bunun üzerine Hz. Ömer o kişiye "İki ölçek buğdaydan ekmek yap da getir. Sonra iki ölçek sirke ile iki ölçek zeytinyağı getir." dedi. Adam Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) dediğini yaptı. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) üç tane tas istedi, sonra yapılan ekmeği bu taslara taksime etti. Sonra bu ekmeklerin ufalanmasını emretti, onlar da ufaladılar. Taslara yeteri miktar su konuldu. Sonra zeytinyağı ve sirke de bu taslara taksim edildi. Sonra her tasın başına on kişi oturacak şekilde otuz kişiyi çağırdı. Onlara yemeği nasıl bulduklarını sordu. Onlar her gün böyle yemek yediklerini söylediler. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle devam etti: "Bununla beraber başka bir yiyecek yok mu? Zira insanlar bununla dayanamazlar. Bal falan yok mu?" Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) kendi kendine "Bal insanları doyurmaz." dedi. Sonra tekrar onlara hitaben "Üzüm suyu gibi bir şey yok mu, ekmeği kendisine batırıp yiyesiniz." dedi. O adam "evet" cevabını verdi. Sonra bal getirdi ve yirmi üç kişi çağırdı. Sonra parmakları ile tasa işaret etti, maksadı tasın sıyırılması idi. Tasa dökülecek sıvı bir şey istedi. Tasa döküldü, sonra da onu içti ve bu güzelmış, bundan bir sakınca yok, dedi. Sonra Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) buğday ve

²⁵⁷ Şevkani Neylû'l-Evtar'da (1580-1579) şöyle demiştir: "Burada kişiye verilecek olan bahşışin kişinin ailesinin durumuna göre değişiklik arz edeceği görülmektedir."

²⁵⁸ Ebu Davud, Sünen, 2953

zeytinyağının konduğu kapları istedi ve onları iki eline alarak "Ya Rabbi, Müslümanlara bunlardan az verenlerden sen de azalt!" dedi.²⁵⁹

Ganimet ve Borçta Orduya Eşit Muamele

1. Zeyd b. Eslem'in babasından yaptığı rivayette şöyle geçmiştir: Öyle bir sene geldi ki, o senede hayvan yağı pahalandı. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) zeytinyağı yer, bu sebeple karnı guruldar imiş. Bu olaydan sonra insanlar yemeden ben de yemem, demiş. Ravilerden olan İbn Mükrim'in bir rivayetinde şöyle dediği geçmektedir: "Dilediğin kadar gurulda, insanlar yemeden yemem." Zeyd b. Eslem'in babası devam ediyor: Bana dedi ki, "Onun sıcağını bana pişir." dedi. Ben ona pişirirdim, o da yerdi.²⁶⁰
2. Ebu Osman'dan şöyle rivayet edilir: Utbe b. Ferkad ile beraber Azerbaycan'daydık. Utbe b. Ferkad, Sühaym ve bir adamını, üç günlük yolculuk mesafesi uzaklıktan, içinde hurma bulunan iki heybe ile beraber Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) gönderdi. Bu hurmaların üstünde deri, derinin üstünde de bir tür yapıştırıcı vardı. Sühaym, Medine'ye geldiğinde Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) denildi ki, "Utbe'nin kölesi olan Sühaym üç günlük yolculuk mesafesi uzaklıktan geldi." Bunun üzerine Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) onlara yanına girmeleri için izin verdi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) onlara altın veya gümüş mü getirdiklerini sordu, onlar da ikisini de getirmediğini, söylediler. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) da "Ne getirdiniz?" diye sordu. Onlar yiyecek getirdiklerini söylediler. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) bunu duyunca "Üç günlük yolculuk mesafesini iki kişinin yemeği için mi aştınız? Getirin şu getirdiklerinizi." diyerek şaşkınlığını dile getirdi. Heybeler getirildi, üstündeki derinin ve yapıştırıcının açılması için heybeler onlara verildi. Ondan

259 İbn Zenceveyh, *el-Emval*, 895

260 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17966

sonra heybeler Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) verildi. Baktığında getirilen hurmaların erimiş olduğunu gördü. Sonra onlara hitaben "Bütün muhacirler bununla mı doyuyor?" Onlar durumun böyle olmadığını, bu heybelerin Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) ait olduğunu söylediler. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) da orada bulunan bir kimseye şöyle yazmasını emretti: "Müminlerin emiri Allah'ın kulu Ömer'den Utbe b. Ferkad ve onun yanında bulunan mümin ve Müslümanlara... Selamun Aleykum. Bundan sonra, ben kendinden başka hiçbir ilah olmayan Allah'a hamd ederim. Bundan sonra, bu senin elde ettiğin şeyler senin ya da ananın babanın kazancı değil Ey Utbe b. Ferkad." Bu son kısmı üç defa tekrar etti. Sonra şöyle devam etti: "Bundan sonra, evinde ne ile doyuyorsan muhacir Müslümanları da onunla doyur." Bunu da üç defa tekrar etti.²⁶¹

3. Tavus'un İkrime b. Halid'den (*rahmetullâhi aleyh*) yaptığı bir rivayette şöyle geçmektedir: Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) çocukları olan Hafsa ve Abdullah ile İbn Muti, Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ile konuştular ve ona "Temiz, güzel yiyecekler yesen, sana daha fazla kuvvet verse; bu senin hakkındır." dediler. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) onlara "hepiniz böyle mi düşünüyorsunuz" diye sordu. Onlar de evet, diye cevap verdiler. "Ben sizin bana nasihat ediciler olduğunuzu biliyorum, lakin benim iki arkadaşım²⁶² rahatı terk ettiler. Ben onları bir yol üzere bıraktım, eğer ben o yolu terk edersem onların mertebesine erişmem." diyerek cevap verdi. İkrime (*rahmetullâhi aleyh*) diyor ki: "Öyle bir sene geldi. O sene Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) insanlar feraha kavuşana kadar et veya hayvan yağı yemedi."²⁶³

4. Rebi' b. Ziyad el-Harisi'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) yanına gittim. Hz. Ömer'in heybeti hoşuma gitti. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) yediği sert bir

²⁶¹ Haris, *Müsned*, 608

²⁶² Rasûlullah Efendimiz ile Hz. Ebubekir'i (*radıyallâhu anhu*) kastediyor.

²⁶³ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 17967

yemekten memnun olmadığını ifade etti. Ben de şöyle dedim: "Ey müminlerin emiri, güzel yemeği, güzel giysiyi, hızlı bineği en çok hak eden kimse kesinlikle sensin." Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) başıma bir hurma dalı ile vurdu ve "Allah'a yemin olsun sen bu sözlerin ile bana yalakalığı kastettin. Ben senin hayırlı birisi olduğunu biliyorum. Bunu söylemeyeceğim. Benim ve bu insanlar şuna benzer: Bir kavim sefere gidiyorlar, yiyeceklerini aralarından bir adama veriyorlar ve ona aramızda bunu taksim et, diyorlar. Şimdi bu adamın kendine bir şey alma hakkı var mıdır?" Ben bu soruya hayır, diyerek cevap verdim. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) da "Ben ve onları misali budur." dedi. Sonra devam etti, "Ben seçtiğim yöneticileri sizin ırzlarınıza sövsün diye göreve getirmiyorum."²⁶⁴

Manevi ve Nefsi Teşvik Olarak "İmani Teşvik"²⁶⁵

*Nefsi Teşvik Vesilelerini Askeri İşler ve Hazırlıklar Sırasında Kullanmak*²⁶⁶

264 Busayri, *İthafu'l-Mehera* 4215; İbn Hacer, *el-Metalibu'l-Aliye*, 2127

265 Sun Tzu *Savaş Sanatı* adlı eserinde şöyle demektedir: "Düşmanı yok etmek istiyorsak askerimizi kızdırmamız gerekir. Bu da alınacak ganimetlerin asker arasında paylaştırılması ile yapılabilir."

Teşvik ile kişiyi gaza getirmenin arasının ayrılması gerekir. Askeri ruhu geliştirme hususunda birçok nas bulunmaktadır.

Teşvik, kişiyi daha güzel, daha canlı bir yaşantı içine sokacak olan her söz, fiil ya da işarettir. İki kısma ayrılır; belirli bir amele karşı övmek gibi manevi teşvik, ganimet ya da maddi bir mükafat vermek gibi maddi teşvik.

Askeri kişiliği gayrete getirmek, kişinin nefsinin derinliklerinde yerleşmiş olan haleti ruhaniyeyi kaldırmaktır. Kişiyi daha güzel bir iş yapmaya teşvik eder. Bu ruhi ve fikri bazı etkenleri elde etmeyi sağlar. Bu sebeple bu iş nefsi bir iştir. Temeli, kökü ise sabır ve kuvvetli iradesi olan savaşçının imanının kuvvetidir.

İslam'da manevi gayrete getirme ameliyesi, kişiliği **Sahih** İslam akaidine göre kurmaktır. Savaşı Allahu Teâlâ'ya iman temeli üzere irade etmektir. Hedef iki güzelliğinden biri, yardım ya da Allah yolunda şehadet, olduğu için bu teşvik neticesinde savaş ve fedakarlıkta tam bir kanaat, istek ve ayrıcalıklı bir irade meydana gelir.

266 Savaşın önce hamasi, cihadi ve imani şiirler söylemenin insanların ruhuna harekete geçirme, fedakarlık ve Allahu Teâlâ yolunda gayret etme, savaş istegini arttırma hususunda ciddi bir etkisi vardır.

1. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hendek kazılan yere çıkmıştı. Muhacirler ile Ensâr'ın soğuk bir kuşluk vaktinde hendek kazmakta olduklarını gördü. Onların yanlarında kendileri adına bu işi görececek köleleri de yoktu. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bunların çektikleri yorgunluğu ve açlığı görünce: *"Ey Allah'ım! Dirlik ve yaşamak âhiret dirliğidir. Sen Ensâr'a ve Muhacirlere mağfiret et!"* dedi. Orada bulunan sahabeler de Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) cevaben, "Bizler yaşadıkça daima cihad etmek üzere Muhammed'e söz vermiş kimseleriz." dediler. Hz. Enes'te yapılan başka bir rivayette şöyle geçmektedir: Muhacirler ve Ensâr, Medine etrafına hendek kazmaya ve sırtlarında toprak taşımaya başladılar. Bu sırada şu sözleri terennüm ediyorlardı: "Bizler hayatta kaldıkça daima İslâm üzerinde sebat etmeye, Muhammed'e söz ve ahid vermiş kimseleriz!" Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de onlara cevâb vererek şunları söylüyordu: *"Ey Allah'ım! Âhiret hayrından başka devamlı hayır olmadığı muhakkak. Onun için sen Ensâr ve Muhacirler hakkında hayır-bereket ihsan et!"*
2. Ebu'l-Heysem b. Nasr b. Dehr el-Eslemi babasından şöyle rivayet etmiştir: Hayber'e giderken Seleme b. Amr b. Ekva'nın amcası olan Amir b. Ekva'a -Ekva'nın adı da Sinan'dır- Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediğini işitmiştir: *"İn, Ey İbnu'l-Ekva, bize şiirlerinde dinlet."* dedi. Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şiir okumak için hayvanından indi. Şöyle diyordu: "Allah'ım! Sen olmasan biz ne hidayete erer; ne sadaka verir; ne de namaz kılardık. O halde can sana feda, biz günah irtikab ettikçe affet! Düşmanla karşılaşırsak ayaklarımızı sabit kıl! Bize mutlaka sekinet ver!" ^{267 268}

²⁶⁷ Ahmed, **Müsned**, 1556; Muslim, **Sahih**, 1802

²⁶⁸ Geride de geçtiği üzere savaşta şiir söylemenin birçok faidesi mevcuttur. Efendimizin ashâbı da bu işi yapmakta idi, Hendek savaşından önce hendek kazarken olduğu gibi.

Savaştan Önce Manevi Teşvik

1. Üsame bin Zeyd'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir gün sahabelerine şöyle buyurmuştur: "İçinizde cennet için çabalayıp gayret edecek kimse yok mu? Şüphesiz, cennete denk hiçbir şey yoktur. Kâbe'nin Rabbine yemin ederim ki, cennet, güzel, sağlam ve yüksek saraylarda, yüz parlaklığı ve mutluluk içinde sonsuza dek devamlı kalınacak, parlayan nur, rüzgâr esintisiyle sallanıp dalgalanan güzel kokulu yeşillik, sağlam köşk, akan nehir, olgunlaşmış bol meyve, huyu beğenilen ve şeklen güzel hanım ve çok giysiden ibarettir. Sahabeler: Cennet için çabalayıp gayret edenler bizleriz, Ya Rasûlallah, dediler. O da (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "İnşâallah deyiniz." buyurdu. Sonra cihad etmeyi anlatarak sahabileri ona teşvik etti.²⁶⁹
2. Enes b. Mâlik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Büseyse'yi, Ebû Süfyan'ın kervanının ne yaptığını öğrenmek için casus olarak gönderdi. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve ashâbı yola revan oldular ve müşriklerden önce Bedir'e vardılar. Müşrikler de geldi. Rasûlullah, "Ben başında olmadıkça sakın hiçbiriniz kimse bir şeye atılmasın!" buyurdu. Derken müşrikler yaklaştı. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de: "Kalkın! Genişliği göklerle yer kadar olan cennete!" buyurdu. Umeyr b. Humâm El-Ensâri: "Ya Rasûlallah! Genişliği göklerle yer kadar olan cennet ha?" dedi. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Evet!" buyurdular. Umeyr: "Hele hele!" dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Seni böyle demeye sevk eden nedir?" diye sordu. Umeyr: "Hayır, vallahi Ya Rasûlullah, cennet ehlinde olmamı ümit etmekten başka bir şey yok!" dedi. "Öyle ise sen onun ehlindeysin!" buyurdular. Bunun üzerine Umeyr torbasından birkaç hurma çıkararak onlardan yemeye başladı. Sonra şunları söyledi: "Eğer ben bu hurmalarımı yiyinceye

kadar yaşarsam gerçekten bu uzun bir hayattır!" Hemen elindeki hurmaları attı. Sonra şehid oluncaya kadar müşriklerle harp etti.²⁷⁰

Savaş Esnasında Teşvik

1. Abbâs b. Muttalib (*radiyallâhu anhu*) şunları söyledi: Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bilirlikte Huneyn harbinde bulundum. Ebû Sufyan b. Haris b. Abdülmuttalib ile ben Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) peşine takılarak ondan ayrılmadık. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) beyaz bir katırının üzerinde idi. Onu kendisine Ferve b. Nüfâsete'l-Cüzâmî hediye etmişti. Müslümanlarla küffar karşılaşınca Müslümanlar gerilediler. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise katırını kâfirlere doğru mahmuzlamaya başladı. Ben Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) katırının geminden tutuyor; onu, düşmanların üzerine gitmesinden alıkoymaya çalışıyordum. Ebû Sufyan da Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) üzengisinden tutuyordu. Derken Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Ey Abbas, Ashab-ı Semura'yı çağır!*"²⁷¹ dedi. -Hz. Abbâs (*radiyallâhu anhu*) sesi kuvvetli bir zat idi. -Hz. Abbas (*radiyallâhu anhu*) şöyle devam ediyor: Bunun üzerine ben de sesim çıkabildiğine: "Ashab-ı Semura nerede?" diye haykırdım. Vallahi sesimi işittikleri vakit yerlerine dönüşleri, ineğin yavrularına dönüşü gibi idi. Ve: "Ya lebbeyk! Ya lebbeyk!" diyerek küffarla harp ettiler. İnsanlar Ensar'ı çağırarak için: "Ey Ensâr cemaati! Ey Ensâr cemaati!" diyorlardı. En son çağırma sırası Beni Haris b. Hazrec'e geldi ve "Ya Beni Haris İbnu'l-Hazrec!

²⁷⁰ Muslim, *Sahih*, 1901

²⁷¹ Semura, Sahabenin, Efendimize kendisinin altında Hudeybiye'de ona yardım etmek ve kaçmamak üzere yemin ettikleri ağaçtır. Huneyn Gazvesinde Allahu Teâlâ'nın bir imtihanı olarak Efendimize yardım etmekten geri durduklarında Efendimiz "Ey Semura Ehli" diye onlara hitap ederek o gün verdikleri sözü hatırlatmak istedi. Bu hususta da Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Allah inananlardan, ağaç altında sana biat ederlerken, and olsun ki hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer vermiştir.**" (Fetih 18)

Ya Beni Haris İbnu'l-Hazrec!" diyerek onları çağırdılar. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) katırının üzerinde uzanmış gibi bir vaziyette onların çarpışmasına baktı ve "Bu, tandırın kızıştığı zamandır!" buyurdu. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) birkaç çakıl alarak onları küffarın yüzlerine attı ve "Muhammed'in Rabbine yemin olsun ki, bozguna uğradılar!" dedi. Az sonra ben bakmağa gittim. Ne göreyim harp onun dediği şekilde! Vallahi o küffara attığı çakıllarından başka bir şey yapmamıştı. Artık onların kuvvetinin zayıfladığını, işlerinin gerilediğini gördüm.²⁷²

2. Sad b. Ebi Vakkâs'tan şöyle rivayet edilmiştir: Gerçekten benim için Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud gününde annesiyle babasını bir arada zikretti. Müşriklerden bir adam Müslümanların canlarını yakmıştı. Bunun üzerine Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Sad'a: "At! Babam ve annem sana feda olsun!" buyurmuştu. Sad (radiyallâhu anhu) demiş ki: "O müşrik için uçsuz bir ok attım ve yan tarafına vurdum. Derhâl düştü ve avreti açıldı. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) öyle güldü ki, azı dişlerini gördüm."²⁷³

²⁷² Müslim, *Sahih*, 1775

²⁷³ Müslim, *Sahih*, 2412

Savaştan Sonra Teşvik

1. İbn Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) rivâyet edilmiştir: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizi bir müfreze olarak göndermişti. Derken hepimiz bozguna uğradık, darmadağın bir duruma geldik. Medine'ye dönerek gizlendik ve mahvolduk, dedik. Sonra Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geldik ve Ey Allah'ın Rasûlü, biz savaştan kaçan kimseleriz, dedik Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de buyurdular ki: "*Hayır sizler döne döne savaş eden kimselersiniz. Ben de Müslüman birliğinden bir askerim.*"²⁷⁴
2. Bera ibn Âzib (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Biz o gün, yani Uhud günü müşriklerle karşılaştık. Ebû Sufyan yükseğe çıktı da: "Topluluk içinde Muhammed var mı?" diye seslendi. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Ebû Sufyân'a cevâb vermeyiniz.*" buyurdu. Ebû Sufyan bu sefer: "Topluluk içinde Ebû Kuhâfe'nin oğlu (Ebû Bekr) var mıdır?" dedi. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine: "*Ebû Sufyân'a cevâb vermeyin.*" buyurdu. Ebû Sufyan tekrar: "Topluluk içinde Hattâb oğlu (Ömer) var mıdır?" diye sordu. Bu sorularına cevâb alamayınca Ebû Sufyan, arkadaşlarına döndü de: Şüphesiz bunlar öldürülmüşlerdir, şayet diri olsalardı cevâb verirlerdi, dedi. Bu sırada Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) kendini tutamadı da: "Yalan söyledin ey Allah'ın düşmanı! Allah seni üzecek şeyleri, senin aleyhine baki kılmıştır." dedi. Ebû Sufyan: "Ya Hubel! Yüksel, işin yükselsin!" dedi. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Ebû Sufyân'a cevâb verin.*" buyurdu. "Ne söyleyelim?" dediler. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Allah en yüksek ve en uludur, deyin.*" buyurdu. Ebû Sufyân: "Bizim için el-Uzzâ var, sizin Uzzâ'nız yoktur." dedi. Peygamber: "*Ona cevâb veriniz.*" buyurdu. Sahâbiler "Ona ne söyleyelim?" dediler. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Allah*

²⁷⁴ Tirmizi, *Sünen*, 1716; Ebu Davud, *Sünen*, 2647; Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 18137; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 4002

bizim Mevlâ'mızdır, sizin mevlânız yoktur, deyin." buyurdu. Ebû Sufyân: "Bu, Bedir gününe mukabil bir gündür. Harp nevbet nevbettir. Sizden öldürülenlerde kulak ve burun kesilmesi bulacaksınız; bunu ben emretmedim. Bunu emretmemiş olsam da bu iş beni rahatsız da etmez." dedi.²⁷⁵

Teşvik²⁷⁶

Manevi Teşvik

1. Hz. Hüseyin'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Dayım Hind b. Hale et-Temimi'ye (*radiyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizin hilyesinden sual ettim. Kendisi çok güzel tanıttırdı. Ben de Rasûlullah Efendimizin şemailinden kendisini düşünebileceğim bir şeyleri bana anlatmasını istiyordum. Şöyle dedi: "Ashabını sürekli incelerdi ve insanlara neler olup bittiğini sorardı. İyilikleri destekler, kötülükleri hoş görmez ve onlara engel olurdu, orta yollu idi."²⁷⁷

²⁷⁵ Buhari, **Sahih**, 4043

²⁷⁶ Geride teşvik ile kişiyi gaza getirmenin farkı geçti.

Teşvikin, kişiyi daha güzel, daha canlı bir yaşantı içine sokacak olan her söz, fiil ya da işaret olduğu ve belirli bir amele karşı övmek gibi manevi teşvik, ganimet ya da maddi bir mükafat vermek gibi maddi teşvik olarak iki kısma ayrıldığı ifade edildi. Bir işin yapılmasında değerli kimseleri seçmek o işin istenilen şekilde yapılması için yeterli değildir. Başka bir gerekliliğe de ihtiyaç duyulur. Kendisine ziyade ihtiyaç duyulan şey onları işi yapmaya teşvik edecek olan bir şeyin bulunmasıdır. Teşvikten maksat da şunlardır:

Hayırdan yarışma hususunda insanları cesaretlendirmek,
Savaşçının zorlukları güzel bir şekilde atlatmasını sağlamak,
Savaşçılar için manevi ruhu canlandırmak,
Başarılı savaşçıların öne çıkmasını sağlamak,
Öne çıkanları mükâfatlandırmak,
Yeni ve güzel işler yapmak için harekete geçirmek,
Orta seviyede olan kimselerin öne çıkmasını sağlamaktır.

²⁷⁷ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 414

2. Seleme b. Ekva'dan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hudeybiye'ye Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) beraber geldik... Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yük develerini, ben ve hizmetçisi Rabâh ile gönderdi. Ben onun maiyetine Talha'nın atı ile çıktım. Atı develerle birlikte meraya suya getirip götürüyordum. Sabahladığımız vakit ne göreyim! Abdurrahman El-Fezâri, Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) develerini yağma etmiş ve hepsini götürmüş! Çobanını da öldürmüş! Bunun üzerine: "Ya Rabâh! Bu atı al da Talha b. Ubeydullah'a götür! Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) da haber ver, müşrikler meradaki sürüsünü yağma etmişlerdir!" dedim. Sonra bir tepenin üzerine çıkarak Medine'ye doğru döndüm ve üç defa: "Yâ Sabah'ım!" diye haykırdım. Sonra düşmanların arkasından onlara ok atarak çıktım... Sabahladığımızda Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurdular: "*Bizim binicilerimizin en hayırlısı Ebu Katade, piyadelerimizin en hayırlısı ise Seleme'dir.*" Sonra Rasûlullah bana piyadenin ve atlı askerin okunu verdi. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Medine'ye dönerken beni Azba'nın sırtına aldı...²⁷⁸
3. Übey b. Kab'dan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), "*Ya Ebe'l-Münzir! Allah'ın kitabından ezberinde bulunan hangi âyet daha büyüktür, bilir misin?*" dedi. Ben: "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir." cevabını verdim. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tekrar "*Ya Ebe'l-Münzir! Allah'ın kitabından ezberinde bulunan hangi âyet daha büyüktür, bilir misin?*" diye sordu. Bu sefer ben "*Âyetü'l-Kürsi'dir.*" dedim. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) göğsüme vurdu ve "*Vallahi ilim sana afiyet olsun Ey Ebe'l-Münzir!*" buyurdular.²⁷⁹

²⁷⁸ Muslim, *Sahih*, 1807

²⁷⁹ Muslim, *Sahih*, 810

4. Ebû Mûsâ (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallâllâhu alehî ve sellem*) Bathâ'da mola verdiği bir sırada yanına vardım. Bana "*Hacc ediyor musun?*" diye sordu. Ben "Evet" cevabını verdim. "*Neye niyetlendin?*" buyurdu. Ben: "Peygamber'in niyeti gibi niyetlenerek Lebbeyk, dedim." cevabını verdim. "*İyi etmişsin. Beyt-i şerif ile Safa ve Merve'yi tavaf et.*" buyurdular.²⁸⁰

Maddi Teşvik/Destek

Öldürülen Savaşçının Ganimeti²⁸¹

1. Ebû Katâde (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Biz Huneyn senesi Rasûlullah'ın maiyetinde sefere çıktık. Düşmanla karşılaştığımız zaman Müslüman ordusu içinde bir kargaşa oluştu. Bu sırada müşriklerden birini Müslümanlardan bir kimse üzerine çıkmış hâlde gördüm. Hemen o düşman tarafına dolandım, nihayet arkasından onun yanına geldim ve boynu ile kürek kemiği arasından kılıçla onu vurdum. O hemen benden tarafa döndü ve beni öyle bir kucakladı ki, bu sıkı kucaklayıştan ölüm kokusunu hissettim. Sonra ona ölüm yetiştirdi de beni salıverdi.

280 Buhari, **Sahih**, 1724; Müslim, **Sahih**, 1221

281 Öldürülen savaşçısının ganimeti, savaşçının üzerinde bulunan silah, cephane, elbise vb. şeylerdir.

Şafi ve bir görüşe Hanbeli mezhebi, kaçan değil de kendisi ile savaşan bir kafir öldüren Müslüman için öldürdüğü kafirin üzerinde eşyaların kendisinin olacağı görüşüne gitmişlerdir. Komutanın bunu ilan etmiş olması ya da olmaması bir şeyi değiştirmez. Hanefi, Maliki ve bir görüşe göre Hanbeli mezhebi de öldürülen kişinin üzerindeki eşyaları almak komutanın iznine bağlı olmasın, kabul etmişlerdir.

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde bu hususa değinmiş ve birçok yerde tekrar etmiştir. Bu konudan bahsettiği yerlerden biri: "Ganimetleri askerlerin arasında adaletli bir şekilde dağıt."

Savaş Sanatı ve savaşçıları gayrete getirecek durumlarla ilgili birçok eseri okuduktan sonra gördüm ki, düzenin muhafazası ve ordu saflarının bozulmaması için ganimetten bazı şeyleri muhakkak orduya bırakmak gerekmektedir. Savaşçı öldürdüğü askerin eşyaların bırakılmaması, kişiyi kızdırmakta, savaşçı ruhunu azaltmakta ve daha başka birçok kötü netice doğurmaktadır.

Müteakiben Ömer b. Hattab'a rast geldim ve "Bu insanlara ne oluyor?" dedim. Ömer "Allah'ın işidir." dedi. Sonra insanlar bozulmanın ardından geri döndüler. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) de oturdu ve "Her kim bir düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dâir beyyinesi de olursa, öldürdüğü kimsenin elbise, silâh ve diğer eşyası onundur." buyurdu. Ben hemen kalktım ve "benim için kim şâhid olur" dedim, sonra oturdum. Sonra Rasûlullah yine "Her kim bir düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dâir beyyinesi de olursa, öldürdüğü kimsenin elbise, silâh ve diğer eşyası onundur." Ben yine ayağa kalktım ve "Benim için kim şâhid olur?" deyip, sonra oturdum. Sonra Rasûlullah üçüncü kere bu sözlerin benzerini söyledi. Bunun üzerine bir adam "Yâ Rasûlallah, Ebû Katâde doğru söyledi, o öldürülen düşman askerinin eşyası benim yanımdadır. Artık hakkı olan bu şeyler yerine onu başka şeylerle benden yana razı kıl." dedi. Ebubekr es-Sıddik "Allah'a yemin olsun ki, bu olmaz." dedi. Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem), Allah ve Rasûlü yolunda mukaatele eden Allah aslanlarından bir aslanın hakkını iptale yanaşmaz ve onun selebini sana veremez." dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) "Ebubekir doğru söyledi." buyurdu ve akabinde o ölü askerin eşyasını Ebû Katâde'ye verdi. Ebû Katâde şöyle dedi: "Ben zırhı sattım ve onun bedeline mukabil Beni Seleme yurdunda bir bahçe satın aldım. İşte, bu bahçe İslâm'da aslına sahip olduğum ilk maldır." ²⁸²

2. Enes b. Malik'ten (radiyallahu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallahu aleyhi ve sellem) Huneyn gününde şöyle demiştir: "Kim bir adamı öldürürse onun üstündeki mallar öldürene aittir." Ebu Talha o gün 23 kişiyi öldürdü ve hepsinin mallarını aldı. ²⁸³

²⁸² Buhari, **Sahih**, 3142

²⁸³ Ebu Davud, **Sünen**, 2750

Savaşta Gayret Gösterene Fazladan Mal Verme²⁸⁴

1. İbni Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz içlerinde İbni Ömer'in de olduğu bir seriyeyi Necid tarafına göndermiş ve bunların hisseleri on ikiye deveye ulaşmıştır. Bunların dışında kendilerine birer deve de nefel/ganimet olarak verildi. Rasûlullah Efendimiz (*sallallahu aleyhi ve sellem*) bunu değiştirmemiştir.²⁸⁵
2. Mekhûl (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle demiştir: Ben Mısır'da Huzeyl oğullarından bir kadının kölesiydim. Beni hürriyetime kavuşturdu. Öyle zannediyorum ki, ben Mısır'dan ilimden ne varsa hepsini alarak çıktım. Sonra Hicaza geldim. Orada da ilimden ne varsa hepsini aldım da öyle çıktım. Sonra Irak'a vardım. Irak'ta bulunan ilmi de toplayıp çıktım. Sonra Şam'a geldim. Şam halkını iyice inceledim ve hepsine nefeli/ganimeti sordum. Bana nefel hakkında bilgi verecek kimse bulamadım. Nihayet Ziyad b. Cariye et-Temimi denilen bir ihtiyarla karşılaştım. Kendisine hiç nefel hakkında bir şeyler duydun mu, diye sordum.

284 İmam-ı Nevevi **Ravzatu't-Talibin** adlı eserinde (368/6): "Bu malı komutan, düşmana karşı fazla, ek bir gayret gösteren, zaferin elde edilmesi için önemli bir iş yapan ya da tehlikeli bir saldırıyı engelleyen kişiye verir. Bu da ordunun önünde savaşma, bir kaleye saldıрма ya da ona delalet etme gibi önemli işlerdir. Buraya casusluk yapmak da eklenebilir."

Mevsuatu'l-Fıkhiyye el-Kuveytiyye'de (75/14) şöyle geçmektedir: "Komutanın ek olarak mal vermesi üç durumda olur:

Komutanın ordunun önünden düşman birliklerine saldıracak bir grup göndermesidir. Onlara da kazandıkları ganimetten üçte, dörtte bir gibi bir hisse takdir eder.

Komutanın ordudan bazı askerlere gösterdikleri cesareten ve gayretten oturu fazladan ganimet vermesidir.

Komutanın önemli bir iş tayin edip onu yerine getirene şu kadar mal vereceğini vaad etmesidir. Bu suretlerin hepsi cumhura göre caizdir.

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demiştir: "Düşmanı yok etmek istiyorsak askerimizi kızdırmamız gerekir. Bu da alınacak ganimetlerin asker arasında paylaştırılması ile yapılabilir. Bu amaçla, savaş esnasında savaş arabası ele geçirildiğinde savaş arabalarını ilk arabayı ele geçirene verin..." Başka bir yerde de şöyle demektedir: "Askerlerine kural dışı öduller ver, önceki planların dışında da emirler buyur. Bunları hakkıyla yaptığında, ordunu tıpkı tek kişilik bir birimmiş gibi yönettiğini göreceksin."

285 Müslim, **Sahih**, 1749

O da evet Habib b. Mesleme el-Fihri'yi "Ben Peygamber Efendimiz'in (sallallâhu aleyhi ve sellem) harbe başlarken ganimetin dörtte birini, savaştan dönerken de üçte birini verdiği ni gördüm..." derken işittim, cevabını verdi. ^{286 287}

3. İbn Ömer'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönderdiği bazı seriyedeki kimselere ordunun geneline verdiği ücrete, ganimete ek olarak fazladan mal verirdi. ²⁸⁸

Önemli İşleri Yapmaya Teşvik

1. Hz. Enes'ten (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) Uhud harbi günü bir kılıç olarak "*Bunu benden kim alacak?*" diye sormuş. Ashab hemen ellerini açmışlar. Onlardan her biri "Ben, Ben," diyormuş. "*Ama onu hakkıyla kim alacak?*" buyurmuş. Bunun üzerine cemaat vaz geçmişler. Derken Ebû Dücâne Simak b, Hareşe "*Onu hakkıyla ben alırım!*" demiş. Hz. Enes (radıyallâhu anhu) devam ediyor: "Onu hem aldı ve hem onunla müşriklerin başlarını yardı." ²⁸⁹
2. Sehl b. Sad'dan (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Hayber günü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "*Bu sancağı*

286 Ebu Davud, **Sünen**, 2750

287 Hattabi **Mealimü's-Sünen** adlı eserinde (313-312/2) şöyle demektedir: "Hasan b. Yahya, İbn Münzir'den bana bu rivayeti aktarmış ve şöyle demiştir: "Efendimizin savaşa başlayanlar ile geri dönenlerin arasını atıyyede ayırdığı, savaşa başlarken güçlü, savaştan çıkarken ise güçsüz olmalarından dolayı verdiği atıyyelerden birini diğerinden fazla yaptığı söylenmiştir. Zira askerler savaşa başlarken daha canlı oluyorlar. Dönerken ise hayvanları zayıf düşüyor ve kendileri de evlerine dönmeyi uzun süre ayrı kaldıkları için daha çok istiyorlar. Bu sebeple Efendimizin savaştan dönerken daha çok ganimet vermiş olacağını düşünüyoruz." Ben (Hattabi) derim ki, "İbn Münzir'in dediği pek de açık değildir. Zira burada kastedilen onlar ilk savaşmaları ile ganimetten dörtte bir alıyorlar, diğer askerler de bu dörtte birin, dörtte üçünde onlara ortak oluyor. Ancak bunlar geri dönerken tekrardan düşmanla karşılaşılıyorlar. Bu durumda kazandıkları ganimet üçte bir oluyor; zira bu ikinci savaş yorgun oldukları için onlara daha zor gelmektedir."

288 Buhari, **Sahih**, 3135; Müslim, **Sahih**, 1750

289 Muslim, **Sahih**, 2470

öyle bir adama vereceğim ki, Allah onun elinde fethi müjreser kılacak. Allah'ı ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever." Buyurmuşlar.²⁹⁰

Zayıf Kimseleri Teşvik Etmek

1. İbn Mesud'dan (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana Bedir gününde Ebu Cehil'in kılıcını bana verdi."²⁹¹
2. Sad b. Malik'ten şöyle rivayet edilir: Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) dedim ki: "Ya Rasûlullah, bir kişi var orduyu muhafaza ediyor. Bu kişinin attığı ok ile başkasının attığı ok aynı mıdır?" Bunun üzerine Rasûlullah: "Ey İbn Ümmi Sad, Annen seni kaybetsin! Sizler ancak zayıflarınız duası sebebiyle yardım ediliyor ve rızıklandırılıyorsunuz." buyurdu.²⁹²
3. Ebu'd-Derda'dan (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Benim adıma zayıf kimselere dikkat edin. Zira siz aranızda zayıf kimseler sebebiyle yardım olunur, rızıklandırılırsınız."²⁹³

İşleri Hızlı ve Güzel Bir Şekilde Yapmak - Manevi ve Fiili Ortaklık²⁹⁴

²⁹⁰ Müslim, **Sahih**, 2406

²⁹¹ Sabit olan Ebu Cehil'i öldüren Müslümanlardan iki gençtir. Bunlar da Muaz b. Amr b. Cemuh ile Muavviz b. Afra'dır (radıyallâhu anhu). Ancak ölümle boğuşurken onun nefesini kesen ise Abdullah b. Mesud (radıyallâhu anhu) idi. İbn Mesud (radıyallâhu anhu) zayıf, narın, boyu kısa ve ayakları ince birisi idi.

²⁹² Ahmed, **Müsned**, 1493; Buhari, **Sahih**, 2896

²⁹³ Hakim, **Müstedrek**, 2509

²⁹⁴ Söz ile vaaz edildiği gibi fiili vaaz da gereklidir.

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demektedir: "Askerlerinize öz çocuklarınız gibi bakın, sizi en derin vadilere kadar takip edeceklerdir. Onlara yetişkin oğullarınız gibi bakın, yanınızda ölmeyi her şeye tercih edeceklerdir." Başka bir yerde: "Komutanın, ordunun giydiği en değersiz elbiseyi giymesi, onların yediği gibi yemesi, onların yürüdüğü gibi yürümesi, onların bindiği bineklere binmesi ve onların sırtlarında taşıdıklarını taşıması lazımdır." demektedir. Yine başka bir yerde şöyle demektedir: "Komutan orduyu toplar ve

1. Bera b. Âzib (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Ahzâb, Hendek gününde Peygamber'i (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) gördüm, toprak karnının beyazlığını örtmüş olduğu hâlde toprak taşıyor ve şu sözleri söylüyordu: "Allah'ım, sen olmasaydın biz doğru yolu bulmaz, sadaka vermez, namaz kılmazdık. Şüphesiz bu kâfirler, bizim çekindiğimiz fitneyi bize vaki kılmak istedikleri zaman bizim üzerimize saldırmışlardır."²⁹⁵
2. Ebû Talha'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) açlıktan yakınarak karınlarımızı bağladığımız taşları gösterdik. Bunun üzerine Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) karnına bağladığı iki taşı gösterdi.²⁹⁶
3. Abdullah b. Mesud'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bedir'de Müslümanlardan her üç kişi için bir deve vardı. Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ortakları da Ali ve Ebu Lübabe idi. Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) deveden inme vakti yaklaştığında bu iki sahabe "Ya Rasûlullah, sen bin, biz yürürüz." dediler. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) dedi ki: "Siz benden daha kuvvetli değilsiniz, benim de sevaplara sizden daha az ihtiyacım yok."²⁹⁷
4. Enes ibn Mâlik (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Peygamberimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) insanların en güzeli ve en yigidi idi. Yemin olsun bir gece Medine ahalisi bir düşman baskınından korkmuştu. İnsanlar sesin geldiği yöne doğru çıkmışlardı. İnsanlar giderlerken Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onları karşıladı. Kendisi Ebu Talha'ya ait çıplak bir at²⁹⁸ üzerinde süratle gidip durumu tah-

kuvvetini toplamaya çalışır. Komutanın bütün bu farklı güçleri birleştirmesi gerekir. Orduyu görev yerlerine dağıtmadan bu şekil bir düzenin kurulması ve yüksek rutbeliler ile düşük rutbelilerin belirlenmesi son derece önemli ve savaş alanına girilmeden önce halledilmesi gereken bir iştir."

²⁹⁵ Buhari, *Sahih*, 28:37

²⁹⁶ Tirmizi, *Sünen*, 2:371; Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 994:3

²⁹⁷ İbn Hibban, *Sahih*, 47:33

²⁹⁸ Yani bu atın üstünde bir eğer yoktu. Burada Efendimizin tevazusu ve biniciliğinin

kik etmiş, dönüyordu. Karşılaşma sırasında Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), kılıcı boynunda asılı olduğu²⁹⁹ hâlde "Korkmadılar, korkmadılar, yani korkmayın!" buyuruyordu. Sonra Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "*Bu atı deniz olarak bulduk.*" yahut da "*Şüphesiz bu at bir denizdir.*"³⁰⁰ buyurdu.^{301 302}

5. Ebu Musa (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: "Müminlerin Emiri Hz. Ömer (radiyallâhu anhu), beni size Rabbinizin kitabını ve Peygamberinizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) sünnetini öğretmem ve sizin yolunuzu temizlemem için gönderdi."³⁰³
6. Ukbe b. Amir (radiyallâhu anhu), Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediğini aktarmıştır: "*Kavmin efendisi kavme hizmet edendir.*"³⁰⁴

ne derecede ileri olduğu görülmektedir. Zira eğersiz binekler en zor kontrol edilen bineklerdir. Yine bu hadisi şerifte ihtiyaç duyulduğunda silahı boyna asmak vardır, zira asmak kişiye yardımcı olur.

²⁹⁹ Burada konu ile ilgisi olan yer Efendimizin boynuna kılıcını asmasıdır. Zira kılıç boyna asıldığında hem düşmesinin önüne geçilmiş olur hem de savaşçının kılıcı hızlı ve kolay bir şekilde kullanmasında ona yardımcı olur. Tabi bu durum silahtan silaha ve kullanım biçimine göre değişiklik arz eder. Kılıcın kullanıldığı bazı durumlarda mızrak kullanılamaz. Her ikisinin kullanıldığı bazı durumlarda ise otomatik silahlar ya da ağır silahlar kullanılamaz. Bu sebeple savaşçının farklı zaman ve mekanlarda hangi silahın daha hızlı ve kolay kullanılacağını bilmesi gerekir. Hadisi şerifte önemli yerlerde silahtan gafil kalmamak gerektiği bulunmaktadır. Ansızın gerçekleşen olaylar, silahtan en çok gafil kalan zamanlardır.

³⁰⁰ Burada Efendimiz atı hızlı olmakta denize benzetmiştir. Halbuki bu at Efendimizin dışındaki kimseler kendisine bindiğinde yavaş gitmekte idi.

³⁰¹ Buhari, *Sahih*, 2908

³⁰² Burada Efendimizin sesin kaynağını tespit hususunda öne atılmasını görüyoruz.

³⁰³ Ebu Nuaym, *Hilye*, (257/1)

³⁰⁴ Ebu Abdurrahman es-Sülemi, *Adabu's-Sohbe*, 117

İnsanların Farklı Anlayışlarına Karşı Sabırlı Olmak, Özellikle Hamaset Ehli Kimseler³⁰⁵

1. Abdullah b. Mes'ud (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Eğer bir kavme, akıllarının ermeyeceği bir hadis rivayet edersen, o hadis onlardan birileri için ancak bir fitne olur."³⁰⁶
2. Ebu Ubeyde'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Abbas (*radıyallâhu anhu*) Bedir günü Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediğini rivayet etmiştir: "*Bu esirlerle alakalı ne yapalım dersiniz?*" Bu soruya Abdullah b. Revaha (*radıyallâhu anhu*) "Ya Rasûlullah, sen odunu bol bir vadide bulunuyorsun. Bu vadideki odunları tutuştur ve onları oraya at." şeklinde cevap vermiştir. Bunu duyunca Abbas (*radıyallâhu anhu*) "Allahu Teâlâ, senin akraba bağlarını kopartsın!" demiştir. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ise "Ya Rasûlullah, müşriklerin önderleri, liderleridir. Onlar seni yalanladılar, seninle savaştılar, onların boyunlarını vur."³⁰⁷ demiştir. Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) ise "Onlar se-

³⁰⁵ Komutanı sabretmesi ve farklı anlayışlara riayet etmesi gerekir. Özellikle hamaset ve güç sahibi kimseler ile orduya yeni katılan kimselere karşı daha dikkatli olması gerekir. Birçok ordu anlayışları ve ilimlerinin azlığından çinin ve işleri çözmenin sadece şiddetle olacağını zannediyorlar. Öyle ki, şiddeti arttıkça takvası artıyor sanıyor. Hatta bazıları kötü ahlak olan birçok yanlış işe irtikab ediyorlar ve bunun hakkı söylemek olduğunu düşünüyorlar. Bazıları da konu ile alakası olmayan neticesiz işlere giriyor. Bazen bu durum, ilmin ve düşüncenin azlığını kaldırmayacak önemli işlerde oluyor. Bu sebeple tartışma konusunda başka bir konuya geçiyor. Bu durum bazen ilmin ve düşüncenin eksikliğinden olurken, bazen de başka sebeplerden olabiliyor.

Sun Tzu **Savaş Sanatı** adlı eserinde şöyle demektedir: "Komutanına güven duymayan askere ceza verildiğinde asker komutanına itaatkar olmayacaktır. İtaatsiz asker ise asla zafer kazanamaz. Komutanına inanan askere ceza uygulanmazsa asker komutanına güvenini yitireceğinden yine başarısız olacaktır."

³⁰⁶ Müslim, **Mukaddimetü Sahihi**,

³⁰⁷ **Müslim Sahihi**'nde (1763) şöyle rivayet etmiştir: "... "Sen ne fıkırdesin ey Hattab oğlu?" diye sordu. Ben: "Hayır, vallahi Yâ Rasûlallah! Ben Ebubekr'in fikrinde değilim! Lâkin ben, bize müsaade buyursan da şunların boyunlarını vuruversek! fikrindeyim. Ukayl'e karşı Ali'ye müsaade buyurasın ki onun boynunu vursun! Bana da filâna (bir yakını) karşı müsaade buyurasın, ben de onun boynunu vurmaliyim! Zira bunlar küfrün imamları ve eşrafıdır!" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah Ebubekr'in söylediğine meyletti. Benim söylediğimi beğenmedi. Ertesi

nin ailendir, kavmindir. Onları affetsen de Allahu Teâlâ senin sebebinle onları cehennemden kurtarsın." Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) ihtiyacını görmeye gitti. ³⁰⁸ Orada-ki birtakım insanlar Hz. Ömer'in (radiyallahu anhu) dediğini, bazıları da Hz. Ebubekir'in (radiyallahu anhu) dediğini dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) çıktı ve şöyle dedi: "Bu iki kişi ile alakalı ne diyorsunuz? Bunlar geçmişte olan kardeşler gibidir. Nuh (aleyhisselam) **"Rabbim, yeryüzünde kâfirlerden yurt edinen hiç kimseyi bırakma."** (Nuh 26), Musa (aleyhisselam) **"Rabbimiz, mallarımı yerin dibine geçir ve onların kalplerinin üzerini şiddetle bağla; onlar acı azabı görecekları zamana kadar inanmayacaklar."** (Yunus 88), İbrahim (aleyhisselam) **"Rabbim, gerçekten onlar insanlardan birçoğunu şaşırtıp saptırdı. Bundan böyle kim bana uyarsa, artık o bendendir, kim bana isyan ederse elbette sen, bağışlayan-sın, esirgeyensin."** (İbrahim 36), İsa (aleyhisselam) ise **"Eğer onları azaplandırırsan, şüphesiz onlar senin kullarıdır; eğer onları bağışlarsan, şüphesiz aziz olan, hâkim olan sensin, sen."** (Maide 118) buyurmuştur." Sizler fakir kimselersiniz. Sizden hiçbiriniz fidyeye almadan ya da bir

gun olunca ben geldim. Bir de ne göreyim! Rasûlullah ve Ebubekir oturmuş ağlıyorlar! "Yâ Rasûlâllah! Bana haber ver: sen ve arkadaşın neden ağlıyorsunuz? Ağlayacak bir şey bulursam ben de ağlarım; ağlayacak bir şey bulmazsam siz ağladığınız için ben de ağlar görünürüm!" dedim. Bunun üzerine Rasûlullah "Bana senin arkadaşlarının teklif ettiği fidyeye alma meselesine ağlıyorum. Gerçekten onların azapları bana şu ağaçtan daha yakın arz olundu." buyurdu. Ve Allahu Teâlâ **"Yeryüzünde üstünlüğü sağlamadıkça hiçbir Peygambere esir almak yaraşmaz... Artık aldığınız ganimetten helâl hoş olarak yiyin."** (Enfal 67-69) âyetine kadar indirdi ve Allah muslumanlara ganimeti helâl kıldı.

- 308 Ahmed b. Hanbel Müsnedi'nde (13555) Enes b. Malik'ten (radiyallahu anhu) şöyle rivayet etmiştir: "Efendimiz Bedir günü esirler hususunda insanlarla istişare etti ve "Allahu Teâlâ onlar hakkında size imkân tanıdı." dedi. Hz. Ömer (radiyallahu anhu) kalktı ve "Ya Rasûlullah, onların boyunlarını vur." dedi. Efendimiz ondan yüz çevirdi. Sonra tekrar "Allahu Teâlâ onlar hakkında size imkân tanıdı, ancak onlar dün sizin kardeşleriniz idi." dedi. Sonra Hz. Ömer (radiyallahu anhu) tekrar kalktı ve "Ya Rasûlullah, onların boyunlarını vur." dedi. Efendimiz yine ondan yüz çevirdi. Sonra Efendimiz gene tekrar etti dediklerini. Bunun üzerine Hz. Ebubekir (radiyallahu anhu) kalktı ve "Ya Rasûlullah, onları affetmeni ve onlardan fidyeye kabul etmeni uygun görüyoruz." dedi."

boyun vurmada buradan ayrılmasın." İbn Mesud (*radıyallâhu anhu*) şöyle devam ediyor: "Ben dedim ki, ancak Sehl b. Beyza öldürülmesin, zira onun İslam ile alakalı konuştuğunu duydum." Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sustu. Ben o an öyle oldum ki, semadan üstüme taş atılsa o kadar korkmazdım o gün. Ta ki Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ancak Sehl b. Beyza" diyerek beni tasdik edene kadar.³⁰⁹

3. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir günü şöyle demiştir: "Aranızdan kim Abbas ile karşılaşırsa ondan geri dursun, zira o savaşa zorla getirilmiştir. Bunun üzerine Ebu Huzeyfe b. Utbe "Babalarımızı, kardeşlerimizi ve aşiretlerimizi öldürüp Abbas'ı mı bırakacağız. Allah'a yemin olsun ki, onu kılıçla öldüreceğim." dedi. Bu söz Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ulaştı ve Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) "Ey Ebu Hafs, -Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) o günün ilk olarak 'Ebu Hafs' diye lakaplandırıldığı gün olduğunu söylüyor.- Allah Rasûlünün amcasının yüzüne kılıç vurulur mu?" dedi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) bunun üzerine "Beni bırak Ya Rasûlullah, onun (Ebu Huzeyfe'nin) boynunu vura- yım, o münafıklık yapıyor." dedi. Ebu Huzeyfe şöyle der- di: "Bu söylediğim sözden dolayı kendimden emin de- ğildim. Bu sözden korku içinde idim, ta ki Allahu Teâlâ bu sözümü, bana şehadet nasip ederek telafi edene kadar." İbn Abbas (*radıyallâhu anhu*) bu kişinin Yemame savaşında şe- hid olduğunu, söylüyor.³¹⁰
4. Asım b. Ömer b. Katade'den şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Mesud Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına geldi ve "Ya Rasûlullah, senin Abdullah b. Übey'i sana ge- len bilgilere göre³¹¹ öldürmek istiyormuşsun. Eğer bunu

³⁰⁹ Ahmed, **Müsned**, 3632; Ebu Yala el-Mevsili, **Müsned**, 5187; Hakim, **Müstedrek**, 4304

³¹⁰ Hakim, **Müstedrek**, 4988

³¹¹ İbn Kesir tefsirinde (157/8) İbn İshak'tan naklen şöyle demiştir: "Abdullah b. Abdullah b. Übey b. Selul, babasına şöyle dedi: 'Allah'a yemin olsun ki, sen

yapmakta kararlı isen bana emret, onun kellesini sana getireyim. Zira Allahu Teâlâ'ya yemin olsun Hazrec bilir ki, babasına benden daha iyi hizmet eden kimse yoktur. Ben, senin bu işe başkasını görevlendirmenden, beni de onu öldüren kimseyi çarşıda dolaşırken gören kimselerden yapmandan, bu sebeple de benim onu öldürmemden korkuyorum. Bu durumda bir mümin adamı kâfir birisi sebebiyle öldürmüş olacağım." dedi. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Efendimiz de *"Bilakis ona yumuşak davranacağız, bizimle beraber olduğu müddetçe onunla güzel geçineceğiz"* dedi. Bundan sonra Abdullah b. Übey bir şey yaptığında onun peşinden gidiyordu. Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) bu durum kendine ulaştığında, Hz. Ömer'e (radiyallahu anhu) şöyle dedi: "Ne dersin Ey Ömer? Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, bana 'onu öldür' dediğin gün onu öldürseydim, insanlar memnun olmazdı. Ama bugün benden onun öldürülmesini istesen onu öldürürüm." dedi. İbn Mesud (radiyallahu anhu), Hz. Ömer'in (radiyallahu anhu) şöyle dediğini söyleyerek devam ediyor: "Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, Rasûlullah'ın (sallallahu aleyhi ve sellem) emretmesi benim emretmemden daha bereketlidir." ³¹²

5. Usame b. Zeyd'den (radiyallahu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallahu aleyhi ve sellem) Beni Mustalik gazvesinden döndükten sonra münafıkların reisi olan Abdullah b. Übey'in oğlu babasına kılıç çekti ve "Allah'a yemin olsun ki, 'ben zelilim, Muhammed azizdir' demedikçe bu kılıcını kınına sokmayacağım." dedi. Babası da bunun üzerine öyle dedi. Bu durum Rasûlullah'a (sallallahu aleyhi ve

'Rasûlullah azizdir, ben zelilim.' demedikçe Medine'ye giremezsin.' Sonra Efendimizin yanına geldi ve 'Ya Rasûlullah, bana babamı öldürmek istediğin haber geldi. Seni hak ile gönderen Zat'a yemin olsun ben onun yüzüne ondan korktuğum için hiç düşünmedim. Eğer onun kellesini getirmemi istersen getiririm. Zira ben babamın katilini görmeyi istemiyorum. (Yani onu başkasının öldürmesini istemiyorum.)"

³¹² İbn Hişam, es-Sire, (305/3)

sellem) ulaşınca hoşuna gitti ve Abdullah b. Übey'in oğluna teşekkür etti.³¹³

6. Sad b. Ebi Vakkas'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Sad b. Ubade'nin yanına gitti. Sad b. Ubade de şöyle dedi: "Ya Rasûlullah, ben hanımımın üstünde bir adam görsem onu kılıcımla öldüreyim mi?" Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Hangi delil kılıçtan daha açıktır?*" dedi. Sonra Rasûlullah bu sözünden döndü ve "*Allahu Teâlâ'nın kitabı şahitler daha açık delildir.*" dedi. Bunu üzerine Sad (*radiyallâhu anhu*) "Ya Rasûlullah, hangi delil kılıçtan daha açıktır?" dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise "*Allahu Teâlâ'nın kitabı ve şahitler. Ey Ensar topluluğu, bu efendinizdir. Onu kıskançlık o derece kuşatmıştır ki, Allah'ın kitabına dahi muhalefet edecek dereceye gelmiştir.* Orada bulunun bir adam "Ya Rasûlullah, Sad kıskançtır. Kıskançlığından dolayı başkası ile evlensin diye bizim yaptığımız gibi hanımı boşamadı." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Sad kıskançtır, ben ondan da kıskancım. Allahu Teâlâ ise benden de kıskançtır." Bunun üzerine adam "Allahu Teâlâ neye kıskançlık gösteriyor ki?" dedi. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "*Allah yolunda cihad edip de ailesi tarafından aldatılan adamı kıskanıyor.*" buyurdular.³¹⁴

7. Ebû Hureyre'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Hayber'i fethettikten sonra kendisi henüz Hayber'de iken, ben Yemen'den yanına geldim. O ganimet dağıtıyordu. Ben "Ya Rasûlallah, bana da bir pay ver!" dedim. Said b. As oğullarından birisi -ki Eban ibn Said'dir- "Ya Rasûlallah, ona pay verme!" dedi. Bunun üzerine Ebu Hureyre "Bu adam, İbnu'l-Kavkal'ın

³¹³ Heysemi, *Mecmeu'z-Zevaid*, (318-319/9)

³¹⁴ Ahmed, *Müsned*, 13

katili." ³¹⁵ dedi. Ebân İbn Said b. As da "Vay hayret şu dağ kedicğine! O Yemen'in Devs illerindeki Da'n Dağı'nın başından üzerimize yuvarlanıp geldi" ³¹⁶ de Müslüman bir kişinin katlini bana yükleyerek beni ayıplıyor. Allah İbn Kavkal'a benim ellerim üzerinde şehid olmak saadetini ikram etti de beni onun iki elinde kâfir bir hâlde öldürerek hakir kılmadı. ³¹⁷ (Anbese yahut onun öncesindeki bir ravi) "Rasûlullah, Ebû Hureyre'ye pay verdi mi, vermedi mi, bilmiyorum." demiştir. ^{318 319}

8. Ebû Hureyre (*radıyallâhu anhu*), Said b. As'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet etmiştir: Rasûlullah, Ebân'ı, Medine'den Necid tarafına doğru bir seriyye başında kumandan olarak göndermişti. Ebû Hureyre (*radıyallâhu anhu*) devamla dedi ki: Nihayet Ebân ve arkadaşları, Hayber'i fethetmesinin ardından henüz Hayber'de iken Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) huzuruna geldiler. Atlarının yularları hurma lifindendi. Ebû Hureyre dedi ki: Ben: "Ya

315 Bedruddin el-Ayni **Umdetü'l-Kari** adlı eserinde (256/17) şöyle demiştir: "İbn Kavkal, Ensar'dandır, Bedir Savaşına katılmıştır. Uhud Savaşında Eban b. Said b. el-As kendisini şehit etmiştir."

316 Bedruddin el-Ayni **Umdetü'l-Kari** adlı eserinde (256/17) şöyle demiştir: "Burada Eban, Ebu Hureyre'yi (*radıyallâhu anhu*) küçük görmüş ve onun savaşa güç yetiremeyeceğini ifade etmek istemiştir."

317 İbn Hacer el-Askalani **Fethu'l-Bari**'de (41/6) şöyle demiştir: "Buradan kastedilen, Allahu Teâlâ Eban'ın eliyle Numan'a şehadet nasip etti. Eban küfrü üzere öldürülmediği için cehenneme de girmedi. Bilakis sonrasında tövbe etti ve Müslüman oldu. Müslüman olması ise Hudeybiye'den sonra Hayber'in fethinde önce idi."

318 Buhari, **Sahih**, 2827

319 Burada Ebu Hureyre'nin (*radıyallâhu anhu*), Eban b. Said el-As'a (*radıyallâhu anhu*) İbn Kavkal'ı (*radıyallâhu anhu*) öldürmesi üzere nasıl itiraz ettiği ve Eban'ın (*radıyallâhu anhu*) ise Ebu Hureyre'ye (*radıyallâhu anhu*) verdiği cevabın katılığı görülmektedir. Eban'ın (*radıyallâhu anhu*), İbn Kavkal'ı (*radıyallâhu anhu*) öldürmesi Eban'ın (*radıyallâhu anhu*) Müslüman olmasından önce idi. Eban'ın (*radıyallâhu anhu*) sert bir şekilde Efendimizin sükut etmesi Eban'ın (*radıyallâhu anhu*) haklı olduğunu göstermektedir: zira Efendimiz beyan etmek, açıklamak için gönderildiği için böyle bir durumda susması ikrardan başka bir kasıtlı değildir. Hem de İbn Kavkal (*radıyallâhu anhu*) Müslüman olduğu halde şehit olduğu için kendisine cennet vacip oldu. Bununla beraber kendisini öldüren Eban (*radıyallâhu anhu*) ise tövbe edip Müslüman olduğu için kendisi cehennem azabından emin olmuştur.

Rasûlallah, bunlara, yani Ebân ve beraberindeki arkadaşlarına ganimetten mal ayırma!" dedim. Ebân: "Ey sidir ağacının başından yuvarlanıp gelen dağ kedisi, sen Rasûlullah'a bu sözü nasıl söylüyorsun?" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Ya Ebân, otur!"³²⁰ buyurdu da onlara ganimetten pay ayırmadı.³²¹

9. Enes b. Malik'ten (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Huneyn savaşı günü; "Kim bir kâfiri öldürürse eşyası onundur." buyurdu. O gün Ebu Talha yirmi kişi öldürdü ve onların üzerlerinde bulunan şahsi eşyalarını aldı. Ebu Katade (radiyallâhu anhu) dedi ki: "Ya Rasûlullah, ben bir adamın boynu ile kürek kemiği arasına kılıç salladım, üstünde zırh vardı. Ondan uzaklaştım. Bir adam da geldi onun üstündeki eşyaları ben aldım, onu razı et, onları bana ver." Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendinden bir şey istendiğinde muhakkak ya o şeyi verir ya da sukut ederdi. Burada da sukut etti. Ömer b. Hattâb (radiyallâhu anhu) "Allah'a yemin olsun ki, Allahu Teâlâ bunu aslanlarından bir aslana verecektir. Sana onu veremez." dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu duyunca güldü ve "Ömer doğru söyledi." dedi.³²²
10. Ebû Katâde (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: Biz Huneyn senesi Rasûlullah'ın maiyetinde sefere çıktık. Düşmanla karşılaştığımız zaman Müslüman ordusu içinde bir kargaşa oluştu. Bu sırada müşriklerden birini Müslümanlardan bir kimse üzerine çıkmış hâlde gördüm. Hemen o düşman tarafına dolandım, nihayet arkasından onun

³²⁰ Bazen komutanın önünde tarafların sözlü olarak birbirlerini suçlama durumları meydana gelir. Bu hadiste olduğu gibi ordudan bazı kimseler fazilet erbabı birisi olmalarına rağmen alanları olmayan işlere müdahalede bulunurlar ve hataya düşer ve kendisini ilgilendirmeyen konuya karışırlar. Karşısındaki kişi de ona katı ve sert davranır. Her ikisi de komutanın huzurunda olduklarını unuturlar. Bu durumda görmezden gelerek ve daha önemli işlerle ilgilenererek bu tartışmayı bitirmek gerekir.

³²¹ Buhari, *Sahih*, 4237

³²² Ebu Davud, *Sünen*, 2718; İbn Hıbban, *Sahih*, 4836

yanına geldim ve boynu ile kürek kemiği arasından kılıçla onu vurdum. O hemen benden tarafa döndü ve beni öyle bir kucakladı ki, bu sıkı kucaklayıştan ölüm kokusunu hissettim. Sonra ona ölüm yetiştirdi de beni salıverdi. Müteakiben Ömer b. Hattab'a rast geldim ve "Bu insanlara ne oluyor?" dedim. Ömer "Allah'ın işidir." dedi. Sonra insanlar bozulmanın ardından geri döndüler. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de oturdu ve "Her kim bir düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dair beyyinesi de olursa, öldürdüğü kimsenin elbise, silâh ve diğer eşyası onundur." buyurdu. Ben hemen kalktım ve "benim için kim şahid olur" dedim, sonra oturdum. Sonra Rasûlullah yine "Her kim bir düşmanı öldürür ve öldürdüğüne dair beyyinesi de olursa, öldürdüğü kimsenin elbise, silâh ve diğer eşyası onundur." Ben yine ayağa kalktım ve "Benim için kim şahid olur?" deyip, sonra oturdum. Sonra Rasûlullah üçüncü kere bu sözlerin benzerini söyledi. Bunun üzerine bir adam "Yâ Rasûlallah, Ebû Katâde doğru söyledi, o öldürülen düşman askerinin eşyası benim yanımdadır. Artık hakkı olan bu şeyler yerine onu başka şeylerle benden yana razı kıl." dedi. Ebubekr es-Sıddık "Allah'a yemin olsun ki, bu olmaz." dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Allah ve Rasûlü yolunda savaşan Allah aslanlarından bir aslanın hakkını iptale yanaşmaz ve onun selebini, ganimetini sana veremez." dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ebubekir doğru söyledi." buyurdu ve akabinde o ölü askerinin eşyasını Ebû Katâde'ye verdi. Ebû Katâde şöyle dedi: "Ben zırhı sattım ve onun bedeline mukabil Beni Seleme yurdunda bir bahçe satın aldım. İşte, bu bahçe İslâm'da aslına sahip olduğum ilk maldır."³²³

323 Buhari, *Sahih*, 3142

11. Sad b. Ebi Vakkas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Ben de aralarında oturmakta iken bir kaç kişiye dünyalık bazı mallar verdi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onlardan birini bıraktı; ona bir şey vermedi. Hâlbuki en çok beğendiğim o idi. Bunun üzerine ben "Yâ Rasûlâllah, filânı neye bıraktın? Vallahi ben onu pek mü'min görüyorum." dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "Yahut müslim" dedi. Biraz sustum. Sonra yine o zat hakkındaki bilgim galebe çalarak "Yâ Rasûlâllah, filânı neye bıraktın? Vallahi ben onu pek mü'min görüyorum." dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine: "Yahut müslim" buyurdu. Biraz daha sustum. Sonra yine o zat hakkındaki bilgim galebe çaldı ve "Yâ Rasûlâllah, filânı neye bıraktın? Vallahi ben onu pek mü'min görüyorum." dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tekrar: "Yahut müslim" dedi. Sonra şöyle dedi: "Ben başkası benim için daha makbul olduğu halde bazen sırf bir adam yüzü üstü cehenneme atılır endişesiyle ona bir şeyler veriyorum." buyurdular.^{324 325}

324 Buhari, **Sahih**, 27; Müslim, **Sahih**, 150

325 Şeyh Abdulmuhsin el-Abbad bu hadisin şerhinde şöyle demiştir: "Efendimize bir cemaat geldi. Bunların arasından birtakım kişilere ikramda bulundu, bir kişiye vermedi. Kendisine hiçbir şey verilmeyen kişi Sad b. Ebi Vakkas'ın (*radıyallâhu anhu*) dikkatini çekti ve Rasûlullah Efendimize "Falan ve falana ikramda bulundun, mümin olan falana ise ikramda bulunmadın?" Bunun üzerine Efendimiz "Ya da Müslüman..." diye cevap verdi. Bunun üzerine Sad b. Ebi Vakkas birkaç defa daha tekrar etti. Efendimiz de aynı şekilde cevap verdi ve sonra sebebini, kendisinin ikramda bulunduğu kimselerin, kendisine ikramda bulunmadıklarından daha sevimli olmadığını, ancak bunlara ikramda bulunmasının onları kalplerini kazanmak ve onları İslam'a ısındırmak kastı ile olduğunu ve onların imandan nefret etmelerinden çekindiği şeklinde izah etti. Bu sebeple onlar imandan uzaklaşırlar da cehenneme yıvarlanırlar. Bundan dolayıdır ki, Efendimiz Huneyn Gazvesinde iken birçok ganimet ele geçti. Bu ganimetlerden bir kısmını kalplerini İslam'a ısındırmak istediği Mekke'nin fethinde Müslüman olan bazı kimselere verdi. Bu olaydan Ensar'ın kalbinde biraz rahatsızlık, bu durumu hoş görmeme meydana geldi. Bunun üzerine Efendimiz onları topladı, bu taksimi niçin yaptığını anlattı ve onlara altından ve dirhemden daha değerli olan, onları sevindiren bu güzel kelimeleri söyledi."

12. Cübeyr ibn Mut'im (*radıyallâhu anhu*) şöyle haber verdi: Kendisi Rasûlullah'ın maiyetinde yol aldığı ve Rasûlullah beraberinde bir takım insanlar olduğu hâlde Huneyn seferinden döndüğü sırada birtakım bedevi insanlar Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) takılmış, ondan ganimet istiyorlardı. Hatta onlar Rasûlullah'ı Semura denilen dikenli bir ağacın altına sığınmaya mecbur etmişlerdi de, o ağacın iri dikenleri Rasûlullah'ın elbisesini çekip kapmıştı. Bu sebepten Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir müddet orada durmuş ve "Bana elbisemi veriniz! Eğer benim şu iri dikenli ağacın dikenleri sayısınca ganimet devesi ve sığırım olaydı, muhakkak ben onları aranızda taksim ederdim. Sonra sizler beni ne bir cimri, ne yalancı, ne de korkak bulurdunuz." buyurmuştur.³²⁶
13. Misver b. Mahrame ile Mervan b. Hakem'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir, bu iki râviden her biri arkadaşının hadisini doğrulayarak şöyle demişlerdir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), Hudeybiye zamanında Medine'den yola çıktı. Yolun bir kısmına vardıklarında Peygamber, sahabelerine "Halid b. Velid bir takım Kureyş süvarisi ile öncü ve gözcü olarak Ganim mevkiindedir. Şimdi siz yolun sağ tarafım tutunuz!" buyurdu. Vallahi Halid, Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile beraberindekilerin hareketini sezemedi. Nihayet Halid, Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ordusunun kaldırdığı kara tozu gördü de, hayvanını ayağı ile vurup koşturarak Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geldiğini Kureyş'e bildirmek üzere süratle yola çıktı. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de sahabeleriyle yürüdü. Nihayet Seniyye mevkiine gelmişti ki, oradan Kureyş karargâhı üzerine inilirdi. Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) devesi burada çöktü. İnsanlar "Kalk yürü, kalk yürü!" diye seslendiler. Fakat deve çökmekte ısrar etti. Bu sefer insanlar: "Kasvâ çöküp kaldı! Kasvâ çöküp

³²⁶ Buhari, *Sahih*, 2821

kaldı!" dediler. Bunun üzerine Peygamber: "Kasvâ çöküp kalmaz; onun çökme huyu da yoktur. Fakat vaktiyle fili engelleyen Allah, şimdi Kasvâ'yı engelledi." buyurdu. Bundan sonra Rasûlullah: "Hayatım elinde olan Allah'a yemin ederim ki, Kureyş, Allah'ın muhterem kıldığı şeyleri tazim kastederek benden ne kadar müşkil istekte bulunursa, ben onu muhakkak onlara vereceğim." buyurdu. Sonra Kasvâ'yı sürdü. Hayvan hemen sıçrayıp kalktı... Süheyl b. Amr gelince, Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Haydi yazı malzemesi getir; bizimle sizin aranızda bir barış mektubu yaz!" dedi. Bunun üzerine Peygamber yazı yazacak olan kâtibi çağırdı ve "Bismillâhirrahmânirrahim yaz!" buyurdu. Süheyl Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Rahman ismine gelince, valla-hi ben onun mahiyetini bilmiyorum. Fakat vaktiyle senin de yazdığının gibi 'Bismikellâhumme' diye yaz!" dedi. Müslümanlar da bir ağızdan: "Vallahi biz onu yazmayız, ancak 'Bismillâhirrahmânirrahim' yazılmasını isteriz." dediler. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Haydi 'Bismikellâhumme' yaz!" buyurdu. Sonra da "Bu, Muhammed Rasûlullah'ın, üzerinde barış antlaşması yaptığı hükümler kitabıdır." diye yazmasını emretti. Bu sefer de Süheyl: "Vallahi biz senin 'Allah'ın Rasûlü olduğunu' biliyor ve tasdik ediyor olaydık, biz seni evinden çıkarmaz ve sana karşı harbe girişmezdik. Fakat Sen 'Muhammed b. Abdillâh' yaz!" dedi. Bu teklif üzerine Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Vallahi siz yalanlasanız da ben şüphesiz Allah'ın Rasûlüyüm." buyurdu ve Ali b. Ebi Talip'e "Haydi 'Rasûlullah' lâfzını sil de 'Muhammed ibn Abdillâh' yaz." diye emretti. -Zühri şöyle demiştir: Peygamber'in gerek Besmelenin, gerek barış mektubunun unvanının yazılma sureti hakkında Süheyl ibn Amr'ın tekliflerine uyması, Peygamber'in evvelce: "Kureyş, Allah'ın Harem içinde muhterem kıldığı şeyleri tazim kastederek, benden ne kadar müşkil istekte bulunursa bulunsun, ben onu muhakkak onlara vereceğim." suretinde

verdiği kararın neticesi ve tecellisidir.- Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) anlaşma şartlarını teklif ederek, Süheyl ibn Amr'e "Siz bizimle Kâbe arasını serbest bırakacaksınız, biz de Kâbe'yi tavaf edeceğiz." buyurdu. Süheyl bu teklife de itiraz edip "Vallahi sizinle Kâbe arasını boş bırakamayız. Çünkü Arab milleti bizim mağlup olduğumuza dair hakkımızda dedikodu eder; şu kadar ki, bu boşaltma işi gelecek seneden itibaren başlasın." dedi ve Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) bunu yazdı. Şimdi Süheyl b. Amr da şu maddeyi teklif etti: "Sana bizden bir erkek gelirse, o gelen kimse sensin dininde olsa bile, onu bize geri vereceksin!" dedi. Bu teklife Müslümanlar hayret ederek: "Subhânallah! İslâm'a sığınan bir Müslüman, müşriklere nasıl geri verilir?" dediler. Onlar bu hâlde iken, Süheyl b. Amr'ın oğlu Ebû Cendel, ayakları bukağılı olarak seke seke çıkageldi. Ebû Cendel Müslüman olmuş, bu yüzden Mekke'de hapsedilmişti. Mekke'nin aşağısındaki hapsedildiği yerden kaçmış ve nihayet kendisini Müslümanlar arasına atmıştı. Bunun üzerine Süheyl "İşte, Ya Muhammed, sana karşı imza edeceğim anlaşmanın birinci maddesi uyarınca bunu bana geri vermelisin!" dedi. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Biz barış yazısını henüz yazıp bitirmedik." buyurdu. Süheyl: O takdirde vallahi ben de seninle hiçbir madde üzerinde barış anlaşması yapmam." dedi. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Haydi şu Ebû Cendel'i bana bağışla da anlaşalım." buyurdu. Süheyl, "Ben bunu sana bağışlamayı asla caiz görmem." diye reddetti. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Hayır, bu işi benim hatırım için yap!" buyurdu. Süheyl ısrar edip asla yapmam, dedi. Mikrez b. Hafs da temsilci olduğu için Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hitaben bunu sana caiz kıldık, dedi. Şimdi Ebû Cendel, babasının inadından üzülerek: "Ey Müslümanlar cemaati! Müslüman olarak geldiğim hâlde şimdi ben müşriklere geri mi veriliyorum? Benim karşılaştığım şu kötü hâli görmüyor musunuz?" diye haykırdı. Hakikaten

zavallı Ebû Cendel, Allah yolunda Kureyş'in şiddetli işkencesiyle azap olunmuştu. Bu müşkil vaziyetten üzülen Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Bunun üzerine ben Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) vardım ve: "Sen Allah'ın hak peygamberi değil misin?" dedim. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Evet, Allah'ın hak peygamberiyim!" buyurdu. Ben "Biz Müslümanlar hak üzerinde; düşmanlarımız ise bâtıl üzerinde bulunmuyorlar mı?" dedim. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Evet, öyledir." buyurdu. Ben "O hâlde dinimiz hakkında bu aşağılık hâli niçin kabul ediyoruz?" dedim. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Muhakkak surette ben Allah'ın Rasûlüyüm ve ben bu anlaşılmayı kabul etmekle Allah'a isyan etmiş değilim. Allah benim yardımcım!" buyurdu. Ben yine "Vaktiyle sen bize: 'Yakında Kâbe'ye varıp tavaf edeceğiz!' diye haber vermez miydin?" dedim. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ben sana 'Bu sene varıp tavaf edeceğiz!' diye haber verdim mi?" buyurdu. Ben de hayır, dedim. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Muhakkak sen Kâbe'ye varıp onu tavaf edeceksin." buyurdu. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) dedi ki "Buna müteakip ben, Ebubekir'e vardım ve: "Yâ Ebubekir, Bu adam Allah'ın hak peygamberi değil midir?" dedim. Ebubekir de "Evet, hak peygamberidir." dedi. Ben "Biz Müslümanlar hak üzerinde; düşmanlarımız bâtıl üzerinde bulunmuyor mu?" dedim. O da "Evet öyledir." diye cevâb verdi. Ben tekrar "Öyle ise niçin biz dinimize küçüklük veriyoruz?" dedim. Ebubekir "Ey Adam, Muhammed muhakkak Allah'ın Rasûlü'dür. O, Rabbine âsi değildir. Allah O'nun yardımcısıdır. Sen hemen O'nun emrine sarıl! Vallahi Muhammed hak üzeredir." dedi. Ben tekrar "O bize Medine'de 'Kâbe'ye varacağız, tavaf edeceğiz' demedi mi?" diye sordum. Ebubekir "Evet öyledir. Fakat sana 'Bu sene varıp tavaf edersin' diye mi haber verdi?" dedi. Ben de hayır, dedim. Ebubekir "Sen muhakkak yakın bir zamanda Kâbe'ye varıp onu tavaf edeceksin!"

dedi. -Zühri dedi ki: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) "Bu itirazlarımdan dolayı kefarete olarak sonra birçok iyi işler yapmışımdır." ³²⁷ demiştir. - Rasûlullah barış antlaşmasının yazım ve imzasını bitirip ayrıldığı zaman, Sahabelere "Haydi, artık kalkın, kurbanlarınızı kesip, başlarınızı tıraş edin!" buyurdu. Vallahi sahabelerden bir kişi olsun kalkmadı. Hatta Rasûlullah bu emri üç kere söyledi. Sahabelerden hiçbirisi kalkmayınca, ³²⁸ Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) zevcelerinden Ümmü Seleme'nin yanına girdi ve sahabelerden gördüğü kayıtsızlığı ona söyledi. Ümmü Seleme "Ey Allah'ın Peygamberi, sen bu emri yerine getirmek istiyor musun? O hâlde şimdi dışarı çık, sonra ta kurbanlık develerini kesinceye ve berberini çağırıp, o seni tıraş edinceye kadar sahabelerinden hiçbirisine bir kelime bile söyleme!" dedi. Bunun üzerine Peygamber, Ümmü Seleme'nin yanından çıktı ve sahabelerinden hiçbirisi ile konuşmayarak, ihramdan çıkmak için kurbanlık develerini kesti ve berberi çağırıp tıraş oldu. Sahâbiler Peygamber Efendimizi (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bu hâlde görünce, onlar da hemen kalkarak kurbanlarını kestiler, birbirlerini tıraş etmeye başladılar, hatta birbirlerini öldüre yazdılar... ³²⁹

327 Şevkani **Neylül-Evtar**'da (1563) şöyle demiştir: "... İbn İshak'ın rivayetinde şöyle geçmektedir: "Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle dermiş: 'O gün konuştuğum sözden korktuğum için sürekli sadaka verdim, oruç tuttum, namaz kıldım ve kole azad ettim.'"

328 Ebu'l-Ferec İbnu'l-Cevzi **Keşfu'l-Müşkil min Hadisi's-Sahihayn** adlı eserinde (58-57/4) şöyle demiştir: "Sahabenin Efendimiz onlara emrettiği halde beklemeleri, üç sebepten birine binaendir: Efendimiz onlara ruhsat olan ihramdan çıkmayı emretti, kendisi ise azimet olan ihramda kalacaktı. Onlar da Efendimize muvafakat etmek istediler. Veya vahyin gelip onlara hac vazifelerini tamamlamalarını emretmesini beklediler. Ya da dini aziz kılmak için sarf ettikleri gayrete rağmen yaşadıkları bu zilleti düşünmekten ne yapacaklarını bilemediler, bu sebeple beklediler."

329 Buhari, **Sahih**, 2731

Cezaları Uygulamak ya da Duruma Göre Geciktirmek ³³⁰

Cezaların Uygulanmamasının Delilleri

1. Alkame'den (*rahmetullâhi aleyhi*) şöyle rivayet edilmiştir: Ordunun komutanı olan Velid b. Ukbe içki içip sarhoş olmuştu. Bunun üzerine insanlar İbn Mesud ile Huzeyfe b. Yeman'dan had cezası uygulamalarını istediler. Bu iki sahâbi ise "Yapmayız; zira biz düşman karşısındayız. Bunu bilmelerini istemeyiz. Bun öğrenmeleri bize karşı onlar bir güç olur. Bizim içinse bir zayıflık." dediler. ³³¹
2. Ahvas b. Hakim'in babasından yaptığı rivayete göre Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) insanlara şöyle bir mektup yazmıştır: "Ordunun veya herhangi bir birliğin komutanı, savaşta olan hiçbir Müslümana işlediği herhangi bir suçtan ötürü savaştan geri dönmediği müddetçe had cezası uygulamasın. Aksi takdirde şeytan ona vesvese verir de -maazallah- düşman saflarına katılır." ³³²
3. Humeyd b. Kaflan b. Ruman'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Ebu Derda (*radıyallâhu anhu*) herhangi bir kimseye düşman diyarında had cezası uygulanmasını yasaklamıştır." ³³³

³³⁰ Akıllı komutan, ordusunun imani ve insani hallerini, onların söz dinleme ve yerine getirme durumlarını, ordusunu kontrol altına alabileceği etkenleri bilen ve ona göre hareket eden kimsedir. İşte bu komutana, cezaların savaş alanında uygulanıp uygulanmayacağı danışılır. Eğer bu komutan cezanın uygulanmasının, ayrılık çıkaracağını, zayıflığa sebep olacağını öngörürse komutanın cezayı geciktirmesi gerekir. Ancak cezayı uygulamasının itiraz edenleri düzene sokacağını ve mücahitlerin rahatlamasına sebep olacağını öngörürse cezayı uygular.

Bizim burada getireceğimiz deliller hadlerle (Şeriat'ta tayin edilmiş cezalar) ilgilidir. Ancak şeriat'ta tayin edilmeyen cezaların durumu tayin edilen hadlere göre biraz daha hafiftir. Tabi burada durum uygulanmasını gerektirirse uygulanır.

³³¹ Abdurrezzak, **Musannef**, 9372

³³² Said b. Mansur, **Sünen**, 2500

³³³ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 28862

4. Hâkim b. Umeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (radıyallâhu anhu) Umeyr b. Said el-Ensari ile diğer valilerine şöyle bir mektup yazmıştır: "Hiçbir Müslümana İslam diyarına gelmeden düşman topraklarında iken had uygulanmasın."³³⁴
5. Zeyd b. Sabit'ten (radıyallâhu anhu) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Had uygulanacak kimselerin düşmanlara katılması korkusundan ötürü düşman topraklarında cezalara uygulanmaz."³³⁵
6. Cünade b. Ebi Ümeyye'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Büsr b. Erta ile beraber deniz seferinde idik. Kendisine Misdar denilen bir hırsız getirildi. Buhtiyeye çalmış idi. Büsr dedi ki: Rasûlullah'ı (sallallâhu alehî ve sellem) şöyle derken işittim: "Seferde iken el kesilmez." Bunu duymamış olsa idim keserdim.³³⁶
7. Cünade b. Ebi Ümeyye'den (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre kendisi, insanların koyunlarını çalan iki kişiye el kesme cezası yerine sopa cezası uyguladığı zaman Rudus'ta minberde iken şöyle demiştir: Bu iki kişinin elini kesmemden beni alıkoyan şey şu olaydır: Büsr b. Erta ile beraber deniz seferinde idik. Kendisine Misdar denilen bir hırsız getirildi. Ona sopa ile dövülme cezası verdi elini kesmedi ve dedi ki: Rasûlullah (sallallâhu alehî ve sellem) gazada iken el kesiminden yasakladı.³³⁷

Cezaların Geciktirilmesinin Delilleri

1. Abdurrahman b. Ezher'den (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir: Rasûlullah'ı (sallallâhu alehî ve sellem) Huneyn günü insanların arasında dolaşıp Halid b.

334 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 18273

335 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 18273

336 Ebu Davud, *Sünen*, 4408

337 Ahmed, *Müsneid*, 17626; Tirmizi, *Sünen*, 14508

Velid ile alakalı soru sorarken gördüm. Kendisine sarhoş birisi getirildi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanındaki kimselere bu kişiye seksen sopa vurulması için emir verdi. Onlar da ellerindeki şeyler ile o kimseye bu cezayı uyguladılar. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o kimsenin üstüne toprak serpti.³³⁸

2. Mikdam b. Ma'dikerib'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Kendisi, Ubade, Ebu'd-Derda ve Haris b. Muaviye el-Kindi y beraber oturup ganimetten alınan beşte bir ile alakalı Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) gelen hadisler ile alakalı konuşmuşlar. Ubade demiş ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bir gazvede deveye doğru onlara namaz kıldırdı... ve dedi ki: "Allahu Teâlâ'nın hadlerini seferde ve hazarda uygulayın."³³⁹
3. Harun b. Asam'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (radiyallâhu anhu), Halid b. Velid'i (radiyallâhu anhu) bir ordu ile beraber gönderdi. Halid de Zırar b. Ezver'i atlı asker topluluğu ile beraber gönderdi. Bunlar Beni Esed'in mahallelerinden birine baskın verdiler. Gelinlik, genç, güzel bir kadını esir ettiler. Bu kadın Zırar'ın hoşuna gitti ve Zırar bunu arkadaşlarından istedi. Onlar da bu kadını Zırar'a verdiler, Zırar da onunla birlikte oldu. Geri döndüğünde ise yaptığından pişman oldu. Halid b. Velid'in (radiyallâhu anhu) yanına çıkarıldığında yaptığı şeyi ona haber verdi. Halid b. Velid (radiyallâhu anhu) "O kadını sana verdim." dedi. Zırar, bunun kabul etmedi ve bunun Hz. Ömer'e (radiyallâhu anhu) haber edilmesini istedi. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) Zırar'ın taşlanmasını emretti. Hz. Ömer'in (radiyallâhu anhu) yazdığı mektup geldiğinde ise Zırar vefat etmişti. Halid b. Velid (radiyallâhu anhu) bunun üzerine "Allahu Teâlâ Zırar'ı mahcup etmek istemedi." dedi.³⁴⁰

³³⁸ Ahmed, **Müsned**, 16810

³³⁹ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 18269; Taberani, **Müsnedü's-Şamiyyin**, 1502

³⁴⁰ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 18271

4. Abdullah b. Urve b. Zübeyr'in babasından ve Yahya b. Urve b. Zübeyr'in de babasından yaptığı rivayete göre Zübeyr şöyle demiştir: Abd b. Ezver, Zırar b. Ezver ve Ebu Cendel b. Süheyl b. Amr, Şam'da iken içki içtiler. Bunlar Ebu Ubeyde b. Cerrah'a (*radıyallahu anhu*) getirildiler. Ebu Cendel şöyle dedi: "Allah'a yemin olsun ki, ben Allahu Teâlâ'nın şu ayetinden dolayı içtim: 'İman edip salih amel işleyenler, Allah'tan korktukları, imanlarında sebat ettikleri, salih amel işlemeye devam ettikleri, sonra Allah'tan sakındıkları, imanlarından ayrılmadıkları, yine Allah'tan korktukları ve iyilikte bulundukları müddetçe, daha önce yediklerinden dolayı kendilerine bir günah yoktur. Allah iyilikte bulunanları sever.' (Maide 93) Ebu Ubeyde (*radıyallahu anhu*) de bu durumu Hz. Ömer'e (*radıyallahu anhu*) mektup yazarak bildirdi. Abd b. Ezver de "Düşmanlarımız sınırimıza geldi. Dilersen yarın düşmanlarımızla savaşıma kadar cezamızı geciktir. Allahu Teâlâ bize şahadet ikram ederse bu, ceza yerine de geçer. Hem de bizim onurumuzu zedelememiş olursun. Eğer geri dönersek de arkadaşının sana dediği şeyi yaparsın." dedi. Ebu Ubeyde (*radıyallahu anhu*) bu teklifi kabul etti. Savaş başladığında Abd b. Ezver şehid oldu. Hz. Ömer'in (*radıyallahu anhu*) cevap olarak yazdığı mektup da geldi. Şöyle yazılı idi: "Ebu Cendel'in günah işlemesine sebep olan şey onun bu hususta cezasına dair de huccettir. Bu mektubum geldiğinde onlara cezalarını uygula. Selam." Ebu Ubeyde (*radıyallahu anhu*) da onları çağırdı ve onlara cezalarını tatbik etti. Ebu Cendel'in kendisinin ve babasının bir şerefi vardı. Bu olay sonucunda vesveselendi. Ebu Ubeyde (*radıyallahu anhu*) da kendisinin Ebu Cendel'e cezasını tatbik ettiğini, bu durum sonucunda etrafındaki insanlar tarafından Ebu Cendel'in helak olduğu düşünülecek kadar vesveselendiğini gene Hz. Ömer'e (*radıyallahu anhu*) bildirdi. Hz. Ömer (*radıyallahu anhu*) da Ebu Cendel'e şöyle bir mektup yazdı: "Seni hataya düşüren şey, içinde senin tövbeni de saklamaktadır. "Bismillahirrahmenirrahim. 1. Hâ Mim. 2. Bu kitabın indirilişi, çok

güçlü ve her şeyi bilen Allah tarafındandır. 3. O, günah bağışlayıcı, tövbe kabul edici, azabı şiddetli, kerem sahibi Allah'tandır ki, O'ndan başka ilâh yoktur. Hem dönüş O'na'dır." (Mümin 1-3) Ebu Cendel, Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) yazdığı mektubu okuyunca içinde bulunduğu hal ipi çözülen hayvan gibi ondan uzaklaşıp gitti. ³⁴¹

Komutanın Vezirler ve Başkaları ile Beraber Olan Yaşantısı

Kendisini Salih Kimselerle Kuşatmalı, Onlarla Arkadaşlık Yapmalı ³⁴²

1. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah, (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) arkadaşları ise sohbet ederken Abdullah b. Revaha el-Ensari'nin yanına uğradı ve şöyle dedi: "Siz Allahu Teâlâ'nın kendileri beraber olmamı emrettiği topluluksunuz." Ardında da **"Sabah akşam Rablerinin rızasını dileyerek O'na yalvaranlarla beraber ol. Dünya hayatının güzelliklerini isteyerek gözlerini o kimselerden ayırma. Bizi anmasını kendisine unutturduğumuz ve işinde aşırı giderek hevesine uyan kimseye uyma."** (Kehf 28) ayetini okudu ve ekledi "Siz kaç kişi otursanız o kadar melek de sizinle beraber otururlar. Bu kullar Allahu Teâlâ'yı tesbih ederlerse onlar da tesbih ederler, eğer Allahu Teâlâ'ya hamd ederlerse onlar da ona hamd ederler ve eğer tekbir getirirlerse onlar da tekbir getirirler. Sonra Rablerine yükselirler, hâlbuki O bu durumu onlardan daha iyi biliyordur. Rablerine derler ki, Ey Rabbimiz, senin kulların seni tesbih ettiler, biz de tesbih ettik, tekbir getirdiler biz de tekbir getirdik, sana hamd ettiler biz de hamd ettik. Rabbimiz de der ki,

³⁴¹ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 18274

³⁴² Meşhur kaidenin dediği gibi: "Başarılı komutan, etrafını başarılı kimselerle çevreleyen komutandır." Allahu Teâlâ da şöyle buyurmaktadır: **"Ey iman edenler, Allah'tan sakının ve sadık kimselerle beraber olun."** (Tevbe 119)

meleklerim sizi şahit tutuyorum ki, onları affettim. Melekler der ki, onların içinden falan kimseler günahkârlar. Allahu Teâlâ da "Onlar öyle kimseler ki, onlarla beraber olan kötü olmaz."³⁴³

2. Ebu Musa'nın (*radıyallâhu anhu*) yaptığı bir rivayette Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"İyi arkadaşla kötü arkadaşın misali misk taşıyanla, körük üfüren gibidir. Misk taşıyan ya sana ondan verir yahut satın alırsın yahut da o miskten güzel bir koku duyarısın. Körük üfüren ise ya senin elbiseni yakar yahut ondan pis bir koku duyarısın."*³⁴⁴
3. Ebu Said'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Sadece mümin kimse ile arkadaşlık yap. Yemeğini sadece Allahu Teâlâ'dan korkan kimse yesin."*³⁴⁵
4. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Kişi arkadaşının dini üzeredir. Bu sebeple kimle arkadaşlık ettiğinize dikkat ediniz."*³⁴⁶
5. Hz. Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"Kendisini töhmet altında bırakan kimse, kendisi hakkında kötü düşüncelere sahip olan kimselere kızmazsın. Sen salih kimselerle beraber ol. Onlarda çokça arkadaşın olsun; zira onlar rahatlık zamanında süs, zorluk zamanında ise yardımdır."*³⁴⁷
6. Ebû Said el-Hudri'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"Allahu Teâlâ bir peygamber gönderdiği ve bir kimseyi halife yaptığı zaman, muhakkak onun iki nevi sırdaşı*

343 Taberani, **Mucem-i Sağir**, 1074

344 Buhari, **Sahih**, 5534; Müslim, **Sahih**, 2628

345 Ebu Davud, **Sünen**, 3832

346 Ebu Davud, **Sünen**, 3833

347 Ebu Davud, **Zühd**, 89; Harâiti, **Mekarimü'l-Ahlak**, (1005/3)

*olmuştur: Bunun biri ona marufu, hayır yolunu emreder ve onu o yola teşvik eyler durur. Öbürü de ona şerri emreder ve onu şer üzerine teşvik eder durur. Masum olan ise Yüce Allah'ın fenalıklardan koruduğu kimsedir."*³⁴⁸

7. Hz. Âişe (radiyallâhu anhá) demiştir ki: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Allah bir devlet başkanı hakkında hayır dilediği zaman ona doğru konuşan ve doğru iş yapan bir yardımcı verir. Eğer o başkan yapılması gereken bir işi unutursa bu yardımcı, unutulmuş işi ona hatırlatır. Eğer başkan bu işi kendisi hatırlarsa o zaman da bu yardımcı o işin yapılması hususunda başkana yardımcı olur. Eğer Allah onun hakkında başka bir şey dilemişse ona kötü huylu bir yardımcı verir. Eğer yapılması gereken bir işi unutursa yardımcı bu işi ona hatırlatmaz. Eğer başkan bu işi kendiliğinden hatırlarsa o zaman da bu kişi o işin yapılmasında ona yardımcı olmaz."³⁴⁹

Kötü Yardımcıdan Uzak Durmak ve Sakınmak

1. Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayete edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), her zaman çıkmadığı ve kimseyle buluşamayacağı bir saatte evinden dışarı çıkmıştı... Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdu: "Allah'ın gönderdiği her Peygamber ve devlet idarecisinin iki tür arkadaşı, sırdaşı, veziri vardır; biri ona daima iyiliği emredip kötülükten sakındırır, bir diğeri de ona devamlı güçlük çıkarıp yük olur. Kim kötü arkadaştan, vezirden korunmuş olursa gerçekten her tür kötülükten korunmuş olur."³⁵⁰
2. Mucahid'den (radiyallâhu anhu) "Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar." (Alı İmran 118) ayetini

³⁴⁸ Buhari, Sahih, 7198

³⁴⁹ Ebu Davud, Sünen, 2932

³⁵⁰ Tirmizi, Sünen, 2369

tefsiri ile alakalı şöyle rivayet edilmiştir: "Buradan maksad Medine'deki münafıklardır."³⁵¹

3. Ebu Umame'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) **"Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar."** (Ali İmran 118) ayetinde zikredilen kimselerin "Hariciler" olduğunu söylemiştir.³⁵²
4. İyaz el-Eşari'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) yanında Hristiyan bir kâtip ile beraber Hz. Ömer'in yanına gitti. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) bu kâtibi hafızasından ötürü beğendi ve Ebu Musa'ya (*radıyallâhu anhu*) "Kâtibine söyle bize bir kitap okusun." dedi. Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) da bu kâtibin Hristiyan olduğunu ve mescide girmeyeceğini söyledi. Bunu duyunca Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ona kızarak huzurundan kovdu ve "Onlara ikramda bulunmayın, onlara değer vermeyin, zira Allahu Teâlâ onları alçalttı. Onlarla yakınlık kurmayın, zira Allahu Teâlâ onları uzak etti. Onlara güvenmeyin, zira Allahu Teâlâ onları hain ilan etti." dedi.³⁵³
5. İbn Dihkan'dan şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) şöyle denildi: Şurada Hira ehlinde olan bir kâtip var, onu kâtip olarak alsana. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) buna şöyle cevap verdi: "O zaman ben Müslüman olmayan bir sırdaş, vezir edinmiş olurum."³⁵⁴
6. Yahya b. Said el-Kattan'dan (*rahmetüllâhi aleyhi*) şöyle rivayet edilmiştir: Süfyan es-Sevri Basra'ya geldiğinde Rabi' b. Sübeyh'i araştırdı. Onun mezhebinin ne olduğunu sordu. Onlar da mezhebinin sadece sünnet olduğunu, söylediler.

351 Tefsiru Mucahid, ilgili ayet

352 Taberani, *Mucem-i Kebir*, 8047

353 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20436

354 İbn Şebbe, *Tarihu'l-Medine*, (694/2)

Arkadaşının, sırdaşının kim olduğunu sorduğunda ise kaderi inkâr eden kimseler olduğunu söylediler. Bunun üzerine Süfyan (*radıyallâhu anhu*) o da kaderidir, diye cevap verdi. Oradan yaşlı birisi "Allahu Teâlâ'nın rahmeti Süfyan-ı Sevri'nin üzerine olsun, hikmetle konuştu, doğru söyledi. İlimle konuştu, kitap ve sünnete, hikmetin gereğine, ayan beyan olana, basiret ve ilim ehlinin bildiğine uygun konuştu. Allahu Teâlâ **"Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar."** (Ali İmran 118) buyurmuştur.³⁵⁵

7. Muhammed b. Nazr el-Harisi'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: "Kim bir bidat ehline kulak verirse kendisinden korunmuşluk alınır ve nefsi ile baş başa kalır."³⁵⁶
8. Fudayl b. İyaz (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle demiştir: "Kim bidat ehli ile beraber olursa kendisine hikmet verilmez."³⁵⁷
9. Müslim b. Yesar'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Bidat ehli kimseyi dinlemeye imkân verme. O kimse öyle şeyler söyler ki, onları kalbinden çıkarıp atmaya güç yetiremezsin."³⁵⁸
10. Mübaşir b. İsmail el-Hubuli'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Evzai'ye (*rahmetullâhi aleyh*) bir adamın "Ben sünnete tabi olan kimselerle de otururum, bidat ehli olan kimselerle de otururum." dediği söylendi. Evzai (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle dedi: "Bu adam hak ile batılın arasını eşitlemek istiyor." Orada bulunan bir yaşlı şöyle dedi: "Evzai doğru söyledi. Ben de derim ki, 'Bu adam, doğruyu yanıltan, imanı küfürden ayırt edemiyor. Bunlarla alakalı Kuran nazil olmuş, Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) rivayet

³⁵⁵ İbn Batta, *el-İbanetü'l-Kübra*, 421

³⁵⁶ İbn Batta, *el-İbanetü'l-Kübra*, 434

³⁵⁷ İbn Batta, *el-İbanetü'l-Kübra*, 439

³⁵⁸ İbn Batta, *el-İbanetü'l-Kübra*, 436

gelmiştir. Allahu Teâlâ buyurmuştur ki: "Onlar iman edenlere rastladıkları zaman: 'İnandık.' derler. Fakat şeytanlarıyla yalnız kaldıkları zaman: 'Biz, sizinle beraberiz, biz sadece (onlarla) alay ediyoruz.' derler." (Bakara 14)³⁵⁹

Liderin Maslahat Olan Şeyi Güzel Bir Şekilde Seçmesi³⁶⁰

1. Yezid b. Ebu Süfyan'dan rivayet edildiğine göre Hz. Ebu-bekir (radıyallâhu anhu) kendisini Şam'a gönderdiğinde şöyle buyurmuştur: Ey Yezid, senin insanlardan bazılarına karşı akrabalığın var, belki bu sebeple onlara yönetici olduğunda tesir edebilirsin. Aynı şekilde bu akrabalığın var olması senin için en korktuğum şey. Zira Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "*Kim Müslümanların işlerinden herhangi birisinin başına gelir de orada birisini sevdiği için ona ayrıcalık tanırsa Allahu Teâlâ'nın laneti onun üzerine olsun. Allahu Teâlâ ondan geri dönmelerini ya da adaletli olmasını kabul etmez, ta ki onu cehenneme sokana kadar.*"³⁶¹
2. İbn Abbas'tan (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "...*Kim Müslümanların işlerinin başına geçer de başkasının o işlerinden birine daha layık ve Allahu Teâlâ'nın kitabını ve Rasûlü'nün sünnetini daha iyi bilen birinin olduğunu bildiği halde bir adamı o işin başına getirirse Allahu Teâlâ'ya, Rasûlü'ne ve bütün Müslümanlara ihanet etmiştir.*..."³⁶²

359 İbn Batta, el-İbanetü'l-Kübra, 430

360 Sun Tzu Savaş Sanatı adlı eserinde şöyle demektedir: "Askerler çok güçlü, ancak subayları zayıfsa sonuç baş kaldırmadır. Subaylar güçlü asker zayıfsa, sonuç çöküştür."

361 Ahmed, Müsned, 21; Hakim, Müstedrek, 7024

362 Taberani, Mucem-i Kebir, 11216

3. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Ak-rabasından daha çok Allahu Teâlâ'yı razı edebilecek birisi olduğu halde kim akrabasına bir iş verirse Allahu Teâlâ'ya, Rasûlü'ne ve bütün Müslümanlara ihanet etmiştir."³⁶³
4. Ebu Bureyde'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Amr b. As (*radıyallâhu anhu*) insanları ateş yakmaktan men ettiğinde Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Hz. Ebubekir'e (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Görmüyor musun bu adam insanları menfaatlerinden alıkoyuyor?" Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) şöyle cevap verdi: "Bırak onu, zira onu Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizim başımıza savaşı bildiği için görevlendirdi."^{364 365}
5. Amr b. As'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onu Zatu's-Selasil'e gönderdi. Arkadaşları ondan ateş yakmak için izin istediler. O da izin vermedi. Bunun üzerine arkadaşları Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) ile konuştu. Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*) de bu konuyu onunla konuştu. Bunun üzerine Amr b. As (*radıyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Hiç kimse ateş yakmayacak, yakan olursa onu o ateşe atarım." Sonra bu ordu düşmanı yardı ve onları mağlup etti. Ordu düşmanı takip etmek istediklerinde Amr b. As (*radıyallâhu anhu*) yine izin vermedi. Ordu geri döndüğünde Amr b. As'ı, Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve*

³⁶³ Hakim, **Müstedrek**, 7023

³⁶⁴ İbn Hacer, **el-Metalibu'l-Âliye**, 2148; Hakim, **Müstedrek**, 4357

³⁶⁵ Hadisi şerifte dört tane faide vardır:

Askeri işleri ehil olan kimseler üstelenmelidir. Kendilerinden daha üst konumda olan kimseler bulunsada savaş ile ilgili hususlarda tecrübeli kimselerin öncelik sahibi olmaları gerekir.

Bak, askeri hususları bilen kişi, Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) haberinin olmadığı bu işi düşmanlara izhar etmekten çekindiği için ateşin söndürülmesini nasıl emretti!

Hz. Ebubekir'in (*radıyallâhu anhu*), Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) savaşçısını görüşü komutanın dedikinin aksine de olsa itaat etmeye dair söylediği söz...

Kişilerin Allah için birbirlerine nasihat etmeleri gerekir. Kişinin kardeşinden hata sadır olursa onu doğru yola iletmesi gerekir.

sellem) şikâyet ettiler. Amr b. As (*radiyallâhu anhu*) ise şöyle cevap verdi: "Ya Rasûlullah, ben onlara ateş yakmalarını, düşmanın bizim azlığımızı görmemesi için izin vermedim. Düşmanın peşinden gitmelerini de belki düşmanın geride destek birliği vardır, böylece peşlerinden giden orduyu bu sebeple mağlup edeceklerdi. Bu sebeple buna da izin vermedim." Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yaptığı işi takdir etti. Bunun üzerine "Ya Rasûlullah, senin insanlardan en sevdiğin kimdir?" diye sordu. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Niçin sordun?" diye karşılık verdi. Amr b. As (*radiyallâhu anhu*) da "Senin sevdiğini sevmek için" diye cevap verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Âişe" dedi. Amr b. As (*radiyallâhu anhu*) "erkeklerden kim" diye sordu, Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise "Ebubekir" diye cevap verdi.³⁶⁶

6. Sad b. Ebi Vakkas'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Medine'ye geldiğinde yanına Cüheyne'den insanlar geldi ve Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dedi: "Sen bizim aramıza geldin. Bize güven ki, biz de senin yanına gelelim ve sana iman edelim." Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onlara güvendi, onlar da iman ettiler. Sad b. Ebi Vakkas devam ediyor: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizi Recep ayında sefere yolladı, sayımız yüze ulaşmıyordu. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize Cüheyne yakınlarında Kinane Oğullarının bir mahallesine baskın yapmamızı emretti. Biz de onlara baskın yaptık, ama onlar çokluktu. Biz de Cüheyne'ye sığındık, ancak onlar bizi kabul etmediler ve niçin haram ay olan Recep ayında savaştığımızı sordular. Biz de şöyle cevap verdik: "Biz bizi Mecidi Haram'dan çıkaran kimselerle haram aylarda savaşıyoruz." Sonra aramızda ne yapacağımızı konuştuk. Bazıları geri dönüp durumu Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) haber vermemiz gerektiğini söyledi. Bazıları da bunu kabul etmeyerek Cüheyne'de kalmayı

³⁶⁶ İbn Hibban, *Sahih*, 4540

teklif etti. Ben ve benimle beraber bazıları Kureyş'in kervanına baskın yapmayı teklif ettik. O zamanlarda ganimet, kim ne alırsa aldığı şey kişiye ait olacağı şekilde idi. Biz kervana gittik, arkadaşlarımız da Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına gittiler ve durumu haber verdiler. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kızgın ve yüzü kızarmış bir şekilde ayağa kalktı ve şöyle dedi: "Benim yanımdan toplanca, bir arada gittiniz dağınık bir şekilde geldiniz! Muhakkak ki, sizden öncekileri ayrılık helak etmiştir. Sizin başınıza en iyiniz olmasa da susuzluk ve açlığa en sabırlınız olan birini göndereceğim." Bizim başımıza Abdullah b. Cahş el-Esedî'yi gönderdi. Bu sebeple Abdullah b. Cahş el-Esedî İslam'da görevlendirilen ilk emir oldu.³⁶⁷

7. Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*), Sad b. Ebi Vakkas'a gönderdiği vasiyette şunlar da vardı: "Göndereceğin seriyelerin başına savaş ve sabır ehli kimseleri getir. Bu işi sevdiğin için bir kişiye verme. Bu sebeple ayrımcılık yaptığın kimse-den daha fazlası zayi olur."³⁶⁸

Onlara İkramda Bulunmak ve Hatalarını Görmezden Gelmek

1. Ben Ebû Saîd-i Hudri'den şöyle rivayet edilmiştir: Kurayzalılar kalelerinden Sad b. Muaz'ın (*radıyallâhu anhu*) hakemliğini kabul ederek indiler. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Sad'a haber gönderdi. O da bir merkep üzerinde yanlarına geldi. Mescide yaklaşıncı Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Ensâr'a: "Ulunuza yahut en hayırlınıza ayağa kalkın!" buyurdu.³⁶⁹
2. Cerir b. Abdullah el-Beceli'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Kendisi, Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) insanlarla dolu bir

³⁶⁷ Abdullah b. Ahmed, *Zevaid Ale'l-Müsned*, 1539

³⁶⁸ İbn Abdirabbih el-Endelusi, *el-Akdu'l-Ferid*, 118/1

³⁶⁹ Buhari, *Sahih*, 3043; Müslim, *Sahih*, 1768

evde iken gelmiş ve kapıda durmuştur. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sağa sola bakmış herhangi bir yer görememiş. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) elbisesini alıp dürmüş ve onu Cerir'e (radiyallâhu anhu) atmış ve oturmasını söylemiş. Cerir ise onu almış katlamış ve öpmüş sonra elbiseyi Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) geri vermiş ve "Bana ikramda bulunduğun gibi Allahu Teâlâ sana ikramda bulunsun Ya Rasûlullah." demiş. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Size bir kavmin önde gelen birisi geldiğinde ona ikramda bulunun." buyurmuş.³⁷⁰

3. Abdullah b. Mesud'dan (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Ahlaklı kimselerin hatalarını görmezden gelin."^{371 372}
4. Hz. Âişe'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah şöyle demiştir: "Edepli kimselerin hatalarını görmezden gelin."³⁷³
5. Zeyd b. Sabit'ten (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Ahlaklı kimseleri cezalandırmaktan geri durun, ancak Allahu Teâlâ'nın hadlerinden birisi olursa o zaman cezalandırın."³⁷⁴
6. Meymun İbn Ebi Şebib'den rivayet edildiğine göre bir gün Hz. Âişe'ye (radiyallâhu anhu) bir dilenci uğramış da o dilenciye bir ekmek parçası vermiş. Daha sonra yanına üzerinde

370 Taberani, **Mucem-i Evsat**, 5261; **Mucem-i Sağir**, 793; **Mucem-i Kebir**, 2357

371 Taberani, **Mucem-i Evsat**, 7526

372 Beyhaki **Sünen-i Kebiri**'nde (542/17) İmam-ı Şafi'den şöyle aktarmıştır: "Hataları görmezden gelinecek değerli kimseler, neredeyse hiç hata yapmamış, hatasına rastlanmamış kimselerdir."

Onlar kişilik sahibi, düzgün ve değerli insanlardır. Onların insanlığı ve şerefi şerrin kendilerine nispet edilmesini istemez, yani bundan memnun olmazlar. İmam-ı Şafi'nin sözünden, onlara yaptıkları hatalar sebebi ile ceza verilmemesi kastedilmiştir.

373 Taberani, **Mucem-i Evsat**, 5774

374 Taberani, **Mucem-i Sağir**, 883

bir elbise ve iyilik alameti bulunan bir kimse daha uğramış. Bunun üzerine o adamı layık olduğu bir yere oturtmuş ve kendisine birtakım yiyecekler ikram etmiş, adam da kendisine ikram edilen yiyecekleri yemiş. Daha sonra oradan uzaklaşıp gitmiş. Adam oradan ayrılınca bu durum Hz. Âişe'ye sorulmuş. Hz. Âişe de Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "İnsanları layık oldukları makamlarına oturtunuz." buyurdu, cevabını vermiş.³⁷⁵

Liderlikte Hatalara Göz Yummamak ve Onları Düzeltmek³⁷⁶

1. Hişam b. Urve'nin babasından (radiyallâhu anhu) yaptığı rivayette şöyle geçmektedir: Mekke'nin fethi yılında Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Medine'den hareket edince, bu haber Mekke'de Kureyş'e ulaştı... Sad b. Ubade, Ebû Sufyân'a şöyle dedi: Ey Ebu Sufyân! Bugün en büyük harp günüdür. Bugünde Kâbe'de kan dökmek helal kılınır!³⁷⁷ Ebû Sufyân, Abbâs'a "Ey Abbâs! Bugün senin Kâbe'yi, Mekke halkını ve beni koruyacağın güzel bir gündür!"³⁷⁸ dedi. Sonra bir alay daha geldi. Bu alay sayısı en az olan alay idi. Bunların içinde Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile Muhacir ve Ensâr'dan bir kısım Sahâbiler bulunuyordu. Peygamber'in sancığı da Zübeyr b. Avvâm'ın (radiyallâhu anhu) beraberinde bulunuyordu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem)

375 Müslim, **Mukaddimetu's-Sahih**, s.6; Ebu Davud, **Sünen**, 4842

376 İbnü'l-Ezrak el-Endelusi **Bedaiu's-Silk fi Tabaii'l-Mülk** adlı eserinde (501/1) şöyle demektedir: "Küçük zannedilen bir şeyi basite almamak gerekir. Akıllı kimsenin hiçbir hatayı küçümsememesi, göz ardı etmemesi gerekir, dediler. Zira küçük hata göz ardı edilirse bunun sonucu büyük hataları işlemek olur. Nitekim biz liderin küçük gördüğü düşmandan darbe yediğini, şifanın ise küçük bir ilaçtan geldiğini, nehirlerin küçük gözelerden ortaya çıktığını biliriz."

377 Burada açığa çıkmaktadır ki, bazı ferdi hareketler kasıtsız da yapılsa komutanı zor duruma sokabilir.

378 İbn Hacer **Fethu'l-Bari**'de (8/8) şöyle demiştir: "Sad b. Ubade (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: "Ey Ebu Sufyân, kendisinden kaçış olmayan bir savaş günüdür." Hattabi şöyle demiştir: "Ebu Sufyân, kendisini ve kavmini koruyacak bir destek temenni etti."

sellem), Ebû Süfyan'ın yanından geçerken, Ebû Süfyan "Sad b. Ubâde'nin ne dediğini duyup bilmedin mi?" dedi. Rasûlullah "Sad ne söyledi?" diye sordu. Ebû Süfyan "şunu, şunu söyledi" diye Sad b. Ubade'nin sözlerini haber verdi. Rasûlullah "Sad yanlış söylemiştir. Bugün Allah'ın Kâbe'yi İslâm'ı izhâr edeceği, üstünde Bilâl'in ezan okuyacağı ve onda bulunan putları ve suretleri gidermek suretiyle büyüteceği bir gündür ve bugün Kâbe'ye örtü örtülecektir." buyurdu. ^{379 380}

2. Üsâme b. Zeyd'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizi Cuheyne kabilesinden el-Huraka üzerine gönderdi. Bizler o kavme sabah baskını yapıp, onları bozguna uğrattık. Ensâr'dan bir mücahitle ben, onlardan Mirdas b. Amr ve İbn Nehik el-Fedeki denilen bir adamı yakaladık. Onun etrafını çevirdiğimizde "Lâ ilahe illellah" dedi. Bu söz üzerine Ensâri arkadaşım ondan el çekti. Fakat ben mızrağımı ona sapladım ve onu öldürdüm. Medine'ye geldiğimizde bu durum Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bildirildi. Bunun üzerine

379 Buhari, **Sahih**, 4280

380 Burada fertlerin hatalarını düzeltmenin, bunlara göz yummamanın ve hata yapan kimsenin cezalandırılması gerektiğini görüyoruz.

İbn Hişam es-Siretü'n-Nebevi'sinde (46/4) şöyle demektedir: "İlim ehlinde birtakım kimseler şöyle demiştir: "Sad (*radıyallâhu anhu*) geriye dönüp şöyle dedi: 'Bugün en büyük harp günüdür. Bugünde Kâbe'de kan dökmek helal kılınır.' Muhacirlerden birisi -İbn Hişam'a göre bu kişi Hz. Ömer'dir (*radıyallâhu anhu*)- bunu işitince Rasûlullah Efendimize seslenerek "Ya Rasûlallah, Sad'ın dediklerini işit. Onun Kureys'e karşı gücünün olduğundan emin değiliz." dedi. Bunun üzerine Efendimiz "Git ondan bayrağı al ve Mekke'ye sen gir." dedi.

İbn Hacer **Fethu'l-Bari** adlı eserinde (9/8) şöyle demiştir: "Bu rivayetleri şöyle cem etmek mümkündür: "Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) sancığı almak için almak ve Mekke'ye bu sancıkla girmek için gönderildi. Sonra Sad'ın (*radıyallâhu anhu*) düşüncesinin değişmesinden, onun kırılmasından korktuğu için sancığın Sad'ın (*radıyallâhu anhu*) oğlu olan Kays'a verilmesini emretti. Sonra Sad (*radıyallâhu anhu*), oğlu Kays'tan, Efendimizin hoşlanmayacağı bir şeyin sadır olmasından çekindi ve Efendimizden sancığı kendisinden almasını istedi. İşte bu anda Zübeyr (*radıyallâhu anhu*) sancığı aldı. Bu olay Bezzar'ın aktardığı son durumdur.

Burada Efendimizin ashabının arasında kardeşlik, vazifeleri yerine getirmekteki hırsları ve Rasûlullah Efendimizin hoşlanmayacağı şeyleri yapmaktan çekindikleri görülmektedir.

Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Yâ Usâme! Sen o adamı 'Lâ ilahe illellah' demesinin ardından mı öldürdün?" buyurdu. Ben "O adam, bu sözü ölümden korunmak için söyledi." dedim. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise "Onu niçin öldürdün?" sorusunu hiç durmadan tekrar ediyordu. O kadar ki ben, keşke bugünden önce İslâm'a girmiş olmayaydım diye temenni ettim.³⁸¹

3. İbn Ömer'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Peygamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Velid'i (radiyallâhu anhu), Cezime oğulları kabilesi üzerine bir askerî birlikle gönderdi. Hâlid onları İslâm'a çağırdı. Fakat onlar "Eslemna-biz Müslüman olduk" demeyi güzel yapamıyorlardı da onun yerine "Saba'nâ, saba'nâ-Şirkten çıktık, şirkten çıktık, yâni Müslüman olduk." dediler.³⁸² Bunun üzerine Halid bunlardan bir kısmını öldürmeğe, bir kısmını da esir etmeğe başladı. Bizden, seriyyede bulunan her bir askere kendi esirini verdi ve bizden her bir askere kendi elindeki esirini öldürmesini emretti. Bu emir üzerine ben "Vallahi ben esirimi öldürmem; arkadaşlarımdan hiçbiri de esirini öldürmeyecektir!" dedim. Süleym oğulları ise esirlerini öldürmüşlerdi. Sefer sonunda Peygamber'in huzuruna vardığımızda bunu kendisine arz ettik. Bunu duyunca Rasûlullah iki kere: "Allah'ım! Ben Hâlid'in işlediği bu işten sana sığınıyorum!" diye dua etti.³⁸³

³⁸¹ Buhari, **Sahih**, 4269; Müslim, **Sahih**, 96

³⁸² Yani telaffuzlarındaki bir sıkıntıdan dolayı Arapça olarak "Eslemna" kelimesini düzgün telaffuz edemiyorlardı. (Mütercim)

³⁸³ Buhari, **Sahih**, 7189

Liderleri Saldırılarından Muhafaza Etmek³⁸⁴

1. Abdullah b. Ömer (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), bir grup mücâhid hazırladı da başlarına Usâme ibn Zeyd'i emir, kumandan tayin edip sefere gönderdi. Bazı kimseler Usame'nin emirliği hakkında itiraz ve dedikodu ettiler. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Siz şimdi Usame'nin kumandanlığını kötülüyorsunuz. Siz bundan önce onun babasının kumandanlığı hususunda da kötüleme yapmıştınız. Allah hakkı için Zeyd kumandanlığa nasıl tamimiyle lâyıkse ve o, bana insanların en sevimlilerinden biriye, hiç şüphesiz şu Usâme de babasından sonra bana insanların en sevimlilerindendir." buyurdu.^{385 386}
2. Abdullah b. Ahcam el-Huzai'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Hz. Ali'yi Yemen'e gönderdi. Zafer kazandı, ganimet elde etti ve selamete çıktı. Ardında da Büreyde'yi (*radiyallâhu anhu*) Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) haberci olarak gönderdi. Büreyde (*radiyallâhu anhu*), Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına geldi ve zaferi, ganimet kazandıklarını ve ordunun selamete erdiğini haber verdi. Sonra Hz. Ali'nin (*radiyallâhu anhu*) esirlerden bazı hizmetçiler seçtiğini, söyledi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bunu duyunca kızdı ve yüzü kızardı. Öyle ki, Büreyde (*radiyallâhu anhu*), Rasûlullah'ın (*sallallâhu*

384 Geride geçenlere ek olarak komutanın ordusuna diğer liderlerle, komutanlarla nasıl muamelede bulunacaklarını öğretmesi gerekir. Nitekim Efendimiz de buna teşvik etmiştir. Beyhâkî **Şuabu'l-İman** adlı eserinde (10484) Hz. Ebu Hureyre'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle bir rivayette bulur:maktadır: Meclis sadece üç kişi için açılır, genişletilir; yaşından oturu yaşlı için, ilminden oturu alime, yetkisinden oturu sultan için." Haris de **Müsned**'inde (734) Katade'den şöyle rivayet etmiştir: "Yaşlı Muslûmana, Kuran-ı Kerim hafızına ve adil imama ikramda bulunmak Allahu Teâlâ'yı tazimendir."

385 Buhari, **Sahih**, 3730

386 İbnu'l-Ezrak **Bedâi'ü's-Silk fi Tabâi'ü'l-Mülk** adlı eserinde (21/3) İbn Hazım'dan şöyle aktarmıştır: "Devletlerin helak olması, memleketlerin yıkılması, zulum olarak kanların akıtılması yalan ve koğuculuk olmadan sırların dokülmesi ve kinin, nefretin artması bu iki şey sebebiyledir. Sonra lider ancak haset edilmek, küçük görülme ve zelil edilmekle değer kazanır."

aleyhi ve sellem) kızgınlığını yüzünden anladı ve "Kendisinin ve Rasûl'ünün gazabında Allahu Teâlâ'ya sığınırım." dedi. Ben bu olaydan önce yeryüzünün beni içine almış olmasını istedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) buyurdular ki, "Ey Büreyde, Ali, kendine gelen şeyden daha fazlası olan hakkını niçin terk ediyor!" ve bunu üç defa tekrar ettiler.³⁸⁷

3. Bera'dan (*radıyallâhu anhu*) rivâyet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) iki ordu gönderdi. Onlardan birine Hz. Ali'yi (*radıyallâhu anhu*), diğerine de Hâlid b. Velid'i (*radıyallâhu anhu*) komutan tayin etti ve şöyle buyurdu: "Eğer savaş gerçekleşirse Ali başkomutandır. Sonunda Ali bir kaleyi fethetti ve elde edilen ganimetler içerisinde bir cariye aldı. Bunun üzerine Hâlid b. Velid benimle bir mektup göndererek Ali'nin bu hareketini ifşa etmiş oldu. Gelince, Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) mektubu verdim, o da okudu rengi değişti ve şöyle dedi: "Allah'ı ve Rasûl'ünü seven, Allah ve Rasûl'ünün de kendisini sevdiği kimse hakkında sen ne düşünüyorsun?"³⁸⁸
4. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Halid b. Velid ile Abdurrahman Avf arasında bir konuşma geçti. Halid, Abdurrahman'a dedi ki, "Bizden önce İslam'a girdiğiniz için bize üstünlük taslıyorsunuz." Bize, bu durumun Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) iletildiği ve kendilerinin şöyle dediği ulaştı: "Ashabımı benim için bırakın."³⁸⁹ Canım kudretinde olan Zat'a yemin olsun ki, şayet siz Uhud kadar ya da dağlar kadar altın infakta bulunsanız onların amellerine ulaşamazsınız."³⁹⁰

³⁸⁷ Muttaki, el-Hindi, **Kenzu'l-Ummal**, 36454

³⁸⁸ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 32119; Tirmizi, **Sünen**, 1704

³⁸⁹ Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) hakkında kötü konuşan kimse bilinmiyor değildi. Ancak Halid b. Velid (*radıyallâhu anhu*) da değerli birisidir. Efendimiz kendisi hakkında "Halid Allahu Teâlâ'nın kılıçlarından bir kılıçtır. Ne güzel gençtir." buyurmuştur. Bununla beraber Rasûlullah söylediklerini kabul etmemiş ve Hz. Ali'nin (*radıyallâhu anhu*) yanında durmuştur.

³⁹⁰ Ahmed, **Müsned**, 13812

5. Ebu Derda (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Ben Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanında oturuyordum. Bu sırada Ebubekir, elbisesinin eteğini diz kapaklarını açıncaya kadar toplayarak telâşla çıkageldi. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize "Arkadaşınız, o birisiyle çekişmiş olacak." buyurdu. Ebû Bekr selâm verdi ve "Yâ Rasûlallah! Benimle Hattâb oğlu arasında bir şey, bir çekişme oldu. Ben bu çekişmede Ömer'in hakkına girdim. Sonra pişman oldum da kendisinden beni affetmesini istedim. Fakat Ömer kabul etmedi. Ben de sana geldim, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) üç kere "Allah seni mağfiret etsin Ey Ebubekir!" dedi. Sonra Ömer de bu dargınlıktan pişman oldu da Ebubekir'in evine gitti ve "Ebubekir burada mı?" diye sordu. Ev halkı "Hayır, burada değil." diye cevâb vermeleri üzerine, Ömer de Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) huzuruna geldi ve O'na selâm verdi. Bu sırada Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yüzü değişmeye başladı. Hatta Ebubekir korktu da iki dizi üzerine çöktü ve iki kere "Yâ Rasûlallah! Vallahi bu işte Ömer'den ziyade ileriye gitmişimdir."³⁹¹ dedi. Bunun üzerine Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hepimize hitaben "Şüphesiz ki, Allah beni size peygamber göndermiştir. Bunu size tebliğ ettiğimde hepiniz bana 'Yalan söyledin' demiştiniz. Ebubekir ise 'Doğru söyledin' demiş ve bana canı, malı ile yardımcı olmuştur." buyurdu. Sonra Rasûlullah iki kere "Şimdi sizler benim bu dostumu, bu nisbeti ve bu hususiyeti ile bana bırakırsınız değil mi?" buyurdu. Râvî Ebu Derda "Ebubekir, hakkında Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ortaya koyduğu bu tazimden sonra artık O'nun hatırı için hiç incitilmedi." demiştir.³⁹²

³⁹¹ Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*), Rasûlullah Efendimizin Hz. Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) kızmasından çekindi.

³⁹² Buhârî, *Sahih*, 4640

6. Avf b. Malik el-Eşcai'den şöyle rivayet edilmiştir: Zeyd b. Harise ile birlikte Mûte savaşına çıkmıştım. Yemen halkından gönüllü bir asker de bana arkadaş olmuştu. Yanında bir de kılıcı vardı. Derken Müslümanlardan bir asker bir deve kesti. Gönüllü asker de onun derisinden bir kısmını ondan istedi. O da isteğini ona verdi. O gönüllü de bu deriden bir nevi kalkan şeklinde bazı şeyler yaptı. Yola koyulduk ve bir Rum topluluğuyla karşılaştık. Onların arasında altın yaldızlı bir eğeri olan, al bir at üzerinde birisi vardı. Bu Rum askeri, Müslümanlara müthiş bir şekilde saldırıyordu. O sırada gönüllü asker onu vurmak için bir kayanın arkasına oturdu. Rum askeri onun yanına varınca hemen harekete geçip atının ayaklarını kesti. Bunun üzerine Rum askeri atından düştü. Gönüllü Müslüman asker de üzerine çullanarak onu öldürdü ve atıyla silahını ele geçirdi. Allahu Teâlâ Müslümanlara zafer kapılarını açınca Halid b. Velid, o gönüllüye birisini gönderip yanına çağırdı ve elinde bulunan selebin, öldürülen kimsenin üstündeki eşya bir kısmını ondan aldı. Daha sonra ravi Avf sözlerine devam ederek şunları söyledi: Bunun üzerine Halid'in yanına varıp "Ey Halid sen Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem), selebin, öldürülen kimsenin üstündeki eşyanın öldürene ait olduğuna dair hüküm verdiğini bilmiyor musun?" dedim. O da "Evet, biliyorum fakat ben bu kadar selebi onun için biraz fazla buluyorum." diye cevap verdi. Ben de "Ya bunu ona geri verirsin ya da seni Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında cezalandırırım." diye onu tehdit ettim, fakat selebi ona geri vermeye yanaşmadı. Derken ikimiz Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanında bir araya geldik. Ben Hz. Peygambere (sallallâhu aleyhi ve sellem) gönüllü askerin macerasını ve Halid'in ona nasıl muamelede bulunduğunu anlattım. Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ey Halid! Seni bu harekete sevk eden sebep nedir?" diye sordu Hz. Halid de "Ey Allah'ın Rasûlü, bu selebi onun için biraz fazla buldum." cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah

Haz. Halid'e "Ey Halid, ondan aldığını ona geri ver." buyurdu. Ben de bunu duyunca Halid'e "Al işte dediğimi yaptın mı ey Halid!" diye karşılık verdim. Bu sözümü işiten Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bu nedir?" dedi. Ben de Halid'le aramızda geçen münakaşayı kendisine anlattım. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana öfkeleni ve "Ey Halid, bu selebi ona iade etme dedi ve bana hitaben "Siz kumandanlarımı bana bırakmaz mısınız? Onların işlerinin temiz olanı sizin olur, bulanık olanı da kendi üzerlerinde kalır." buyurdu.³⁹³

7. Cabir b. Abdullah'tan (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Hâtıb b. Ebi Beltea'nın (radiyullâhu anhu) Beni Esed'den olan bir kölesi efendisini şikâyet için geldi ve Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ya Rasûlullah, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, Hâtıb cehenneme girecek." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Yanlış söyledin, o, cehenneme asla girmeyecek, zira Bedir ve Hudeybiye'ye katıldı." buyurdular.³⁹⁴

393 Ebu Davud, **Sünen**, 2719; Müslim, **Sahih**, 1753
394 Ahmed, **Müsned**, 14484

Faziletli ve İtibarlı Kimselerin Zihinlerini Temiz Tutmak ³⁹⁵

1. Enes b. Mâlik (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Huneyn günü olduğu zaman Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ordusu ile Hevâzin kabilesi karşılaştı. Peygamber Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) beraberinde on bin mücâhid ve bir de Mekke'den salıverilenler vardı. Müslümanlar ansızın ok baskınıyla karşılaşıncı geri döndüler. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ey Ensâr topluluğu!" diye seslendi. Onlar "Lebbeyke yâ Rasûlallah ve sa'deyke lebbeyk! Bizler senin önündeyiz." dediler. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bineğinden indi de "Ben Allah'ın kulu ve Rasûlüyüm!" dedi. Akabinde müşrikler bozguna uğradılar. Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Mekke'den katılanlara ve Muhacirlere ganimet verdi, Ensâr'a bir şey vermedi. Ensâr ganimetten men olunmaları hususunda konuştular. Bunun üzerine Rasûlullah onları çağırıp bir çadır içine koydu. Akabinde "İnsanlar aldıkları koyunlar ve develerle giderken sizler Allah'ın Rasûlü ile gitmenizden razı olmuyor musunuz?" buyurup şunları da söyledi "Eğer insanlar bir vadiye girseler, Ensâr da bir

395 Komutanın öğrenmesi gereken en önemli işlerden biri de öncelik sahibi kimselere güveninin olmasıdır. Komutanın sağlam temellerini çağırıldığında icabet eden, sadık, yüksek himmet sahibi ve gelecek hususunda düşüncelere sahip kimseler üzerine kurması gerekir. Bunlar ruhlarını, akıllarını ve bedenlerini cihad için hazırlamış kimselerdir. İşte bu kimseler zorluk anında o komutanla beraber bulunabilecek sebat edecek kimselerdir. Huneyn Gazvesinde bizim için büyük örnekler vardır.

Sen Ey Komutan, insanları ve cemaatleri üzerine inşa edebileceğin sayıyı toplamaya çalış. Sonra sen keyfiyeti ve içeriği terk edersin. Seçilmemiş, nitelsiz topluluklar selin üstündeki köpük ya da ne kadar büyük olursa olsun rüzgarın sürüklediği balon gibidir.

Ey Komutan, bu sistemi kurmaya çalış. Topluma zarar verecek, onları üzecek, onların güçlerini dağıtacak herhangi bir şeyden sakın. Onların zihinlerini temiz tut. Hatalarını görmezden gelmeye, ihtiyaçlarını da karşılamaya çalış. Bil ki, eğer sen onlar için olmazsan, onlar için çalışmazsan, başkası için de olmazsın, çalışmazsın. Ancak onlar seninle olmazlarsa başkası için olurlar, başkasına çalışırlar. Zira peygamber değilsin. Senin onlara değer verdiğini anlamalarını sağla. Sen böyle olursan akıllarına vesvese gelmez. Bilakis onlar çok yakında sapa sağlam dağlar gibi olacaklar, sarsıntılar onlara zarar vermeyecek.

dağ yoluna girse, ben elbette Ensâr'ın yolunu tercih ederdim..."³⁹⁶

2. Ebu Said el-Hudri'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Cirane'de esirleri paylaştığında Kureyş ve diğer Araplara ganimetten pay verdi. Ensar'a bunlardan herhangi bir şey vermedi. Bu hususta konuşmalar çoğaldı ve yayıldı. Hatta Ensar'dan birisi "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) kavmi ile buluştu." dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Sad b. Ubade'ye birini göndererek: "Kavminin çokça konuştuğu, benim kulağıma kadar gelen şu mevzu nedir?" diye sordu. Sad (*radıyallâhu anhu*) da "Sana ulaştığı gibi." diye cevap verdi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bu hususta onun ne düşündüğünü sorunca, Sad (*radıyallâhu anhu*) da kavminden biri olduğunu söyledi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) sinirlendi ve Sad'a (*radıyallâhu anhu*) kavmini toplamasını ve yanlarında başkalarının olmamasını söyledi. Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hazirelerinden birinde onları topladı, Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de bu hazirenin kapısında durdu. Sad (*radıyallâhu anhu*), kavmi dışındakileri almıyordu, muhacirlerden bazı kimseleri almadı. Bazı insanları da aldı. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yüzünden kızgınlığı anlaşılabilecek bir şekilde geldi ve şöyle dedi:

- "Ey Ensar topluluğu, ben sizi doğru yolda değilken bulmadım mı? Allahu Teâlâ sizi doğru yola iletti."

- Ensar, "Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün gazabından Allahu Teâlâ'ya sığınırız." dediler.

- Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ey Ensar topluluğu, ben sizi fakir bulmadım mı? Allahu Teâlâ sizi zengin kıldı."

- Ensar, "Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün gazabından Allahu Teâlâ'ya sığınırız." dediler.

– Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ey Ensar topluluğu, ben sizi düşman bulmadım mı? Allahu Teâlâ aranızı birleştirdi."

– Ensar, "Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün gazabından Allahu Teâlâ'ya sığınırız." dediler.

– Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İcabet etmeyecek misiniz?" dedi.

– Allah ve Rasûlü daha çok ikramda bulunur ve daha faziletlidir." dediler.

– Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle devam etti: "İsterseniz şöyle dersiniz ve doğru demiş olursunuz: 'Biz seni kovulmuş bulduk da seni sığındırdık, yalanlanmış bulduk da tasdik ettik, fakir bulduk da seni tercih ettik, terk edilmiş bulduk da sana yardım ettik.'"

– Ensar bunu duyunca ağlamaya ve "Allah ve Rasûlü daha çok ikramda bulunur ve daha faziletlidir." demeye başladılar.

– Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: "Ne dersiniz, dünyalık bir şeyi bir kavme veriyorum, onları İslam'a ısındırmak için. Sizin ise İslam'ınıza güveniyorum. İnsanlar bir vadiye ya da bir yola girse, siz de başka bir vadi ya da başka bir yola girseniz, muhakkak ki sizin girdiğiniz vadiye ya da yola girerim. Siz İslam'ın öncülerisiniz, insanlar ise sizin tabilerinizdir. Eğer hicret olmasaydı Ensar'dan biri olmak isterdim." dedi. Sonra ellerini öyle kaldırdı ki, ben omuzlarının altını gördüm ve şöyle dedi: "Ey Allah'ım, Ensar'ı, Ensar'ın çocuklarını, çocuklarının çocuklarını affet. İnsanların koyun ve deve ile geri dönmesine karşılık sizin Rasûlullah ile evlerinize dönmenize razı olmaz mısınız?" İnsanlar öyle ağladı ki, sakalları

sallanıyordu. "Allahu Teâlâ'ya rab olarak, Rasûlü'ne de pay ve nasip olarak razı olduk." diyerek geri döndüler.³⁹⁷

3. Abdullah ibn Ömer (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Abdullah b. Übey b. Selûl vefat ettiği zaman, oğlu Abdullah b. Abdillâh, Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) geldi de babasını içinde kefenlemek için kendisine gömleğini vermesini istedi, Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de ona kendi gömleğini verdi.³⁹⁸ Sonra Abdullah, Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), babasının cenaze namazını kıldırmasını istedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onun cenaze namazını kıldırması için ayağa kalkınca Ömer de ayağa kalktı ve Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) elbisesinden tuttu "Yâ Rasûlallah, Rabb'in seni onun üzerine cenaze namazı kıldırmandan nehy etmiş olduğu hâlde, sen yine onun namazını kıldırarak mısın?" dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Allah beni ancak muhayyer kıldı, 'Onlar için Allah'tan mağfiret iste yahut onlar için mağfiret isteme. Eğer onlar için yetmiş defa mağfiret istesen de yine Allah onları asla

397 İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 36997

398 Bedreddin el-Aynî **Ebu Davud** şerhinde şunları söylemektedir: "Abdullah b. Übey b. Selûl münafıkların başı idi, nifakı aşıkardı. Allahu Teâlâ küfrü ve münafıklığı ile alakalı okunan birçok ayeti kerime indirmiştir. Burada Efendimizin bir münafığa ikramda bulunması ve onu kendi gömleği ile kefenlemesi nasıl caiz olur, diye sorulursa, Efendimizin yaptığıнын, onun geçmişte yaptığı bir amelinin karşılığı olduğu söylenebilir. Olay ise şudur: Efendimizin amcası Abbas (*radıyallâhu anhu*) Bedir savaşında esir düşünce, kendisi çok uzun boylu olduğu için onun için elbise bulunamamış. Bunun üzerine de Abdullah b. Übey, Hz. Abbas'ı (*radıyallâhu anhu*) giydirmiş. Efendimiz burada onun yaptığı bu işe, münafıkların kendi üzerinde karşılığını vermediği bir hakkı bulunmaması için karşılık vermek istemiştir. Burada Efendimiz salih bir kimse olan oğluna da ikramda bulunmak istemiştir. Oğlu münafıklıktan beri bir Müslüman idi, adı da Hubab idi. Efendimiz ona "Sen Abdullah oğlu Abdullah'sın. Hubab şeytan ismidir." dedi. Efendimize "niçin ona gömleğini gönderdin" diye sorulduğunda Efendimiz "Benim gömleğim Allahu Teâlâ'nın vereceği hiçbir hükme engel olamaz. Ben bu hareketim ile birçok kimsenin İslâm'a girmesini Allahu Teâlâ'dan ümit ediyorum." diyerek cevap vermiştir. Efendimizin elbisesi ile şefaât talebini görünce Hazrec'den bin kişinin Müslüman olduğu rivayet edilir. Aynı şekilde Efendimizin duası ve merhameti insanları dua ve merhamete davet etmek içindi. Zira Efendimizin İslâm'ı izhar edip içinde küfrü saklayan birisine merhamet ettiği görüldüğünde Müslüman olan kimse kalbi ile lisani bir olan kimseye karşı yumuşak davranması gerektiğini görmüş oldu."

mağfiret etmeyecektir.' buyurdu. Ben ise bu yetmiş üzerine mağfiret istemeyi artıracam." dedi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) yine "Muhakkak ki, o bir münafıktır." dedi. Sonunda Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onun cenaze namazını kıldırdı. Bunun akabinde Allahu Teâlâ **"Onlardan ölen hiçbir kimseye asla dua etme. Gömmek veya ziyaret için kabrinin başında da durma. Çünkü onlar Allahu Teâlâ ve Rasûlü'nü inkâr ile kâfir oldular, onlar fâsıklar olarak öldüler."** (*Tevbe 84*) ayetini indirdi.

İstişare ³⁹⁹

Toplumsal Güvenin Önemini Liderlerin Muhafaza Etmesi – Cihadın En Büyük Hedefi ⁴⁰⁰

1. Enes b. Malik'ten (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Kolaylaştırın, zorlaştırmayın, sakinleştirin, nefret ettirmeyin." ⁴⁰¹
2. Ebu Musa'dan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) herhangi bir iş ile alakalı birine görev verdiğinde şöyle dermiş: "Müjdeleyin, nefret ettirmeyin, kolaylaştırın, zorlaştırmayın." ⁴⁰²
3. Sehl b. Sad (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet etmiştir: Hayber günü Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Bu sancağı Öyle bir adama vereceğim ki, Allah onun elinde fethi müyesser kılacak. Allah'ı ve Rasûlünü sever, Allah ve Rasûlü de onu sever." buyurmuşlar. Artık insanlar o gece sancağı kime verecek diye konuşarak gecelediler. Sabahlayınca erkenden Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına vardılar. Her biri sancağın kendine verilmesini

399 Çok önemli olduğu için istişare ile ilgili ileride müstakil bir bölüm açılmıştır.

400 Komutanın kesinlikle yapması gereken şeylerden birisi de ordusunun kalbine cihadın en büyük hedefini ekmesidir. Bu da Efendimizin ashbının kalbine ettiği hedeftir. Bu hedef Efendimizin ashabından Mugîre b. Şube, Rebî b. Amir ve Huzeyfe b. Mihsan'ın İranlıların komutanı Rüstem'e söyledikleri şu sözlerinden anlaşılır: "Bizi Allahu Teâlâ gönderdi. Allahu Teâlâ dilediği kulunu, kullara kulluktan Kendisine kulluğa, dünyanın darlığından genişliğine, dinlerin zulmünden İslam'ın adaletine çıkarmamız için bizi buraya getirdi. Bizi kullarını çağırmamız için dini ile gönderdi. Kim bizden bu dini kabul ederse biz de onu kabul ederiz ve ondan geri dururuz ve onun yeri, mekânı bizim gerimizde olur, biz onu koruruz. Kim yüz çevirirse onunla da sonsuza kadar savaşıyoruz, ta ki Allahu Teâlâ'nın vaadine ulaşana kadar. Bunun üzerine Rüstem "Allahu Teâlâ'nın vaadi nedir?" diye sordu. Onlar da "Yüz çevirenle savaşıırken ölene cennet, geriye kalan için de zaferdir." diye cevap verdiler. Taberi bunu Tarihî'nde (520/3) zikretmiştir.

401 Müslim, **Sahih**, 1734

402 Müslim, **Sahih**, 1732

umuyordu. Derken Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Âli b. Ebi Tâlib nerede?" diye sordu. Ashab "Yâ Rasûlallah, o gözlerinden rahatsızdır." dediler. "Hemen ona haber gönderin!" buyurdu. Arkasından Ali'yi getirdiler. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onun gözlerine tükürdü ve kendisine dua etti. Ali derhâl düzeldi. Hatta hiç ağrısı yokmuş gibi oldu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) sancağı ona verdi. Ali "Yâ Rasûlallah, onlarla bizim gibi oluncaya kadar mı harp edeceğim?" diye sordu. Bunun üzerine Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurdular: "Yavaşça gir, onların sahasına in, sonra kendilerini İslâm'a davet et! İslâm'da kendilerine vâcib olan Allah hakkını onlara haber ver. Vallahi senin sayende Allah'ın bir adama hidâyet vermesi, senin için kırmızı develerin senin olmasından daha hayırlıdır."⁴⁰³

4. Ebu Rafî'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ'nın senin elinle bir adamı hidayete erdirmesi, senin için güneşin üzerine doğup battığı şeylerden daha hayırlıdır."⁴⁰⁴
5. Muaz b. Cebel'den (radiyallâhu anhu), Rasûlullah Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ey Muaz, Allahu Teâlâ'nın senin elinle şirk ehlinde bir adamı hidayete erdirmesi, senin için kırmızı develerden daha hayırlıdır."⁴⁰⁵
6. Ukbe b. Amir'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: "Kimin elinde birisi Müslüman olursa o kişiye cennet vacip olur."⁴⁰⁶
7. Haris b. Müslim et-Temimi'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bizi bir seriyye

⁴⁰³ Muslim, **Sahih**, 2406

⁴⁰⁴ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 930

⁴⁰⁵ Ahmed, **Müsned**, 22074

⁴⁰⁶ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 785; **Mucem-i Evsat**, 3546; **Mucem-i Sağir**, 439

ile birlikte göndermişti. Baskın yapılacak yere yaklaşıncı ben atımı koşturup arkadaşlarımı geçtim. Bunun üzerine yaptığımız baskını gören düşman askerleri, beni fer-yat sesleri ile karşıladılar. Ben de onlara "Lâ ilahe illallah, sözüyle korununuz." dedim. Onlar da hepsi bu kelimeyi söylediler ve dolayısıyla Müslüman oldular. Müslüman oldukları için de hem canlarını hem de mallarını kur-tarmış oldular. Bunun üzerine arkadaşlarım "Bizi gani-metten mahrum ettin." diye beni kınamaya başladılar. Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) huzuruna gelince benim yaptığım bu işi kendisine anlattılar, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beni çağırdı ve yaptığım işi beğendi ve "Şunu unutma ki Allah bu yaptığın işten dolayı sana Müslüman olan o kimselerden her birine karşılık şu kadar sevap yaz-mıştır." dedi.⁴⁰⁷ Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana "Sana benden sonra yapmaya devam edeceğin bir vasiyet yazacağım." dedi ve dediğini yaptı. Vasiyetin üzerini mü-hürleyip bana verdi.⁴⁰⁸

8. İbn Ömer'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Pey-gamber (sallallâhu aleyhi ve sellem) Hâlid b. Velid'i (radıyallâhu anhu), Cezime oğulları kabilesi üzerine bir askeri birlikle gön-derdi. Hâlid onları İslâm'a çağırdı. Fakat onlar "Eslem-na-biz Müslüman olduk" demeyi güzel yapamıyorlardı da onun yerine "Saba'nâ, saba'nâ-Şirkten çıktık, şirkten çıktık, yâni Müslüman olduk." dediler.⁴⁰⁹ Bunun üzerine Halid bunlardan bir kısmını öldürmeğe, bir kısmını da esir etmeğe başladı. Bizden, seriyyede bulunan her bir askere kendi esirini verdi ve bizden her bir askere kendi elindeki esirini öldürmesini emretti. Bu emir üzerine ben "Vallahi ben esirimi öldürmem; arkadaşlarımdan hiçbi-risi de esirini öldürmeyecektir!" dedim. Süleym oğulları

407 Ravi Abdurrahman da bu hadisi, Peygamber Efendimizin bahsetmiş olduğu bu sevabın miktarını unuttum, şeklinde rivayet etti.

408 Ebu Davud, **Sünen**, 5080

409 Yani telaffuzlarındaki bir sıkıntıdan dolayı Arapça olarak "Eslemna" kelimesini düzgün telaffuz edemiyorlardı. (Mütercim)

ise esirlerini öldürmüşlerdi. Sefer sonunda Peygamber'in huzuruna vardığımızda bunu kendisine arz ettik. Bunu duyunca Rasûlullah iki kere: "Allah'ım! Ben Hâlid'in işlediği bu işten sana sığınıyorum!" diye dua etti.⁴¹⁰

9. Ebu'l-Bahteri'den (radıyallâhu anhu) şöyle rivâyet edilmiştir: Selman-ı Farisi'nin (radıyallâhu anhu) komutanı olduğu İslam ordularından biri İran kalelerinden birini kuşattı. Askerler, Selman'a "Ey Ebû Abdullah, onlara karşı taarruza geçmeyecek miyiz?" dediler. Selman "Bırakın beni, Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) işittiğim gibi ben onları İslam'a davet edeyim." dedi ve muhasara altındaki kalenin içindeki insanlara gelerek şöyle konuştu: "Ben de sizin gibi bir insanım ve İranlıyım, Arap olan şu askerlerin bana itaat ettiklerini görüyorsunuz. Eğer Müslüman olursanız bizim gibi aynı haklara sahip olacak, aynı mesuliyetleri yükleneceksiniz. Eğer dininiz üzere kalmakta ısrar ederseniz boyunlarınız eğilmiş olarak bize cizye verin ki, sizi dininiz üzere bırakalım, bizim idaremiz altında yaşayın..." Selman Farsça olarak onlara şöyle konuşmasını sürdürdü: "Hiçbir yönden üstün, övülen kişiler değilsiniz. Eğer tüm bu tekliflerimizi kabul etmez iseniz her toplum gibi sizinle de savaşacağız..." Onlar da: "Biz cizye vermeyiz ve sizinle savaşacağız." dediler. Bunun üzerine askerler Selman'a "Haydi, artık taarruz etmeyeelim mi?" dediler. Selman "hayır" dedi. Muhasara altında olan o kimseleri üç gün İslam'a davet ettikten sonra askerlere taarruz ediniz, emrini verdi. Bunun üzerine biz de taarruz ettik ve sonunda kaleyi fethettik.⁴¹¹

410 Buhari, Sahih, 7189

411 Tirmizi, Sünen, 1548

Toplunun İçinden Önemli İşlerde Toplumu Koruyacak Kimseleri Kazanmaya Çalışmak⁴¹²

1. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle nakledilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir'e gittiğinde Müslümanlarla müşavere yaptı. Evvelâ Ebubekir konuştu. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tekrar istişare etti, sonra Ömer konuştu. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine istişare etti. Bunun üzerine Ensar kalkarak: "Ey Ensar, topluluğu Rasûlullah sizi kastediyor." dedi. Sonra dediler ki: "O zaman biz Beni İsrail'in Musa'ya u dediği gibi 'Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz burada oturuyoruz.' (Maide 24) demeyeceğiz. Seni Hak ile gönderen Zat'a yemin olsun ki, atını Berkü'l-Gemâd'a sürsen seni takip ederiz."^{413 414}
2. Hz. Enes'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir günü, Ebû Süfyan'ın gelişini duyduğu vakit müşavere yapmıştır. Evvelâ Ebubekir konuştu, Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), ona iltifat etmedi. Sonra Ömer konuştu, ona da iltifat etmedi. Bunun üzerine Sa'd b. Ubâde kalkarak: "Bizi mi kastediyorsun Ya

412 Vakidi el-Megazi adlı eserinde (9/1) şöyle demektedir: "Efendimiz Medine'ye geldikten sonra oluşturduğu ilk sancak Hz. Hamza'nın (*radıyallâhu anhu*) sancağı idi. Efendimiz onu on beş muhacirlerden, on beş kişi de Ensardan toplam otuz kişinin başında gazveye göndermiştir." Ben derim ki: Bu toplumun içindeki gücü küçük işlerde harcamamak yapılmış ve büyük bir düşüncenin eseri olan bir durumdur. Böyle bir durum sonucunda toplumun içindeki bu güç daha da gelişir. Harekete geçmesi için de münasip vakit onun için gelmektedir.

Robert Taber şöyle demiştir: "Büyük kuvvetlerin kendisine düştüğü tehlikeli felaketlerden biri de toplumsal kararların güvenmenin öneminin bilinmemesidir. Bu durum, onların düşünmelerine izin vermeyecek derecede bu kararı olan topluluğu ahmak saymak, hür iradelerinin olmadığını ve bir ihtilal yapmaya kudretlerinin olmadığını farz etmektir."

413 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20327; Müslim, *Sahih*, 1779

414 İmamı Nevevi, Müslim Şerhinde ulemadan şöyle aktarmaktadır: "Efendimizin ensarı seçmesinin sebebi, onların Efendimize savaşa çıkmaya ve düşman kovalamaya dair biat etmemiş olmalarıdır. Onların biatı saldırı olursa def etmek üzere idi. Ebu Süfyan'ın kervanı için savaşa çıkma durumu meydana gelince onların buna muvafakat edip etmeyeceklerini öğrenmek istedi. Onlar da çok güzel bir şekilde muvafakat ettiklerini bildirdiler. Bu olayda Efendimizin ashabıyla ve tecrübe sahibi kimselerle istişaresi vardır."

Rasûlullah? Nefsim kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, sen bize atlarımızı denize daldırmamızı emretsen daldırırız! Onları Berkü'l-Gemâd'a sürmemizi emretsen bunu da yaparız!" dedi. Bunu müteakip Rasûlullah (salâ-lâhu aleyhi ve sellem) halkı davet etti. Onlar da Bedir'e gittiler.⁴¹⁵

⁴¹⁵ Muslim, *Sahih*, 1779

Komutanın İnsanlarla İlişkisi- Komutan Olarak Toplumsal Korumayı Sağlamak

"O seni yardımı ve müminlerle güçlendirendir."

(Enfal 62)

"Ey Peygamber, Müminleri savaşa teşvik et."

(Enfal 65)

Güzel Geçinmek -Müsamaha Göstermek- İdare Etmek⁴¹⁶

416 İlim ehli şöyle demiştir: "Güzel geçinmek, müsamaha göstermek sunnet, yağcılık/dalkavukluk yapmak ise günahdır." İbnu'l-Kayyim **Ruh** adlı eserinde şöyle demektedir: "Güzel geçinmek, müsamaha göstermek övülecek bir sıfattır. Yağcılık ise zem edilen bir sıfattır. Aralarındaki fark ise güzel geçinen, müsamaha gösteren kimse karşısındaki kimseye, hatadan uzaklaşması için ya da doğruyu kabul etmesi için yumuşak davranır, dalkavukluk yapan ise karşısındaki kimseye, onu hatasında bırakmak, nefesine terk etmek için yumuşak davranır. Müsamaha göstermek ehli imana, dalkavukluk yapmak ehli nifaka ait bir iştir."

İbn Hacer el-Askalani **Fethu'l-Bari**'de İbnu Battal'dan şöyle aktarmaktadır: "Müsamaha göstermek müminlerin ahlakındandır. Müsamaha göstermek, onlara karşı şefkatli olmak, yumuşak konuşmak ve katı, sert konuşmayı terk etmektir. Bu muamele insanların sevgisini kazanmanın en kuvvetli sebeplerinden biridir. Bazıları müsamaha göstermeyi, dalkavukluk ile karıştırarak hata yaptılar. Zira müsamaha göstermek teşvik edilen bir ameliye iken dalkavukluk haram kılınmıştır. Aralarındaki fark ise dalkavukluk, fasık bir kimse ile yaptığı yanlış karşı çıkmadan birliktelik iken, müsamaha göstermek cahil ile talimde, fasık ile yaptığı yanlıştan yasaklamada yumuşak olmaktır. Yaptığı yanlış yapmaması için katılığı bırakmaktır. Bu durum özellikle karşı taraf için yumuşaklığa ihtiyaç duyulduğunda söz konusudur." Bu aktarılan İbn Hacer'in yaptığı nakildir. İbnu Battal'nın eserinde ifadeleri tam bu şekilde değildir, ancak buna yakındır, biraz da ziyade bulunmaktadır.

Ziyade olan kısım ise şöyledir: "Müsamaha göstermek cahilin, günahını ızhâr etmeyen kimsenin yanlışından dönmesi için onu yumuşakça uyardır. Ancak bu durum Efendimizin yanına gelen bir münafık için "Bu aşiretin çocuğu ne kadar kötü biridir." demesi ve yanına girdiğinde onunla güzel, ancak yanından ayrıldıktan sonra hakkında kötü konuşması olayı ile zıt gözükmektedir. Efendimiz bir kişiye yapacağı muamelede zahir ile yani görünen ile amel etmekle memurdur. Münafıklar içlerinde sakladıkları küfrü dışarı vurmadıkları ve dışarıdan iman edip ve amel ettikleri gözükteği için Efendimiz onlarla dışarıdan görünen şekli ile muamelede bunlundu. Eğer Efendimiz bildiği muamelede bulunmuş olsaydı her hakkının şahit olmasa da muttali olduğu şeylerle hüküm vermesi caiz olurdu.

1. Cabir b. Abdullah'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "İnsanları idare etmek sadakadır."⁴¹⁷
2. Hz. Âişe'den (*radıyallâhu anha*) rivayet edildiğine göre, bir adam Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına girmek için izin istemiş. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Bu aşiretin kardeşi ne fenadır. Yahut bu aşiretin oğlu ne fenadır!" buyurmuş. Adam yanına girince Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onunla yumuşak konuşmuş. Adam gittiğinde Hz. Âişe (*radıyallâhu anha*) "Ya Rasûlallah! Onun hakkında söylediğini söyledin. Sonra kendisiyle yumuşak konuştun?" demiş. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise şöyle karşılık vermiş: "Ya Âişe, beni ne zaman kötü biri olarak gördün. Şüphesiz ki, kıyamet gününde Allah nezdinde insanların en kötü mertebede olanı, insanların kötülüğünden korkarak kendisini terk ettiği kimsedir."⁴¹⁸
3. Hz. Âişe'den (*radıyallâhu anha*) rivayet edildiğine göre, bir adam Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına girmek için izin istemiş. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Bu aşiretin kardeşi ne fenadır!" buyurmuş. Adam yanına girince

Bu durumda hem hâkim hem de şahid olmuş olurdu ki, bu durum icma ile caiz değildir."

Beyhaki **Şuabu'l-İman**'da şöyle bir rivayette (8117) bulunmuştur: "Efendimiz Tevbe Suresi nazil olduğunda 'İnsanlara müsamaha eden biri olarak gönderildim.' demiştir. Sahabeden Sehl (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: "Onlara karışan onları idare eder, onlara müsamaha gösterir, onlarla tartışmaz. Onları idare etmek, müsamaha göstermek sadaka, anne-babayı idare etmek farz, akrabayı idare etmek sünnet, devlet başkanını idare etmek itaat, bidat ehlini idare etmek, dalkavukluk, ahmağı idare etmek şereftir. Şeref gafil görünmektir. Herkes için selamet Allahu Teâlâ'ya yakın olmaktır."

Münavi **Feyzu'l-Kadir**'de Maverdi'den şöyle aktarmıştır: "İdare etmekle beraber, karşıdaki kişiye meyil etmemek ve ona güvenmemek gerekir. Bilakis ona karşı dikkatli ve tuzağından uyanık olması gerekir. Zira düşmanlık insanın tabiatında yerleştiğinde kesin bir şekilde kişilik, giderilemeyen bir cibilliyet olur. Kişinin gönlünü kazanmak bunu izhar etmek gerekir. Bunun ile kişinin zararından emin olunur. Bu durum ateş gibidir, su ile söndürülür, ancak bu durum ateşin yakıcılığını izale etmez."

⁴¹⁷ Taberani, **Mucem-i Evsat**, 463

⁴¹⁸ Buhari, **Sahih**, 6023; Müslim, **Sahih**, 2591

Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onunla yumuşak konuşmuş. Adam çıkınca Hz. Âişe (radiyallâhu anha) "Ya Rasûlallah! İzin istediğinde 'Aşiretin kardeşi ne kadar da kötüdür.' dedin. Yanına girince de yumuşak davrandın." demiş. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ey Âişe, Allahu Teâlâ kötü olan ve kötüleşen kimseyi sevmez." buyurmuşlar.⁴¹⁹

4. Ebu Derda'dan (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: "Biz, birtakım insanların yüzlerine güleriz, hâlbuki kalplerimiz onlara lanet eder."⁴²⁰
5. Abdullah b. Müleyke'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) ipekten altın düğmeli birçok kaftanlar hediye edilmişti. Kendisi bu kaftanları sahabelerden bazıları arasında taksim etti ve onlardan birini Mahrame için ayırdı. Mahrame yanına gelince: "Bunu senin için sakladım." buyurdu. Ravi Eyyüb kendi elbisesiyle işaret edip Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu sözü söylerken kaftanı Mahrame'ye böyle gösteriyordu. Mahrame'nin huyunda biraz sertlik vardı, demiştir.⁴²¹
6. Abdullah b. Ebu Müleyke'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) has, ipekten altın düğmeli birçok kaftanlar hediye edildi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) bu kaftanları sahabelerinden birtakım insanlar arasında taksim etti. Bu kaftanlardan bir tanesini de Mahrame b. Nevfel için ayırdı. Muteakiben Mahrame, beraberinde oğlu Misver b. Mahrame olduğu hâlde geldi de, Peygamber'in kapısı önüne geldi ve oğluna "Peygamber'i bana çağır!" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), babamın sesini işitti de, yanına bir kaftan alıp düğmelerini öne doğru tutarak babam Mahrame'yi bununla karşıladı ve "Yâ Eba'l-Misver, bunu

419 Ebu Davud, **Sünen**, 4792

420 Buhari, **Sahih**, İnsanlarla İyi Geçinme Babı; Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 7749

421 Buhari, **Sahih**, 6132

senin için sakladım! Yâ Eba'l-Misver, bunu senin için sakladım!" buyurdu. Mahreme'nin huyunda bir şiddet ve sertlik vardı.⁴²²

7. Misver b. Mahreme (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) birçok kaftan taksim etmişti. Bunlardan, babam Mahreme'ye bir şey vermemişti. Mahreme bana: "Ey oğulcuğum! Haydi, beraber Rasûlullah'a gidelim." dedi. Babamla beraber gittim. O bana "Haydi eve gir, Rasûlullah'ı bana çağır." dedi. Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) babam için çağırdım. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bu elbiselerden bir elbise omuzunda olduğu hâlde babama çıktı ve "Bunu senin için sakladım." buyurdu. Babam kaftana baktı. Rasûlullah "Mahreme razı oldu mu?" buyurdu.⁴²³
8. Usame b. Zeyd'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hasta iken Abdullah b. Übey'in yanına Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile beraber onu ziyaret için girdik. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ona "Ben seni Yahudileri sevmekten nehy etmiş idim." O da "Onları Esad b. Zurare kızdırdı." dedi, sonra da öldü.⁴²⁴
9. Ebu Mahnef'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Osman, Velid b. Ukbe'yi Kufe valiliğinden azlettiğinde Kufe'nin başına Said b. As'ı getirdi ve ona Kufelilere müsamahalı davranmasını emretti.⁴²⁵

422 Buhari, **Sahih**, 3127

423 Buhari, **Sahih**, 2599

424 Ahmed, **Müsned**, 21758

425 Belazuri, **Ensabu'l-Eşraf**, 151/6

Sevgi Kazanmak

1. Hz. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allah Teâlâ'ya imandan sonra imanın başı insanlara karşı sevilmek, onların sevgisini kazanmaktır." ⁴²⁶
2. Said b. Müseyyib'den (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Allah Teâlâ'ya imandan sonra imanın başı insanlara karşı sevilmek, onların sevgisini kazanmaktır. Hiçbir insan istişareden ihtiyaçsız kalmaz. Dünya iyi kimseler, ahirette de iyi kimselerdir. Dünyada kötü kimseler, ahirette de kötü kimselerdir." ⁴²⁷
3. Bilal b. Sad'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Kim seni sevgide geçmişse, seni teşekkürle muhtaç etmiştir." ⁴²⁸

Dedikoduların ve Müslüman Topluma Karşı Yanlış Anlaşımaların Yayılmamasına Gayret Etmek

1. Cabir b. Abdullah'tan şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile beraber bir gazvede idik. -Bu gazvenin Beni Mustalik olduğunu söylüyorlar.- Muhacirlerden biri Ensar'dan biri adama tekme attı. Ensar'dan bu kişi bunun üzerine Ensar'ı yardımına çağırdı. Muhacirlerden olan da muhacirleri yardımına çağırdı. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bunu işittiğinde "Bu cahileye davası da nedir!" dedi. Muhacirlerden birinin Ensar'dan birine tekme attığı, Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) söylendi, Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "Bırakın bu davayı, zira bu dava çürüyüp gitmiştir." dedi. Muhacirler, Medine'ye geldiğinde

⁴²⁶ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 6070

⁴²⁷ Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 8636

⁴²⁸ Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 7701

Ensar'dan az idiler, sonra çoğaldılar. Bu durum Abdullah b. Übey'e ulaştınca "Bunu yaptılar he! Allah'a yemin olsun ki, Medine'ye döndüğümüzde güçlü olan güçsüzü Medine'den çıkaracak." dedi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bunu duyunca Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına geldi ve "İzin ver şu münafığın boynunu vurayım." dedi. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise "Ey Ömer, bırak onu, insanlar Muhammed arkadaşlarını öldürüyor, demesin." diyerek karşılık verdi.⁴²⁹

2. Câbir b. Abdullah'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Huneyn'den dönerken Cirâne'de bir adam geldi. O anda Bilal'in elbisesi içinde gümüş vardı. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) o gümüşten alıp halka veriyordu. Gelen zât "Ya Muhammed, adil ol!" dedi. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Vay canına! Ben, adalet göstermezsem kim gösterir? Adalet göstermemişsem o hâlde ben üzüntü ve hüsrana uğramışım demektir." buyurdular. Bunun üzerine Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Bana müsaade buyur, şu münafığı tepeleyivereyim, Ya Rasûlullah!" dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Halkın benim ashabımı öldürdüğümü söylemelerinden Allah'a sığınırım. Şüphesiz ki bu zât ile arkadaşları Kur'an'ı okurlar ama okudukları Kur'an gırtlaklarından aşağı geçmez. Onlar okun, avı delip geçtiği gibi Kur'an'dan fırlayıp çıkarlar." buyurdular.⁴³⁰

3. Adiy b. Hıyar'ın oğlu Ubeydullah'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir grup cemaatin arasında oturuyordu. Bir adam gelerek kendisine gizlice bir şeyler söyledi, fakat Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bu söylenenleri bize söyleyinceye kadar adamın ne dediğini işitmemiştik. Bir de öğrendik ki adam münafıklardan birinin öldürülmesine müsaade istiyormuş.

⁴²⁹ Ahmed, **Müsned**, 15223

⁴³⁰ Muslim, **Sahih**, 1063

Bunun üzerine Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), açıktan açığa adama "O, öldürmek istediğin adam Allah'tan başka ilah olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve Rasûlü olduğuna şehadet ediyor mu?" diye sordu. Adam "Evet ediyor, fakat o bunu samimiyetle söylemiyor." dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) tekrar "Namaz kılıyor mu?" diye sordu. Adam "Evet, fakat samimi değil." cevabını verdi. Bunun üzerine Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Böyle kimselerin öldürülmesini Allah Teâlâ yasakladı." buyurdu.⁴³¹

Toplumsal İleri Gelenlerin Kalbini Mal veya Başka Şeylerle Kazanmak⁴³²

1. İbni Şihab (rahmetullâhi aleyhi) şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) fetih gazasını yaptı ve Mekke'yi fethetti. Sonra Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraberindeki Müslümanlarla gazaya çıktı ve Huneyn'de harp ettiler. Allah, dinine ve Müslümanlara yardım etti. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) o gün Safvan b. Ümeyye'ye yüz tane deve verdi. Sonra yüz daha, sonra yüz daha ilâve etti. İbni Şihab şöyle devam ediyor: Bana Said b. Müseyyeb rivayet etti ki: Safvan: "Vallahi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana verdiğini verdi, ama kendisi bana insanların en menfurunu idi. Bana vermekte devam etti. Nihayet nazarımda insanların en sevimlisi oldu." demiştir.^{433 434}

431 Malik, **Muvatta**, Seferde Namazın Kısaltılması Babı, 84

432 Geride geçtiği üzere Müslüman komutanın sıfatlarından biri de comertliktir. Efendimiz kavminin önde gelenlerin birçoğunun kalbini böyle kazanmıştır. Bazen de alt tabakadan insanların gönlünü mal ve bahşişlerle kazandığı olmuştur. Bütün liderlerin gönlünü mal ile kazanmak mümkün olmayabilir. Her birisi için ayrı bir yol vardır. Bazılarının gönlü sadece mevkî mertebe vb. şeyler ile kazanılır. Bu işin başka bir maslahatla çakışmaması ve bir mefsedetî gerektirmemesine dikkat edilmesi gerekir. Nitekim Efendimiz Ebu Süfyan'a böyle bir muamelede bulunmuştur. Maslahata uygun ve herhangi bir zararı gerektirmeyen bir şekilde onun gönlünü kazanmıştır.

433 Müslim, **Sahih**, 2313

434 Burada Efendimizin Ebu Süfyanın gönlünü kazanması mal ile değil, ona verdiği özel bir değer ile olmuştur. Efendimiz onun kavmi içindeki değerini muhafaza etmiştir.

2. İbn Abbas'ın (*radıyallâhu anhu*) Hz. Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) ri-
vayet ettiğine göre Abbas (*radıyallâhu anhu*), Rasûlullah'a (*sallal-
lâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Ya Rasûlullah, Ebu Sufyan
övünmeyi sever, onun için bir şeyler söylesen." Rasûlul-
lah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle cevap vermiştir "Evet, kim
Ebu Süfyân'ın evine girerse emandadır, kim kapısını ka-
patırsa emandadır, kim Mescid-i Haram'a sığınırsa eman-
dadır." ⁴³⁵
3. Ebû Hureyre (*radıyallâhu anhu*) şöyle demiştir: Peygamber (*sal-
lallâhu aleyhi ve sellem*) Necid tarafına bir süvari müfrezesi gön-
derdi. Bu müfreze Beni Hanife kabilesinden Sumâme b.
Usâl denilen bir kişiyi esir edip getirdiler ve onu mescidin
direklerinden birisine bağladılar. Akabinde Peygamber
Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) mescide çıktı ve ona "Yâ
Sumâme, yanında ne var gönlünden ne geçiriyorsun ve
benden ne umuyorsun?" buyurdu. Sumâme "Gönlümde
hayır ümidi var Ey Muhammed, çünkü Sen zulmetmez-
sin; ihsan ve inam edersin. Eğer Sen beni öldürürsen,
kanlı bir caniyi öldürmüş olursun. Eğer bana inam eder-
sen nimete karşı şükredici bir kişiye inam etmiş olursun.
Eğer kurtuluş fidyem için mal istersen, ne kadar dilersem
işte malım." dedi. Bu konuşmadan sonra Sumâme bağlı
olarak bırakıldı. Nihayet ertesi gün oldu, sonra Peygam-
ber yine ona hitaben "Yâ Sumâme, gönlünde ne var; ne
umuyorsun?" dedi. O da "Gönlümde dün sana söylediğim
şey vardır. Eğer inam edersen, nimete karşı şükredici bir
kimseye inam etmiş olursun!" dedi. Peygamber onu o gün
de bağlı olarak bıraktı. Nihayet üçüncü gün olunca Pey-
gamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine "Yâ Sumâme,
yanında ne var?" buyurdu. Sumâme de: "Yanımda dün
sana söylediğim şey var." dedi. Peygamber Efendimiz (*sal-
lallâhu aleyhi ve sellem*) "Sumâme'yi salıveriniz!" buyurdu. Sumâ-
me bağından salıverilince, hemen mescidin yakınındaki
bir suya gitti, yıkandı, sonra mescide girdi ve "Eşhedu en

⁴³⁵ Taberani, *Mucem-i Kebir*, 7264

lâ ilahe ille İlâh ve eşhedu enne Muhammeden rasûlul-
lah." dedi ve şöyle devam etti "Yâ Muhammed, Vallahi şu
yeryüzünde bana senin yüzünden daha düşman hiçbir
yüz yoktu. Fakat bu sabah senin yüzün, bana yüzlerin en
sevimsisi olmuştur. Vallahi dinlerden hiçbir din bana se-
nin dininden ziyade düşman gelmezdi. Fakat bu sabah se-
nin dinin bana göre dinlerin en sevilmışidir. Vallahi bel-
delerden hiçbir belde bana senin belden kadar sevimsiz
değildi. Fakat bu sabah senin belden bana beldelerin en
sevimsisi oldu. Ey Rasûl! Ben umre yapmaya niyet ettiğim
sırada senin süvarilerin beni yakalamışlardı. Şimdi sen
ne dersin?" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah, Sumâme'yi
dünya ve âhiret saadetiyle müjdeledi ve umre yapmasını
emretti. Sumâme umre yapmak için Mekke'ye varınca bi-
risi ona "Dininden başka bir dine mi döndün?" dedi. O da
"Hayır vallahi ben dinden çıkmadım. Fakat ben Allah'ın
Rasûlü olan Muhammed'in beraberinde Müslüman ol-
dum. Vallahi ben sizin din dediğiniz müşrikliğe dönmem
ve Peygamber o hususta izin vermedikçe size Yemâ-
me'den bir buğday tanesi gelmeyecektir." dedi.⁴³⁶

Akıllarının Kavrayabileceği Seviyede Konuşmak

1. Hz. Âişe'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ben
Peygamber'e İsmail Hicri'nin duvarından sorup "Bu du-
var Beyt'ten, Kâbe'den midir?" dedim. Rasûlullah: "Evet,
duvar Beyt'tendir." buyurdu. Ben yine "Kureyş için ne
mâni vardı ki, duvarı, yâni Hicri Beyt'in içine katmadı-
lar?" dedim. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Kavmin olan
Kureyş'in bu Hicri, Kâbe'ye girdirmeye ve Kâbe içine kat-
maya bütçeleri yetmedi." buyurdu. Ben yine "Kâbe'nin ka-
pısı neden bu kadar yüksektir?" diye sordum. Rasûlullah
(*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Senin kavmin, dilediklerini Kâbe'ye
girdirmeleri, dilediklerini de girmekten men' etmeleri
için böyle yaptılar. Eğer kavmin Cahiliye devrine yakın

⁴³⁶ Buhari, *Sahih*, 1819

olmasaydı, Hicrin duvarını Beyt'e katmak ve Beyt'in kapısını yer seviyesine indirmek isterdim. Fakat duvarı Beyt'e girdirmem ve Kâbe kapısını yer seviyesine indirmemden ötürü, onların gönüllerinin kırılmasından endişe ederim." buyurdu.⁴³⁷

2. Ebu Tufeyl'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ali'yi (*radıyallâhu anhu*) minberde şöyle derken işittim: "Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün yalanlanmasını mı istiyorsunuz! İnsanlara sadece bildikleri, bilebilecekleri şeylerden bahsedin."⁴³⁸
3. Hz. Ali'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "İnsanlara bilebilecekleri şeylerden bahsedin. Allahu Teâlâ'nın ve Rasûlü'nün yalanlanmasını mı istiyorsunuz!"⁴³⁹

Talim ve Davette Yumuşak Davranmak⁴⁴⁰

1. Ebû Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bedevinin biri kalkıp mescidin içinde işedi. Oradaki insanlar bedeviye doğru bağııştılar. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onlara "Onu rahat bırakın. Sidiğinin üzerine bir kova su dökünüz. Çünkü sizler ancak kolaylaştırıcılar olarak gönderildiniz, güçlük yapıcılar olarak gönderilmediniz." buyurdu.⁴⁴¹
2. Muaviye b. Hakem es-Sülemi'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir defa ben Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile namaz kılarken cemaatten biri aksırıverdi. Ben hemen

⁴³⁷ Buhari, **Sahih**, 1584

⁴³⁸ İbn Abdilber, *Camiu Beyni'l-İlm ve Fazlihi*, 1911

⁴³⁹ Buhari, **Sahih**, 127

⁴⁴⁰ Robert Taber şöyle demektedir: "İsyancıların/ordunun komutanı, her şeyden önce davet eden, teşvik eden, ihtilal fikirlerini ortaya atan kimsedir. Bu kişi kendisi ile mücadeleye teşvik etmeye bir vesile gibi uğraşır... İhtilale karşı koyan kuvvetin her şeyden önce ihtilale karşı koymakta başarılı olmak için sözlerini yıkması gerekir. Askeri olarak ihtilalin başarılı olamayacağına deliller getirmeli."

⁴⁴¹ Buhari, **Sahih**, 220

"yerhamükallah-Allah sana rahmet eylesin." dedim. Cemaat bana ters ters baktılar. Ben "Vay başıma gelenler! Size ne oluyor ki bana bakıyorsunuz!" dedim. Bunun üzerine elleri ile uyluklarına vurmağa başladılar. Bunların beni susturmaya çalıştıklarını görünce kızdım. Lâkin sustum. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) namazı bitirince -Annem babam ona feda olsun! Ne ondan önce ne de sonra Peygamber Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) kadar güzel öğreten hiçbir muallim görmedim. Vallahi beni ne azarladı, ne dövdü ne de sövdü sâdece- 'Şu namaz yok mu, onun içinde insan sözünden hiçbir şey konuşmak caiz değildir. O ancak tesbih, tekbir ve Kur'ân okumaktan ibarettir.' buyurdu.⁴⁴²

3. Ebu Hureyre'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Bir bedevi mescide girdi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) de oturuyordu. Bedevi "Allah'ım, beni ve Muhammedi affet. Bizimle beraber başkasını affetme." dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) güldü ve "Birçok kişi mahrum bıraktın." dedi. Sonra bedevi mescidin bir kenarına gitti ve bevl etmeye başladı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ona yönelip "Bu ev, Allahu Teâlâ'yı zikretmek ve namaz kılmak için yapıldı. Buraya bevl edilmez." dedi. Sonra bir kova su istedi ve oraya boşalttı. Bedevi durumu anladıktan şöyle demiştir: "Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bana doğru geldi. Anam babam ona feda olsun, ne bana sövdü, ne kızdı, ne de vurdu."⁴⁴³
4. Ebu Umame'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Genç birisi Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına geldi ve "Ya Rasûlullah, bana zina yapmam için izin ver." dedi. İnsanlar ona dönüp kızmaya başladılar ve onu kovmak istediler.

⁴⁴² Müslim, **Sahih**, 537

⁴⁴³ Ahmed, **Müsned**, 10532

– Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Yaklaş." dedi. Genç Efendimizin (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına geldi ve oturdu. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Annene böyle bir şey yapılmasını ister misin?" dedi.

– Genç de "Hayır, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, canım sana feda olsun." dedi.

– Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İnsanlar böyle bir şeyi anneleri için istemezler. Peki, kızın için ister misin?" dedi.

– Genç yine "Hayır Ya Rasûlullah, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, canım sana feda olsun." dedi.

– Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İnsanlar kızları için buna razı olmazlar. Peki, kız kardeşine böyle bir şey yapılmasına razı olur musun?" diyerek devam etti.

– Genç yine "Hayır Ya Rasûlullah, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, canım sana feda olsun." dedi.

– Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İnsanlar kız kardeşleri için buna razı olmazlar. Peki, halana böyle bir şey yapılmasına razı olur musun?" dedi.

– Genç yine "Hayır Ya Rasûlullah, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, canım sana feda olsun." dedi.

– Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İnsanlar halaları için buna razı olmazlar. Peki, teyzene böyle bir şey yapılmasına razı olur musun?" dedi.

– Genç yine "Hayır Ya Rasûlullah, Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, canım sana feda olsun." dedi.

– Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "İnsanlar teyzeleri için buna razı olmazlar." dedi. Sonra elini onun üzerine koydu ve "Ey Allah'ım, günahını affet, kalbini temizle ve namusunu da muhafaza eyle." diyerek dua etti. Ebu Uname (ru-dıyallâhu anhu) devam ediyor: Sonra bu genç hiçbir şeye kafasını kaldırıp bakmaz oldu.⁴⁴⁴

5. Câbir ibn Abdullah'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Muaz b. Cebel (*radiyallâhu anhu*), Peygamber Efendimizle (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) beraber namazı kılar, ondan sonra döner, kendi kavmine imamlık ederdi. Bir defasında yatsıyı kıldırdı, Bakara Suresi'nden başlayarak okumaya kalktı. Cemaatten biri ayrıldı. Muaz onun hakkında fena söz söyler gibi oldu. Bu iş Peygamber Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ulaşınca üç defa "fitne çıkaransın" dedi ve Evsat-ı Mufassal bölümünden ⁴⁴⁵ iki süre ile kıldırmasını emretti. ⁴⁴⁶
6. Ebû Mesud'dan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir kimse gelip "Yâ Rasûlallah, falancanın bize namaz kıldırırken uzatmasından dolayı, sırf onun yüzünden sabah namazına gitmekten geri kalıyorum." dedi. Rasûlullah'ı hiçbir vaazında o günkü kadar öfkeli görmedim. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "İçinizden bazı kimselerde cemaati nefret ettirme hasleti vardır. Hanginiz namaz kıldırarak olursa, kısa ve hafif tutsun; çünkü cemaatin içinde zayıf olanı var, yaşlı olanı var, ihtiyaç sahibi olanı vardır." buyurdu. ⁴⁴⁷

Şakalaşmak

1. Hz. Encs'ten (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Birisi Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) binmek için bir binek hayvan istedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Seni dişi devenin yavrusuna bindireceğim." dedi. Adam "Ey Allah'ın Rasûlü, dişi devenin yavrusunu ben ne yapayım?" deyince Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Bütün develeri dişi develer doğurmamış mıdır?" dedi. ⁴⁴⁸

⁴⁴⁵ Evsat-ı mufassal: Bürûc Suresinden 92'inci sure olan Leyl süresine kadar olan yedi süreye bu isim verilmiştir. (*Mütercim*)

⁴⁴⁶ Buhari, *Sahih*, 701

⁴⁴⁷ Buhari, *Sahih*, 702

⁴⁴⁸ Tirmizi, *Sünen*, 1991

2. Enes ibn Mâlik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bizim aramıza karışır ve küçük bir kardeşimize de "Ya Eba Umeyr! Nuğayr ne yaptı?" derdi.⁴⁴⁹

Hakka Bağlı Kalmak ve Güzel Vefa⁴⁵⁰

1. Hz. Âişe'den (*radıyallâhu anha*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir bedeviden bir vesk⁴⁵¹ acve hurması karşılığında bir veya birkaç tane deve satın aldı. Sonra deve/develer ile beraber evine döndü ve hurmaları armaya başladı, lakin bulamadı. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ona geldi "Ey Allah'ın kulu, senden bir vesk acve hurması karşılığında deve satın aldık, hurmaları aradık, lakin bulamadık." dedi. Bunun üzerine bedevi "Eyvah kandırıldım!" diye bağırmaya başladı. Bunun duyunca insanlar onun üstüne yürüdü ve "Yazıklar olsun, Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) hiç insanları kandırır mı?" dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Bırakın, hak sahibinin konuşma hakkı vardır." dedi. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) tekrar o bedeviye dönerek "Ey Allah'ın kulu, senden develerini satın aldık. Biz yanımızda sana vereceğimizi söylediğimiz şeyin olduğunu zannediyorduk, aradık lakin bulamadık." dedi. Bedevi gene "Eyvah

449 Buhari, *Sahih*, 6129

450 Robert Taber şöyle demektedir: "İsyancıların/ordunun başarılı komutanı, muamelelerini şerefli bir şekilde yapmalıdır. Satın aldığı şeyin ücretini vermeli, arkadaşlarından itibarı olmayan kimseler dahil olmak üzere haklara ve özel mülkiyete önem göstermeli, var olan toplumda imkan dahilinde olan desteği kazanmak için bunları dikkate alması gerekir. Bu durum toplumun tabiatına göre değişiklik arz eden bir durum değildir, hatta bazıları için savaş zor bile olsa. Tabakaları arasındaki farklara dikkat edilmesi ve karıştırılmaması gerekir. Bu farkların, başka şeylere öncelik sahibi olan vatani bir kural uğruna terk edilmemesi, gerekir. Bu harekete katılmayanlar, hatta var olan sisteme hizmet eden ve onu savunanlar için güzel olan bir ahlak tercih edilmelidir. Mesela doğru yola katılmanız, gelecekte bu parlak yol adına çalışmanız için vakit geçmiş değil, gibi sözler söylenebilir. Önlerinde olandan daha iyisine ulaşmak için böyle bir yol izlenir."

451 Bir ölçü birimi. (*Mütercim*)

kandırıldım!" diye bağırmaya başladı. Bunun duyunca yine insanlar üstüne yürüdü ve "Yazıklar olsun, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) hiç insanları kandırır mı?" dedi. Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine "Bırakın, hak sahibinin konuşma hakkı vardır." dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bunu iki üç defa tekrar etti. Adamın dediklerini anlamadığını fark edince ashabından birine, "Huveyle binti Hakim b. Ümeyye'ye git, 'Rasûlullah sana eğer yanında bir vesk acve hurması varsa bize onu borç versin, inşaAllah ödeyeceğiz diyor' diye söyle." dedi. Ashabından olan bu kişi gitti ve geri döndü, Huveyle'nin "Evet, Ya Rasûlullah, istediğin benim yanımda var. Onu alacak birini gönder." dediğini söyledi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabından olan bu adama "Bu adamı götür, hakkı olanı ona ver." dedi. Ashabından olan zat, o bedeviye götürdü ve ona hakkını verdi. Sonraları bu bedevi Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ashabı ile beraber otururken Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına uğradı "Allahu Teâlâ seni hayırla mükâfatlandırsın, hakkımı verdin ve güzel davrandın." dedi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise şöyle karşılık verdi: "Kıyamet günü Allahu Teâlâ'nın katında Allahu Teâlâ'nın kullarının en hayırlısı borcunu tam ödeyen ve güzel davrananlardır." ⁴⁵²

2. Hz. Hamza'nın (radıyallâhu anhu) hanımı Havle'den (radıyallâhu anhá) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) Beni Saide'den bir adama bir vesk hurma borcu vardı. Adam borcunu almak için geldi. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) Ensar'dan birine borcunu ödemesini söyledi. Ensardan olan bu sahabe de adamın alacağı olan hurma-dan daha düşük bir hurma ile ödedi. Bu adam da bunu kabul etmedi. Ensardan olan bu zat "Rasûlullah'ın verdiği mi geri çeviriyorsun?" dedi. Adam evet, adaletle Rasûlullah'tan daha layık kim olabilir, dedi. Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) gözleri doldu ve "Doğru söyledi, kim adaletle

452 Ahmed, Müsned, 26312

benden daha layık olabilir? Gücsüz olanı, güçlüden hakkını kekelemeden alamadığı ümmete Allahu Teâlâ hayır vermesin!" dedi. Sonra "Ey Havle, bunu hazırla, ona götür ve hakkını ver. Zira bir alacaklı, borçlusunun yanından razı olarak çıkarsa yeryüzündeki hayvanlar ve denizdeki balıklar ona dua eder. Bir borçlu da alacaklısını savsaklıyorsa Allahu Teâlâ o kişiye her gün ve gece günah yazar."⁴⁵³

- 3- Abdullah b. Ebu Sufyan b. Haris b. Abdulmuttalip'ten (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir tane Yahudi gelip Efendimizden (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) borcunu almak istedi ve bunu yaparken de katı davrandı. Sahabe onun üzerine yürüdü. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de şöyle dedi: "Gücsüz olanı, güçlüden hakkını kekelemeden alamadığı ümmete Allahu Teâlâ hayır vermesin!" Sonra Havle binti Hakim'e birini gönderdi ve ondan borç hurma aldı, borcunu ödedi ve "Allahu Teâlâ'nın mümin kulları böyle yapar. Şu kadar var ki, borcumuz hurma değil, ekmek idi."⁴⁵⁴
- 4- Makıl b. Yesar'dan (*radiyallâhu anhu*), Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Ümmetimden iki çeşit insana şefaetim ulaşmaz; biri zalim ve katı sultan,⁴⁵⁵ diğeri ise aşırıya giden ve doğru yoldan çıkan kimsedir."⁴⁵⁶
- 5- Mesruk'tan (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) minberine çıktı ve şöyle dedi: "Ey insanlar, siz kadınların mehirlerini ne kadar da çoğalttınız. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ve ashabı y arasında mehir dört yüz dirhem ve aşağısıdır. Eğer mehrin çoğaltılması Allahu Teâlâ

⁴⁵³ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 592

⁴⁵⁴ Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 10717

⁴⁵⁵ Başka bir rivayette "insafsız" şeklinde geçmektedir.

⁴⁵⁶ Beyhaki, **el-Ba's ve'n-Nüşür**, 18

katında değerli olsaydı siz onları geçemezsiniz. Bundan sonra hiçbir kimsenin dört yüz dirhemi geçtiğini duymayım." Sonra minberden indi. Bir Kureyşli kadın itiraz etti ve "Ey müminlerin emiri, sen insanların kadınların mehrinde dört yüz dirhemden fazla vermelerini yasakladın mı?" dedi. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) evet, dedi. Kadın "Sen Allahu Teâlâ'nın indirdiğini işitmedin mi?" dedi. Hz. Ömer nerede, diye sordu. Kadın "Allahu Teâlâ'nın 'Bir eşin yerine başka bir eş almak isterseniz, birincisine bir yük altın vermiş olsanız bile ondan bir şey almayın. İftira ederek ve apaçık günaha girerek ona verdiğiniz geri alır mısınız?' (Nisa 20) dediğini işitmedin mi?" dedi. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) bunu işitince "Allah'ım affet! Bütün insanlar Ömer'den daha fakih." dedi. Sonra geri döndü ve minbere çıktı ve "Ey insanlar, ben size, kadınların mahirlerinde dört yüz dirhemi geçmenizi yasaklamıştım. Kim malından ne kadar vermek isterse o kadar versin." dedi.⁴⁵⁷

Toplum İçindeki Hainlerle, Münafıklarla Muamelede Peygamberi Menhec ⁴⁵⁸

1. Güzel Geçinmek ⁴⁵⁹

2. Toplumun İleri Gelenlerinin Kalbini Maddi ya da Başka Şeylerle Kazanmak

3. Yüz çevirmek ve kuvvetli vaaz ⁴⁶⁰

457 Heysemi, *Mecmau'z-Zevaid*, 283-284/4

458 Münafıklar, farklı gaye ve sıfatlara sahip kimselere topluluğudur. Genellikle bölge ashabından oluşurlar. Düşmanlıklarını içeriden bir ihanet vesilesi olarak kullanırlar. İç safları karıştırmak adına yalan söylentiler çıkarırlar, düşmanlarından malumat toplarlar. Savaş alanında bozguna sebep olurlar. Bazıları şöyle tarif etmişlerdir: Yapılan işlerde insanlara dışarıdan ortak olan bölgenin yerlilerinden oluşan tuzak kuran kimseler topluluğudur. Bunlar hareket iznini bekleme hususunda hazır kuvveti ve bölgenin desteğini zayıflatırlar.

459 Geride bahsi geçti.

460 İbn Kesir şöyle demiştir: "Sen onlara aldırma." Kalplerinde olanlardan özürü onlara kızma. 'Ve onlara öğüt ver.' Kalplerindeki nifak ve gizli kötülüklerden

"İşte bunların kalplerinde olanı Allah bilir. Onlara aldırma, onlara öğüt ver, kendilerine tesirli sözler söyle." (Nisa 63)

"'Peki,' derler, fakat senin yanından çıktıklarında, içlerinden bir takımı, geceleyin senin dediklerinden başka bir şey kurarlar. Allah gece tasarladıklarını yazıyor, onlara aldırış etme. Allah'a güven, vekil olarak Allah yeter." (Nisa 81)

4. Denetlemek ve Bizzat İlgilenmek 461

Zeyd b. Erkam'dan şöyle rivayet edilmiştir: Biz Peygamber Efendimizle (sallallâhu aleyhi ve sellem) beraber bir sefere çıktık. Bu seferde insanlara bir şiddet ve zorluk isabet etti. Abdullah b. Übey, kendi arkadaşlarına hitaben "Rasûlullah'ın yanında bulunan kimselere nafaka vermeyin, ta ki etrafından dağılıp gitsinler." dedi. Ve yine o "And olsun, cğcr Medine'ye dönersek en şerefli ve kuvvetli olan, oradan en hakir olanı elbette çıkaracaktır." dedi. Akabinde ben Peygamber Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) geldim ve bu sözleri kendisine haber verdim. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), Abdullah b. Übey'e haber gönderip bu sözleri ona sordu. Abdullah b. Übey de böyle bir şey yapmadığına bütün gücüyle yemin etti. Ensâr "Zeyd, Allah'ın Rasûlü'ne yalan

onları nehyet. 'Haklarında te'sirli sözler söyle.' Seninle onlar arasındaki konularda belîğ ve te'sirli sözler, onları kötülüklerden alıkoyacak sözlerle onlara nasihat et." Seyyid Kutup da şöyle demektedir: "Yüce Allah'ın Peygamberini münafıklara karşı uygulamaya yönelttiği taktik, onları dış görünüşlerine göre -gerçek niyetlerine göre değil- değerlendirmek, aldırış etmemek, işledikleri suçları görmezlikten gelmektir. Bu taktik, en sonunda onları yıpratmış ve zayıflatmıştır. Nitekim geri kalanları gitgide zayıflık ve mahcupluğa mahkûm olmuşlardır. İşte burada bu taktiğin bir yönü yer almaktadır. "... Sen onlara aldırış etme." Onları görmezlikten gelmeye ilişkin bu direktifin yanında, Allah'ın vekillğine ve komplolarına karşı kendisini koruyacağına güvenilmesi gerektiği de yer almaktadır. "Allah'a güven... Vekil olarak Allah sana yeter."

Bu merhalede onları ve isimlerini teşhir etmemeye riayet edilir. Kurtubi tefsirinde "onlardan yüz çevir/onlara aldırış etme" kısmını bu şekilde tefsir etmiştir.

- 461 Rasûlullah Efendimiz, etrafında şüphe ve töhmetlerin bulunduğu kimse için çağırma ve bizzat ilgilenme uslubunu kullanmıştır, her ne kadar bu durum ispat vesilelerine ihtiyaç duyuyor olsa da. Bu bir nevi manevi kısıtlama kabilindendir münafıklar için. Kendilerinin gözetlendiklerini ve takip edildiklerini bilmış olurlar bu vesile ile. Bu da onlar için caydırıcı ve hareketlerini kısıtlayıcı bir durum olmuş olur.

söyledi." dediler. Onların söyledikleri bu sözden dolayı benim gönlüme bir şiddet, bir sıkıntı düştü. Nihayet Aziz ve Celil olan Allah "Munafikûn" süresi içinde, beni doğrulayan âyetleri indirdi. Bunun üzerine Peygamber onlar lehine mağfiret istemek için onları çağırdı da, onlar başlarını büktüler.⁴⁶²

İbn Abbas'tan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Yanınıza şeytan gözüyle ya da şeytanın iki gözüyle bakan adam gelir." dedi. Yanımıza mavi gözlü bir adam geldi ve "Ey Muhammed, ne sebeple bana sövdün?" dedi ve yemin etmeye başladı. Sonra Mücadele suresindeki şu âyet indi: "Allah'ın gazap ettiği milleti dost edinen münafıkları görmedin mi? Onlar ne sizdendir ne de onlardan. Bile bile, yalan yere yemin etmektedirler." (Mücadele 14)⁴⁶³

5. İlan Etmek⁴⁶⁴

İbn Abbas'tan (*radiyallâhu anhu*), "Çevrenizdeki bedeviler içinde ikiyüzlüler ve Medineliler içinde ikiyüzlülükte direnenler vardır. Onları siz değil, ancak biz biliriz. Kendilerine iki defa azap edeceğiz; onlar sonra da büyük bir azaba uğratılırlar." (Tevbe 101) âyeti ile ilgili şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Cuma günü hutbe verirken ayağa kalktı ve "Ayağa kalk falan, sen münafıksın çık git. Ey falan sen kalk, münafıksın çık git." dedi. Böylece onları isimleriyle dışarı çıkarıp açığa çıkardı. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bir ihtiyacından dolayı Cumaya yetişememişti. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), caminin dışına çıktıklarında onlara denk geldi. Cumaya gelemediği için onlardan saklandı. Hz. Ömer insanların Cumadan ayrılıp gittiğini düşündü. Onlar da bu durumu Hz. Ömer'den (*radiyallâhu anhu*) gizlediler ve onlar hakkında bilgi sahibi olduğunu düşündüler. Hz. Ömer mescide girdiğinde insanların ayrılmadığını gördü. Birisi ona "Allahu

⁴⁶² Buhari, *Sahih*, 4903

⁴⁶³ Ahmed, *Müsned*, 2147

⁴⁶⁴ Eğer münafıkları geri çevirme ya da tövbe etmeleri hususunda şiddetli vaaz ve yüzyüze gelmek sonuç vermezse insanların şerlerinden emin olmaları için kimliklerinin teşhir edilmesi kaçınılmaz bir durumdur.

Teâlâ bugün münafıkları rezil etti. Bu ilk azab, ikinci ise mezar-
da." dedi.⁴⁶⁵

İbn Ömer'den (radıyallâhu anhu), Rasûlullah'ı (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle derken işittiği rivayet edilmiştir: Sabah namazında başını rükûdan kaldırdığında şöyle diyordu: "Ey Allah'ım, sen bizim Rabbimizsin. Ahirette şükür sanadır. Ey Allah'ım, falana ve falana lanet et." Sonra "Allah'ın, onların tövbelerini kabul veya onlara azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur; çünkü onlar zalimlerdir." (Ali İmran 128) ayeti nazil oldu.⁴⁶⁶

6. Sert Davranmak:

"Ey Peygamber! İnkârcılarla, münafıklarla savaş; onlara karşı sert davran. Varacakları yer cehennemdir, ne kötü dönüş-
tür." (Tevbe 73)⁴⁶⁷

İbn Hişam, münafıkların kovulmasıyla alakalı olarak siyer ki-
tabının ilgili bölümünde şöyle rivayet etmiştir: "Bu münafıklar
camiye gidip Müslümanların sohbetlerini dinleyip dinleriyle alay
ederlerdi. Bir gün camide ondan bir kısım insanlar toplandılar.
Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların aralarında konuştuklarını,
seslerini alçalttıklarını, birbirlerine yapıştıklarını gördü. Rasû-
lullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) onların camiye terk etmelerini sert bir
şekilde emretti. Ebu Eyyüb Halid b. Zeyd b. Küleyb, cahiliyedeki

465 Taberani, Evsat, 792

466 Buhari, Sahih, 7346

467 Seyyid Kutup şöyle demiştir: "Peygamberimiz -salât ve selâm üzerine olsun- münafıklara karşı o kadar çok yumuşak davranmış, o kadar çok hatalarını bağışlamış ve o kadar çok suçlarını görmezlikten gelmiştir ki, bunun haddi hesabı yoktur. İşte şimdi yumuşak huyluluğu son raddeye gelmiş ve hoşgörü zamanını doldurmuştu. Şimdi yüce Rabbi olan Allah, ona yeni bir strateji izlemesini emrediyordu. Artık Allah onları bu ayette kâfirlerin arasına katıyor. Hem kâfirlere, hem de münafıklara karşı sert, katı, acımasız ve amansız bir cihad örneği vermesini, acımmasını ve fırsat vermemesini emrediyordu.

Hiç kuşkusuz yumuşaklığın da, sertliğin de kendine göre yeri vardır. Yumuşaklığın zamanı dolunca sertlik başlamalıdır. Pasif direniş olan sabrın dönemi kapanınca kesin ve ayırıcı tavır ortaya konmalıdır. Hareketin kendisine göre şartları ve bu yöntemin kendine göre aşamaları vardır. Bazı durumlarda yumuşaklık sıkıntı getirir ve bazen de hoşgörü zararlı olur."

putların sahibi olan Ganam b. Malik b. Neccar'ın oğullarından Ömer b. Kays'ın yanına gitti, ayağını tuttu ve onu camiden çıkarana kadar sürükledi. O da "Beni, Saide Oğullarının yerinden mi çıkarıyorsun Ey Ebu Eyyüb!" diyordu. Sonra Ebu Eyyub, Beni Neccar'dan Rafi b. Vedia'ya yöneldi ve onu elbisesinden tutup sert bir şekilde çekti ve yüzüne bir tokat nakş etti. Sonra da onu mescitten çıkardı. Bu sırada ise Ebu Eyyub ona "Yazıklar olsun sana, ey pis münafık. Geldiğin gibi def ol git mescitten."⁴⁶⁸ diyordu. Ammara b. Hazm, Zeyd b. Amr'ın karşısına durdu. Zeyd uzun sakallı bir adamdı, bu yüzden sakalını tuttu, onu camiden çıkarana kadar sert bir çekerek götürdü, sonra iki elini birleştirdi ve göğsüne öyle bir vurdu ki, Zeyd yere düştü. Zeyd b. Amr "Bana zarar verdin, Ey Ammara!" dedi. O da "Allahu Teâlâ seni uzak etsin Ey münafık. Allahu Teâlâ'nın senin için hazırladıkları bundan daha kötüdür. Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) mescidine yaklaşma." dedi. Beni Neccar'dan, Bedir Savaşına katılanlardan Ebu Muhammed Mesud b. Evs b. Zeyd b. Asram b. Zeyd b. Salabe b. Ganam b. Malik b. Neccar, Kays b. Amr b. Sehl'in yanına gitti. Kays genç bir çocuktü ve ondan başka münafıklardan genç olan bilinmiyordu. Onu camiden çıkarana kadar sırtından itti. Ebu Said el-Hudri'nin topluluğu olan Beni Hadra b. Hazrec'ten kendisine Abdullah b. al-Haris denilen bir adam da Rasûl-i Ekrem (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), münafıkların mescitten çıkarılmasını emrettiğinde, Haris b. Amr denilen uzun saçlı bir adamın yanına gitti ve saçlarından tutup sert bir şekilde mescitten çıkarana kadar sürükledi. Münafık adam "Katı davranıyorsun ey İbn Haris!" diyordu. O da "Ey Allah'ın düşmanı, Allahu Teâlâ'nın senin hakkında indirdiği ayetlere göre sen bunu hak ediyorsun. Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) mescidine yaklaşma! Zira sen pislik-sin!" dedi. Beni Amr b. Avf'tan bir adam, kardeşi Züveyy b. Harisin yanına gitti ve onu camiden sert bir şekilde çıkardı ve ona kızıp "Şeytan ve şeytanın işi sana galip olmuş!" dedi. Bunlar o gün camiye gelen münafıklardı ve Rasûl-i Ekrem Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onların mescitten çıkarılmasını emretmişti.⁴⁶⁹

⁴⁶⁸ Geldiğin yoldan geri dön.

⁴⁶⁹ İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, 528/1

7. Uzaklaştırmak ⁴⁷⁰

Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"Münafıklar, kalplerinde fesat bulunanlar, şehirde bozguncu haberler yayanlar, eğer bundan vazgeçmezlerse, and olsun ki, seni onlarla mücadeleye davet ederiz; sonra çevrende az bir zamandan fazla kalamazlar. Lanetlenmiş olarak, nerede bulunurlarsa yakalanır ve hem de öldürülürler."** (Alzab 60-61) ⁴⁷¹

470 Bu işlem fukahanın kitaplarında ifade ettiği tazir çeşitlerindendir. Allahu Teâlâ münafıkları nübüvvet asrında uzaklaştırmak ile başlayarak, dışlamak, öldürmek ve kovmak gibi en şiddetli ceza ile tehdit etmiştir.

471 İbn Aşur bu ayetin tefsirinde şöyle demektedir: "Ayette geçen "الإغراء" kelimesi bir fiili yapmaya teşvik etmektir. Mana, onları cezalandırmaya seni teşvik ederiz şeklindedir. Yani Müslümanları onlara karşı kışkırtarak. Nitekim buna da Allahu Teâlâ'nın "nerede bulunurlarsa yakalanır ve hem de öldürülürler" sözü delalet etmektedir. Onlar için böyle bir durum söz konusu olunca Medine'den mallarını, canlarını ve evlatlarını kurtarmak için uzaklaşırlar. Ayetteki "fazla kalamazlar" cümlesi beraberliğin olmamasının, münafıklar üzerine Müslümanları kışkırtmaktan sonra olmasının, rütbe açısından olduğuna delalet etmesi için **لَا** ile değil **لَمْ** harfi ile atfedilmiştir. Zira vatanından çıkmak bedene ilişen zarardan kişiye daha zor gelir. **"Onları bulduğunuz yerde öldürün. Sizi çıkardıkları yerden siz de onları çıkarın. Fitne çıkarmak, adam öldürmekten daha kötüdür. Mescidi Haram'ın yanında, onlar savaşmadıkça siz de onlarla savaşmayın. Sizinle savaşlırlarsa onları öldürün. İnkâr edenlerin cezası böyledir."** (Bakara 191) Yani onları beldelerinden çıkarma sıkıntısı onlar için onları öldürmekten daha kötüdür. "Ancak az bir zaman" diye istisna yapmak ise beraberliğin olmayacağını tekit maksatlıdır. Bunun mübalağa ile olmadığını göstermek içindir. Yani onlar Medine'de seninle uzun bir müddet kalamazlar, demek istenmiştir. Bu müddet de ayetin nüzülü ile onlara saldırı arasındaki müddettir."

Seyyid Kutup şöyle demektedir: "Bölümün sonunda Müslüman toplum arasında birliği sarsıcı dedikodular yayan münafıklara, hasta ruhlu kimselere ve bozgunculara yönelik bir tehdit ile karşılaşılıyor. Bu kesin ifadeli, sert tehdidin içeriği şudur: Eğer bu bozguncular bu kötü tutumlarını değiştirmezlerse, mümin erkek ve kadınları rahatsız etmekten ve toplumsal huzuru bozmaktan vazgeçmezlerse Peygamberin sert önlemleri ile karşı karşıya kalacaklardır. Daha önce Yahudilere uyguladığı sert önlemleri onlar hakkında da yürürlüğe koyacaktır. Açıkçası onları Medine'den sürerek şehrin havasını pisliklerinden arındıracaktır. Bu amaçla can dokunulmazlıkları kalkacak, nerede yakalanırlarsa öldürüleceklerdir."

Alusi tefsirinde şöyle demiştir: "Bu çirkin sıfatları kendilerinde barındıran kimseler insanlara eza vermeye götüren bu sıfatlarla sıfatlanmak vazgeçmezlerse seni onlara karşı kışkırtacağız, yani seni onları öldürmeye, sürmeye ya da onları bulundukları yeri terk etmeye zorlayacak bir iş yapmaya davet edeceğiz, seni bunlara teşvik edeceğiz." **أَغْرَاهُ** denir, teşvik ederek bir işi yapmaya davet edildiğinde kullanılır... İbn Abbas'tan (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir:

8. Toplandıkları Yerleri ve Merkezlerini Yok Etmek

Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: **"O mescide hiç girme! İlk gününden beri Allah'a karşı gelmekten sakınmak için kurulan mescitte bulunman daha uygundur. Orada, arınmak isteyen insanlar vardır. Allah, arınmak isteyenleri sever."** (Tevbe

108) 47²

İbn İshak'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Zievan'a gitti. Medine ile orası gündüz bir saatlik yoldu. Mescid-i Dırar'ın ashabı oraya gitmişlerdi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise Tebuk savaşına hazırlanıyordu. Onlar dediler ki: "Ey Allah'ın Rasûlü, hasta, ihtiyaç sahibi olan kimseler ve yağmurlu kış geceleri için bir mescit yaptık. Senin gelmeni ve bize namaz kıldırmanı isteriz." Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise bir savaş hazırlığında olduğunu, bu sebeple meşgul olduğunu söyledi. *"Eğer geri dönersek geliriz ve namaz kıldırırız."* dedi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) iki kişiye onu yok etmelerini emretti. Zievan'a geldiğinde mescit ile alakalı haber kendisine ulaştı. Rasûl-i Ekrem, Beni Salem b. Avf'ın kardeşi Malik b. Duşşum'u ve Man b. Adi'yi veya kardeşi Asım bin Adi'yi çağırdı ve "Ehli zalim olan mescide gidin ve onu yakıp yıkın." dedi. Bu iki kişi çabucak dışarı çıktılar, Salim b. Avf'ın oğullarının yanına geldiler. Onlar Malik b. Duşşum'un arkadaşları idi. Malik, Man'a "Bana biraz vakit ver de ailemden ateş alıp geleyim."

"Seni onlara musallat ederiz. 'Sonra seninle beraber olamazlar.' cümlesi gerideki yemin cümlesine atfolunmuştur. 'م' kelimesi rütbe farkını ve oradan gitmeleri Rasûlullah Efendimizin etrafından ayrılmalari onların başına gelen belaların en büyüğüdür. 'ancak az bir zaman' bölümü hallerinin açığa çıkacağı bir müddeti ifade etmektedir..."

472 Kâsımî şöyle demiştir: "Mescidi Dırar'ın bina edildiği maksatla bina edilen hiçbir mescidin hükmü, hürmeti yoktur, vakfı da **Sahih** değildir. Razi Billah batini, müşebbihe ve cebriye tarafından yapılan birçok mescidi yıktırmıştır, bazılarını da yol yapmıştır. Bunu bazı müfessirler aktarmıştır."

İbni Kayyim şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ'ya ve Rasûlullah'a kendisinden isyan edilen mescidleri yakmak, yıkmak, -Nitekim Rasûlullah Efendimiz yapılmasının Müslümanlara zarar ve münafıklara yuva olması sebebine binaen kendisinde namaz kılınan ve Allahu Teâlâ'nın zikredildiği Dırar mescidini yaktı ve yıkılmasını emretti. -bu şekilde olan her mekanı yıkmak imam üzerine vaciptir. Ya yakarak ya yıkarak ya da bina edildiği şekli değiştirerek orayı düzeltmek imamın vazifesidir."

dedi. Böylece ailesinin yanına girdi, hurma yapraklarını aldı ve orada ateş yaktı. Sonra oradan çıktı. Ardından o mescide hızlıca gitmeye çalıştılar. Oraya gittiler, orayı yakıp yıktılar. Orada bulunanlar da bundan sonra oradan ayrıldılar. Ardından Kuran-ı Kerim'deki şu ayet nazil oldu: **"Zarar vermek, inkâr etmek, müminlerin arasını ayırmak, Allah ve Peygamber'ine karşı savaşanlara daha önceden gözcülük yapmak üzere bir mescit kurup "Biz sadece iyilik yapmak istedik" diye yemin edenlerin yalancı olduklarına şüphesiz ki Allah şahittir."** (Tevbe, 107) ⁴⁷³

İshak b. İbrahim b. Abdullah b. Harise babasından, babasının da dedesinden yaptığı rivayete göre dedesi (Abdullah b. Harise) şöyle demiştir: Rasûl-i Ekrem'e (sallallâhu aleyhi ve sellem), münafıkların, Yahudi Süveylim'in evinde bulunduğu bildirildi. Evi Casum'daydı. Tebük Savaşı sırasında Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) insanları uzaklaştırmaya çalışıyorlardı. Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Talha b. Ubeydullah'ı (radiyallâhu anhu) bir grup arkadaşıyla onlara gönderdi ve onlara Süleym'in evini yakmalarını emretti. Talha da öyle yaptı. Dahhak b. Halafe evin üstünden atladı. Bu sebeple de bacağı kırıldı. Arkadaşları da atladılar ve hep beraber kaçtılar. Dahhak şöyle diyordu:

"Neredeyse, Allah'ın evi, Muhammed'in ateşi,

Bununla yanıyordu Dahhak ve İbn Ebirak!

Devam etti ve Süveylim'in evine geldi.

Ayağım kırık dönüyorum.

Dayanağım, size selam olsun!

Bir daha böyle yapmam!

Korkarım ateşin kendisi ile tutuştuğu şeyden!" ⁴⁷⁴

⁴⁷³ er-Ravzu'l-Ünûf, 404/7

⁴⁷⁴ İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye, 197/5

9. Onları, Müslümanların Herhangi Bir İşinin Başına Geçmesinden Alıkoymak⁴⁷⁵

Kab b. Malik'ten (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: *"Ey Beni Seleme, efendiniz kimdir?"* Onlar da *"Her ne kadar kendisini cimri görsek de Ced b. Kays'tır."* dediler. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) *"Hangi hastalık cimrilikten daha kötüdür. Bilakis efendiniz saçları zenci saçları gibi olan Amr b. Cemuh'tur."* buyurdular.^{476 477}

10. Toplumsal Uzaklaşma⁴⁷⁸

475 Rasûlullah Efendimizin münafıklarla muamelesi, ister hakiki olsun isterse şeref bakımından olsun onları herhangi bir liderlik vazifesinden uzaklaştırmak şeklinde idi. Bu hareket onları insanlardan uzaklaştırmak, onun katındaki kuvvetin ondan, içinde zeka, güzel tasarruf ve huzursuzluğu tercih etmemeyi barındıran diplomasi yoluyla soyutlanması dışında başka bir maksatla yapılmış değildir.

476 Siyer ve hadis ehline göre Ced b. Kays münafıklardan idi. Kavminin efendisi idi. Rasûlullah Efendimiz bu olayı fırsat bildi. Bu kişide kendisinin efendilikten azledilmesine sebep olacak bir cimrilik yoktu. Ancak gözüküğü kadarıyla Efendimizin bu adamı azletmesi cimrilikten kaynaklı değil, münafıklığından dolayı idi. Bununla beraber cimrilik başkan ve emir olmayı zedeleyen bir sıfattır. Efendimiz bu durumu şu sözleri ile teyid etti: *"Münafığa efendimiz, demeyin. Eğer efendiniz olursa Rabbinizi kızdırmış olursunuz."*

477 Taberani, **Mucem-i Sağır**, 317; **Mucem-i Evsat**, 3650

478 Münafıklara karşı muamele ile alakalı vahyin geldiği usullardan biri de gizledikleri aşikâr olduktan, hastalıkları açığa çıktıktan sonra onları İslam Safından, özellikle ilk saftan, uzaklaştırmak ve Müslümanların arasına karışmasından alıkoymaktır. Zuhayli şöyle demektedir: *"Bir kişinin ya da topluluğun düşmanlık durumu açığa çıktığında ondan sakınmak gerekir. Onunla yapılan muamenenin, kesin bir şekilde tehlikeyi def eden, düşmanlığını gösteren düşmanlığında ve verdiği ezada ilerlemesine engel olan bir şekilde olması gerekir. Münafıklar ümmetin içinde olursa onlar bu durumda dışardaki düşmandan daha tehlikeli olurlar. Başkalarını ifsad etmemeleri için onları dışlamak, onların mümin olmadıklarını izhar, ilan etmek gerekir. Hiç kimsenin onların dünyadaki fitneleri olan mal mülk çokluğu gibi zahiri imkanlarına kanmaması gerekir. İşte bu duruş Kuran-ı Kerim'de münafıklara karşı takınılması gerektiği ifade edilen duruştur."*

Bu Kurani üslup her ne kadar münafık olmasa da herhangi bir eksikliği zahir olan kimseye uygulanabilecek bir üsluptur. Bunun sebebi ise o kişiye münafıkların hastalığı bulaşmıştır. Onu bu hastalıktan kurtaracak ve bir sonraki sefere onu koruyacak bir tedavi gereklidir. İbn Âşur şöyle demektedir: *"Bu ayetteki (Tevbe 83) 'geri döndürme' ile kastedilen hakiki geri döndürme değildir. Nitekim birçok mufessirin ibaresi bu şekilde olmuş ve bu döndürmeyi Tebuk seferinden*

döndürme olarak ifade etmişlerdir. Halbuki surenin tamamı Tebuk Gazvesi'nden sonra inmiştir. Bilakis maksat burada mecazi geri döndürmedir... Yani onlarla birliktelik bir defa daha gerçekleşti... Bu durumda münafıklardan bu taifenin ganimetten bir şeyler isteyerek sefere çıkmayı dilemiş olmaları pek mümkündür. Aynı şekilde geri kalan kimselerin tövbe edip Müslüman olup gazveye çıkmak istemiş olmaları da mümkündür. Her iki yoruma göre de onları savaştan geri çevirmek münafıklarsa aldatmalarından emin olmak, tövbe edip iman eden kimselerse edeplendirmek kastı ile olabilir... "Siz ilk seferde geri kalmaya razı oldunuz." cümlesi onlara kızmak için başlanmış bir cümledir. Yani siz oturmayı seviyorsunuz ve buna razı oluyorsunuz. Ben de size bunun için daha fazla imkân veriyorum, demek istenmiştir."

Bu ceza, bağlı kimseleri uzaklaştırmak hususunda davete meylettirmek ve sabit ve doğru sağlam tabiatlara sahip kimseleri takdim etmek için ilahi adalete de uygundur. Seyyid Kutup şöyle demiştir: "Az zamanda rahatı yorgunluğa tercih eden, ilk seferinde kervandan geri kalan bu insanlar, evet işte bu insanlar mücadele edemezler. Cihad etmeleri beklenemez. Onlara karşı toleranslı ve iyi niyetli olmak doğru olmaz. Kendi arzuları ile katılmadıkları, geri kaldıkları cihadın onurunu kazanmalarına izin vermek yerinde olmaz... Hiç kuşkusuz davalar, sağlam, dürüst, oturaklı, yürekli uzun zaman mücadeleye dayanan, karakterli insanlara büyük ihtiyaç duyarlar. Zayıf karakterli, rahat düşkün insanların içinde yer aldığı ordular ise fazla dayanamazlar. Çünkü bu tür insanlar sıkıntıya, dara düştüklerinde hemen cayıverirler. Yılgınlık, sarsıntı ve güçsüzlüğün ordunun içinde yayılmasına neden olurlar. Zaaflarına yenilen ve savaştan geri duranların ordudan ihraç edilip uzaklaştırılması zorunludur. Ancak bu şekilde ordu çöküntüden ve parçalanmadan korunabilir. Zor zamanlarda ordudan geri kalan tehlike geçtikten sonra orduya dönmek isteyen insanlara karşı toleranslı davranmak ise, ordunun sıhhatli yapısına karşı büyük bir cinayet olduğu kadar, uğrunda onca büyük mücadeleler verilen davaya karşı da affedilmez bir cinayettir... 'De ki: Hiçbir zaman benimle birlikte savaşa çıkmayacak, benimle beraber düşmanla savaşmayacaksınız.'"

Niçin? "Çünkü siz ilk keresinde geride kalmaktan hoşlandınız..."

"Artık siz Allah yolunda savaşa çıkmanın şerefine, bu askeri birliklere katılma şerefini, hakkınızı kaybettiniz. Çünkü cihad ağır bir yük, ağır bir görevdir. Ehli olmayan bu yükü yüklenemez. Bu konuda ne toleranslı davranış ne de yumuşak davranış söz konusu edilemez."

"O halde şimdi de (kadın, çocuk, yaşlı ve hasta gibi) savaşma gücünden yoksun kimseler ile birlikte evlerinizde oturunuz. Savaşa katılmayıp evlerinde oturan benzerlerinizle birlikte..."

"İşte yüce Allah'ın sevgili peygamberine, gösterdiği yol budur. Bu aynı zamanda bu davanın ve bu dava adamlarının hiç değişmeyecek olan her zamanki yoludur. Öyleyse nerede ve ne zaman olursa olsun, dava adamları bu yolu bilmelidirler, tanımalıdırlar."

"Yüce Allah Peygamberine -salât ve selâm üzerine olsun- zor zamanda savaştan geri duranları bir daha orduya almamayı emrettiği gibi, onları onurlandıracak, şereflendirecek en ufak bir harekete dahi yanaşmamasını da emrediyor."

"Allah seni geri döndürüp, onlardan bir toplulukla karşılaştırdığı zaman, senden savaşa çıkmak için izin isterlerse de ki: 'Benimle asla çıkamayacaksınız, benim yanımda hiçbir düşmanla savaşmayacaksınız; çünkü baştan, oturup kalmaya razı oldunuz. Artık geri kalanlarla beraber oturun.'" (Tevbe 83)

Dördüncü Bölüm: İstişare

"...işlerde onlara da danış..."

(Ali İmran 159)

**"...Onların işleri de kendi aralarında
bir istişare iledir..."**

(Şura 38) ⁴⁷⁹

⁴⁷⁹ İmam Nevevi **Riyazu's-Salihin**'de (231) şöyle demiştir: "Yani aralarında o hususta istişare ediyorlardı. Buhari **Sahihi**'nin Kitab ve Sünnete bağlanma bölümünde şöyle demektedir: 'İstişare karar vermeden önce olmalıdır. Zira Allahu Teâlâ Ali İmran Suresinde (159) **"işlerde onlara da danış"** buyurmuştur."

İstişarenin Fazileti

1. Hz. Hasan'dan (*radıyallâhu anhu*) "...işlerde onlara da danış..." (Ali İmran 159) ayeti ile alakalı şöyle rivayet edilmiştir: "Allahu Teâlâ peygamberine insanların ihtiyacı olan şeyi öğretti, ancak ondan sonra gelecek olan kimse-lerin istişareye uymasını istedi."⁴⁸⁰
2. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "...işlerde onlara da danış..." (Ali İmran 159) ayeti nazil olduğunda Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allahu Teâlâ ve Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bundan müstağnidir. Ancak Allahu Teâlâ bunu ümmetime rahmet olarak takdir etti. Ümmetimden her kim istişare ederse doğruyu kaybetmez. Kim de istişareyi terk ederse sıkıntıdan kurtulamaz."⁴⁸¹
3. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "...işlerde onlara da danış..." (Ali İmran 159) ayeti nazil olduğunda Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Allahu Teâlâ ve Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bundan müstağnidir. Ancak Allahu Teâlâ bunu ümmetime rahmet olarak takdir etti. Ümmetimden her kim istişare ederse doğruyu kaybetmez. Kim de istişareyi terk ederse yanlış tercihten kurtulamaz."⁴⁸²
4. Said b. Müseyyeb'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Allahu Teâlâ'ya imandan sonra imanın başı insanlara sevilmektir. Hiçbir kimse istişareden müstağni olamaz."

⁴⁸⁰ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20329

⁴⁸¹ Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 7136

⁴⁸² Ebu Abdurrahman es-Sülemi, *Adabu's-Sohbe*, 77

Dünya iyi kimseler, ahirette de iyi kimselerdir. Dünyada kötü kimseler, ahirette de kötü kimselerdir." 483

5. Misver b. Mahreme ve Mervan b. Hakem'den Hudeybiye ile alakalı şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "*Bana görüşlerinizi söyleyin; Ne dersiniz, şu kendilerine yardım ettikleri kimselerin sülalesinin üstüne gidip onlara saldıralım mı? Ya da Kâbe'ye gidelim de yolumuza çıkanla mı savaşalım?*" Hz. Ebubekir (radiyallâhu anhu) "Allah ve Rasûlü daha iyi bilir. Biz umre yapmak için geldik. Herhangi bir kimse ile savaşmaya gelmedik. Ancak kim bizimle Kâbe arasına girerse onunla savaşıyoruz." dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "*O zaman hareket edin.*" dedi. Ravilerden Zühri şöyle devam ediyor: Ebu Hureyre (radiyallâhu anhu) şöyle dedi: "Rasûlullah'tan (sallallâhu aleyhi ve sellem) daha fazla ashabıyla istişare eden bir kişi görmedim." 484
6. Said b. Müseyyeb'den (radiyallâhu anhu), Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle dediği rivayet edilmiştir: "*İstişareden sonra hiçbir kimse yanlış yapmaz.*" 485
7. Hasan Basri'den (rahmetullahi aleyhi) şöyle rivayet edilmiştir: "*İstişare yapan kavim, ancak yapacakları işlerin en doğrusuna ulaştırılırlar.*" 486

İstişare İlim, Amel, Düşünce Ehli Ve Güvenilir Kimse ile Olur

1. İbn Abbas (radiyallâhu anhu), "...işlerde onlara da danış..." (Ali İmran 159) ayeti ile alakalı şöyle demiştir: "Ebubekir ve Ömer." 487

483 Beyhaki, *Şuabu'l-İman*, 8636

484 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20326

485 İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 26271

486 İbn Ebi Şeybe, *Kitabu'l-Edeb*, 46

487 Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20325

2. İbn Ganem el-Eşari'den (*radıyallâhu anhu*) Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Hz. Ebubekir ve Ömer'e (*radıyallâhu anhu*) şöyle dediği rivayet edilmiştir: *"Eğer siz istişarede ortak karara varırsanız ben size muhalefet etmem."*⁴⁸⁸
3. Said b. Müseyyeb'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*), Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) veziri konumunda idi. Bütün işlerinde onunla istişare ediyordu. İslam'da, mağarada, Bedir'de, çadırda ve kabirde ikinci idi. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) onun önüne hiç kimseyi geçirmezdi.⁴⁸⁹
4. Halid b. Maden'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam "Ya Rasûlullah, yapmamız gereken nedir?" diye sordu. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle cevap verdi: *"Doğru düşünceli birisi ile istişare edip onun dediğini yapmandır."*⁴⁹⁰
5. Hz. Ömer'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Seninle ilgisi olmayan işlerden uzak dur. Düşmanından uzaklaş. Güvenilir olmayan dosttan uzak dur. Zira toplum içindeki güvenilir dost gibisi yoktur. Günahkâr kimse ile arkadaşlık yapma, sana günahlarında öğretir. Ona sırrını verme. Dininde Allahu Teâlâ'dan korkan kimse-lerle istişare et."⁴⁹¹
6. İmam Şafi (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle demiştir: "Kâdı, ilim ve gü-ven duygusunu toplayan kimse ile istişare eder."⁴⁹²

488 Ahmed, **Müsned**, 17994; Taberani, **Mucem-i Evsat**, 7299

489 Hakim, **Müstedrek**, 4408

490 Ebu Davud, **Merasil**, 482; Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20346

491 Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20351

492 Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 322/20

7. Ali b. Rebia'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam istişare için oğlunu kendi yerine Hz. Ali'nin yanına getirdi. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Yaşlı kimsenin görüşü, genç kimseyi görmekten daha iyidir."⁴⁹³

Münafık ve Yoldan Çıkmışlarla İstişareden Sakınmak⁴⁹⁴

1. Ezher b. Raşid'den şöyle rivayet edilmiştir: Enes b. Malik (*radıyallâhu anhu*) arkadaşlarına hadis okurdu. Onlara hadis okuduğunda onlar anlamazlarsa Hasan'a giderlerdi. Bir gün Hz. Enes (*radıyallâhu anhu*) onlara şöyle dedi: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: 'Müşriklerin ateşi ile aydınlanmayın. Yüzüklerinize Arapça yazmayın.'" Onlar da Hasan'ın (*rahmetullâhi aleyh*) yanına gittiler ve ona "Enes bugün bize bir hadis okudu. Ne olduğunu anlamadık." dediler. O da "Ne dedi?" diye sordu. Onlar da hadisi söylediler. Hasan (*rahmetullâhi aleyh*) "Evet, 'Yüzüğünüze Arapça yazmayın'dan maksad 'yüzüğünüze 'Muhammed' yazma'yındır. 'Müşriklerin ateşi ile aydınlanmayın'dan maksad ise 'Herhangi bir işinizde müşriklerle istişare etmeyin'dir. **'Ey iman edenler! Kendi dışınızdakilerden sırdaş edinmeyin. Çünkü onlar size fenalık etmekten asla geri kalmazlar...'** (Ali İmran 118) ayeti bunu tasdik eder mahiyettedir." diye cevap verdi.⁴⁹⁵
2. Fudayl b. İyaz'dan (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: "Bidat sahibine, dinin hususunda güvenme, işin hususunda onunla istişare etme, onunla oturma. Kim bidat

⁴⁹³ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20360

⁴⁹⁴ Burada iki şeyin arasını ayırmak gerekir; ehli küfürden bilim ve tecrübeleri hususunda istifade etmek ve Müslümanlar ile alakalı bir işte onlarla istişare etmek, onları nasihat eden biri olarak değerlendirmek ve onları karar alınan mekanlara yakın bir yere yerleştirmek. İlk durumda ehli İslam'da bu ilimler ve tecrübe mevcut değilse bu ilimlerde iyi bir seviyeye ulaşmak için bu hususta çalışmak gerekir. Ancak bu ikincisinde durum böyle değildir. Bunda çok büyük tehlike söz konusudur.

⁴⁹⁵ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 20408

ehli ile oturursa Allahu Teâlâ ona körlük verir." Körlük ile kalpteki körlüğü kastediyor.⁴⁹⁶

3. Müslim b. Yesar (*rahmetullâhi aleyhi*) şöyle demiştir: "Bidat ehlinin, sana bir şeyler işittirmesine izin verme. Yoksa kalbinin söküp atmaya güç yetiremeyeceği şeyleri kulağından içeri döker."⁴⁹⁷

Ehliyetli Kimselerle İstişarenin Güzelliği⁴⁹⁸

1. Enes b. Malik'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Bedir'e gideceği zaman Müslümanlarla istişare etti. Ebubekir ve Ömer ile istişare etti. Sonra yine istişare etti. Ensar, "Ey Ensar topluluğu, Rasûlullah sizin görüşlerinizi istiyor." dedi. Bunu üzerine Ensar "O zaman biz Beni İsrail'in Musa'ya dediği gibi **"Sen ve Rabbin gidin savaşın, biz burada oturuyoruz."** (Maide 24)' demeyeceğiz. Seni Hak ile gönderen Zat'a yemin olsun ki, devaleri Berkü'l-Gemâd'a sürsen seni takip ederiz."⁴⁹⁹
2. Hz. Enes'ten şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Ebû Süfyân'ın gelişini duyduğu vakit müşavere yapmış. Enes şöyle demiş: Evvelâ Ebû Bekir konuştu; Peygamber (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), ona iltifat etmedi. Sonra Ömer konuştu; ona da iltifat etmedi. Bunun üzerine Sad b. Ubâde kalkarak: Bizi mi kastediyorsun Ya Rasûlullah? Nefsim yed-i kudretinde olan Allah'a yemin ederim ki, sen bize atlarımızı denize daldırmamızı emretsen daldırırız! Onları Berkü'l-Gemâd'a sürmemizi emretsen bunu da yaparız!" dedi. Bunu müteakip Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) halkı davet etti. Onlar da Bedir'e gittiler.⁵⁰⁰

496 İbn Batta, **İbanetü'l-Kübra**, 437

497 İbn Batta, **İbanetü'l-Kübra**, 436

498 Özellikle onların alanları ile alakalı önemli hususlarda.

499 Beyhaki, **Sünen-i, Kebir**, 20327; Müslim, **Sahih**, 1779

500 Müslim, **Sahih**, 1779

3. Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*), Sad b. Ebi Vakkas'a (*radıyallâhu anhu*) yazdığı risalede şöyle yazmaktadır: "Yanında Araplardan ya da oranın insanlarından nasihatine ve doğruluğuna güvendiğin kimseler olsun. Zira yalancının haberi sana faide vermez, her ne kadar bazen doğru söylese de. Aldatan kimse de senin aleyhinedir, lehine değil." ⁵⁰¹

Yetenek ve İhtisas Sahibi Kimselerle İstişare Etmek

1. Abdülmelik'ten şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Sad b. Ebi Vakkas'a şöyle mektup göndermiştir: "Savaş işlerinde Tuleyhe ve Amr b. Madikerib ile istişare et. Onlara herhangi bir işin başına geçirme. Zira her sanatkâr kendi sanatını daha iyi bilir." ⁵⁰²
2. Abdülmelik b. Umeyr'den şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Numan b. Mukarrin'e şöyle bir mektup yazdı: "Sevin, savaş hususunda Tuleyhe ve Amr b. Madikerib'den yardım iste. Onlara herhangi bir işin başına geçirme. Zira her sanatkâr kendi sanatını daha iyi bilir." ⁵⁰³
3. Ebu Halife'den şöyle rivayet edilmiştir: Muhammed b. Sellam şöyle demiştir: Amr b. Madikerib cahiliyede savaşları olan bir kimse idi. Sonrasında Müslüman oldu. Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yanına geldi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) onu Kadisiye savaşında Sad b. Ebi Vakkas'ın yanına gönderdi. Orada güzel bir sıkıntı ile karşılaştı. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Sad b. Ebi Vakkas'a (*radıyallâhu anhu*) iki bin adam göndererek şöyle bir mektup yazdı: "Amr b. Madikerib ve Talha b. Huveylid –bu Talha el-Esedî'dir- ile savaş hususunda istişare et. Onlara başka bir iş verme." ⁵⁰⁴

⁵⁰¹ İbn Abdirabbih, **el-Akdu'l-Ferid**, 118/1

⁵⁰² Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20355

⁵⁰³ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 33801

⁵⁰⁴ Taberani, **Mucemu's-Kebir**, 97

4. Abdullah b. Amr'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ebubekir (*radıyallâhu anhu*), Amr b. As'a şöyle bir mektup yazdı: "Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) savaş hususunda istişare etti." Sen de istişare et."⁵⁰⁵

Belirli Bir Hedef ve Gaye İçin İstişare Etmek

1. Yusuf b. Macişun'dan şöyle rivayet edilmiştir: Biz genç kimselerken bana, kardeşimin ve amcamın oğluna, kendisine hadis sorduğumuzda İbn Şihab şöyle dedi: "Yaşınız genç olduğu için kendinizi küçük görmeyin; zira Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) kendisine sıkıntılı işler geldiğinde zekâlarının keskinliğinden istifade için gençleri çağırırdı."⁵⁰⁶
2. İbn Sirin'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) muhakkak işinde istişare ederdi. Hatta bir kadınla bile istişare ederdi. Bazen onun görüşünü beğendiği olurdu, dediğini yapardı.⁵⁰⁷

İstişare Edilen Emin Kimsedir

1. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet olduğuna göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Bir kimseye, ilimsiz olarak fetva verilirse, bu fetva ile amel etmenin günahı onu veren kimsenin üzerine olur." Süleyman el-Mehrî (yukarıdaki hadise) ilâve olarak şunları da rivayet etti: "Her kim kendisine danışan din kardeşine bir işte gerçek olmadığını bildiği halde bir şeyi tavsiye ederse (tavsiyede bulunduğu) kardeşine ihanet etmiş olur."⁵⁰⁸

⁵⁰⁵ Taberani, **Mucemu's-Kebir**, 46

⁵⁰⁶ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20357

⁵⁰⁷ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 20358

⁵⁰⁸ Ebu Davud, **Sünen**, 3657

2. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*), Rasûlullah'ı (*sallallahu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işittiğini aktarmıştır: "İstişare edilen kimse güvenilir kimsedir (öyle olmalıdır). Kendisi ile istişare edildiğinde kendisi yapacağı şeyi tavsiye etsin." 509

R

Beşinci Bölüm: Komutanı ile Beraber Mücahid

"Ey iman edenler! Allah'a itaat edin, Peygambere de itaat edin ve sizden olan emir sahibine de itaat edin..."

(Nisa 59)

İtaat Etmek

Abdullah ibn Abbâs (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: "Ey iman edenler, Allah 'a itaat edin, Rasûlü'ne ve sizden olan emir sahihlerine de itaat edin..." âyeti, o zaman Peygamber'in kendisini bir askeri birlikte kumandan yaparak gönderdiği Abdullah ibn Huzâfe ibn Kays ibn Adiyy hakkında indi."

Kuralları

1. Zorluk ve Rahatlık Hallerinde İtaat Etmek

1. Temim-i Dari'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: İnsanlar Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) zamanında yapıları uzun yapmaya başlamışlardı. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) şöyle dedi: "Ey Arap toplumu, yeryüzüne sahip çıkın. İslam ancak cemaat iledir. Cemaat de yöneticilik ile var olur. Yöneticilik ise itaat ile daim olur. Kavmi ilimle birlikte lider seçerse onun için de kavim için de hayat olur. Kavmi ilimsiz olduğu halde bir kişiyi lider seçerse onun için de kavmi için de helaktan başka bir şey olmaz."⁵¹⁰
2. Ebû Hureyre'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Darlığında, varlığında; neşatlı zamanında, kederli zamanında ve dünya işlerinin sana tercih edildiğinde dinleyip itaat etmelisin!" buyurdular.⁵¹¹
3. Ubâde' b. Samit'ten (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Biz Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) "darlıkta, varlıkta,

⁵¹⁰ Darimi, *Alamatu'n-Nübüvve*, 257

⁵¹¹ Müslim, *Sahih*, 1836

neşatlı ve kederli zamanlarımızda, bize tercih yapıldığında dinleyip itaat etmeye, emirlik hususunda ehil olanla kavga etmemeye ve nerede olsak hakkı söyleyeceğimize, Allah hakkında hiçbir kınayıcının zemminden korkmayacağımıza" beyat ettik.⁵¹²

2. Hak Başkasına Verilse de İştirip İtaat Etmenin Gerekliliği – Başkasını Tercih Etmek

1. Enes b. Mâlik'ten; o da Useyd b. Hudayr'den şöyle rivayet etmiştir: Ensâr'dan bir kişi: "Ya Rasûlallah! Falan kimseyi memur tayin ettiğin gibi, beni de zekât âmili veya bir yere vali tayin etmez misin?" dedi. Rasûlullah cevaben: *"Ey Ensâr cemaati! Benden sonra yakında sizler böyle dünya işlerinde başkalarının size tercih edildiği zamana kavuşacaksınız. Bununla beraber sizler havuz başında bana kavuşuncaya kadar sabrediniz."* buyurdu.⁵¹³
2. Hz. Ebu Zer (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): *"Benden sonra gelip de şu ganimetlerin dağıtımında haktan ayrılıp kendi menfaatlerini tercih eden devlet başkanlarıyla haliniz nice olacaktır?"* buyurdu. Ben de: "Seni hak peygamber olarak gönderen zata yemin ederim ki, o zaman ben de kılıcımı boynuma koyar ve imamın adaletle muamele etmesi için ya o sana kavuşuncaya ya da ben sana kavuşuncaya kadar onunla çarpışırım." dedim. *"Sana bundan daha hayırlısını haber vereyim mi? Bana kavuşuncaya kadar sabredesin."* buyurdu.⁵¹⁴
3. Alkame b. Vâil EI-Hadrami'nin babasından yaptığı rivayette şöyle geçmektedir: Seleme b. Yezid el-Cu'fi, Rasûlullah'a (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Yâ Nebiyyallah! Lütfen söyle! Başımıza kendi haklarını bizden isteyen, fakat bizim hakkımızı bize vermeyen âmirler gelirse bize ne emir

⁵¹² Müslim, **Sahih**, 1709

⁵¹³ Buhari, **Sahih**, 3792

⁵¹⁴ Abdullah b. Ahmed, **fi Zevaid-i Müsned**, 2:1559; Ebu Davud, 4759

buyurursun?" dedi. O kendisinden yüzünü çevirdi. Sonra tekrar sordu. Yine ondan yüzünü çevirdi. Sonra ikincide veya üçüncüde ona tekrar sorduğunda Eş'as b. Kays onu çekti. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) de: "Dinleyin ve itaat edin! Onlara ancak yüklendikleri, size de yüklendikleriniz vardır."⁵¹⁵

3. Mücahidin Hakkı Aksi Şeyde Gördüğü Yerde İtaat Etmesinin Gerekliliği

1. İbn Abbas'tan (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Bir kimse emirinden hoşlanmadığı bir şey görürse sabretsin! Zira her kim cemaati bir karış ayrılır da ölürse, bir cahiliye ölümüdür." buyurdular.⁵¹⁶
2. İbn Abbas'tan (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): "Bir kimse emirinden kabul etmediği bir şey görürse sabretsin! Zira her kim cemaati bir karış ayrılır da ölürse, bir cahiliye ölümüdür." buyurdular.⁵¹⁷
3. Ebu Said el-Hudri'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize hutbe verdi ve hutbesinde şunları söyledi: "Agâh olun! Çağırılıp buna icabet etmem yakındır. Benden sonra başına emirler gelecek."⁵¹⁸
4. Kasım b. Avf eş-Şeybani'nin bir adamdan şöyle bir rivayet yapmıştır: Ebu Zer'e (radiyallâhu anhu) vermek istediğimiz bir şeyi ona götürdük. Rebeze Kasabasına geldik, onu aradık soruşturduk, lakin bulamadık. Hacca gitmek için izin istediği ve kendisine izin verildiği, bize söylendi. Mina'da iken onun yanına vardık. Onun yanında iken kendisine "Hz. Osman (radiyallâhu anhu) namazı dört rekât kıldı." dendi.

⁵¹⁵ Müslim, *Sahih*, 1846

⁵¹⁶ Buhari, *Sahih*, 7054; Müslim, *Sahih*, 1849

⁵¹⁷ Taberani, *Mucem-i Kebir*, 12759

⁵¹⁸ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 6988

Bu Ebu Zer'e (*radıyallâhu anhu*) çok ağır geldi ve sert bir şekilde konuştu ve "Ben Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), Ebu-bekir ve Ömer ile beraber iki rekât kıldım." dedi. Sonra Ebu Zer kalktı ve dört rekât kıldı. Ona dendi ki: "Müminlerin emirini ayıpladın, sonra da dediğini yaptın?" O da "Muhalefet etmek bundan da kötüdür." diye karşılık verdi. Zira Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize bir hutbesinde şöyle demişti: *"Benden sonra sultanlar, emirler olacak. Onları zelil etmeyin. Kim onu zelil etmeyi isterse, bilsin ki, İslam'ın boyunduruğunu boynundan çıkarmıştır. Yaptığı yanlışlı gidermedikçe tövbesi de kabul edilmez. Geri dönüp o emiri aziz kabul etmedikçe tövbe etmiş olmaz."* Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize üç şeyi terk etmememizi emretti: "İyiliği emretmemiz, kötülüğü yasaklamamız ve insanlara sünnetleri öğretmemiz."⁵¹⁹

5. Muaviye'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: *"İşitip itaat edenin aleyhine delil yoktur. İşitip de itaat etmeyenin de lehine delil yoktur."*⁵²⁰

4. Şeriat ile Hükmettiği Müddetçe Hangi Vasıfta Olursa Olsun Emire İtaat Etmek

1. Ümmü'l-Husayn el-Ahmesiyye'den (*radıyallâhu anhâ*) şöyle rivâyet edilmiştir: Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) veda haccı hutbesinde üzerinde koltuğunun altından dolayarak büründüğü bir çeşit çizgili kumaşla örtünmüş olduğu halde dinledim. Sanki şu anda konuşurken titreyen pazısına bakar gibiyim, şöyle buyurmuştu: *"Ey insanlar Allah'a karşı sorumluluk bilinci içerisinde olunuz, yolunuza kitapla bulmaya çalışınız. Sizin başınıza kulağı kesik Habeşli bir köle bile getirilmiş olsa, Allah'ın kitabına göre*

⁵¹⁹ Ahmed, **Müsned**, 21460

⁵²⁰ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 861

*hareket edip size de onu uyguladığı sürece onun emirlerini dinleyin ve itaat edin."*⁵²¹

2. Enes b. Malik'ten rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *"Dinleyin, itaat edin, başınıza kafası kuru üzüm gibi siyah bir Habeşli köle getirilse bile."*⁵²²
3. Ebu Zer (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: *"Dostum"*⁵²³ bana, uzuvları kesik bir köle bile olsa dinleyip itaat etmemi, vasiyette bulundu."⁵²⁴
4. Ebu Said el-Hudri'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *Başınıza razı olduğunuz, bedenlerinizin itaat ettiği emirler gelir. Sonra razı olmadığınız, bedenlerinizin ürperdiği emirler gelir. Bir adam "Ya Rasûlullah, onlarla savaşalım mı?" dedi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ise "Hayır, namazı kıldıkları müddetçe olmaz."* diye karşılık verdi.⁵²⁵
5. Ebu Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: *"Benden sonra birtakım valiler gelecek. İyi olan iyiliği ile kötü olan da kötülüğü ile gelir. Hakka muvafık oldukları her şeyde onları dinleyin, itaat edin, arkalarında namaz kılın. Eğer iyi davranırlarsa hem kendilerine hem de onlara faidesi olur. Eğer kötü davranırlarsa sizin lehinize, onların aleyhine olur."*⁵²⁶

⁵²¹ Ahmed, *Müsned*, 27262, Tirmizi, *Sünen*, 1706

⁵²² Buhari, *Sahih*, 7142

⁵²³ Rasûlullah Efendimizi kastediyor. (Mütercim)

⁵²⁴ Muslim, *Sahih*, 1837

⁵²⁵ Ahmed, *Müsned*, 11224

⁵²⁶ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 6310

5. Allah'ı Teâlâ'ya İsyanda İtaat Olmaz

1. Hz. Ali'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir ordu göndermiş ve üzerlerine bir zatı kumandan tayin etmiş. Bunlar bir ateş yakmışlar. Kumandan "Bu ateşe girin!" demiş. Bunun üzerine birtakım kimseler ateşe girmek istemiş; diğerleri "Biz bundan kaçtık!" demişler. Bu durum Rasûlullah Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) söylenince, ateşe girmek isteyenlere "Ona girseydiniz kıyamet gününe kadar onun içinde kalırdınız!" buyurmuş, ötekilere de güzel sözler söylemiş ve "Allah'a isyan hususunda itaat yoktur. İtaat ancak meşru olan bir şey hususundadır." buyurmuşlar.⁵²⁷
2. İbni Ömer'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "Müslüman bir kimseye sevdiği, sevmediği her hususta âmirini dinleyip itaat etmek gerekir. Ancak kendisine masiyet emredilmesi müstesna! Eğer masiyet emredilirse ne dinlemek vardır ne de itaat!"⁵²⁸
3. Enes b. Malik (*radiyallâhu anhu*) şöyle anlatmıştır: Muaz (*radiyallâhu anhu*) şöyle demiş: "Ya Rasûlullah, bizim başımızda senin yolunu takip etmeyen, senin emrini yerine getirmeyen valiler, emirler olduğunda bize ne emredersin?" Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise şöyle cevap vermiştir: "Allahu Teâlâ'ya itaat etmeye itaat edilmez."⁵²⁹
4. Ebu İnabe el-Havlani'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Ümmetimi sıkıntıya sokmayın! (Üç defa) Ey Allah'ım, senin emretmediğin ya da benim emretmediğim bir şeyi kim ümmetime emrederse onlar ondan uzaktır."⁵³⁰

⁵²⁷ Buhari, **Sahih**, 4340; Müslim, **Sahih**, 1840

⁵²⁸ Buhari, **Sahih**, 7144; Müslim, **Sahih**, 1839

⁵²⁹ Ahmed, **Müsned**, 13225

⁵³⁰ Taberani, **Müsnedü's-Şamiyyin**, 841; Bezzar, **Müsned**, 3761

Askeri İşlerde İctihada Yer Yoktur

1. Zeyd b. Eslem'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), bir gün düşmanlarının karşılarında iken ashabına "*Hiçbiriniz savaşmasın.*" dedi. Onlardan bir adam kalktı ve düşmana ok attı, onlarla savaştı. Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) o kişinin şehit olduğu söylendiğinde Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*Ben savaşmaktan nehy ettikten sonra mı?*" diye sordu. Evet, cevabını verdiler. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "*İtaat etmeyen cennete giremez buyurdu.*"⁵³¹ ⁵³²
2. Rasûlullah Efendimizin azatlı kölesi olan Sevban'dan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bir yolculuklarında şöyle buyurmuştur: "*Biz gece boyu yolculuk yapacağız. Zorlanan ve güçsüz olan gelmesin.*" Bir adam zor bir deve üzerinde bu gece yolculuğuna katıldı, devenin üstünden düştü ve baldırı kırıldı. Sonrasında da öldü. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) cenaze namazını kılınmasını emretti. Sonra bir münadiye üç defa şöyle seslenmesini emretti: "*Cennet, isyan edene helal olmaz.*"⁵³³
3. Muhammed b. Kab el-Kurazi'den şöyle rivayet edilmiştir: Bizden bir genç Huzeyfe b. Yeman'a (*radıyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Ey Ebu Abdillah, siz Rasûlullah'ı gördünüz, onunla beraberliğiniz oldu."
 – O da "Evet, ey kardeşimin oğlu." dedi.
 – Genç "Nasıl yapıyordunuz, neler yapıyordunuz?" dedi.
 – Huzeyfe (*radıyallâhu anhu*) "Allah'a yemin olsun, çalışıyorduk." dedi.

531 Abdurrezzak, **Musannef**, 9296

532 Serahsi, **Siyeri Kebir** şerhinde şöyle demiştir: Efendimiz bu kişinin şehadet mertebesine ermesine rağmen bunları, hatadan emin olunmayan yerde ichtihadın isyan boyutunu ifade etmek, beyan etmek için söylemiştir. (48/1)

533 Ahmed, **Müsned**, 22364

– Genç "Allah'a yemin olsun ki, biz ona ulaşıydık, onun yeryüzünde yürürken bırakmazdık, boyunlarımıza koyardık onu." dedi.

– Huzeýfe (*radıyallâhu anhu*) "Ey kardeşimin oğlu, biz Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ile beraber Hendek savaşında idik. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) seri bir şekilde geceleyin namaz kıldı ve bize döndü "Kim kalkıp da bizim için nöbet tutacak da insanların ne yaptığına bakacak? Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şart koyuyor ki, kim bunu yaparsa Allahu Teâlâ onu cennete girdirmiş olarak geri dönecek." dedi. Kimse kalkmadı. Sonra Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) yine aynı şekilde namaz kıldı, sonra bize döndü ve "Kim kalkıp da bizim için nöbet tutacak da insanların ne yaptığına bakacak? Kim bunu yaparsa Allahu Teâlâ'dan benim cennette arkadaşım olmasını isteyeceğim." dedi. Çok korktukları, çok aç oldukları ve şiddetli soğuktan dolayı kimse kalkmadı. Hiç kimse kalkmayınca Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) beni çağırdı -Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) çağırdığında benim için başka seçenek olmaz.- ve "Ey Huzeýfe, insanların arasına gir, ne yapıyorlar bak, benim yanıma gelene kadar kimseye bir şey anlatma." dedi. Gittim ve kavmin içine girdim. Rüzgâr ve Allahu Teâlâ'nın orduları yapacağını yapıyor. Onların tenceresi kaynamıyor, ateş de yanmıyor, herhangi bir bina da yapamıyorlardı. Ebu Sufyan kalktı ve "Ey Kureyş topluluğu, herkes yanındakilere baksın." dedi. Ben de yanında bulunan kişinin elini tuttum ve "Sen kimsin?" dedim. "Ben falanın oğlu falan" diye kendini tanıttı. Sonra Ebu Sufyan "Allah'a yemin olsun ki, konaklayacağınız bir yer bulamadınız, atlar helak oldu. Beni Kurayza bizi geride bıraktı. Onlardan da kötü haberler geldi. Bu rüzgârdan gördükleriniz başımıza geldi. Bir tencere bile durmuyor, ateş yanmıyor, çadır durmuyor. Hadi binin bineklerinize gidin, ben gidiyorum. Sonra bağlı olan devesinin yanına gitti ve üzerine oturdu. Devesine vurdu, üçüncü de harekete

geçti. Devesinin yularını ayakta iken çözdü. Eğer Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) benden kendisinin yanına gidene kadar kimseye bir şey söylemem için aldığı söz olmasaydı orada onu okla öldürürdüm. Huzeyfe (radiyallâhu anhu) devam ediyor: Sonra Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) yanına döndüm hanımlarından birinin elbisesine büründüğü halde namaz kılıyordu. O elbisenin içinde rükû ve secde yaptı. Selam verdiğinde ona olanları haber verdim. Gatafan da Kureyş'in yaptığını işittiğinde beldelerine döndüler.^{534 535}

4. Abdurrahman b. Amr b. Şimase el-Mehri şöyle rivayet edilmiştir: Onlar bir kaleyi muhasara etmişler. Ukbe b. Amir (radiyallâhu anhu) düşmanların kendilerine ulaşacağı, lakin kendilerinin düşmana ulaşamayacağı bir yerden savaştan iki adama denk gelmiş ve şöyle demiş: "Siz savaşmıyorsunuz." Onlardan birisi geri dönmüş, diğeri ise orada savaşmaya devam etmiş ve öldürülmüş. Ukbe (radiyallâhu anhu) onun cenaze namazını kılmayı kabul etmemiştir.⁵³⁶

534 Ahmed, **Müsned**, 23334

535 Hadiste askeri bir faide bulunmaktadır; "Askeri işlerde ictihad yoktur. Savaşçının yapması gereken tek şey eksiksiz ve ziyadesiz olarak kendisine verilen emri yerine getirmesidir."

536 Said b. Mansur, **Sünen**, 2497

Dinlememenin ve İtaat Etmemenin Zararları ⁵³⁷

1. Allahu Teâlâ'ya ve Rasûlü'ne İsyan

1. Hureyre'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *"Her kim bana itaat ederse, Allah'a itaat etmiştir. Her kim bana isyan ederse, Allah'a isyan etmiştir. Her kim benim emirime itaat ederse, bana itaat etmiştir. Her kim de benim emirime isyan ederse, bana isyan etmiştir"* buyurdu. ⁵³⁸
2. Ubade b. Samit'ten (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle demiştir: *"Kim şirk koşmayarak Allahu Teâlâ'ya ibadet eder, namaz kılar, zekâtı verir, dinleyip itaat ederse Allahu Teâlâ onu cennetin dilediği kapısından girdirir. Cennetin ise sekiz kapısı vardır. Kim de şirk koşmayarak Allahu Teâlâ'ya ibadet eder, namaz kılar, zekâtı verir, dinleyip isyan ederse onun durumu Allahu Teâlâ'nın ihtiyarındadır, dilerse rahmet eder, dilerse de azab eder."* ⁵³⁹
3. Haris el-Eşari'den (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"Ben Allahu Teâlâ'nın bana emrettiği beş şeyi size emrediyorum;*

⁵³⁷ Bil ki, Allah sana rahmet etsin, komutanın dinlememenin bundan başka birçok zararı vardır. Onlardan birkaçı:

Komutanın doğru bildiği bir şeyi yapmakta tereddüt etmesi. Ordunun emirleri yerine getirmeyeceği korkusu ile komutanın emretmekten çekindiği nice emirler, isyan etmelerinden korktuğu için ile almaktan çekindiği nice kararlar vardır.

Savaşçıların safında ayrılığın ve nifakın çıkması. Bu, her askerin bileceği aşikar bir durumdur. İnsanların biri isyan ettiğinde, bu isyan kalbin pislik ve isyana meyil olan kimselere bir hastalık gibi bulaşır. Savaş safı bozulur ve neticesi ancak bozgun olan ayrılık ve nifak meydana gelir.

Düşmanları Müslümanlara karşı harekete geçirmek. Allah düşmanları Müslümanların safında meydana gelen komutanın emirlerine isyan ve ayrılığı öğrendiğinde Müslümanların üzerine hücum etmekte tereddüt etmezler. Zira Müslümanlar isyanları ve çekişmeleri sonucunda düşmanlarına kolayca yutulabilecek bir lokma olmuştur.

⁵³⁸ Buhari, **Sahih**, 7137

⁵³⁹ Ahmed, **Müsned**, 22768

cemaat, dinlemek, itaat etmek, hicret ve Allahu Teâlâ'nın yolunda cihad etmek."⁵⁴⁰

4. Mekhul'den (rahmetullâhi aleyhi) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: *"Kim Müslümanların cemaatinden ayrılırsa, cemaate dönene kadar namazı yoktur. Müslümanlara zarar veren de böyledir, ta ki verdiği zararı telafi etmedikçe."*⁵⁴¹

2. Hezimet⁵⁴²

1. Berâ b. Âzib'den (radiyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: Biz o gün, yani Uhud günü müşriklerle karşılaştık. Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) okçulardan ibaret olan bir askeri birliği yerlerine oturttu, başlarına da Abdullah b. Cübeyr'i kumandan tayin etti ve onlara: *"Bizim düşmanlara galip geldiğimizi görseniz de yerlerinizden ayrılmayın, düşmanların bize galip geldiklerini görseniz de yine yerlerinizden ayrılmayın, bize yardım da etmeyin. Hiçbir surette mevziini terk etmeyin"*, emrini verdi. Biz düşmanlarla karşılaşp harbe girişince, müşrikler bozularak kaçtılar, hatta ben kadınları bacaklarından örtülerini kaldırmışlar ve ayaklarındaki halkaları meydana çıkmış olarak dağda süratle yürüyüp kaçarlarırken gördüm. Bu sırada Müslümanlar *"Ganimet alın! Ganimet alın!"* demeye başladılar. Bu durumda Abdullah b. Cubeyr *"Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) benden yerlerinizden ayrılmama*

540 Ahmed, **Müsned**, 17800

541 Said b. Mansur, 2496

542 İbn Hacer el-Askalanî **Fethu'l-Bari** adlı eserinde (353/7) "Uhud gazvesi ile alakalı hadiste şunları söylüyor: "Bu vakıada yasaklanan şeyi yapmanın bereketsizliği vardır. Bunun zararı bu hataya düşmeyenlere de sirayet eder. Nitekim Allahu Teâlâ Enfal Suresinde (25) şöyle buyurmuştur: "Aranızdan yalnız zalimlere erişmekle kalmayacak fitneden sakının, Allah'ın azabının şiddetli olduğunu bilin." Uhud gazvesinde Rasûlullah'ın emrine muhalefet sahabeden az bir kimseden sadır oldu, ancak bunun zararı tamamına, hatta Rasûlullah'a dahi sirayet etti. Sen Ey Allah yolunda giden kimse, Rasûlullah Efendimizin ümmetine ya da savaştığın topluluğa bereketsizlik ve vebal olmaktan sakın. Zira komutanın ya da imamin günahı ancak şer getirir."

ahdi aldı." dedi. Beraberindeki okçular dayatınca yüzleri döndürüldü, yâni şaşırıp nereye gideceklerini bilemediler. Akabinde Müslümanlardan yetmiş kişi şehid edildi. Ebû Sufyân Sahr b. Harb yükseğe çıktı ve "Aranızda Muhammed var mı?" diye seslendi. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ebû Sufyân'a cevâb vermeyiniz" buyurdu. Ebû Sufyân bu sefer "Aranızda Ebû Kuhâfe'nin oğlu, Ebûbekir var mıdır?" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) yine "Ebû Sufyân'a cevâb vermeyin" buyurdu. Ebû Sufyân tekrar "Aranızda Hattâb oğlu Ömer var mıdır?" diye sordu. Bu sorularına cevâb alamayınca Ebû Sufyân, arkadaşlarına döndü ve "Şüphesiz bunlar öldürülmüşlerdir, şayet diri olsalardı cevâb verirlerdi." dedi. Bu sırada Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) nefesine kendine hakim olamadı ve "Yalan söyledin ey Allah'ın düşmanı! Allah seni üzecek şeyleri, senin aleyhine baki kılmıştır." dedi. Ebû Sufyân "Yâ Hubel! Yüksel, işin yükselsin!" dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ebû Sufyân'a cevâb verin" buyurdu. "Ne söyleyelim?" dediler. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Allah en yüksek ve en uludur deyin." buyurdu. Ebû Sufyân "Bizim için el-Uzzâ var, sizin Uzzâ'nız yoktur." dedi. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Ona cevâb veriniz" buyurdu. Sahâbiler "Ona ne söyleyelim?" dediler. Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Allah bizim Mevlâ'mızdır, sizin mevlânız yoktur." deyince buyurdu. Ebû Sufyân "Bu, Bedir gününe mukabil bir gündür. Harb nevbet nevbettir, yâni bir nevbet sizin lehinize, bir nevbet bizim lehimize. Sizden öldürülenlerde müsle, kulak ve burun kesilmesi bulacaksınız; bunu ben emretmedim. Bunu emretmemiş olsam da bu müsle işi beni kötüleştirmez." dedi.⁵⁴³

Selefin Dinleyip İtaat Etmeye Olan Hırsı

1. Ebû Hureyre'den şöyle rivayet edilmiştir: Hayber günü Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Bu sancağı mutlaka Allah ve Rasûlünü seven bir adama vereceğim. Allah onun elinde fethi müyesser kılacaktır." buyurdu. Hz. Ömer (radiyallâhu anhu) "Kumandan olmayı ancak o gün diledim." demiştir. Sancak için çağrılıyım ümidiyle ona uzandım. Fakat Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem), Ali b. Ebi Tâlib'i çağırdı, sancağı ona verdi ve "Yürü! Allah sana fethi müyesser, kılıncaya kadar geri durma!" buyurdu. Derken Ali biraz yürüdü, sonra durdu ama sağa sola bakınmadı ve "Yâ Rasûlallah! İnsanlarla ne üzerine harp edeceğiz?" diye haykırdı. Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Onlarla Allah'tan başka ilâh yoktur ve Muhammed Rasûlullah'tır." diye şehadet getirinceye kadar harp et! Bunu yaptılar mı, kanlarını ve mallarını senden korudular demektir. Ancak hakkıyla olursa o başka! Hesapları da Allah'a kalmıştır." buyurdular.⁵⁴⁴
2. Abdullah b. Mes'ûd (radiyallâhu anhu) şöyle demiştir: Günün birinde bana bir adam geldi ve benden kendisine ne cevâb vereceğimi bilmediğim bir şey sordu. Şöyle dedi: "Şu bir kişi hakkında reyin nedir? Ki o zinde, silâhı üzerinde olarak sevinç içinde kumandanlarımızla beraber gazalara çıkar, fakat kumandanımız ona ve hepimize karşı sayamayacağımız derecede çok ve ağır vazifeler hakkında kesin ve şiddetli emirler verir. Şimdi bu katlanılmaz işlerde gazinin durumu nedir? Şu hâlde gazinin, kumandanının bu ağır emirlerine itaat etmesi vâcib midir?" diye sordu. Ben de ona şöyle cevâb verdim "Vallahi ben sana ne cevâb vereceğimi bilmiyorum. Şu kadar ki, biz Peygamber Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) ile beraber birçok gazada bulunduk. O, bir iş hakkında emir verince, o işi yapmadan bize başka bir iş yüklemeydi."⁵⁴⁵

544 Muslim, *Sahih*, 2405

545 Buhari, *Sahih*, 2964

3. Humeyd b. Hilal'den şöyle rivayet edilmiştir: Ebu Zer (*radiyallâhu anhu*), Hz. Osman'a (*radiyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Sen bana semerin kulpuna tutunmamı emretsen, ölene kadar ona tutunurdum." ⁵⁴⁶
4. Katade'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Kendisine bakan bir adam Amir b. Kays'a "Bana bir şey vasiyet et." dedi. Amir, "Ne vasiyet edeyim? Malım yok ki, malımı vasiyet edeyim, sultanın, valinin katında gücüm de yok ki, onu vasiyet edeyim. Ancak ben sana Allahu Teâlâ'dan korkmayı ve Allahu Teâlâ'nın Müslümanların işlerini kendisine verdiği kimseyi dinleyip itaat etmeni sana vasiyet ediyorum." ⁵⁴⁷
5. Nevfel b. Musahik'ten (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir gün Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) ile konuşurken Osman b. Huneyf'in (*radiyallâhu anhu*) yanında idik. Osman b. Huneyf (*radiyallâhu anhu*), Hz. Ömer'in (*radiyallâhu anhu*) görevlendirdiği bir görevli idi. Hz. Ömer'i (*radiyallâhu anhu*) bir sebepten kızdırmıştı idi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) yerdeki topraktan bir avuç alıp ona attı. Attıklarından bir taş Osman b. Huneyf'in (*radiyallâhu anhu*) alnına isabet etti ve alnını yaradı. Alnındaki kan sakallarına kadar aktı. Sonra sanki Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) pişman oldu ve "Sakalındaki kanı sil." dedi. Bunun üzerine Osman b. Huneyf (*radiyallâhu anhu*) "Bu insanı helak etmez Ey Müminlerin emiri. Allah'a yemin olsun ki, benim hürmetini çiğnediğin kadar, ben bana verdiğin işin hürmetini çiğnemedim." dedi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bunu beğendi ve ona daha güzel davrandı. ⁵⁴⁸
6. Ebu Üseyd'in azatlı kölesi olan Ebu Said'den (*rahmetullâhi aleyh*) -ki bu da Malik b. Rabi'dir- rivayet edildiğine göre kendisi şöyle demiştir: Osman b. Affan (*radiyallâhu anhu*) hac

⁵⁴⁶ İbn Ebi Şeybe, **Musannef**, 37698

⁵⁴⁷ Abdurrezzak, **Musannef**, 20698

⁵⁴⁸ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 8308

aylarında umre yapılmasını ya da hac ve umreyi beraber yaparak temettü haccı yapmaktan yasaklamıştı. Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) ise orada bu ibadet için ihrama girmişti. Hz. Osman (*radıyallâhu anhu*) minberden indi. Bir şey aldı ve Hz. Ali'ye (*radıyallâhu anhu*) doğru yürüdü. Talha ve Zübeyr ayağa kalktılar ve ondan geri durdular. Osman (*radıyallâhu anhu*) Hz. Ali'ye (*radıyallâhu anhu*) yürümeye devam etti. Neredeyse parmakları ile gözlerini dürtecek idi. Hz. Osman (*radıyallâhu anhu*) şöyle diyordu: "Sen yoldan çıkmış ve yoldan çıkaran birisin." Hz. Ali (*radıyallâhu anhu*) ise ona hiçbir karşılık vermiyordu.⁵⁴⁹

7. Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ashabından Ebu Reyhane'nin azatlı kölesinden şöyle rivayet edilmiştir: Ebu Reyhane (*radıyallâhu anhu*) kıyı tarafında nöbetçi idi. Başında bulunan emirden ailesinin yanına gitmek ya da bir gece müsaade etmesi için izin istedi. O da izin verdi. Geceleyin Beytu'l-Makdis'e geldi ve mescide girdi. Ailesinin yanına gitmedi. Bir sureye başladı, sonra bir diğeri... Ta ki mescitte sabahladı. Sabah olunca sahildeki nöbet tuttuğu yere döndü. Kendisine "Ey Ebu Reyhane, ailene gitseydin, onlarla oturup görüşseydin." dendi. Bunun üzerine kendisi "Bana emirim bunun için müsaade etti. Verdiği süre doldu. Ben yalan söyleyen biri değilim. Görevimden de geri kalmam, geri durmam." dedi. Görevine döndü, ailesinin yanına gitmedi. Dönene kadar onları görmedi ve meskeni Beytu'l-Makdis oldu.⁵⁵⁰
8. Cünade b. Ebi Ümeyye'den şöyle rivayet edilmiştir: Kendisi İskenderiye'de Amr b. As'la (*radıyallâhu anhu*) birlikteydi. Amr (*radıyallâhu anhu*) insanlara "Kimseyi öldürmeyin." diye emretti. Sonra birden kavga çıktı ve insanlar birbiri ile vuruştı. Amr (*radıyallâhu anhu*) onları gördü ve şöyle dedi: "Ey Cünade, insanların yanına git, kimse hiçbir asiye

⁵⁴⁹ İbn Hacer, *el-Metalibu'l-Âliye*, 2136

⁵⁵⁰ Said b. Mansur, *Sünen*, 2489

öldürmesin." Cünade geri döndüğünde Amr yanına vardı, sonra ona seslendi: "İnsanlardan herhangi biri öldürüldü mü?" diye. Cünade de "Hayır." Bunun üzerine Amr: "Allah'a hamd olsun." dedi.⁵⁵¹

Ordunun Komutanı Hususunda Sorumlulukları

Ona İkramda Bulunmaları ve Ona Edepli Davranmaları

1. Ebu Hureyre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dedi: "*Meclis sadece üç kişi için genişletilebilir; yaşlı olana yaşıdan, âlimi olan ilminden, yetki sahibine yetkisinden dolayı.*"⁵⁵²
2. Ebu Musa el Eş'ari'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "*Muhakkak ki, ihtiyar Müslümana, Kur'ân'ı terk etmeyen ve yasaklarını çiğnemeyen Kur'ân hafızlarına ve adaletli devlet başkanına hürmet etmek, Allah'a saygıdandır.*"⁵⁵³
3. Katade'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuşlardır: "*Müslüman yaşlıya, Kuran-ı Kerim hafızlarına ve adil imama ikramda bulunmak Allahu Teâlâ'yı tazimdendir.*"⁵⁵⁴
4. Ebu Bekre'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "*Kim Allahu Teâlâ'nın sultanın dünyada ikramda bulunursa Allahu Teâlâ da kıyamet gününde ona ikramda bulunur. Kim de Allahu Teâlâ'nın sultanına kötü davranırsa Allahu Teâlâ da kıyamette ona kötü davranır.*"⁵⁵⁵

551 Said b. Mansur, **Sünen**, 2495

552 Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 10484

553 Ebu Davud, **Sünen**, 4843

554 Haris, **Müsned**, 734

555 Ahmed, **Müsned**, 20433

Gidip Gelmede ve Orduya Özel Hususlarda İzin Almak ⁵⁵⁶

1. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: "Allah'a ve ahiret gününe inananlar mallarıyla canlarıyla cihad etme hususunda senden izin isteyip geri kalmazlar." (Tevbe 44) ayeti, Nur suresindeki: "Doğrusu Allah'a ve Peygamberine inanan Müminler, Peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler. Senden izin isteyenler, işte onlar, Allah'a ve Peygamberine inananlardır. Bazı işleri için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver, Allah'tan, onların bağışlanmalarını dile."

⁵⁵⁶ İbn Kudame el-Makdisi el-Mugni adlı eserinde (1631-38-37/13) şöyle demektedir: "Komutan insanlarla beraber savaşa çıktığında hiç kimsenin ondan izinsiz hayvanını otlatması, odun toplaması, birisi ile savaşması, ordudan ayrılması, herhangi bir iş yapması caiz değildir. Yani ordudan hayvanına yem toplamak, odun toplamak ya da başka bir şey için ondan izinsiz çıkamaz. Zira Allahu Teâlâ şöyle buyurmuştur: "Doğrusu Allah'a ve Peygamberine inanan Müminler, Peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler." (Nur 62) Komutan insanların ve düşmanın halini, düşmanın mekanını, mevzisini, uzaklığını yakınlığını en iyi bilen kimsedir. Bir kişi ondan izinsiz ordudan ayrıldığında düşmanın tuzağına düşüp yakalanmaktan yahut düşmanın öncü birliklerine yakalanmaktan veya komutanın Müslümanlara beraber hareket edip kendisinin geride kalması sebebiyle helak olmasından emin değildir."

Maalesef biz bu düşüncesizliği ve bu işe dikkat edilmediğini savaşçılardan görmekteyiz. Çoğu kez bu muhalefet büyük tehlikelere, sıkıntılara kapı aralamakta. Sanki izin istemek savaşıya bir hakaret, onun hakkına bir eksiklik ve değeri düşürmüştü ya da izin istemek değersiz ikinci bir işmiş gibi bir algı var. Bu algının oluşmasında birkaç sebep bulunmaktadır:

Cihad tecrübeleri, sahları ve devirleri için düzensiz, nizamsız ve toplu hareket etmekten uzak bir hayatın içinden insanın orduya katılmasıdır. Bu da askeri hazırlık için gerekli bir eğitimden geçmeden olmaktadır.

Savaşçıları derli toplu bir sistem üzere eğitmeyi ihmal etmektir. Halbuki bu durum bütün ordularda esastır. Bu eğitimden maksat savaşçının kulağının ve azalarının emirlere itaat etmesi, emrin şekline, türüne ya da emirden maksadın ne olduğuna bakmaksızın emirleri yerine getirmesidir. Önemine ve düzgün bir sistem kurmasına ek olarak bu için en büyük neticesi hangi vakit olursa olsun, hangi hal olursa olsun insanların toplanmasına ve düzenlenmesine kolaylık sağlamaktadır.

Savaşçının imanı ve şeri olarak eğitilmemesi, yetiştirilmemesidir. Söz dinlememenin ve itaat etmemenin tehlikesini ve bu tehlikenin kendisi ve Müslümanlar üzerindeki etkisini idrak etmemesidir.

Allah şüphesiz bağışlar, merhamet eder." (Nur 62) ayetini nesh etmiştir.⁵⁵⁷

2. **"Doğrusu Allah'a ve Peygamberine inanan Müminler, Peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler. Senden izin isteyenler, işte onlar, Allah'a ve Peygamberine inananlardır. Bazı işleri için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver, Allah'tan, onların bağışlanmalarını dile. Allah şüphesiz bağışlar, merhamet eder."** (Nur 62) ayeti ile alakalı büyük tefsir imamı Mücahid'den şöyle rivayet edilmiştir: "Bu durum savaş ve Cuma namazındadır. Cumada imamın izin vermesi eli ile işaret etmesi ile olur."⁵⁵⁸
3. Beyhaki **"Doğrusu Allah'a ve Peygamberine inanan Müminler, Peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler. Senden izin isteyenler, işte onlar, Allah'a ve Peygamberine inananlardır. Bazı işleri için senden izin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver, Allah'tan, onların bağışlanmalarını dile. Allah şüphesiz bağışlar, merhamet eder."** (Nur 62) ayeti ile alakalı şöyle demiştir: "Said b. Cübeyr'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle aktarılmıştır: 'Savaş ve benzeri durumlarda...'"⁵⁵⁹
4. Beyhaki şöyle demiştir: Mekhul bu ayet için (Nur 62) "Savaş ve Cuma namazında geçerlidir. Mensuh, hükmü kaldırılmış değildir." demiştir.⁵⁶⁰
5. Beyhaki yine Ata'dan (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle aktarmıştır: "Ben sahabeyi gördüm, onlar hutbe veren imamdan izin istiyordu. İmam onlara eliyle işaret ediyor,

⁵⁵⁷ Ebu Davud, **Sünen**, 2771

⁵⁵⁸ Said b. Mansur, **Sünen**, 2491

⁵⁵⁹ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 371/6

⁵⁶⁰ Beyhaki, **Sünen-i Kebir**, 371/6

konuşmuyordu." Malik b. Enes (*radıyallâhu anhu*) ise şöyle diyordu: "Kişi çıkmak istediğinde imamdan izin alması gerekmez."⁵⁶¹

6. Ebu Amir el-Eşari'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir seriyye ile beraber yola çıktım. Bizimle beraber Sad b. Ebi Vakkas (*radıyallâhu anhu*) vardı. Bir yerde konakladık. Bizden bir genç hayvanını yemlemek istediğini, söyledi. Ebu Amir ona, arkadaşımıza -Ebu Musa el-Eşari'yi (*radıyallâhu anhu*) kastediyor- sormadan yapma dedi. Ebu Amir ile Ebu Musa arkadaş idi. Genç ondan izin istedi.

— Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) ona "Belki de sen ailenin yanına gitmek istiyorsun?" diye sordu.

— Genç hayır, dedi.

— Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) tekrar düşün, dedi.

— Genç yine kabul etmedi. Ardından genç ailesinin yanına gitti. Onların yanında dört gün kaldı. Sonra geldi.

— Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) ona "Ailenin yanına mı gittin?" diye sordu.

— Genç gitmediğini, söyledi.

— Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) "Bana söyle." dedi.

— Genç yine yapmadım, dedi.

— Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) "Doğruyu söyle." dedi.

— Bu sefer genç ailesinin yanına gittiğini, söyledi.

— Bunun üzerine Ebu Musa (*radıyallâhu anhu*) şöyle dedi: "Muhakkak ki, sen cehenneme gittin. Aileni de cehenneme düşürdün. Cehenneme yöneldin. Tekrardan başla işine."⁵⁶²

⁵⁶¹ Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 371/6

⁵⁶² Said b. Mansur, *Sünen*, 2492

Komutanı Aşağılamanın ve İhanet Etmenin Haram Olması

1. Ebu Bekre'den (*radiyallāhu anhu*) rivayet edildiğine göre kendisi Efendimizi (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işitmiştir: *"Kim Allahu Teâlâ'nın sultanını aşağılarsa Allahu Teâlâ da kıyamet günü onu aşağılar."*⁵⁶³
2. Huzeyfe'den (*radiyallāhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: *"Hangi kavim Allahu Teâlâ'nın sultanını aşağılamak için ona giderse, kıyamet gününden önce Allahu Teâlâ'nın onları aşağılar."*⁵⁶⁴
3. Enes b. Malik'ten (*radiyallāhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Rasûlullah'ın (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) ashabının büyüklere "Emirlerinize sövmeyin, onları aldatmayın, onlara isyan etmeyin. Allahu Teâlâ'dan korkun, sabredin, sonuç yakındır." diyerek onlara karşı gelmek bizi nehy etti.⁵⁶⁵
4. Amr el-Bikali'den (*radiyallāhu anhu*) Rasûlullah'ı (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle işittiği rivayet edilmiştir: "Sizin başınızda namazı, zekâtı ve cihadı emreden emirler, liderler olduğu müddetçe Allahu Teâlâ onlara sövmenizi haram kıldı. Onların arkasında namaz kılmanızı helal kıldı."⁵⁶⁶
5. İbn Abbas'tan (*radiyallāhu anhu*) rivayet edildiğine göre Rasûlullah'ı (*sallallāhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: Tevrat'ta şöyle yazılıdır: *"Büyüğüne lanet eden melundur. Burada emir ve vali kastediliyor."*⁵⁶⁷

⁵⁶³ Ahmed, **Müsned**, 20433

⁵⁶⁴ Bezzar, **Müsned**, 4848

⁵⁶⁵ Beyhaki, **Şuabu'l-İman**, 7117

⁵⁶⁶ Taberani, **Mucem-i Kebir**, 90

⁵⁶⁷ İbn Abi Asım, **es-Sünne**, 1461

Allahu Teâlâ İçin Ona Nasihatta Bulunmak

1. Temim-i Dâri'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edildiğine göre Peygamber Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "*Din nasihattir.*" Biz "Kime?" diye sorduk. Rasûlullah Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "*Allah'a, kitabına, Rasûlüne, Müslümanların imamlarına ve bilumum Müslümanlara*" buyurdular.⁵⁶⁸
2. Ziyâd b. İlaka'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ben Cerir ibn Abdullah'ı (*radıyallâhu anhu*) şöyle derken işittim: Basra valisi Muğire b. Şube'nin (*radıyallâhu anhu*) vefat ettiği gün minbere çıktı, Allah'a hamd ve sena ettikten sonra: "Başınıza bir emir gelinceye kadar tek ve ortaksız olan Allah'tan sakınma, vakar ve sekinet üzere bulunmanızı tavsiye ediyorum. Zira emiriniz şimdi buraya geliyor." diye nasihat etti. Müteakiben "Vefat eden emiriniz için Allah'tan afv dileyiniz, çünkü o affı severdi." dedikten sonra "Bundan sonra: Ben Peygamber'e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) gelip: "Müslüman olmak üzere sana beyat edeceğim." dedim. Şart ettiği şeyler arasında her Müslümana hayrı tavsiye etmek vardı. Ben de bu şart üzerine beyat ettim. Şu mescidin Rabbine yemin ederim ki, ben sizin nasihat ediciniz." dedi. Cerir ibn Abdillâh bu hutbeden sonra istiğfar ederek minberden indi.⁵⁶⁹
3. Ebu Meysa el-Mustezil b. Husayn'dan şöyle rivayet edilmiştir: Bizim başımızda emir iken Cerir b. Abdullah'ı (*radıyallâhu anhu*) işittim, şöyle diyordu: Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) biat ettim, sonra dönüp gittim. Beni çağırdı ve "Bana, bütün Müslümanlara iyiliği emretmek üzere biat etmedikçe seni bırakmam." dedi. Ben de ona biat ettim.⁵⁷⁰

⁵⁶⁸ Müslim, *Sahih*, 95

⁵⁶⁹ Buhari, *Sahih*, 58

⁵⁷⁰ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 3703

4. Huzeyfe'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Allah Rasûlü (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurmuştur: "Müslümanların işlerini umursamayan onlardan değildir. Allah'a, Rasûlüne, Kitabına, imamına ve bütün Müslümanlara doğruyu tavsiye etmeyen Müslümanlardan değildir."⁵⁷¹
5. Ömer b. Malik el-Ensari, Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle buyurduğunu söyledi: "Size üç şeyi emrediyor, üç şeyi de yasaklıyorum; Allah'a hiçbir şeyi ortak koşmamayı, Allahu Teâlâ'nın hükmü gelinceye kadar itaat üzere olmanızı, Allahu Teâlâ'nın emirleri ile emreden valilerinize nasihat etmenizi emrediyor, dedikoduyu, çok fazla soru sormayı ve malı israf etmeyi yasaklıyorum."⁵⁷²
6. Zeyd bin Sabit'ten (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Kendisi bir gün öğleye doğru Mervan'ın yanından ayrıldı. Biz "Bu saatte onun yanına ancak ondan istediği bir şey sebebi ile gitmiştir." dedik. Kalktım ona sordum, dedi ki: Evet, Rasûlullah'tan (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) işittiklerimi sordu. Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işittim: "Benden bir hadis işitip de onu aktarana kadar koruyan kimsenin Allahu Teâlâ yüzü parlatsın. Zira nice bilgi taşıyan kimseler vardır, ancak o bilgiyi kavrayamaz. Nice bilgi taşıyan kimse vardır ki, bu bilgiyi kendisinden daha iyi anlayacak kimseye götürür. Üç şey vardır ki, Müslüman kalbi onlardan asla ayrılmaz; yapılan ameli sırf Allahu Teâlâ rızası için yapmak, yöneticilere nasihatte bulunmak ve cemaate devam etmek. Zira valilerin, emirlerin daveti insanları çepeçevre çevreler."⁵⁷³

⁵⁷¹ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 7473; *Mucem-i Sağır*, 907

⁵⁷² Taberani, *Mucem-i Kebir*, 8307

⁵⁷³ Ahmed, *Müsned*, 21590

7. Abdullah bin Bureyde'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ömer b. Hattâb (*radıyallâhu anhu*) heyet geldiği için insanları topladı. Oğlu Ubeydullah'a ya da Abdullah b. Erkam'a dedi ki: "Muhammed'in (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) as-habına bakın, önce onlara izin verin. Sonra onları takip edenlere izin verin." Hz. Ömer'in yanına girdiklerinde saflar halinde durdular. Üzerinde kesik kesik elbiseler olan cüsseli bir adam vardı, ona işaret etti ve Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) üç defa "eh" dedi. Adam da üç defa "eh" dedi. Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ona "Ayağa kalk." dedi. Adam yerine geçti. Sonra tekrar oradakilere baktı. Eşar kabilesinden zayıf, kısa ve düz saçlı bir adam vardı. Sonra ona işaret etti, yanına geldi ve ona "eh" dedi. Adam ona "Ey Müminlerin emiri, bize sor ya da aç. Bize bir şeyler anlat ki, biz de sana anlatalım." dedi. Hz. Ömer (*radıyallâhu annu*) "üf" dedi ve tekrar insanlara baktı. Beyaz tenli zayıf birisi vardı, ona işaret etti. Adam Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) yanına geldi, Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) ona "eh" dedi. Adam bir anda ayağa kalktı, Allahu Teâlâ'ya hamd etti ve ona övgülerde bulundu, vaazda bulundu. Sonra şöyle dedi: "Sen, bu ümmetin görevini üstlendin. Bu ümmet adına ve onları korumak aldığın görev hususunda, özellikle kendi nefsin hususunda Allahu Teâlâ'dan kork. Zira sen, vazifelendirildiğin görevden hesaba çekileceksin, mesul olacaksın. Sen emanetçisin. Sana verilen emaneti yerine getirmen gerekir. Amelin kadar ecir alacaksın." Bunları duyunca Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) "Halife olduğumdan beri senden başka kimse bana doğruyu söylemedi." dedi.⁵⁷⁴

574 Haris, Müsned, 466

Gizli Olarak Ona Nasihatte Bulunmak

1. Şurayh b. Ubeyd el-Hadrami'den ve başkalarından şöyle rivayet edilmiştir: İyâz b. Ganem (*radıyallâhu anhu*), fethedildiğinde Dara'nın ⁵⁷⁵ sahibine celd cezası uyguladı. Hişam b. Hâkim, İyaz'ı kızdıracak kadar kötü konuştu. Birkaç gece bekledi. Hişam b. Hakim, onun yanına gelip özür diledi. Sonra Hişam, İyaz'a şöyle dedi: Sen Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediğini işitmedin mi: "İnsanların en şiddetli azab çeken, dünyada insanlara karşı en şiddetli olanıdır." Bunun üzerine İyaz b. Ganem, Hişam'a "Senin işittiğini işittik, gördüğünü gördük. Sen Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle dediğini işitmedin mi: 'Kim bir sultana nasihatte bulunmak isterse bunu açıktan yapmasın. Bilakis onun elinden tutsun, baş başa kalsınlar. Eğer bunu kabul ederse ne âlâ. Kabul etmezse de bu kişi üzerinde olan mükellefiyeti yerine getirmiş olur.' Sen Ey Hişam, cüretkâr-sın. Allahu Teâlâ'nın sultanına cüretkâr davranıyorsun. Sultanın seni öldürmesinden korkmaz mısın? Sonra Allahu Teâlâ'nın sultanının öldürdüğü kimse olacaksın!" ⁵⁷⁶
2. Said b. Cumhan'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Abdullah b. Ebi Evfa'nın (*radıyallâhu anhu*) yanına gittim. Gözleri görmüyor idi. Selam verdim. Bana kim olduğumu sordu. Kendimi tanıttım. Babamın ne yaptığını sordu. Ezarika'nın babamı öldürdüğünü söyledim. Bunun üzerine "Allahu Teâlâ Ezarika'ya lanet etsin, Allahu Teâlâ Ezarika'ya lanet etsin. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) bize Ezarika'nın cehennem köpekleri olduğunu söylemişti." dedi. Ben de sadece Ezarika'nın mı yoksa bütün Haricilerin mi cehennem köpeği olduğunu sordum. Bütün Haricilerin cehennemlik olduğunu, söyledi. Ben de sultanın zulmettiğini, onları kayırdığını, söyledim. Elimi tuttu ve şiddetli bir şekilde cimcikledi ve "Yazıklar olsun sana Ey

⁵⁷⁵ Mardin ve Nusaybin'in arasında bir belde.

⁵⁷⁶ Ahmed, *Müsned*, 15333

İbn Cuhman! Sen büyük karaltıya yapış. Eğer sultan seni dinleyecekse, git onun evine, bildiklerini anlat. Kabul ederse ne ala. Kabul etmezse bırak gitsin. Zira sen ondan daha iyi biliyorsundur." ⁵⁷⁷

3. Seleme b. Şihab el-Abdi'den rivayet edildiğine göre Hz. Ömer (radıyallâhu anhu) şöyle demiştir: "Ey İnsanlar, bizim sizin üzerinizde haklarımız var, gaip hususunda nasihat ve hayır üzere yardım etmek. İmamın, liderin, emirin, sultanın yumuşaklığından ve halim olmasından Allahu Teâlâ'ya daha sevimli ve daha faideli bir şey yoktur. İmamın, liderin, emirin, sultanın cehaletinden ve insanların haklarına riayet etmemesinden Allahu Teâlâ'ya daha sevimsiz bir şey yoktur." ⁵⁷⁸

Liderin Meclisinde Hakkı ve Hayrı Söylemek

1. Abdullah b. Mesud'dan (radıyallâhu anhu) şöyle rivayet edilmiştir: "Bundan sonra, başınızda bu zamandaki gibi sünnete davet eden liderler olacak. Eğer siz onları terk ederseniz onları bunun gibi yaparsınız. Eğer onları terk ederseniz kıyamet gelir." ⁵⁷⁹
2. İbn Ömer'den (radıyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuşlardır: "Kim bir imamın yanına gelirse hakkı söylesin ya da sussun." ⁵⁸⁰
3. Ebu Hureyre (radıyallâhu anhu), Rasûlullah'ın (sallallâhu aleyhi ve sellem) kendisine şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Ey Ebu Hureyre, hiçbir emirin yanına gitme. Eğer mecbur kalır da gidersen, benim sünnetimden dışarı çıkma. Onun kılıcından

577 Ahmed, **Müsned**, 19415

578 Hennad b. Seri, ez-Zühed, 1281

579 Taberani, **Mucem-i Kebir**, 9497

580 Taberani, **Mucem-i Evsat**, 5947

*korkma. Onun kılıcı, senin onlara Allahu Teâlâ'dan kork-
mayı ve Allahu Teâlâ'ya itaati emretmendir."*⁵⁸¹

4. Tarık b. Şihab'dan (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Ayağını üzengiye koyan bir adam Rasûlullah'a (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Hangi cihad en faziletlidir?" diye sordu. Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ise "Zalim sultanın yanında doğru sözdür." diye karşılık verdi.⁵⁸²
5. Cabir'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Şehitlerin efendisi Hamza b. Abdulmuttalip ile zalim imama doğruyu söyleyerek ona emreden ve onu nehy eden, bu sebeple imamın kendisini öldürdüğü kimsedir."⁵⁸³
6. Hz. Hasan'dan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*), Übey b. Kab'ın (*radıyallâhu anhu*) okuduğu bir ayeti reddetti. Übey b. Kab (*radıyallâhu anhu*) "Ben bu ayeti Rasûlullah'tan işittim. Baki'ye ulaşan sesler senin hoşuna gidiyor." Bunun üzerine Hz. Ömer (*radıyallâhu anhu*) "Doğruyu söyledin. Sizi denemek istedim, aranızda doğruyu söyleyen var mı, diye. Bir lider ki, kendisine doğru söylenmiyor, kendisi de doğruyu söylemiyor, bu kimse de hiçbir hayır yoktur." diyerek cevap verdi.⁵⁸⁴

Zulümde Sultana Yardımda Bulunmamak

1. Cabir b. Abdullah'tan (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) Kab b. Uca'ya şöyle demiştir: "Allahu Teâlâ seni sefihlerin emirliğinden muhafaza eylesin." Kab b. Uca "Sefihlerin emirliği nedir?" diye sordu. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Ben-den sonra gelecek olan emirlerdir. Benim yoluma uymazlar.

⁵⁸¹ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 227

⁵⁸² Nesai, *Sünen-i Sügra*, 4209

⁵⁸³ Hakim, *Müstedrek*, 4884

⁵⁸⁴ İbn Hacer, *el-Metalibu'l-Âliye*, 3290; Beyhaki, *Sünen-i Kebir*, 13549

*Sünnetime de tabi olmazlar. Kim onları yalanları üzere tasdik eder, zulümlerinde onlara yardımcı olursa, onlar benden değiller, ben de onlardan değilim, havzıma da gelemeler. Kim de onları yalanları üzerine tasdik etmez, zulümlerine yardımcı olmazsa, onlar bendendir, ben de onlardanım, havzıma da geleceklerdir."*⁵⁸⁵

2. Huzeyfe'den (*radıyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efen-dimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: *"Yakında yalan söyleyen, zulüm eden sultanlar, yöneticiler olacak. Kim on-ları yalanları üzerine tasdik eder ve onlara zulümlerinde yardımcı olursa benden değildir, ben de ondan değilim. Hav-zıma da gelemeler. Kim de onların yalanlarını tasdik etmez, onlara zulümlerinde yardımcı olmazsa bendendir, ben de ondanım. Yakında havzıma da gelecektir."*⁵⁸⁶
3. Huzeyfe'den (*radıyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Evin-de bir kütüğün üstünde otururken Hz. Ömer'in (*radıyallâhu anhu*) yanına girdim. Kendi kendine konuşuyordu. Ona yaklaştım. "Seni bu kadar ilgilendiren nedir?" diye sor-dum. Eliyle bir işaret yaptı. Ben tekrar ona "Nedir bu senin düşündüren? Allah'a yemin olsun, senden hoşlan-madığımız bir şey görseydik senin düzeltirdik." dedim. Bunun üzerine Ömer (*radıyallâhu anhu*) "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki, siz benden hoşlan-madığınız bir şey görseydiniz, beni düzeltirdiniz." dedi. Ben de "Kendisinden başka ilah olmayan Allah'a yemin olsun ki, senden hoşlanmadığınız bir şey görseydik, seni düzeltirdik." dedim. Bunu duyunca çok rahatladı ve "Si-zin aranızda Rasûlullah'ın (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) ashabından, benim bir yanlışımı gördüğünde beni düzelten kimseler koyan Allahu Teâlâ'ya hamd olsun." dedi.⁵⁸⁷

⁵⁸⁵ Ahmed, *Müsned*, 14441

⁵⁸⁶ Ahmed, *Müsned*, 23260

⁵⁸⁷ İbn Ebi Şeybe, *Musannef*, 34488

4. Musa b. Ebi İsa'dan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*), Ben Harise'nin su içtiği yere geldi. Muhammed b. Mesleme'yi gördü ve "Benim hakkımda ne düşünüyorsun?" diye sordu. O da "Allahu Teâlâ'ya yemin olsun ki, seni, sevdiğim ve sana hayrı isteyen kim-senin seni sevdiği bir halde görüyorum. Seni mal toplama-kuvvetli, ama maldan uzak, malın taksiminde adil görüyorum. Eğer doğru yoldan uzaklaşsan seni, okları düzelttiğimiz gibi düzeltiriz." dedi. Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) bunu duyunca şaşırdı. Muhammed b. Mesleme (*radiyallâhu anhu*) tekrar "Eğer doğru yoldan uzaklaşsan seni, okları düzelttiğimiz gibi düzeltiriz." dedi. Bunun üzerine Hz. Ömer (*radiyallâhu anhu*) "Doğrudan ayrıldığımda bana doğruyu gösterecek insanların arasında beni kılan Allahu Teâlâ'ya hamd olsun." dedi.⁵⁸⁸

Yöneticinin Gösteriş Yapmaması

1. İmran b. Husayn'dan (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir bedevi Rasûlullah'ı (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle derken işitmiş "Kureyş hakkında sadece onlardan korkuyorum." Bedevi, Efendimize (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Onlar kimdir?" diye sormuş. "Cimriler, büyük göbeklilerdir. Eğer ömrün uzun olur da onları görürsen, insanları fitnelerler. Hatta onlar insanları iki havuz arasında, bir oraya bir bu-raya gidip gelen koyunlar olarak görür."^{589 590}

⁵⁸⁸ İbn Mübarek, *Kitabu'z-Zühd*, 512

⁵⁸⁹ Ahmed, *Müsned*, 16625

⁵⁹⁰ Burada Efendimizin belîğ bir teşbih yaptığını görüyoruz. Emirleri havuz, onlara yalalaklık yapan insanları da havuza gelen, etrafında dolaşan koyunlara benzetmiştir.

Onda Olmayan Şey ile Onu Övmemek ve Methetmemek⁵⁹¹

1. İbn Abbas'tan (*radıyallâhu anhu*), Hz. Ömer'i (*radıyallahu anhu*) minberde şöyle derken işittiği rivayet edilmiştir: Rasûlullah (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "*Hristiyanların, Meryem'in oğlunu övdükleri gibi beni övmeyin. Ben Allahu Teâlâ'nın kuluyum. 'Allah'ın kulu ve elçisi' deyin.*"⁵⁹²
2. İbn Abdullah İbn eş-Şihhir'den şöyle rivayet edilmiştir: Bir gün Âmir oğullarının elçileriyle birlikte elçi olarak

591 Maalesef bugünkü cihad durumumuzda "ordular zorbalık yapan kimselerdir" sözünün tahakkuk ettiğini görüyoruz. Ordu komutanlarını onlarda bulunmayan vasıflarla över. Onlar için şiirler yazar. Onlara, hak etmedikleri lakaplar takar. Mesela bir komutana "fatih" lakabını takarlar. Halbuki bu kişi eşliğinde evinin kapısını açmaktan başka bir şey yapamaz. Ya da "düşmanları korkutan" lakabını verirler. Halbuki bu komutan sadece Müslümanları korkutur. "Savaş alanının aslanı" lakabının da savaş alanında görülmemiş birisine konulması buna başka bir örnek. Bu gibi lakaplar komutan için faydalık olmak bir yana zararlı olmakta, onun nefsinin azgınlığını arttırmaktadır. Hatta bunun gibi boş övgüler nifak ve yalanın yayılmasında ciddi etkili olmaktadır. Allahu Teâlâ muhafaza eylesin.

Şunu da unutmamak gerekir ki, belli bir miktarda Müslümanların hakiki remizler, lakaplar takmaları gerekmektedir. Özellikle ehli küfür bu hususta adım attıktan sonra. Ancak bu lakap takmanın, övgüde bulunmanın, insanlara önderlik edecek olan komutanın şahsında tahakkuk etmiş olması gereken bazı şartları, gereklilikleri vardır.

İmam Nevevi **el-Ezkar** adlı eserinde ("SELÂM VERMEK, EVE GİRMEK İÇİN İZİN İSTEMEK, AKSİRANA KARŞILIK DUÂ ETMEK VE BUNLARLA İLGİLİ MESELELER" babı) şöyle demektedir: "Bil ki, insanı iyi halleri ile medhetmek ve övmek bazen yüzüne karşı olur, bazan da gıyabında olur. İnsanı gıyabında övmeye gelince, oven kimse taşkınlık yapmamak ve yalana girmemek şartı ile, bunda engel yoktur. Yalan şekli ile övmek ise haramdır. Haram oluş övmekten değil, yalan söylemekten dolayıdır. Bir gerek duyulduğu zaman ve bir bozukluğa se-beb olmadığı içinde yalan olmayan böyle bir övgü müstahabdır. Övülene ulaşması halinde onu fitneye düşüren ve benzeri bozuk maksad taşıyan medihler olmamalıdır.

Ovulenin yüzüne karşı yapılan medhe gelince, bunun hakkında mubah ve müstahabı gerektiren hadisler nakledildiği gibi, bundan kaçınmayı gerektiren hadisler de nakledilmiştir. Âlimler demiştir ki, bu hadislerin hük-münü bir araya toplayıp şöyle denilir: Eğer yüzüne karşı övülende kâmil bir iman, tam bir anlayış, nefis terbiyesi ve fitneye düşmeyecek şekilde . tam bir seziş varsa ve buna aldanmazsa, nefsi de bundan hoşlanmazsa, bu haram değildir, mekruh da değildir. Bu hallerden birinin bulunmasından korkuluyorsa, onu yüzüne karşı övmek şiddetle mekruh olur."

592 Buhari, **Sahih**, 3445

Rasûlullah'ın huzuruna gitmiştim. Efendimize (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Sen bizim Seyyidimizsin." dedik. Rasûlü Ekrem (sallallâhu aleyhi ve sellem) "Seyyid Allah'tır." buyurdu.⁵⁹³ Biz "Sen bizim faziletçe en faziletlimiz, insanlara iyilik yapma bakımından da en üstünümüz sensin." dedik. "Bu sözünüzü söyleyiniz yahut da bu sözünüzün bir kısmını söyleyiniz. Şeytan sizi bazı sözlerinizle kendi yoluna sürüklemesin." dedi.⁵⁹⁴

3. Büreyde el-Eslemî'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) şöyle buyurmuştur: "Münafığa 'seyyid/efendi' demeyiniz. Çünkü eğer siz ona böyle 'seyyid/efendi' demeye devam ederken bir gün başınıza efendi oluverirse aziz ve celil olan Allah'ı öfkelenirmiş olursunuz."⁵⁹⁵
4. Ebu Musa'dan (radiyallâhu anhu) rivayet edildiğine göre Efendimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem), bir adamı başkasını överken ve yaptığı bu övgüde aşırıya giderken işitti ve "Helak ettiniz ya da adamın sırtını kestiniz." demiştir.⁵⁹⁶

593 Hattabi **Mealimü's-Sünen**'de (112/4) şöyle demektedir: "Seyyid Allah'tır." sözü ile hakiki olarak efendilik Allahu Teâlâ'ya aittir. Mahlukatın hepsi onun kullarıdır. Efendimiz burada "seyyid/efendi" denmesini yasaklamıştır. Halbuki "Ben Adem oğlunun efendisiyim." ve Beni Kurayza'ya hitap ederken Sad b. Muaz'ı kastederek "Efendiniz için ayağa kalkın." sözlerinde bu kelimeyi kullanmıştır. Burada nehy o zamanki kimselerin İslam'la tanımlarının yeni olması dolayısıyladır. Onlar nübüvvet ile gerçekleşen liderliğin, efendiliğin dünyevi sebeplerle ele geçen liderlik gibi zannediyorlardı. Onların, tazim ettikleri, emirlerine boyun eğdikleri ve kendilerine "Efendiler" dedikleri liderleri vardı. Rasûlullah Efendimiz de onlara kendisine dua etmelerini ve bu husustaki edebi öğretti. "Bu sözünüzü söyleyin." buyurdular. Bunun ile de dininizin ve topluluğunuzun soylediğini söyleyin, demeyi kastetti. Bana nebi ve Rasûl, deyin. Nitekim Allahu Teâlâ beni kitabında böyle zikretmiştir. Beni, büyüklerinizi ve efendilerini isimlendirdiğiniz gibi "efendi" diye isimlendirmeyin. Onları benim gibi değerlendirmeyin. Zira ben onlardan herhangi birisi gibi değilim. Çünkü onlar dünyevi şeylerden ötürü size liderlik yaparlar. Ben ise nübüvvet ve risalet ile size liderlik yapıyorum. Bu sebeple beni Rasûl ve nebi olarak isimlendirin. "Sözünüzün bazısı" kısmında kısaltma yapılmıştır. Manası sözünüzün bir kısmını terk edin, bırakın. Bunun ile de konuşurken kısa tutmayı kastediyor.

594 Ebu Davud, **Sünen**, 4806

595 Ahmed, **Müsned**, 22939; Ebu Davud, **Sünen**, 4977

596 Buhari, **Sahih**, 6060; Muslim, **Sahih**, 3001

5. Ebu Bekre'den (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Efendimizin (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) huzurunda bir adam anıldı, orada bulunanlardan biri de bu adı geçen kimseyi hayır ile anıp övdü ve övmeye aşırı gitti. Bunun üzerine Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*): "*Vay sana yazıklar olsun! Sen dostunun boynunu kopardın!*" buyurdu ve bu sözü birkaç kere tekrarladı. Sonra "*Eğer sizden biriniz muhakkak bir dostunu methetmek zaruretinde bulunursa; 'Ben, görünüşe göre öyle sanıyorum ki, o şöyle iyidir, böyle iyidir.' desin ve bu methini de o adamın bu vasıflarla vasıflandığını biliyorsa söylesin. İnsanı ameline göre hesaba çekecek olan ancak Allah'tır. Kimse Allah'a karşı herhangi bir kimseyi temize çıkaramaz.*" buyurdu.⁵⁹⁷
6. Ebu Mamer'den (*rahmetullâhi aleyh*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam kalktı ve valilerden birini övdü. Mikdad (*radiyallâhu anhu*) adamın yüzüne toprak saçtı ve "*Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem) bize, insanları öven kimsenin yüzüne toprak saçmamızı emretti.*" dedi.⁵⁹⁸
7. Hemmam b. Hâris'ten (*radiyallâhu anhu*) şöyle rivayet edilmiştir: Bir adam Hz. Osman'ı (*radiyallâhu anhu*) methetmeye başlamış. Bunun üzerine Mikdad davranarak iki dizinin üzerine oturmuş, -kendisi iri yarı bir zatmış- ve adamın yüzüne çakıl taşı serpmeye başlamış. Hz. Osman ona: "*Sana ne oluyor?*" demiş. Mikdad da şunu söylemiş: "*Şüphesiz ki, Rasûlullah (sallallâhu aleyhi ve sellem): 'Meddahları gördüğünüz vakit, yüzlerine toprak serpin!'*" buyurdular.⁵⁹⁹

⁵⁹⁷ Buhari, *Sahih*, 6061; Müslim, *Sahih*, 3000

⁵⁹⁸ Tirmizi, *Sünen*, 2393

⁵⁹⁹ Müslim, *Sahih*, 3002

Yöneticiye Dua Etmek

1. Ukbe b. Amir'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "Size valilerinizin en hayırlısını ve en şerlilerini haber vereyim mi?" dedi. Biz de "Evet, Ya Rasûlullah." dedik. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) "Onların en hayırlıları, size en hayırlı olan, sizin sevdiğiniz, sizi seven, Allahu Teâlâ'ya kendisi için dua ettiğiniz, sizin için Allahu Teâlâ'ya dua edendir. En şerlileri de size karşı en kötü olan, sizin kızdığınız, size kızan, Allahu Teâlâ'dan onun için bela istediğiniz, size Allahu Teâlâ'dan sizin için bela isteyendir." dedi. Onlar da "Onlarla savaşalım mı Ya Rasûlullah?" dediler. Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) de "Hayır, namaz kılıp oruç tuttukları müddetçe bırakın onları" dedi.⁶⁰⁰
2. Ebu Umame'den (*radiyallâhu anhu*) rivayet edildiğine göre Efendimiz (*sallallâhu aleyhi ve sellem*) şöyle demiştir: "İmamlara, liderle sövmeyin. Allahu Teâlâ'ya onlar için dua edin. Zira onları düzelmesi, onların salâhı sizin için de iyidir, sizin salâhınızdır."⁶⁰¹

⁶⁰⁰ Taberani, *Mucem-i Evsat*, 7238

⁶⁰¹ Taberani, *Mucem-i Kebir*, 7609

NEBEVÎ LİDERLİK SANATI

Peygamberimiz (sallallâhu aleyhi ve sellem) nasıl bir liderdi? Nebevî liderlik için gerekli şartlar nelerdir? Liderin kendisine, tebaasına, ümmete ve Rabbine karşı sorumlulukları nelerdir? Bunlara benzer onlarca suâlin cevabını tarih boyunca yazılmış bir çok harp sanatı kitaplarını da elekten geçirerek İslâmî bir bakış açısıyla süzme bir biçimde elinizdeki eserde bulabilirsiniz.

